

דברי הכנסת

הישיבה המאה-ושבע של הכנסת הארבע-עשרה

יום שני, ד' בסיוון התשנ"ז (9 ביוני 1997)

ירושלים, הכנסת, שעה 11:03

תוכן העניינים

- הודעת יושב-ראש הכנסת
מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת
דברי יושב-ראש הכנסת
הצעות לסדר-היום
שבוע הספר העברי
הצעת חוק יום הזיכרון ליצחק רבין, התשנ"ז–1997
(קריאה ראשונה)
הצעות לסדר-היום
הפשע בנתניה
רצח סוחרי קרקעות ערבים
הצעת חוק התכנון והבנייה (תיקון – צווי הריסה), התשנ"ז–1997
(הצעת קבוצת חברי הכנסת)
הצעת חוק האזרחות (תיקון – קביעת תנאים), התשנ"ז–1997
(הצעת חבר הכנסת א' אושעיה)
שאלות ותשובות
מעמד נפגעי פעולות איבה
העלאת שיעור הניכוי של מס הכנסה במקור
כניסת מטבע-חוץ לארץ
הירידה בהכנסות המדינה ממסים
פעילות חברות הביטוח
קצבאות הזיקנה לבעלי מקורות הכנסה נוספים
מדיניות משרד האוצר בנושא התחבורה הציבורית
עיכובים בחלוקת כספי תרבות תורנית
פרויקטים לזכאי דיור באזורי ביקוש
הצעת חוק בתי-הימורים (רישוי), התשנ"ו–1996
(הצעת חבר הכנסת מ' שטרית)
הצעת חוק עידוד נשים בעסקים קטנים, התשנ"ו–1996
(הצעת חברת הכנסת ע' מאור)
הצעות לסדר-היום
שבוע הספר העברי
הצעת חוק לימוד חובה (תיקון – הנהגת לימוד חובה מגיל שלוש), התשנ"ז–1997
(הצעת חברת הכנסת ת' גוז'נסקי)
דברי היושב-ראש
הצעת חוק לימוד חובה (תיקון מס' 16) (תיקון – הנהגת לימוד חובה מגיל ארבע), התשנ"ז–1996
(הצעת חברת הכנסת ע' מאור)
הצעת חוק-יסוד: הממשלה (תיקון – ביטול הבחירה הישירה)

(הצעת חבר הכנסת ר' זאבי)
הצעת חוק-יסוד: הממשלה (תיקון)
(הצעת חברת הכנסת נ' חזן)
הודעת היושב-ראש
מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת
הצעת חוק-יסוד: הממשלה (תיקון – ביטול הבחירה הישירה)
(הצעת חבר הכנסת ר' זאבי)
הצעת חוק-יסוד: הממשלה (תיקון)
(הצעת חברת הכנסת נ' חזן)
הצעת חוק איסור לשון הרע (תיקון – עוולה אזרחית ושיפוט מהיר), התשנ"ז–1997
(הצעת קבוצת חברי הכנסת)
הצעת חוק לחקירת מלחמת לבנון, התשנ"ז–1996
(הצעת חבר הכנסת רן כהן)
הצעת חוק העונשין (תיקון – הגדרת הפרת אמונים), התשנ"ז–1997
(הצעת הכנסת מ' גפני)
הצעת חוק עבודת נשים (תיקון – היעדרות עקב היריון של בת הזוג ולידה), התשנ"ז–1997
(הצעת חבר הכנסת ד' ראם)
הצעת חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב] (תיקון – הגדלת שיעור הקצבה לקראת תחילת שנת הלימודים), התשנ"ז–1997
(הצעת קבוצת חברי הכנסת)
הצעה לסדר-היום
הליך אישור אוטומטי של שומות
שאלות ותשובות
מכירת חנות ל"גוי של שבת"
הנחות בשכר לימוד במעונות-יום לילדי אמהות נכות
טיפול בנערות במצוקה
משכורות עובדי החברה לפיתוח עכו העתיקה
סניף המוסד לביטוח לאומי בבני-ברק
דמי נייחות לנכים שרכבם נגנב
אתר הקרוונים בגבעת-המטוס
זכויות בני זוג הממשיכים להתגורר יחד לאחר גירושיהם
משכנתאות לזכאים לרכישת דירה יחד עם הוריהם
סיוע בשיפוץ בתים מטעם האגודה לתרבות הדיור
הפסקת הסיוע בשכר דירה לזכאי לדיור
משכנתאות לרכישת בתים בעכו העתיקה
השתתפות בשכר דירה של אברכים שתורתם אומנותם
מדיניות הדיור
תקציבי פרויקט שיקום השכונות

בנייה באריאל

בניית שכונה חדשה בלוד

תנאי הזכאות לרכישת דירות "עמידר"

דמי שכירות בבת-עסק

הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 43) (הוראת שעה ותיקון הפקודה), התשנ"ז–1997

(קריאה ראשונה)

הודעת יושב-ראש הכנסת

היו"ר ד' תיכון:

רבותי חברי הכנסת, היום יום שני, ד' בסיוון התשנ"ז, 9 ביוני 1997 – ישיבת הכנסת פתוחה.

כרגיל – הודעות יושב-ראש הכנסת.

"ראש הממשלה ביקשני להודיע, על-פי סעיף 36(א) לחוק-יסוד: הממשלה, כי – 1. שר התעשייה והמסחר שב ארצה ביום כ"ז באייר התשנ"ז, 3 ביוני 1997. 2. השר אליהו סויסה מילא את מקום שר העבודה והרווחה בעת היעדרו מהארץ, מיום כ"ז באייר התשנ"ז, 3 ביוני 1997, עד יום א' בסיוון התשנ"ז, 6 ביוני 1997. 3. השר נתן שרנסקי ימלא את מקום שר התשתיות הלאומיות בעת היעדרו מהארץ, מיום כ"ז באייר התשנ"ז, 3 ביוני 1997, עד יום ה' בסיוון התשנ"ז, 10 ביוני 1997." תודה.

משה שחל (העבודה):

אדוני היושב-ראש.

היו"ר ד' תיכון:

כן, חבר הכנסת שחל, כרגיל, אתה רוצה להעיר הערה בעניין הזה. בבקשה.

משה שחל (העבודה):

בזמני פניתי אליך וביקשתי בקשה. לטענתי, הפירוש של החוק יכול להסתפק גם בזה שלא יקראו מעל דוכן הכנסת את הרשימה הזאת. אפשר להניח על שולחן הכנסת את ההודעות הללו. אתה הבטחת שאתה תברר את הנושא ותראה אם יש צורך לתקן אותו. לדעתי זה מיותר לחלוטין.

היו"ר ד' תיכון:

כן, ואכן גם ביררתי. מה לעשות? אתה יודע שלמשפטיים יש דעות שונות.

משה שחל (העבודה):

אז תחליף אותם.

היו"ר ד' תיכון:

לא, אני לא מחליף. אתה רוצה להיות היועץ המשפטי של הכנסת?

משה שחל (העבודה):

לא, תודה רבה.

היו"ר ד' תיכון:

רבותי, אין מה לעשות עד שמישהו יתנדב לשנות את חוק-יסוד: הממשלה בסעיף הזה.

קריאה:

יש עוד סעיפים – – –

היו"ר ד' תיכון:

את זה אפשר אולי לעשות היום. יש הרבה מה לשנות בחוק הזה.

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ד' תיכון:

הודעה למזכיר הכנסת, בבקשה.

מזכיר הכנסת א' האן:

ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו על שולחן הכנסת –

לדיון מוקדם: הצעת חוק השבות (תיקון – גיור), התשנ"ז–1997, מאת חבר הכנסת זאב בנימין בגין; הצעת חוק הירושה (תיקון – צוואה לטובת עדים), התשנ"ז–1997, מאת חבר הכנסת צבי ויינברג; הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 38) (תיקון – השוואת תנאים), התשנ"ז–1997, מאת חבר הכנסת רן כהן; הצעת חוק רישוי עסקים (תיקון – מכירת אביזרי מין), התשנ"ז–1997, מאת חבר הכנסת חנן פורת; הצעת חוק רופאי שיניים (תיקון – השוואת תנאים), התשנ"ז–1997, מאת חבר הכנסת יורי שטרן; הצעת חוק שירותי דת, התשנ"ז–1997, מאת חבר הכנסת דוד צוקר; הצעת חוק העונשין (תיקון – הפסקת היריון בשל), התשנ"ז–1997, מאת חבר הכנסת אבנר חי שאקי; הצעת חוק הדרכים (שילוט) (תיקון – פרסום שם חברה שדואגת להחזקת שולי הכביש), התשנ"ז–1997, מאת חברי הכנסת א' רובינשטיין ו' שריד; הצעת חוק שירות המדינה (מינויים) (תיקון – סייג למינוי בשל אזרחות כפולה), התשנ"ז–1997, מאת חבר הכנסת אברהם יחזקאל; הצעת חוק איסור לשון הרע (תיקון – איסור שימוש בכינוי נאצי), התשנ"ז–1997, מאת חבר הכנסת אופיר פינס-פז; הצעת חוק המתווכים במקרקעין (תיקון – הכרה בוותק), התשנ"ז–1997, מאת חבר הכנסת אפי אושעיה; הצעת חוק מס רכוש וקרן פיצויים (תיקון – מתן פיצויים על נזקי אלימות דתית), התשנ"ז–1997, מאת חבר הכנסת אופיר פינס-פז; הצעת חוק אכלוס דירות פנויות, התשנ"ז–1997, מאת חברת הכנסת סופה לנדבר; הצעת חוק הדיור הציבורי, התשנ"ז–1997, מאת חברת הכנסת ת' גוז'נסקי וקבוצת חברי הכנסת; הצעת חוק חובת המכרזים (תיקון – הפרדת מכרזים בעבודות בנייה ותשתית), התשנ"ז–1997, מאת חבר הכנסת רענן כהן; הצעת חוק הבטחת הכנסה (תיקון – תגמולי קורבנות הרדיפה הנאצית), התשנ"ז–1997, מאת חברת הכנסת סופה לנדבר; הצעת חוק-יסוד: ירושלים בירת ישראל (תיקון), מאת חבר הכנסת שמריהו בן-צור; הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון – חידוש תשלום קצבת פרישה), התשנ"ז–1997, מאת חבר הכנסת מקסים לוי; הצעת חוק לתיקון פקודת העיריות (סייגים להעסקה בשל קרבה משפחתית), התשנ"ז–1997, מאת חבר הכנסת ניסן סלומינסקי. תודה רבה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה.

דברי יושב-ראש הכנסת

היו"ר ד' תיכון:

חברי הכנסת, שבוע קשה עבר עלינו בתחום תאונות הדרכים. מה עוד ניתן לעשות שאנחנו לא עושים? ואיפה אנחנו מחטיאים וחוטאים?

נסים דהן (ש"ס):

ולא עושים כלום.

הי"ר ד' תיכון:

ולא עושים כלום, אתה אומר.

נסים דהן (ש"ס):

אם זה מה שקורה – אנחנו לא עושים כלום.

הי"ר ד' תיכון:

זה נכון. זה נכון. אבל במרוצת השבוע הבא נייחד פעם נוספת דיון לנושא הזה, שהרי אסור להחריש.

אתמול היו אצלי ילדי בתי-הספר מקריית-חיים, קריית-ביאליק וחיפה, וסיפרו על מה שהם עושים. כולם אומרים: חינוך, חינוך, וזה חשוב מאוד, אבל עד שאנחנו כולנו נתחנך, ימותו אלפי אנשים, לצערי, וחבל, חבל. צריך לעשות הרבה יותר, מהר יותר ובכל מקום.

רבתי, שבוע הספר העברי ייפתח כנראה ביום חמישי. נכון, חבר הכנסת ריבלין?

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

נכון.

הי"ר ד' תיכון:

ביום חמישי – ראיתי כבר את הדוכנים בכל מיני מקומות בארץ. הנושא עולה על סדר-יומנו. מדובר בהצעתו של חבר הכנסת ראובן ריבלין, בבקשה.

נסים דהן (ש"ס):

אדוני היושב-ראש, האם אני יכול לומר משפט בנושא תאונות הדרכים שהזכרת?

הי"ר ד' תיכון:

ן.

נסים דהן (ש"ס):

אני הייתי בטוח, שלאחר קרות התאונה באותו כביש, למחרת יתקנו את המקום ולפחות ישימו מעקה בטיחות. הייתי שם אתמול וראיתי שהמקום נשאר אותו דבר. לא בנו מעקה בטיחות ואפילו לא שמו צבע על הכביש.

היו"ר ד' תיכון:

אני ממליץ מאוד שתגישו הצעות לסדר-היום בשבוע הבא. אני מוכן אפילו לאשר, מחוץ למכסה, יותר הצעות לכמה חברי כנסת. נדון בעניין הזה ביום שני הבא.

נסים דהן (ש"ס):

תודה רבה.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

צריך לנסוע בזהירות ולא רק להעלות את העניינים על סדר-היום.

היו"ר ד' תיכון:

כל אחד אומר: לי זה לא יקרה, וזה קורה, קורה. כל שבוע יש כ-1,000 פצועים; 1,000 פצועים. בשנה יש כ-50,000 פצועים. תאר לך כמה משפחות נפגעות ונהרסות.

נסים דהן (ש"ס):

כבני אדם הם ימשיכו לעשות טעויות. שם אי-אפשר לעשות טעות. אדם נוסע ומידרדר.

הצעות לסדר-היום

שבוע הספר העברי

היו"ר ד' תיכון:

כן, רבותי. הצעות לסדר-היום מס' 2388, 2470 ו-2471, בנושא: שבוע הספר העברי. בבקשה.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

תודה רבה.

אדוני היושב-ראש, אדוני יושב-ראש ועדת החינוך, חברי הכנסת – – –

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

אני מבקש ממך, חינוך, תרבות וספורט, כמו משרד החינוך, התרבות והספורט. יש שר החינוך, התרבות והספורט, אותו דבר יושב-ראש ועדת החינוך, התרבות והספורט. אני מדבר אליך ומעביר מסר למישהו אחר.

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת ריבלין, תגיד לו שאנחנו רוצים מאוד לעודד בקדנציה הזו את הספורט.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

בלי כל ספק. אבל היום, חבר הכנסת זיסמן, יושב-ראש הוועדה החשובה, נדבר על הספר העברי.

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

תגיד לו שאנחנו מדברים גם על זה.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

נדבר קודם על התרבות בכלל ואחר כך גם על תרבות הגוף.

רבות כבר דובר על שבוע הספר העברי, אשר הפך מסורת. יש הרואים בברכה את התורים הארוכים אשר נראים בכיכרות. לעומתם, יש המלגלים על כך שרוב הספרים הנמכרים הם ספרי בישול. ברם, דומה כי עדיין קיים, בקרב עם הספר, יחס מיוחד למלה הכתובה והמודפסת, ויחס זה – הגם שאין הוא בא לידי ביטוי בדרך כלל – בוקע ועולה בשבוע הזה.

עם זאת, אין צורך להיות פדגוג דגול כדי לעמוד על העובדה המצערת, שמקומו של הספר בתרבות הישראלית – בתרבותו של הנוער, חבר הכנסת זיסמן – הולך ומצטמצם.

אין טעם להכביר מלים על שורשיה של תופעה זו. אין טעם לשוב ולקונן על כך שהתרבות המודרנית משדרת מסרים של רדידות מסוימת, מסרים הבוקעים ממסכי הטלוויזיה, הקולנוע ומחשבי האינטרנט. הרי הדברים ידועים לכולנו.

השאלה אינה כיצד מנסים לבלום את אמצעי ההמחשה והתרבות המודרניים, לא זו השאלה. דומה, כי לקראת סוף המילניום הגיע הזמן להבין, שאין טעם להקדיש אנרגיה לניסיונות לבלום את הקדמה, אפילו אם יש בה אספקטים מעוררי מחלוקת.

אגב, ידוע לנו, כי במשרד התקשורת, שם מתבשלת מהפכת התקשורת הישראלית, שבמסגרתה יפתחו ערוצי שידור רבים לכל ציבור ולכל סקטור, מתכננים אפילו ערוצי טלוויזיה לסקטור החרדי. ללמדך, חבר הכנסת דהן, כי בסופו של דבר, אפילו שרץ הטלוויזיה יטוהר, וכי עתידים הכול להסכים כי לא המדיום הוא הבעייתי, אלא לכל היותר התכנים.

אבל, בתוך מירוץ הקדמה, עדיין צריך להיות מקום של כבוד לספר, למלה המודפסת, לנייר ולריח הדפוס. אין מי שיחלוק ברצינות על כך ועל תרומתה המיוחדת של הקריאה, דווקא זו המפעילה את הדמיון והמחשבה, זו המציבה אתגר אינטלקטואלי בפני האדם לעיצובה של התרבות האנושית.

מדברים הרבה על תקשורת אינטראקטיבית ועל המהפכה המתחוללת בכל בית המתחבר לאינטרנט. אך אין לך אמצעי אינטראקטיבי, מפעיל ומגרה מן הטקסט הכתוב, בין שהוא מודפס ובין שהוא מרצד על המסך.

אחת הבעיות ההולכות ומחריפות בחברה הישראלית היא עלילות הלשון ורדידות הניסוח, המקהות את חדות המחשבה ואת בהירות התקשורת בין בני אדם.

מחנכים רבים, אך לא רק הם, מצביעים על דורות אשר לא זכו לחינוך ראוי להבעה, אולי בשם התרבות הצברית, זו הסוציאליסטית, חבר הכנסת ג'ומס, זו הסוציאליסטית שכמובן העדיפה מעשים ובזה למלים בכלל.

היורד' תיכון:

אורון, אורון.

חיים אורון (מרצ):

חבר הכנסת חיים אורון. חבר הכנסת הולך עם אורון בלי ג'ומס.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

חבר הכנסת הנכבד חיים אורון, החביב ואהוב ג'ומס.

בתחילה קידשו את ה"דוגריות", את החספוס הלשוני, בשם האתוס של האדם העברי החדש. מהר מאוד הבשילה התוצאה: מטבעות הלשון המפוקפקים והדלים המשתלטים על העברית. שימוש ב"כזה" ב"כאילו" כבפסיקים בכל משפט, אי-יכולת להתנסח באופן קולע, עד כי כל אדם המצליח בכך, מייד נתפס כפנומן תרבותי או שמא כ"לפלף".

החינוך הנכון להבעה מתחיל בקריאה ובעידודה. אך, כמובן, קשה מאוד לעודד קריאה בקרב נוער ומבוגרים במחירי הספרים הנהוגים בישראל דהשתא.

אחת ההצעות, שעדיין לא זכתה להתייחסות הראויה והועלתה כאן וגם בפני ועדת החינוך, היא ההצעה לפטור ספרים ממש ערך מוסף, מע"מ, ובכך להוזיל אותם מייד ב-17%. הדבר אינו מקובל רק במדינות אירופה, אלא גם ובעיקר במדינות בעולם השלישי, כדוגמת הודו.

כמובן, אנו הישראלים תמיד יודעים טוב מכולם מה טוב ומה ראו, וחלילה לנו ללמוד משהו ממישהו באומות העולם. אך ראוי לאמץ הצעה זו בישראל, כי אהבת הספר מפעפעת כאן יותר מכפי שנדמה, אך הכול עניין של מחיר.

די לנו אם נראה את ההתנפלות על מכירות הספרים המיוחדות, אשר עורכות הוצאות הספרים מפעם לפעם. כאשר מוכרים לפתע ספרים ב-15 או ב-25 שקלים, פתאום יש קופצים על ספרות יפה, על ביוגרפיות, על ספרות עיון מעמיקה, ואפילו, חבר הכנסת שבח וייס, על דיונים מעמיקים עם קורטוב של לשון עברית צחה בספרים פוליטיים, כפי שבאים הדברים לידי ביטוי בספרים הרבים אשר אינם נחלת רבים וטובים. פתאום, מאבדים בשבוע זה ספרי הבישול את הבכורה, פתאום מגלים שלא נעלמה התשוקה הכובשת לספר הטוב.

אם כך, הכול עניין של מחירים. איך אפשר לקבול על עם הספר הנעלם אם המחירים בשמים? אגב, כאן המקום להפנות את תשומת לבכם לספרות התורנית, האקדמית והישיבתית, היוצאת כאן בישראל. קחו בית-הוצאה רציני, כמו מוסד הרב קוק, המוציא מאות ספרי עיון תורניים בכל התחומים. הוא אינו מעז לגבות את המחירים השערורייתיים שכל סופר מתחיל בבראנז'ה גובה על יצירתו הטובה יותר, ופעמים הטובה פחות. מדוע מגיע דווקא לחבר'ה מהבראנז'ה – עם כל הכבוד ליצירתם, פעמים מבריקה, פעמים רוחנית – להתעשר כבר מספרם הראשון?

צר לי שנושא כה רוחני תלוי – מה לעשות – במציאות ארצית של מחירים, היצע וביקוש. אך זו המציאות.

על המדינה לפעול מצדה על-ידי ביטול המע"מ על ספרים; על-ידי עידוד ואולי אפילו סבסוד ספרים בפריסה רחבה במקום בתקצוב הוצאות ספרים, דוגמת ההוצאה לאור של משרד הביטחון; וכמובן על-ידי חינוך לקריאה ולהבעה עשירה.

כנגד זה, על קהל הסופרים ועל הוצאות הספרים להבין, כי אי-אפשר לקונן על מר גורלו של הסופר העברי בארץ-ישראל, בארץ הקודש, ועל כך שעם הספר מעדיף, רחמנא ליצלן, את הכבלים, כאשר מחירי הספרים גבוהים כל כך.

לסיום, הייתי מציע לנו ולראש הממשלה, שהבטחתו בדבר מחשב לכל ילד עדיין מהדהדת באוזנינו, להתחיל אולי עם "ספרים לכל ילד". לא יהיה זה אסון אם ילד בגיל עשר יהיה קצת פחות בקי בגלישה באינטרנט, אך בעל עושר רוחני ותרבותי, שיכין אותו לחייו באמת. הבלבול בין מיומנות טכנולוגית, ככל שהיא חשובה בעולמנו כיום, לבין עושר רוחני ועומק תרבותי, הוא אסון חברתי אמיתי.

נגדל עוד ילדים וילדות, שיגדלו לא רק כביאליק וטשרניחובסקי, אלא גם כעמוס קלאוזנר-עוז, א.ב. יהושע (בולי), מאיר שלו, שולמית לפיד ואחרים, ואחד שהלך השנה לעולמו, אדוני היושב-ראש, אחד הירושלמים היותר-טובים, דוד שחר. תודה רבה.

הי"ר ד' תיכון:

תודה. באותו נושא, חבר הכנסת שמריהו בן-צור. עד שהוא יעלה, חברי הכנסת וייס ושחל, הלילה עברתי ליד "היכל הספורט" ברוממה, ושם כבר התקינו את הדוכנים לקראת שבוע הספר. מדוע לא יעבירו את האתר הזה לאולמי הקונגרסים החדשים, שנפתחו השבוע בחיפה? מקום הרבה יותר טוב, הרבה יותר מושך, לא צפוף כל כך. תעבירו למי שצריך.

שבח וייס (העבודה):

חבר הכנסת שחל אחראי לענייני השלטון המקומי. הוא הכי טוב בעניין הזה.

הי"ר ד' תיכון:

אני אדבר עם ראש העיר. הייתי השבוע באולמי הקונגרסים, איזה קומפלקס נהדר. בבקשה.

שמריהו בן-צור (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, אני חושב שאין חילוקי דעות בשבח הגדול לספר העברי, שתרתם תרומה נכבדה להתפתחות האנושית בכל התחומים.

המבצע הזה של שבוע הספר העברי הוא תרומה נכבדה בכך שהוא מאפשר לחשוף את האוצר הגדול של העם היהודי בפני כל העם, גם כדי לאפשר לקנות ספרים במחירים מוזלים.

ציין חברי, חבר הכנסת ריבלין, את המפעל הגדול של מוסד הרב קוק, וגם מוסדות אחרים, אשר במשך כל ימות השנה מוציאים ספרי קודש במחירים מוזלים, כדי לאפשר לכל העם, מכל השכבות, ובמיוחד השכבות החלשות, לרכוש את הספרים, משום שהספר הוא הכלי החשוב ביותר שיכול לקשור ולהעביר רעיונות, מחשבות ודעות בין אדם לבין אדם.

אבל, אני רוצה לציין, ברשותכם, שהמצב היום בבתי-הספר אינו כה תקין במישור של הספר העברי. אין תקן לספריות בבתי-הספר היסודיים, אין תקן לספרן בבית-הספר היסודי. יש ספרייה בבית-הספר העל-יסודי, אבל לא בכל בית-ספר יסודי יש ספרייה, ואם יש ספרייה בבית-הספר היסודי היא מדולדלת, קטנה, צרה, ואין היא יכולה להעשיר את דעתו ואת דמיונו של התלמיד. מה עוד? אין תקן לספרן אשר יעודד, אשר יחשוף בפני התלמיד מכיתה א' עד ו', לפעמים עד ח', את האוצר הבלום שמצוי בספר העברי, בספר התורני, וצר לי על כך.

ספריות עירוניות אשר צריכות לרכוש ספרים שיוצאים מדי יום ביומו אין להן כל התקציב כדי לשלם עבור כל הספרים. הם משלמים ורוכשים רק שליש מכל הספרים אשר הם מבקשים לרכוש, ושוב – מחוסר תקציב. אני חוזר ואומר: רק שליש מכלל הספרים אשר הספרנים בספריות העירוניות מבקשים לרכוש הם רוכשים, בשל העדר כספים.

לבי במיוחד ליישובי הפיתוח, לשכונות החלשות, שבהן במיוחד צריך לתת לאנשים ספרים, והספר לא מצוי בקרבתם משום שהספריות גובות סכומים גבוהים מהאנשים המשתמשים בספרייה.

נמסר לי עכשיו, שבשנת 1988 29% מכלל האוכלוסייה בישראל היו קוראי ספרים. בשנת 1995 הגענו ל-18%. והדברים ידועים: בגלל התחרות עם הווידאו, עם המחשב, שתפסו את עולם הפנאי של האדם, במידה מסוימת הספר הזנח, והווידאו והמחשב תפסו את מקומו. סיבה נוספת לירידה של מספר הקוראים, וכאמור בשנת 1988 היו 29%, ובשנת 1995 – 18%: הירידה הזאת נבעה לא רק מתחרות עם המחשב והווידאו, אלא מהתשלומים שהמשתמשים בספרייה מחויבים לשלם. התשלומים הם גבוהים. אני מבקר בספרייה ואיני רואה שם אנשים מהשכונות החלשות ומיישובי הספר.

הייתי מבקש לקבל את ההצעה שהציע חברי חבר הכנסת ריבלין – לפטור את הוצאות הספרים ממס ערך מוסף, וכן לפטור את התלמידים מתשלומים, או אולי לחייבם לשלם רק תשלום סמלי ולא תשלום כה גבוה.

נקודה שלישית: הייתי מצפה ממשרד החינוך והתרבות שיאייב על התלמיד את הספר ויפתח במסע פרסום והוזלה של מחירי הספר העברי.

ודבר אחרון: לפני שבועות מספר נפטר אדם יקר, שאין חילוקי דעות על תרומתו הברוכה והרבה למשטר הציבורי שלנו, מר חיים קוברסקי, שהיה מיוזמי שבוע הספר העברי.

עמנאל זיסמן (הדרך השלישית):

היה גם מנהל מחלקת החינוך של עיריית ירושלים שנים רבות.

שמריהו בן-צור (מפד"ל):

נכון. הוא תרם תרומה נכבדה. אני קורא מעל במת הכנסת, ששבוע הספר העברי ייקרא על שמו של חיים קוברסקי, זיכרון לברכה. תודה.

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת שבח וייס, בבקשה. ומה על ספריית הכנסת, חבר הכנסת שבח וייס?

שבח וייס (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אתה שאלת, אפשר להשיב. בשבוע שעבר, במסגרת הדיון שהתקיים כאן בהצעת חוק שמסדירה את חלוקת הספרים להוצאות, אני הצעתי הצעה; אמרתי כאן שאני לא זוכר אם העליתי אותה לפניך כאשר העברנו תפקידים ולכן חזרתי עליה. אני חשבת, שהכנסת צריכה להסתפק בספרייה רלוונטית במובן הרחב והמקיף ביותר של המלה, ואילו ספרות יפה נטו – מה גם שהספרייה הלאומית נמצאת כאן על-ידנו בגבעת-רם – אנחנו לא יכולים לאחסן, גם לא יכולים לדאוג לכך שהסדרים יהיו כאלה שזו תהיה ספרייה מסודרת אלא אם כן נבנה אגף גדול, חדש. הצעתי להעניק את זה לשכונות, לערי פיתוח, ולכונן בשניים-שלושה מקומות ספרייה על-שם הכנסת עם הספרים האלה. אני יודע שזה לא פשוט. ניסיתי ליזום את זה, נתקלתי בהתנגדות, ואני זורק את הרעיון מחדש לשיקול דעתך כיושב-ראש הכנסת.

חברים, אני רוצה להתחלק אתכם בחווייה שעברתי אתמול. היתה לי הזכות לראות הצגה שהוצגה על-ידי תיאטרון פולני, טקסטים מאת הסופר היהודי העילוי ברונו שולץ. ההצגה היא על שם חלק מהכתבים שלו – "בית-החלמה בסימן שעון החול". ברונו שולץ היה גם צייר נודע מהעיר דרוהוביץ', עיר שכנה לעירית הולדתי. אגב, העיר שבה חייתה משפחתו של מנחם בגין, של עליזה בגין, זיכרונה לברכה, שם הוא הכיר אותה – למעשה אצלנו הוא הכיר אותה, בבוריסלב, כשבא לעשות סטאז' – ומשם הם יצאו אחר כך בדרך לארץ-ישראל. ברונו שולץ נרצח ב-1942 על-ידי הגסטפו. איש גסטפו רצח אותו מכיוון שהיה שם ריב בין שני מפקדי גסטפו על "היהודי שלי" ו"היהודי שלך". וכך הוא נקטל. לימים הוא הוכר כגדול סופרי פולין במאה הזאת ואחד מחשובי הסופרים בעולם. מורה יהודי, מורה לציור בדרוהוביץ'.

אני חושב שבפתחו של שבוע הספר העברי יש לנו חובה להזכיר את הסופרים והמשוררים הקורבנות של משטרי האימה – לורקה, קפקא, שמעון דובנוב שלנו, מחברם של "דברי ימי עם עולם", שולץ שהזכרתי, הסופרים היהודים שנרצחו בשנות ה-50, סוף שנות ה-40, על-ידי סטלין, וקבוצה גדולה של סופרים ומשוררים שנרצחו כדי לדכא את רוחם – וזאת אני עושה כאן.

עכשיו הייתי רוצה, ברשותך, אדוני היושב-ראש, להעיר הערה חברית, בקשה ומשאלה, באוזני הסופרים והמשוררים שלנו, רובם, לא כולם: בשנים האחרונות נדם קולם בדיון הציבורי. הם התכנסו אל תוך יצירותיהם, יצירות חשובות מאין כמותן, באיזה תהליך של אינדיבידואליזם, אולי סוג של מחאה על כך שהחברה לא כל כך רצתה בהם עוד כשותפים לדיון הציבורי, אולי מתוך כך שהם עוברים איזה מעבר מסוג מסוים של פוסט-ציונות אישי שלהם – אני אומר רובם ככולם – והם חסרים לנו מאוד.

משה שחל (העבודה):

חבר הכנסת וייס, אולי הסיבה לכך היא, שהמערכות הציבוריות ובוודאי הפוליטיות דחו אותם. מסגרות אלו בעצם מרוקנות מתוכן אמיתי.

שבח וייס (העבודה):

נכון, ולי זה חסר, לנו זה חסר.

אדוני היושב-ראש, מספר קוראי הספרים בישראל אינו קטן, אף שהוא הצטמצם, כפי שציין חברנו, חבר הכנסת שמריהו בן-צור, אבל אחוז קוראי העיתונות גדל מאוד. כאשר אני אומר עיתונות, אני מתכוון גם לעיתונות האלקטרונית. כקורא עיתונות, כשומע רדיו וכצופה טלוויזיה כפייתי – כולנו, פחות או יותר – אני מוכרח לומר לכם, שנמאס לי לקרוא כל הזמן את הראיונות. כל אחד מראיין את השני. כל הזמן מראיינים, מראיינים ומראיינים את הפוליטיקאים. אין עוד אומה בעולם שיש בה תרבות ריאיון כל-כך מקפת. מה יש כאן כבר לומר כל יום? אני לא קורא את זה, אני לא מסתכל יותר על הכותרות. פשוט נמאס. מתי ממלאים את הבטריות, כאשר כל הזמן שופכים את זה החוצה?

חסרים המשורר, הסופר, ההיסטוריון, הוגה הדעות והסוציולוג בכל מקום – בתקשורת הכתובה והאלקטרונית. אני קורא לסופרים לשוב אל סדר-היום הלאומי, ולעורכי העיתונים אני קורא לעשות הכול כדי שיהיה להם קל לשוב. אני מדגיש זאת בפתחו של שבוע הספר העברי. אני מודה מאוד לאדוני היושב-ראש על כך שצירף אותי אל שני הדוברים הקודמים.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. שר החינוך, התרבות והספורט ישיב במרוצת היום.

הצעת חוק יום הזיכרון ליצחק רבין, התשנ"ז-1997

(קריאה ראשונה)

היו"ר ד' תיכון:

אנחנו עוברים לנושא הבא, ומאחלים לסופרים ולשבוע הספר העברי הצלחה. שיצאו לדרך. הצעת חוק יום הזיכרון ליצחק רבין, התשנ"ז-1997, קריאה ראשונה, של חברי הכנסת יוסי שריד, חיים אורון, נעמי חזן, רן כהן, ענת מאור, אברהם פורז, וליד צאדק חאגל-יחיא, דוד צוקר ואמנון רובינשטיין. יציג את ההצעה חבר הכנסת חיים אורון, בבקשה.

חיים אורון (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מודע לעובדה, שכאשר הצעת החוק הזו הונחה על שולחן הכנסת, היא לוותה במידה של היסוס ואולי גם הסתייגות באשר לנחיצותה. אני שמח, שגם במהלך הדיון בקריאה טרומית וגם במהלך הדיון בוועדת החינוך והתרבות של הכנסת, הצעת החוק יום זיכרון ליצחק רבין זכתה לתמיכה מכל חלקי הבית, והיא התקבלה גם בקריאה טרומית וגם בוועדה ללא התנגדות.

אני מודע לעובדה שאולי יש חברי כנסת שלא מצאו לנכון להביע דעתם עד הסוף, אבל במקרה כזה אני מעדיף לראות את הדברים כפי שהם משתקפים בכנסת על כל חלקיה וכפי שהוועדה קיבלה את החוק ומגישה אותו עכשיו לקריאה ראשונה.

המחשבה שאנחנו חייבים לציין את יום הזיכרון ואת יום רציחתו של יצחק רבין, ראש הממשלה המנוח, באופן שונה מאשר ימי זיכרון אחרים של דמויות מרכזיות ושל ראשי ממשלה, מוסכמת על כל חלקי הבית, ואני לא רוצה לחזור לוויכוח הזה. הצורך למסד ולקבוע דפוסים בחוק לקיום יום הזיכרון, זו בעצם הדרך העיקרית שלנו כמחוקקים לקבוע את העובדה המוסרית והציבורית העליונה, שיום הזיכרון ליצחק רבין הוא יום זיכרון ממלכתי. הוא לא נכס של קבוצה בתוך העם, הוא לא נכס של חלק בתוך הציבור, אלא הוא יום זיכרון של העם כולו. זה כשלעצמו מסר מרכזי וחשוב מאין כמותו. הצורך לקבוע דפוסים במסגרות השונות שיחויבו על-פי חוק, הוא שייצור את המסגרת. והשאלה המרכזית שתעמוד בפנינו, בפני מפקדי צה"ל ובעיקר בפני שר החינוך כאשר יתקין תקנות, היא מהו התוכן שהחברה הישראלית – לא בשנה הראשונה, לא בשנה השנייה אלא לאורך שנים ודורות – תיצוק ביום הזה; בצד העלאת זכרו של ראש הממשלה יצחק רבין המנוח, מהו המסר, מהו התוכן החינוכי העמוק שאנחנו רוצים לצקת ביום הזה.

השתמשנו הרבה מאוד פעמים במושג עשבים שוטים בהקשר של מה שקרה. אני רוצה לומר מתוך חווייתי כחקלאי, הרבה הרבה שדות טובים, שדות דגן פורים, חוסלו על-ידי עשבים שוטים. עשב שוטה הוא לא איזה עשב אחד יחיד שצומח בשדה פורח ונעלם כשלעצמו. עשב שוטה הוא בדרך כלל צמח שיש לו יותר כוח חיות כשלעצמו מאשר לעשב התרבותי.

יצחק כהן (ש"ס):

כמו נחום מנבר.

חיים אורון (מרצ):

כאשר החברה בתרבותה, בערכיה, בעמדותיה ובחינוכה איננה מוכנה לגייס את הכוחות באופן קבוע ורציף, לא באופן חד-פעמי, לא כאשר מתרחש אירוע טראומטי, חס וחלילה, אלא כחלק מערכי היסוד שלה, היא צפויה לחיסולם של שדות פורים על-ידי עשבים שוטים. אפילו בפרק הזמן שעבר מאז עבר החוק בקריאה טרומית ועד שהוא מובא כאן בקריאה ראשונה היו תופעות מספר.

דליה איציק (העבודה):

איך זה שאין כאן שום שר? נושא כל כך חשוב, איך זה יכול להיות?

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

איפה יושב-ראש מפלגת העבודה?

דליה איציק (העבודה):

מה הקשר?

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

כשמדובר בנושא כזה.

דליה איציק (העבודה):

ושר יש?

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

זה לא בסדר וזה לא בסדר.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

לא נעים לומר, אבל הוא צודק.

חיים אורון (מרצ):

אני רוצה להזדהות עם דבריו של יושב-ראש ועדת החינוך של הכנסת. דחינו את הדיון הזה פעמים מספר בשבועות האחרונים בגלל אילוצים של לוח זמנים, בעיקר מצד החלק הזה של הבית. קיוונו שהדיון יתקיים בראשיתו של סדר-היום, לכבודו של האיש ולכבודו של הנושא. היה ראוי שהמליאה תהיה מלאה יותר. אני כבר מזמן התייאשתי, כאותו מורה שבכל פעם מטיף מוסר לתלמידים שבאו לשיעור, איפה האחרים. עובדה, חברי הכנסת מכל חלקי הבית. אינני רוצה לסטות מהנושא. אדוני היושב-ראש, אולי בכל זאת אפשר לדאוג לכך ששר אחד לפחות יהיה כאן בדיון הזה.

אני רוצה להמשיך ברצף את דברי ואני לא רוצה להאריך. גם בשבועות האחרונים התברר לנו, גם בתופעות קשות, גם בהתבטאויות, שאותה תשתית, שלעיתים נראתה לחלק מאתנו כבטוחה, של אושיות הדמוקרטיה הישראלית, אינה בטוחה, ואותן עמדות בסיסיות, אותם כללי משחק המחייבים את כולם, כל פעם מחשבים להישבר בנקודה אחרת. זה איננו טוב השמור לבעליו לעד, אם אנחנו לא עוסקים באופן שוטף ובלתי מתפשר בערכים אלו, בהדגשתם, בהעברתם, באמירה ברורה ובאבחנה ברורה בין טוב ובין שאיננו טוב, בין נכון ובין שאינו נכון, בין מוסרי ובין שאיננו מוסרי בהקשר של אושיות הדמוקרטיה הישראלית.

מוטלת בחוק הזה מטלה מרכזית על מערכת החינוך. החוק המוגש פה הוא מצומצם לעומת החוק הבסיסי. נמנענו מלפרש בחקיקה ראשית אותם דפוסי פעולה שחייבים לבוא לידי ביטוי בתקנות, בעיקר של משרד החינוך, של שר החינוך, ובהוראות ובפקודות של המטה הכללי, שימלאו בתוכן את המסגרת שמוצגת בחוק הזה.

על-פי מיטב הבנתי, זו חובה שמוטלת על כולם, שיום הזיכרון ליצחק רבין יהיה יום זיכרון ממלכתי שיאחד את כל חלקי הבית, מעבר למחלוקות אחרות. ואם לא יתרחש התהליך הזה, לא יהיה אפשר לבוא בטענות אל מי שלא יוותר על הפיכתו של יום הזיכרון הזה לתמרור דרך מרכזי שמאיר ומזעיק באופן קבוע בדמוקרטיה הישראלית.

אני חושב, שהצעת החוק המוגשת כאן לקריאה ראשונה היא צעד חשוב בכיוון הזה. אני מקווה, וכפי שנמסר לי על-ידי יושב-ראש הוועדה, הוועדה תעשה מאמץ להשלים את החקיקה עוד במושב הזה של הכנסת, וכאשר נתפזר לפגרת הקיץ נסיים חקיקת חוק חשוב מאוד לזכרו של יצחק רבין המנוח, חשוב מאוד לטביעת ערכי היסוד של הדמוקרטיה הישראלית. תודה רבה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. הרשימה נעולה. חבר הכנסת אורון, מותר לי להציע לך הצעה? בסעיף 6, בנוסף על שר החינוך, התרבות והספורט, אולי תשקול להוסיף את השר לענייני סמלים וטקסים.

חיים אורון (מרצ):

לא.

משה שחל (העבודה):

זה לא תפקידו של השר לענייני סמלים וטקסים.

יוסי שריד (מרצ):

השר לענייני סמלים וטקסים הוא ראש הממשלה.

היו"ר ד' תיכון:

לא, זה השר קצב. אבל תשקול, אני לא יודע.

רבתי, ראשון הנואמים – חבר הכנסת אחמד סעד. שלוש דקות.

אחמד סעד (חד"ש-בל"ד):

אדוני היושב-ראש, חברי חברי הכנסת, קודם כול אני תומך בהצעת חוק יום הזיכרון ליצחק רבין, שהיום הזה יהיה יום ממלכתי.

אני תומך בהצעת החוק מנקודת ראות שביום הזה לא רק נגיד לציבור הרחב שראש ממשלה בישראל נרצח, שהוא היה קורבן להסתה שיטתית של כוחות שהתירו את דמו. אני לא מתכוון רק לפושע המתועב שיישם את ההסתה ורצח את יצחק רבין בגלל מדיניותו, משום שהכוחות האלו הם אויבי תהליך השלום, והרגו אותו כי בזה חשבו שאפשר לעצור את מהלך ההיסטוריה.

וליד צאדק חאג'י-יחיא (מרצ):

רצחו ולא הרגו.

אחמד סעד (חד"ש-בל"ד):

רצחו אותו. לא רק בגלל זה יש צורך בחקיקת החוק, אלא ביום הזה צריך להדליק מנורה אדומה ולהעביר את המסר שבחברה דמוקרטית פלורליסטית אין מקום להסתה גזענית, אין מקום להסתה לטרנספר של חלק מהאוכלוסייה.

אדוני היושב-ראש, הבוקר קיבלתי טלפון מערב אום-אל-סחאלי, שכונה על-יד שפרעם, שיש צו שעליהם לפנות את הבתים שלהם. אלה לא אוהלים אלא בתים שנבנו לפני עשרות שנים על האדמה שלהם, יש להם טאבו על זה.

מהי הטענה? – שהאדמה הזאת היא אדמה ירוקה. זה אבסורד. את ערב אום-אל-סחאלי חתנו לשניים, חלק מדרום וחלק מצפון, וביניהם יש יישוב ששמו עדי על אותה אדמה, אותה קרקע. איך זה כשר, לא ירוק, וזה ירוק וצריך לפנות אותם?

כל התופעות האלו, תופעות של אפליה לאומית, גזענית, כל זה צורה של טרנספר. זה לא יכול להיות בחברה דמוקרטית.

לכן, ביום הזיכרון ליצחק רבין אנחנו צריכים להדגיש, שאם באמת רוצים חברה דמוקרטית, כולנו צריכים להיאבק נגד כל התופעות האלו שהביאו בסופו של דבר לרצח ראש הממשלה. תודה רבה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. חבר הכנסת אופיר פינס-פז, בבקשה.

אופיר פינס-פז (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי חברי הכנסת, אני לא יודע אם קודמי דיברו על כך, אבל אני מצר מאוד על כך ששולחן הממשלה מיותר מנציגים.

היו"ר ד' תיכון:

סליחה, קודמך אמרו שכך גם שולחן חברי מפלגת העבודה.

אופיר פינס-פז (העבודה):

למה? אני רואה שדווקא חברי הסיעה שלי נמצאים כאן.

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

למשל, אף אחד מהמועמדים לתפקיד ראש הממשלה איננו, וגם אלה שלא העזו להציג את מועמדותם.

אופיר פינס-פז (העבודה):

אני באמת לא חושב שזה מכובד.

מכל מקום, אני רוצה לברך את מפלגת מרצ, את חברי סיעת מרצ, על יוזמת הצעת החוק – יום הזיכרון ליצחק רבין. מליאת הכנסת וגם ועדת החינוך עסקו גם לפני כן בהקמת המרכז החינוכי.

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

לא סתם. חוקקנו חוק.

אופיר פינס-פז (העבודה):

הכנסת חוקקה חוק המרכז החינוכי לזכרו ועל שמו של יצחק רבין – חוק חשוב, לפי דעתי. ועם כך אני חושב שיש מקום גם לחוקק את החוק הזה ולהעביר אותו בקריאה ראשונה, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. המרכז צריך לתת את שלו, המרכז החינוכי צריך לתת את שלו, הצעת החוק הזו צריכה להנציח ביום זיכרון מיוחד את הטראומה הנוראה, לא רק את האיש אלא גם את הטראומה של רצח ראש הממשלה, את המשמעויות של רצח ראש ממשלה במדינת ישראל, מה זה עשה לדמוקרטיה הישראלית, מה הסכנות לעתיד.

אדוני היושב-ראש, לצערי, הזיכרון הקולקטיבי שלנו קצר. החברה שלנו עוברת לא מעט זעזועים, לא מעט טראומות, וטבע האדם לזכור מה שהוא אוהב ולשכוח מה שקשה לו לזכור. נדמה שדווקא היכולת שלנו להנציח ביום זיכרון את זכרו של יצחק רבין מבטאת מגמה נכונה, צודקת, שתעשה שירות נכון גם לאיש ולפועלו וגם לדמוקרטיה הישראלית שצריכה להתמודד עם רצח ראש ממשלה. לפי דעתי, היא עדיין לא עיכלה באופן אמיתי ולא הפנימה את כל הלקחים ואת כל המשמעויות של רצח יצחק רבין, זיכרונו לברכה.

יכול להיות שצריך לעבות את הצעת החוק הזו. אני פונה גם לחברי, אני לא יודע באיזו ועדה נדונה הצעת החוק, אבל נדמה לי שיש מקום לבחון – – –

שבח וייס (העבודה):

מה למשל?

אופיר פינס-פז (העבודה):

למשל, חשבתי על צפירה ביום הזיכרון ליצחק רבין. זה דבר שאנחנו מורגלים ורגילים אליו בימי זיכרון. בחוק אין מלה על כל ההיבט הדמוקרטי אלא רק על זכרו של האיש. כל נושא הדמוקרטיה בהקשר של החוק הזה – – –

היו"ר ד' תיכון:

כל זה בתקנות.

אופיר פינס-פז (העבודה):

יכול להיות. אבל יכול להיות שיש בכל זאת מקום להגיד עוד כמה דברים מעבר למה שכתוב ולא להשאיר רק לתקנות ששר החינוך יתקין בעקבות החוק הזה.

בכל מקרה, מובן שאני תומך בהצעת החוק ומקווה שהיא תעבור במליאה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. חברת הכנסת דליה איציק, ואחריה – חבר הכנסת אמנון רובינשטיין.

דליה איציק (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי חברי הכנסת, מי היה מאמין שאנחנו נציע הצעה ליום זיכרון לראש ממשלה שנרצח במדינת ישראל; מי היה מאמין.

אני מוכרחה לומר, שבאופן אישי האיש כל כך חסר לי ואני כל כך מתגעגעת אליו. אבל אני לא יכולה להשתחרר גם ביום הזה מאותם קולות שעדיין מהדהדים באוזניים. וזאת ההזדמנות לבקש ממנו סליחה ומחילה על שלא הזהרנו, על שלא ראינו את הקולות, על שלא שמענו אותם, על שלא הפנמנו אותם, על זה שנכשלנו בקונצפציה, על זה שאמרנו וחשבנו שמתוכנו הוא לא יבוא, אצלנו לא עושים דברים כאלה, אצלנו לא רוצחים.

למי קראו בוגד ורוצח, ריבוננו של עולם. אתה רואה את התמונות ואתה לא מאמין מנין גייסו כמויות כאלה של שנהא. שרפת התמונות, מהסוג שמזכיר את המשטרים באירן. ולחשוב שחלק מן האנשים שהסיתו יושבים בבית הזה.

אדוני היושב-ראש, 4 בנובמבר הוא יום שבו נרצחה גם הדמוקרטיה הישראלית. הדמוקרטיה בישראל איננה עוד מובנת מאליה. אני מבקשת ממך, אדוני היושב-ראש, לפעול לכך שהיום הזה יקבל תוכן משמעותי. אוי לנו אם אנחנו נסתפק בפרויקט או במבצע ולא נתכנן תוכנית שהיא מובנית, מתפתחת וצומחת בהתאם לגיל, החל מגן-הילדים ועד כיתה י"ב, כדי שייזכר האיש הזה, שחיוו שזורים בחייה של המדינה הזאת, מחבר ומאחד של ירושלים, רמטכ"ל מלחמת ששת הימים, מי שהיה מר ביטחון של מדינת ישראל.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להציע לך לתלות כאן את תמונתו של יצחק רבין ליד תמונתו של חוזה המדינה. התמונה של יצחק רבין בפני עצמה פחות חשובה; מי שהיא חשובה לו רואה אותה בלבו כל הזמן. אבל כדי להזכיר לבית הזה, שהוא סמל הדמוקרטיה, סמל הריבונות, שמי שהרים את היד ומי שמרים יד על מנהיג נבחר של מדינת ישראל – התמונה הזאת צריכה לעמוד מול עינינו כל הזמן, ומי שמתבונן בבית הזה ורואה את תמונתו של חוזה מדינת היהודים בנימין זאב הרצל צריך לראות את מי שהגה רעיון של מדינה יפה שנלחמה ונלחמת על חייה, והנה קם מישהו וניסה לרצוח מה שבנינו כאן כל כך בזהירות, כל כך בהתמדה, ופצע פצעים אנושים את מה שהיה כל כך מובן מאליו.

אני מבקשת ממך לשקול את הבקשה הזאת. אני חושבת שהיא נכונה, אני חושבת שהיא ראויה, אני חושבת שיש לה מסר לעתיד, לדור הבא.

ראיתי בשבוע שעבר את ראש הממשלה מסתובב ברחבי הארץ וראיתי חבורת בריונים נאלחת, מן הסוג שרדפה אחרי יצחק רבין, קוראת לו בוגד ושקרן. ואני אומרת לך, אדוני היושב-ראש, גם נתניהו לא מובטח, אף שנגד נתניהו לא מסיתים, וגם ראשי ממשלה אחרים לא מובטחים במדינת ישראל. ואני אומרת לך, שאמא שלי, ששומעת אותי לפעמים מדברת כאן, אומרת לי: אל תרגיזי אותם, תיזהרי, אל תגידי דברים קשים, שלא יעשו לך משהו. ואולי זה הדבר שכל כך מסמל מה שקרה לנו.

אני מבקשת ממך שתיקח את הנושא הזה מאוד ברצינות, הוא לא פוליטי, הוא לא מפלגתי, ובאמת תטיל את כובד מוסריותך ומשקלך. תודה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. חבר הכנסת דדי צוקר. אחריו – חבר הכנסת וליד חאג'ל-יחיא.

חיים אורון (מרצ):

הודעת על חבר הכנסת רובינשטיין.

הי"ר ד' תיכון:

מה לעשות, הוא רשום מאוחר יותר. הודעתי קודם אבל בינתיים נכנסו עוד חברי כנסת.

דוד צוקר (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מבקש להמשיך בעניין אחד שנגעה בו חברת הכנסת איציק, והוא האפשרות לחזרה על האירוע שהיה, ולהמשיך לומר את הדברים כמו קטו הזקן וכל פעם מחדש, שכן מה שקרה לפני שנה וחצי לא היה תאונה. זה לא היה אקסידנט, לא התחלקות. האירוע הרצחני הזה היה תוצאה של נסיבות, אולי תוצאה בלתי נמנעת של נסיבות, כמו שאנחנו יודעים היום, וזה יכול להיות מופנה נגד כל ראש ממשלה, משום שהקנאות תארוב תמיד לראשי ממשלה שיבקשו לפעול נגד קנאות. קנאות וקנאים הם סכנתה של חברה דמוקרטית, והסכנה הזאת לא חלפה והיא לא תחלוף, זהו מאבק מתמיד של כל חברה חופשית שצריכה להיאבק בקנאים.

זהו הלקח. הלקח הוא שהיתה שעת חשכה, ובשעת חשכה, בשעה שקדרות דמוקרטית כזו, קדרות מסיתה כזו אופפת את החברה, החברה מולידה ומייצרת מתוכה את מי שבסופו של דבר אחז באקדח.

נקודה שנייה שראוי להדגיש אותה – ועמד עליה גם חבר הכנסת אורון – היא, שהזיכרון הזה והלקח, שניהם, גם הלקח וגם הזיכרון, גם הזיכרון וגם הלקח, אינם צריכים להיות נחלתו של מישהו אחד בחברה הזאת; אלא שניהם, הלקח והזיכרון, צריכים להיות נחלתה של החברה כולה. או אם נאמר את זה אחרת – יש צורך בחקיקה כדי להלאים את הזיכרון, כדי לא להותיר אותו בידי מחנה אחד אלא להפוך אותו לעניין לאומי וכמעט לחייב ולהכריח את הכול להיות שותפים בזיכרון הזה ובלקח. אף שחלקים בחברה הזאת לא היו חלק מן הלקח, אף שחלקים מסרבים להודות בלקח, אף שחלקים מסרבים להביט בדיוק במה שקרה ובנסיבות שהולידו את הרוצח – הרוצח לא נולד לבדו – צריך לחייב זאת בחוק, ובכך להלאים את הלקח ולהפוך אותו לנחלת כולנו, לגרום לו לזיכרון, לגרום לו ללקח להיות מאומץ על-ידי הכלל.

זוהי תכלית החקיקה, שכן יכול אדם לבוא ולומר: מדוע יש צורך בחקיקה לאירוע טראגי ככל שיהיה? כן, יש צורך, משום שגם המחנה הזה שרבין הוביל אותו והולך אותו צריך להבין וצריך להכיר בעובדה שיש להנחיל את הזיכרון ואת הלקח, וגם האחרים. גם האחרים, אלה שלא נמנו עם המחנה הפוליטי שלו – רבים מהם ודאי היו שותפים לאימה שאפפה אותנו כאשר אירע הרצח – חייבים גם הם וגם האחרים בכל המחנות להבין, שהלקח הוא לקח של כולנו. גם הזיכרון – כך אני מקווה, כך אני רוצה לקוות, כך אני רוצה להאמין – יהיה בסופו של דבר של כולנו, אם נדאג להלאים אותו בחקיקה המוצעת. תודה.

היו"ר ל מסאלחה:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת וליד חאג'ל-יחיא, ואחריו – לחבר הכנסת רחבעם זאבי.

וליד צאדק חאג'ל-יחיא (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברי חברי הכנסת – חברת הכנסת דליה איציק, את אמרת: מי היה מאמין? האם יש אצלנו רוצחים? אני האמנתי שאכן יהיה הדבר. מי שנמצא בעמדת מיעוט, במיעוט לאומי בתוך מדינת ישראל, הרגיש את הריח וחש, על-פי מה שהולך ומתרחש בחברה הישראלית, שזה אכן יהיה.

אצלנו לא רוצחים – זו באמת תקוות חיים וחלום, והלוואי שאכן יתגשם הדבר. אבל אנחנו צריכים לדבר על שורש העניין. אנחנו כל כך הסתנו נגד הפלשתינים, נגד ערפאת, נגד אש"ף, וקראנו להם – אפילו ראש ממשלתנו בנימין נתניהו אמר: רב-המרצחים. כל כך חד. הכינוי הזה הדהד בכנסת הזאת, כך שכאשר ראש ממשלתנו לשעבר יצחק רבין, זיכרונו לברכה, דיבר עם ערפאת, התקבל הדבר ברוח זו – שהוא מדבר עם רב-המרצחים. לכן, כאשר הוא דיבר עם אש"ף, דיבר על פתרון הבעיה הפלשתינית, אנשים כמו יגאל עמיר ושותפיו, שאחוזים בפנאטיות דתית, שהיא הגרועה ביותר, חשבו והאמינו שאכן מי שמדבר עם רב-המרצחים הזה דמו מותר, וזה מה שקרה. מי שמדכא עם אחר, זה חוזר אליו כבומרנג, ואותו עם לא חסין.

בשל כל ההסתה הזאת נגד הפלשתינים, כל ההסתה הזאת נגד מגמות השלום, נגד שיחות השלום, הם הבינו ש"לנו מותר לרצוח אפילו את ראש הממשלה". לכן, עם כל הכבוד לחברת הכנסת דליה איציק, היא היתה צריכה לצפות לעניין הזה, מכיוון שאפילו בבית הזה אנחנו שומעים כינויים על חברי הכנסת הערבים: טרוריסטים, סוכני אש"ף, בוגדים. את כל הכינויים האלה אנחנו שומעים במבצר הדמוקרטיה של מדינת ישראל, וכל האפליות והביטויים האלה מקבלים לגיטימציה מכיוון שאנחנו עוברים עליהם בשקט. בעיני האספסוף – ולא רק האספסוף אלא גם המונהגים על-ידי מנהיגי הימין שקוראים "מוות לערבים" – בוודאי ובוודאי אין מרחק גדול בין מוות לערבים לבין מוות למי שמדבר עם הערבים כדי לעשות שלום.

לכן, אני חושב שכולנו צריכים לתמוך בחוק הזה, כדי שנהפוך את היום הזה ליום של דמוקרטיה, יום של סובלנות, יום של דו-קיום בין הרוב לבין המיעוט הלאומי שנמצא בתוך מדינת ישראל. זה המובן של יום הזיכרון ליצחק רבין, זיכרונו לברכה.

היו"ר ל מסאלחה:

תודה לחבר הכנסת וליד חאג'ל-יחיא. רשות הדיבור לחבר הכנסת אמנון רובינשטיין, ואחריו – לחבר הכנסת שבח וייס. חבר הכנסת רובי ריבלין, אני שומע אתכם מאן.

אמנון רובינשטיין (מרצ):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מטרת הצעת החוק הזו פשוטה לחלוטין – קודם כול יש לה מטרה חינוכית, והיא לחנך את הציבור הישראלי כולו, על אף המחלוקות שיש בתוכו, נגד אלימות ובעד דמוקרטיה. משום כך צריך כל הבית להתאחד סביבה.

ברשותכם, אני רוצה לומר בהזדמנות זו כמה מלים על ראש הממשלה המנוח יצחק רבין, זיכרונו לברכה, בנושא אחד שלא תמיד ידוע לציבור, ואפילו לא תמיד ידוע לקהילה העוסקת בענייני חינוך. יצחק רבין גדל במערכת הביטחון, מגיל 15 הוא כבר נשא רובה, תוכניותיו ללמוד להיות מהנדס מים טורפדו-סוכלו על-ידי צוק אותן עתים שבהן הוא התבגר וגדל. הוא היה איש שכל מחשבותיו היו ביטחון. בממשלה הקודמת הוא עשה דבר יוצא דופן, אני לא מכיר לו אח ורע: הוא הקפיא ריאלית את תקציב הביטחון ואף הוריד אותו כשיעור חלקו בתוצר הלאומי הגולמי, וכמעט הכפיל את תקציב מערכת החינוך.

מי שידוע מה גדולה חשיבותה של מערכת החינוך ומה גדולה תרומתה היומיומית לצמצום פערים ולחיסול מצוקות בחברה הישראלית, יודע שהתהליך הזה היה בעל השלכות היסטוריות על אופיה ועל מהותה של ישראל כחברה שאנחנו רוצים לשאוף להגיע אליה – חברה צודקת, פתוחה, דמוקרטית, עם פערים קטנים והולכים בין חלקי אוכלוסייה שונים, יהודים וערבים, יהודים וקבוצות אתניות שונות ממזרח וממערב.

צריך לזכור, שיצחק רבין כראש הממשלה וכשר הביטחון עשה צעד מנוגד לאינסטינקטים של שר הביטחון – נתן תמיכה אדירה לתקציב משרד החינוך גם בתקופת כהונתה של שולמית אלוני כשרת חינוך וגם בתקופת כהונתי, וגם ליווה את העניין הזה. מידת הידע וההתעמקות של יצחק רבין בנושא החינוכי הפליאה כל אדם שבא מתוך המערכת עצמה. הרי היה לו זיכרון פנומנלי, ממש זיכרון של מחשב. אני תמיד התבדחתי ואמרתי לו: אתה מכיר את תקציב משרד החינוך לא רק יותר טוב ממני, אלא גם יותר טוב ממנכ"ל משרד החינוך וממחשב משרד החינוך. הוא גם ליווה את העניין הזה באורח יסודי.

אני רוצה לומר רק עוד דבר אחד, כדי שאולי הציבור ששומע ישמע וידע. הרי המאמץ העיקרי של מערכת החינוך הלך בשני כיוונים: גם שיפור דרסטי במעמדו של המורה, דבר חסר תקדים, שלא היה לנו כמותו, וגם מאמץ אדיר להביא לצמצום מהיר ככל האפשר של פערים חינוכיים והשכלתיים, גם בין יהודים לערבים וגם בין יהודים ליהודים. כשדיברנו על הנושא הזה הוא תמיד אמר לי: את זה צריך לעשות, זה למען הילדים, אל תחשוב לרגע אחד שזה יביא לנו תוצאות בקלפי. זה היה האיש.

אברהם שוחט (העבודה):

כעת מורידים 70,000 שעות בחינוך.

אמנון חבינשטיין (מרצ):

כן, לא רציתי להיכנס לפולמוס בהזדמנות זו. אעשה זאת בהזדמנות אחרת.

היו"ר ל מסאלחה:

תודה רבה. אנחנו מדברים על יצחק רבין, חבר הכנסת בייגה שוחט, ולא על משרד החינוך. אתה גם שמרת על תקציב המדינה בכמה נושאים. לא נתת. חשבת שזו קופה – – –

זאב בויס (הליכוד-גשר-צומת):

הוא נתן גם נתן. לפעמים הוא נתן גם יותר מדי, וזאת הבעיה שלו.

היו"ר ל מסאלחה:

יותר מדי – לא. הוא היה בסדר גמור.

רשות הדיבור לחבר הכנסת שבח וייס, ואחריו – לחברת הכנסת נעמי חזן.

שבח וייס (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אי-אפשר להצביע נגד חוק כזה. עם זאת, בדיון הזה אני רוצה להצביע בקיצור על כמה לבטים, והם בעיקר מתחום הרגש. לי קשה מאוד ליצור מסגרת של כפיית אבל, ואני יודע שעדיין – ואני לא אומר זאת עכשיו לשם הפולמוס, פולמוס היה לנו ויהיה לנו – עדיין חלק לא מתאבל. אני כבר רואה, בעקבות החוק, את הוויכוחים בבתי-ספר מסוימים, איזה תוכן לצקת. הקטע הזה הכי מדאיג אותי. לגבי צה"ל, אין לי ספק שכל שר ביטחון וכל רמטכ"ל ייתנו ביטוי אמיתי, כפי שנחוץ. ודאי שהורדת הדגל לחצי התורן במשרדי הממשלה תתקיים בכל ממשלה.

דווקא בקטע של מערכת החינוך אני מאוד חושש מאינטרפרטציות. כשאני מסתכל על כל הניסיונות של חלק מהציבור וחלק מהנהגתו להימלט מן האחריות הסביבתית לרצח ראש הממשלה, בכל מיני צורות, עד כדי המצב המגוחך, שכאשר אתה מזכיר אותו, בלי להתגרות ביוצרי אווירת הרצח, ואתה עושה זאת שלוש פעמים, כבר כמעט מאשימים אותך בהסתה. אני התנסיתי בחוויה כזאת פה ושם; לא בדברים הקשים שאני אומר כאן מדי פעם בפעם. זה מלא חומרי נפץ. חשבתי שיותר טוב אם זה היה מחלחל לתוך המערכת בדרך רצונית. אני אומר זאת לך במיוחד חברי, חבר הכנסת עמנואל זיסמן. אתה כבר העברת כאן חוק אחד חשוב מאוד, אבל הוא כל כך מוגדר, כל כך ממוקד, והוא הופקד לביצוע בידיים כל כך נאמנות ובלבבות כל כך חמים, ששם הבעיה הזאת לא תתקיים. כאן יש לנו בעיה.

לכן, תהיו מאוד זהירים כאשר אתם מכינים את ההצעה הזאת לקריאה השנייה והשלישית.

אני מוכרח לומר לכם, חברים, שכל אימת שאני עולה למקום הזה, כל אימת שאני חוזר למקום הזה כסגן יושב-ראש הכנסת, אני מסתכל אל הכיסא הזה ואני נחרד מן הרעיון שיצחק רבין איננו, שנרצח.

אני זוכר מה היה כאן כאשר הוא הופיע בכנסת – ולא כולם, שבעה-שמונה חברים וחברות כנסת – איזו מלאכה של שטנה מאורגנת, איזו הסתה.

בנאום שלי בוועידת מפלגת העבודה אמרתי משהו לגבי עצמי. אני ניסיתי בכל כוחי ובכל ישותי הפרלמנטרית לרסן את התופעה הזאת. לא הצלחתי. לא הצלחתי. אני לא הצלחתי, אפילו באותו לילה שכל כך הכעסתי את אהובי, יצחק רבין, שהארץ מוכתמת בדמו, כאשר אפשרתי לבנימין נתניהו להצטרף לגינוי בלי שידעתי על אותה הפגנת האימים ועל מה שהיה שם, ואני ידעתי שיש הפגנה. אני זוכר את הכאב הנורא. עמדתי מול יצחק רבין בסיעה שלי, מול כעס נורא. רק בתום הדיון, כשהסבירו לי מה היה שם, כי אני ניהלתי כל הזמן את הישיבה, כל כך הצטערתי.

בשעות האחרונות עם יצחק רבין, שתי דקות לפני הרצח, נפרדתי ממנו, ואני עוד מחזיק ביד שלי, אני שומר על מצית שבו הצתתי לו את הסיגריה האחרונה בחייו. כשאני נוסע לבקר את אחי בקריית-יובל ועובר שם, ומצד ימין הקבר שלו – אגב, לא רחוק מקברו של תיאודור הרצל – זו אולי התמצית. זה קשה לנו מאוד. קשה לנו מאוד עם העניין הזה.

מה שהייתי רוצה בהקשר זה לומר הוא, שצריך יהיה בכל זאת לתת איזו משמעות רחבה של דמוקרטיה, שחופש הביטוי הוא לא חופש השיסוי, לא חופש הבידוי ולא חופש הביזוי. ואולי יש להזכיר לחלק מן הציבור ומנהיגיו, חלק קטן, גם את העיקרון של "לא תרצח".

אני אצביע מתוך לבטים עבור החוק הזה, דווקא מתוך כך שלא אשכח לעולם את יצחק רבין.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה לחבר הכנסת שבח וייס. רשות הדיבור לחברת הכנסת נעמי חזן, ואחריה – לחבר הכנסת בנימין אלון.

חבר הכנסת רענן כהן.

רענן כהן (העבודה):

כן, אדוני היושב-ראש.

היו"ר נ' מסאלחה:

תירגע.

רענן כהן (העבודה):

אנחנו מנסים קצת להסביר דברים בענייני מפלגה.

היו"ר נ' מסאלחה:

אני יודע.

חבר הכנסת חיים רמון מאוד מרוצה אחרי הישיבה עם היושב-ראש. אני רואה אותך מבסוט מהבוקר.

חיים רמון (העבודה):

עוד לא ישבתי אתך, ואתה היושב-ראש היחידי בשבילי.

נעמי חזן (מרצ):

אני רוצה להבין אם אתם מנהלים את ענייני מפלגת העבודה בישיבת הכנסת.

היו"ר נ' מסאלחה:

בבקשה.

נעמי חזן (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברות וחברי הכנסת, הצעת חוק זו, חבר הכנסת שבח וייס, היא כן במקומה, לדעתי. עצם הרעיון של יום זיכרון ליצחק רבין נולד משום שרצינו לזכור את האיש, את פועלו, וגם לאותת לגבי המשמעויות של רצח פוליטי, לגבי הדמוקרטיה הישראלית. אני מנחשת שאתה מבין זאת. לכן, אני רוצה לחזור בדיוק לנקודת הביקורת שלך, חבר הכנסת וייס, ולהעלות – – –

שבח וייס (העבודה):

לא ביקורת, חשש.

נעמי חזן (מרצ):

חשש, ולהשיב על החשש הזה, אם תרשה לי.

שבח וייס (העבודה):

מפנים את הדין לכיוון אחר.

נעמי חזן (מרצ):

אני יודעת בדיוק לאן אני מפנה את הדין. אני מבינה את החשש של חבר הכנסת שבח וייס, כי החשש אומר: יתוו לנו דפוס אבלי, דפוס זיכרון והנצחה של יצחק רבין בצורה שתחטיא את המטרה של יום הזיכרון שאנחנו מציעים בהצעת חוק זו. התשובה שלי על החשש היא בדיוק בנקודה הזאת. לעניות דעתי, מה שצריך לעשות זה להשתמש ביום הזיכרון לדיונים מחודשים על מהות הדמוקרטיה הישראלית, ולפחות בשלוש נקודות מרכזיות.

הנקודה הראשונה. להחיות את היסוד של הדמוקרטיה, וזו הספקנות. לשאול, להרהר, לבחון, לבדוק מחדש מי אנחנו ומה הם ערכי היסוד של המשטר במדינת ישראל. זה דבר ראשון.

דבר שני. לזכור ולהזכיר, שחירויות בדמוקרטיה הן אך ורק תולדה של ריסון עצמי, ואין חופש אם אין ריסון עצמי. מה שקרה ברצח האיום והנורא הוא, שהפסקנו להבין שחירות מחייבת ריסון עצמי.

הנקודה השלישית. אין דמוקרטיה ללא הצבת גבולות, ומי שמתווה את הגבולות האלה הוא החברה הישראלית. אם אנחנו לא נגדיר כל הזמן מחדש את הקו המפריד בין חופש הביטוי לבין הסתה, בין אפוזיציה ומחאה לבין מרי אזרחי, אז בעצם לא טיפחנו אחד מהדברים המרכזיים במשטר דמוקרטי, וזה הגדרת הגבולות הפנימיים של הנורמות במדינת ישראל.

על כן אני תומכת בחוק. אנחנו צריכים יום שבו אנחנו מהרהרים, שואלים ושוב מרסנים ומגבילים את עצמנו מחדש. תודה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה, חברת הכנסת חזן. רשות הדיבור לחבר הכנסת בנימין אלון, ואחריו – לחברת הכנסת תמר גוז'נסקי.

בנימין אלון (מולדת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מדובר על יום זיכרון לא רק לאיש אלא בעיקר לרצח. השורה התחתונה היא, שהרצח לא ייהפך חלילה וחס לדבר שמשכיחים אותו, ושלא נהיה שאננים וחשים שכאילו אין מדובר בחברה יהודית ושדברים כאלה לא יכולים להיות בחברה יהודית; זו תמימות חסרת כל ביסוס.

נכון שאנחנו לא אלג'יריה, שבארבע השנים האחרונות נהרגו בה 60,000 איש; נכון שאנחנו גם לא חברה של גנגסטרים כמו ברשות הפלשתינית המדומה, שהמנהיגים שלה מתנהגים כגנגסטרים, אבל כיכר מלכי-ישראל נקראת על שם מלכי ישראל שנלחמו נגד מלכי יהודה; בהקמת מדינת ישראל הכרנו את ה"סזון" ואת "אלטלנה"; באירופה הכרנו את החסידיים והמתנגדים שהיו מוסרים זה את זה; והמרקם העדין של דתיים, חרדים, ספרדים, אשכנזים. אין שום חברה במדינה שהיא דייר משנה, המדינה לא שייכת לבוניה וכל השאר הם דיירי משנה; זה מרקם חברתי עדין, שמי שמזלזל בנפיצות שלו חייב לזכור שוב ושוב, שכך קרה במדינת ישראל. זה קרה גם במדינות אחרות, ולכן יש שירות ביטחון שדואג שלא תהיה התנקשות.

ההצעה הזאת לזיכרון הרצח מובאת על-ידי מרצ, וזה חשוב, כי מרצ לא היו אלה ששמרו תמיד על כבודו של ראש הממשלה המנוח, הם לחמו בו שנים רבות, אבל הם מבינים – כמו שאמר חבר הכנסת המנמק בהצעה שלו – שלא מדובר ביום זיכרון לראש ממשלה מסוים, מדובר ברצח.

לכן גם אני – בזה אסיים – שלחמתי בכל מאוּדי מחוץ לכנסת הזאת נגד המדיניות של ראש הממשלה המנוח, מוצא את עצמי מסכים לדבר הזה, ואיני מרגיש צורך לראות סתירה בין הדברים. ראיתי בעבר ואני רואה גם היום, שלצערי ראש הממשלה המנוח היה ראש הממשלה היחיד במדינת ישראל שגם בקדנציה של 1975 וגם בקדנציה האחרונה שלו הוביל את המדיניות כשיש לו 58 חברי כנסת והוא נשען על ממשלת מיעוט. אני חושב, וחשבת, שזה דבר איום ונורא. לא רק שברקורד האישי מדובר בגיבור ישראל, אלא שהרקורד הציבורי של הרצח משתיק את כל שאר הדברים, והעוולה, הפשע, הפושע יועלו בכל שנה בי"ב בחשוון עד שהחברה שלנו תתקבץ מכל גליוותיה, תגיע לייעודה, תהיה יותר בריאה, יותר דמוקרטית, ורצח לא יעלה על דעתו של אף אחד בשום מחלוקת.

הי"ר ל מסאלחה:

תודה, חבר הכנסת אלון. רשות הדיבור לחברת הכנסת תמר גוז'נסקי, ואחריה – לחבר הכנסת עזמי בשארה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש-בל"ד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חבל על דאבדין ולא משתכחין. כבר אמרו פה חברי הכנסת, שאישיותו ואומץ לבו הפוליטי של ראש הממשלה המנוח יצחק רבין הם דוגמה למדינאי שמתעלה על חישובים של כדאיות מחר בבוקר, ואם אפשר להשתמש במליצה נדושה, רואה את כנפי ההיסטוריה ואת היעדים שאליהם החברה הישראלית צריכה להגיע, וקודם כול היעד של השלום. לכן הצעת החוק לקביעת יום זיכרון ליצחק רבין, זיכרונו לברכה, היא הצעת חוק בעתה.

אני רוצה להעיר שני דברים בהקשר זה. הדבר הראשון, הצעת החוק הזאת צריכה להביא לכך שיום הזיכרון ליצחק רבין יהיה יום זיכרון, אבל באותו זמן גם יום חינוך ארצי לערכי שלום, דמוקרטיה ושוויון במדינת ישראל. אם זה לא ייעשה, וכל מה שייעשה זה שנביע אבל וצער על מותו של האיש בידי בן עוולה, נחטיא את המטרה.

הדבר החשוב שנראה לי הוא, שהנצחת זכרו של יצחק רבין צריכה להיעשות בקידום מלא ומהיר של התהליך המדיני ובהגעה להסדר שלום של קבע בינינו לבין הפלשתינים.

הי"ר ל מסאלחה:

סליחה, חברת הכנסת תמר גוז'נסקי. אם יש טענות לא אני אשם, לא עכשיו. רשמתי אותך לפני משורת הדין.

ענת מאור (מרצ):

לא לפני משורת הדין.

הי"ר ל מסאלחה:

לפחות לפי ההחלטה שלי – כן, בלי לדעת אם את צודקת או לא רשמתי אותך. אני לא מסכים להתווכח עכשיו ולהפריע לדין.

ענת מאור (מרצ):

הי"ר ל מסאלחה:

אלוהים אדירים, גם רשמתי אותך וגם יש תלונות? בבקשה, זה לא על חשבונך.

תמר גוז'נסקי (חד"ש-בל"ד):

אני רוצה לחזור לנקודה השנייה, שהיא הנצחת זכרו של יצחק רבין בתהליך המדיני שנושא את שמו וחותמו. אנחנו נמצאים בשלב מאוד קריטי של התהליך הזה. אם הממשלה הנוכחית תתמיד במדיניות

שמעדיפה התנחלויות על הסדר שלום עם הפלשתינים, שמעדיפה כיבוש על דו-קיום בשלום עם השכנים הפלשתינים, נימצא במצב אבסורדי: יהיה יום זיכרון, יאמרו דברים בשבחו של המנהיג שנרצח, אבל התהליך שבשלו הוא נרצח ירצח גם הוא.

נדמה לי, שאנחנו צריכים, מעל הבימה הזאת ובהזדמנות הזאת, לקרוא, לתבוע ולהיאבק כולנו, כל מי שמאמין בשלום, נגד הרצח הלא-פחות חמור, הרצח האפשרי של התהליך המדיני.

רצח של אדם הוא דבר נורא, אבל רצח של תהליך מדיני הוא דבר לא פחות נורא, ומי שמציע היום לפלשתינים הסדר קבע עם 40% או 50% מהשטח של הגדה המערבית, בעצם רוצח את התהליך המדיני. מי שמציע הסדר שבו שום התנחלות לא תוזז מקומה, מציע, בעצם, שלא יהיה הסדר שלום ותהיה מלחמה נוספת. מי שהיום מציע הסדר מדיני שבו ירושלים היא מחוץ לתחום, היא בכלל לא נושא למשא-ומתן – מציע, בעצם, שלא יהיה הסדר שלום, מציע, בעצם, שהמורשה החשובה ביותר של יצחק רבין, המורשה של התהליך המדיני, תירצח. לכן אני מוצאת לנכון, בדיון הזה על יום הזיכרון ליצחק רבין, לקרוא להצלתו של התהליך המדיני. תודה.

הי"ר ל מסאלחה:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת עזמי בשארה, ואחריו – לחבר הכנסת אברהם בייגה שוחט.

עזמי בשארה (חד"ש-בל"ד):

אדוני היושב-ראש, חברי חברי הכנסת, שתי הטקטיקות שהימין הישראלי אימץ אחרי הרצח של רבין בשביל לא לעבד את הנושא הזה, מה שקרוי בעגה הישראלית "חשבון נפש", בשביל לא לעבד את הנושא הזה ובשביל לא להסביר לעצמו את מה שקרה – אלה הן, בסך הכול, שתי טקטיקות: הראשונה, לגנות את הרצח, כל רצח, בטענה שרצח זה רצח זה רצח; השנייה, לנתק את הרצח הזה מכל קונטקסט פוליטי וחברתי ולהפוך אותו לנושא בודד.

לא הצלחתי עד היום להבין מטענות הימין הישראלי פעם אחת מה הקשר בין האידיאולוגיה, צורת הפעילות, הדמוניזציה של היריב שהימין נוקט עד היום לבין הרצח עצמו. כל ניסיון שנעשה בתקשורת הישראלית לעשות איזשהו קשר, הוכחש על-ידי הימין הישראלי ונדחה על הסף.

אי-אפשר להשתחרר מן הרושם – אחרי התגובות של הימין הישראלי על מה שמתפרסם בתקשורת סביב רצח רבין, לרבות הסיפור הזה של "מבט שני", סליחה, של התוכנית "עובדה" בטלוויזיה – שהימין הישראלי רוצה לראות, גם רוצה שאנחנו נראה את הרצח של רבין כרצח פלילי בודד. אם הוא רצח פלילי בודד – בשביל מה יום זיכרון? בשביל מה גם יום אבל? בשביל מה חבר הכנסת בני אלון תומך בו?

הי"ר ל מסאלחה:

חברת הכנסת גוז'נסקי.

עזמי בשארה (חד"ש-בל"ד):

בשביל רצח בודד לא צריך לקבוע יום אבל. אם זה רצח פלילי בודד של בן – תמיד אוהבים לקלל את האיש הזה שרצח את רבין, בן בליעל, בן משהו, בשביל להשכיח שהוא איש נורמלי לגמרי, איש ממוצע לגמרי, גם לא פושע, איש ממוצע לגמרי; יש לו פרופיל ממוצע של איש ימין ישראלי. מכל הבחינות יש לו פרופיל ממוצע.

לא שמעתי עד היום ניסיון לקשר את הדברים האלה יחד. מתוך המקרה של הרצח, מהאידיאולוגיה ומה שהוביל לרצח, אין איש ימין אחד שהודה שיש איזה קשר. מצד שני, לגנות רצח כרצח, לא כרצח פוליטי, זה העיקר ברצח רבין. לא שזה רצח. זה בנאלי לגנות רצח. מי לא מגנה רצח? גם הקריאה לחנך ילדים נגד רצח – איזה שיעור למדו אנשי הימין לחנך בבתי-ספר נגד רצח? הרי מחנכים בעשרת הדיברות נגד רצח. מחנכים בבתי-ספר תמיד נגד רצח. צריך לחנך נגד רצח פוליטי, בזה מדובר.

מדובר ברצח פוליטי, שהוא תופעה מסוכנת יותר מרצח. למה הוא תופעה מסוכנת יותר מרצח? – כי הוא נעשה בשם אידיאולוגיה ובשם ערכים טוטליטריים, לכן הוא מסוכן יותר מרצח, והוא מסוכן יותר מרצח כיוון שהוא נעשה בשם ערכים נשגבים דווקא, שהם יותר נשגבים מהדמוקרטיה עצמה בעיני אנשי הימין עד היום בישראל.

אין אנשי ימין בארץ שחושבים שיש ערכים נשגבים מדמוקרטיה עד היום? זה מה שמאפיין רצח פוליטי, ורצח פוליטי יותר מסוכן במדינה דמוקרטית מאשר במדינה לא דמוקרטית, חבר הכנסת בני אלון. רצח פוליטי באלג'יר שונה מרצח פוליטי בישראל, כי אלג'יר היא מדינה לא דמוקרטית. גם רצח פוליטי במצרים פחות מסוכן מרצח פוליטי בישראל, כי ישראל היא מדינה דמוקרטית. רצח פוליטי במדינה דמוקרטית הופך ומקעקע את יסודות הדמוקרטיה. יש סדר להחלפת שלטון במדינה הזאת, במדינה דמוקרטית. יש מוצא להבעת דעתך, לכן אי-אפשר להשוות בין רצח פוליטי במדינה דמוקרטית לבין רצח פוליטי במדינה לא דמוקרטית, ולכן לא למדתם כלום, ולכן אני גם לא מבין למה אתם תומכים ביום זיכרון; אינני מבין זאת, אלא כמס שפתיים.

אני רוצה להשמיע עוד הערה, אדוני, ברשותך. האספקט השני שרציתי לדבר עליו בעניין רצח רבין הוא האספקט שמאז 1948, מאז מגילת העצמאות – שוויון לאזרחים ערבים בדמוקרטיה וכו' וכו' – אנחנו מחפשים יום אחד משותף. אין לנו יום אחד, אפילו לא יום העצמאות. יום העצמאות הוא לא יום משותף לנו, על כל פנים הוא לא חג בשבילי. אין לנו יום אחד משותף – – –

בנימין אלון (מולדת):

למה?

עזמי בשארה (חד"ש-בל"ד):

בגלל ההיסטוריה של הסכסוך הלאומי, בגלל זה אין לנו חג משותף; גם לא נוצרו במדינת ישראל חגים אזרחיים או ימים אזרחיים שמסתמכים על דבר אחד, על הדבר המשותף בינינו, שזו האזרחות.

האירוניה היא, שהרצח הטראגי הזה וכו' יצר פעם אחת סוף סוף, וזאת הטרגדיה של העניין, יום משותף לאזרחים הערבים והיהודים, כי היום הזה הוא יום להדגשת ערכי הדמוקרטיה והדגשת מה שמשותף ממנו – האזרחות והדמוקרטיה.

זו הפעם הראשונה אני יכול לחתום כאזרח ערבי במדינת ישראל על יום אחד משותף לי ולאזרחים היהודים במדינת ישראל, יום אזרחי משותף, שזה יום הזיכרון לרבין, וזה אף שהספרים הראשונים שקראתי אחרי שגמרתי תיכון, של מנהיגים ישראלים, שני הספרים הראשונים היו: "פנקס שירות" של רבין ו"המרד" של בגין. שניהם לא חיבבו את שני האנשים האלה עלי, כלומר המשכתי לראות ברבין יריב פוליטי עד סוף ימיו, אף שרבין, בספר "פנקס שירות", הוא ההיסטוריון החדש הראשון לפני בני מוריס, לפני כולם, כל השיגעון הזה של ההיסטוריונים החדשים. הוא הראשון שטיפל בבעיית הפליטים כפי שצריך, לדעתי, בספרו. למדתי ממנו הרבה, אבל הוא נשאר יריב פוליטי, והוא יצר לנו את היום המשותף, לנו, כאזרחים יהודים וערבים, כי זה יהיה יום הדמוקרטיה. תודה רבה.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה רבה לחבר הכנסת עזמי בשארה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם שוחט, ואחריו – לחבר הכנסת משה שחל.

אברהם שוחט (העבודה):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני תומך תמיכה מלאה בחוק להנצחת זכרו של ראש הממשלה המנוח יצחק רבין, שנרצח; מכמה טעמים.

היו לנו ראשי ממשלה שהטביעו את חותמם על ההיסטוריה של מדינת ישראל, בעצם גם על ההיסטוריה של העם היהודי עם הקמת המדינה והמהלכים לביסוסה ולשמירתה, אבל כולם סיימו את חייהם, חלקם בתפקיד, בזמן היותם בתפקיד, חלקם לאחר פרישתם, הלכו בדרכו של כל אדם, בדרכים רגילות. רצח יצחק רבין, זיכרונו לברכה, מייחד את מקומו של יצחק בתמונה הלאומית שלנו ויוצר מחויבות שלנו לא כלפיו בלבד אלא כלפי מה שקורה בארץ הזאת, כלפי הנכסים האמיתיים של העם הזה, של תושבי ישראל כולם, יהודים וערבים כאחד.

ביום זיכרון הזה ייעשו כמה דברים, על-פי הצעת החוק, בדרך הולמת, כדי שהדברים החשובים כל כך לקיומה של הדמוקרטיה הישראלית, בעצם לקיומה של מדינת ישראל, אכן יישמרו.

חשוב שתלמידי בתי-הספר יקיימו שיחה ואולי טקס אשר בו יועלה זכרו של יצחק רבין, זיכרונו לברכה, ואשר בו יסופר הסיפור, איך וכיצד קרה הדבר.

חשוב הדבר שבאווירה השוררת בארץ אכן יראו אזרחים את הדגל שיורד לחצי התורן, עם תמונות בעיתונות, עם רעיונות, עם סיפור המעשה.

הרי כאשר ראינו אותו מטורף שמגיע לבית-הסוהר בבאר-שבע ומביא עוגת יום הולדת לרוצח הנפשע שיושב שם, והעוגה איננה מחווה אנושית בלבד, היא איננה מחווה אנושית כלפי האסיר, היא בעצם באה להגיד – מה שקרה, מן הראוי שהיה קורה.

לכן אני מברך על היוזמה של מציעי החוק, ואני בטוח שהכנסת, אדוני היושב-ראש, תיתן את מלוא הגיבוי להעברת החוק גם בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

הי"ר ל מסאלחה:

תודה רבה לחבר הכנסת בייגה שוחט. רשות הדיבור לחבר הכנסת משה שחל, ואחריו – לחבר הכנסת אבי יחזקאל.

משה שחל (העבודה):

אדוני היושב-ראש, תרשה לי בראש ובראשונה לברך אותך על שמחת המשפחה בנישואי הבת.

הי"ר ל מסאלחה:

תודה. אם כבר אתה צריך גם כן לנחם אותי, כי למחרת נהרגה בת אחי שהיתה בגיל של הבת.

משה שחל (העבודה):

לצערי הרב.

הי"ר ל מסאלחה:

לא הייתי מזכיר את זה אם לא היית מברך. אני מודה לך.

משה שחל (העבודה):

אני מאוד מצטער.

אני רוצה לברך את יוזמי הצעת החוק. אני חושב שהם ראויים לברכה – – –

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

סיעת מרצ.

משה שחל (העבודה):

סיעת מרצ, בהחלט.

היו"ר נ' מסאלחה:

רק רגע, חבר הכנסת שחל, ברשותך. חבר הכנסת ראם, אני מבקש מכם, מאז תחילת הדין ארבעה חברי כנסת כל הזמן מדברים בקול רם. נכון שזו לא כיתה ואתה יכול לדבר, אבל אני שומע וזה מפריע לדובר. בבקשה, חבר הכנסת שחל.

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

הם מדברים על הפשע בנתניה.

משה שחל (העבודה):

אני חושב שהיזמה הזאת ראויה להערכה. אני בהחלט חושב שהיא דרושה, משתי סיבות.

ראוי לו ליצחק רבין, זיכרונו לברכה, שהוא ייזכר כאחד מראשי הממשלה הגדולים של מדינת ישראל. יש כאלה, כמה מהם, כמה מראשי הממשלה, שחותמם ההיסטורי לא יימחק. אחד מן החשובים שבהם הוא יצחק רבין, שהביא לסיומו סכסוך עקוב מדם של הרבה שנים בינינו לבין העם הפלשתיני. היו לו התעוזה, החזון והרצון לעשות את מה שדרוש. וכשהוא עשה את זה, הוא עשה את זה באומץ לב ובשכנוע פנימי חזק ביותר.

יצחק רבין לא תמיד חשב שזהו הפתרון. כשהוא הגיע למסקנה, הוא לא היסס לרגע. הוא ורק הוא היה – לדעתי, אחד מהאנשים היחידים במינים בפוליטיקה, שפיו ולבו היו שווים, לא ב-99% אלא ב-100%; נטו. הוא הטביע את חותמו על ההיסטוריה, ואיש לא ייקח את זה ממנו. מדינת ישראל, המזרח התיכון כולו והעולם שונים אחרי ממשלתו של יצחק רבין האחרונה. לעולם הם לא יהיו מה שהיו לפני כן.

– – – והסיבה השנייה, אדוני היושב-ראש, היא – – –

זאב בונים (הליכוד-גשר-צומת):

חבר הכנסת שחל, אפשר להעיר הערה? נדמה לי שכל מה שאמרת – והדברים טובים – לא בגללם מציעים פה את יום הזיכרון – – –

משה שחל (העבודה):

– – – אני יודע, אני מגיע לסיבה השנייה. אילו הקשבת – – –

זאב בונים (הליכוד-גשר-צומת):

יש עוד ראשי ממשלה שהטביעו את חותמם על מדינת ישראל.

משה שחל (העבודה):

כבודם בהחלט במקומם מונח. ולכן אמרתי כמה ראשי ממשלה – בהחלט גם ראשי ממשלה אחרים. יצחק רבין עשה דבר שיש לו משמעות מיוחדת, והמשמעות המיוחדת היא הליכה לשלום עם האכזר ביריבים. אני אגיע לסיבה השנייה.

הסיבה השנייה היא, שיצחק רבין נרצח בשל דעותיו ועמדותיו. אני רוצה לומר, שהרצח הזה לא היה מתאפשר אם הוא לא היה מקבל תמיכה של ממסד פוליטי בתוך מדינת ישראל. ואני אומר את זה לא כעד שבא לומר את הדברים מחוסר ידיעה, אלא בבית הזה – וקודמי חבר הכנסת שבח וייס דיבר על כך – באווירת ההסתה שהיתה ונמשכה בצורה מאוד קיצונית ואישית, תוך שימוש בדימויים דמוניים, נתנו להתיר את הדם. בלי זה לא היה קם רוצח ועושה את המעשה. שום דבר לא יועיל.

ומדוע אני חושב שהחוק חשוב, אדוני היושב-ראש? – מפני שמהר מאוד עברנו לסדר-היום. בהיסטוריה היהודית לא היו מקרים רבים של רצח, והמקרה הזה כמעט שלא האמנו שיתקיים.

אני רוצה לומר לכם: אני נרגש יחד עם חברים רבים אחרים. אני לא הייתי איש מחנה רבין, אני למדתי להכיר ולהוקיר אותו כאדם שלא היו דוגמתו רבים בפוליטיקה הישראלית. אני בספק אם יקום מנהיג בעל שיעור קומה כזה. ההליכה נגד, ההתמקדות בשנאה וההסתה נגדו אינן תופעה חולפת. מפני שאלה שהסיתו, אלה שאמרו את מה שאמרו, הם אינם מתחרטים חרטה אמיתית, כדי לבוא ולהגיד: שלא במתכוון – ואני לא מאשים אותם, חלילה, שהם רצו בתוצאה – שלא במתכוון קרה מה שקרה, אנחנו מבקשים סליחה, מתחרטים על מה שהיה ונדאג שלא יקרה מקרה כזה בעתיד.

חבר הכנסת בייגה שוחט, לא היה אפשר להגיש את העוגה – אגב, זה היה דבר מצמרר, כל מי שראה את זה לא יכול היה להתאפק, אני משוכנע שכמוני רבים פשוט ישבו ואכלו את עצמם, לא הבינו איך זה יכול לקרות – אחרי שנה שיקומו, שיעזו אנשים, ויעשו את המעשה הזה, וזה לא אדם תימהוני ולא משוגע.

לצערי הרב, קבוצה לא מבוטלת ולא קטנה בחברה הישראלית, בתפיסה האידיאולוגית שלה ראתה ברצח הזה מעשה בעל משמעות אידיאולוגית, עקרונית, ואותה צריך להוקיע. ואם החוק הזה יתרום תרומה ולו קטנה ביכולת להוקיע אותם אנשים, אולי על-ידי זה נצליח במשהו למנוע את הסכנה הקיימת, לדעת.

דוד ראם (הליכוד-גשר-צומת):

חבר הכנסת שחל, אפשר להעיר הערה?

משה שחל (העבודה):

בבקשה, אם היושב-ראש ירשה.

היו"ר נ' מסאלחה:

הערה קצרה.

דוד ראם (הליכוד-גשר-צומת):

זו האשמה מאוד חמורה כאשר אתה אומר קבוצה פוליטית.

משה שחל (העבודה):

בהחלט. היתה הסתה בבית הזה, חבר הכנסת ראם, ביולי 1995.

זאב בוים (הליכוד-גשר-צומת):

היה ויכוח פוליטי.

משה שחל (העבודה):

אולי תקשיב? ביולי 1995; ב-5 ביולי 1995, בבית הזה.

היו"ר נ' מסאלחה:

הוא לא היה בכנסת, הוא לא שמע.

משה שחל (העבודה):

אני עניתי על הצעה לסדר-היום, כאשר אחד מחברי הכנסת לא נתן לאף אחד לדבר. אני הזהרתי שהאווירה – וזה היה אחרי ההפגנה בכיכר-ציון – תביא לרצח. אמרתי את זה בתוקף תפקידי כשר המשטרה, אשר ראה לנגד עיניו את ההפגנות ואת התמונות והיה צריך לטפל בהן. שמעתי את הנימה הקיימת. אני הזהרתי.

לכן, כשאני אומר שמהבית הזה היו מי שהסיתו, אני אומר לך את זה באחריות מלאה. ואני חוזר על זה גם היום: בלי ההסתה הזאת לא היה קם רוצח ועושה את המעשה.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה רבה לחבר הכנסת שחל. רשות הדיבור לחבר הכנסת אבי יחזקאל, ואחריו – חבר הכנסת חיים רמון.

אברהם יחזקאל (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני חושב שיש להודות לחברי סיעת מרצ. אני יודע שחברי הכנסת שבח וייס ובייגה שוחט וחברים שליוו את רבין שנים רבות אימצו את ההצעה הזאת במהירות, כי כך צריך לעשות. חבל לי שגם חברים בימין לא אימצו את ההצעה בעצם הנחת הצעת החוק, אבל אין דבר. אנחנו כולנו צריכים להתאחד סביב הצעת החוק הזאת.

אברהם הירשזון (הליכוד-גשר-צומת):

היו"ר נ' מסאלחה:

חבר הכנסת הירשזון, אתה אחרון הדוברים. תרשום לך הערות ותענה לו.

זאב בויס (הליכוד-גשר-צומת):

יש תמיכה מלאה בהצעת החוק. בשביל מה צריך לעשות את ההפרדה הזאת?

אברהם יחזקאל (העבודה):

אני יכול להסביר לכם איך היתה התנגדות לקראת הקריאה הטרומית וכמה ניסו לעכב כשהביאו את ההצעה. יעיד על זה רן כהן – איך פה בבית הזה, בקריאה הטרומית, היה מי שעיכב. אתה איש הגון, זאב בויס, ואתה יודע על מה אני מדבר.

זאב בויס (הליכוד-גשר-צומת):

אני יודע מה אני עשיתי בוועדה.

אברהם יחזקאל (העבודה):

לזכותך, אבל בליכוד עיכבו את הקריאה הטרומית. זה שהיום עומדים בקריאה ראשונה, כי מה לעשות, זה לא יפה להגיד שמישהו התנגד. אני מצדיע לך ומצדיע להירשזון, כי אתם הפעלתם את ההצעה הזו. צריך לומר את האמת הזו.

רן כהן (מרצ):

היתה התנגדות בממשלה. למה זה לא בא לפה?

אברהם יחזקאל (העבודה):

ן.

אבל אני רוצה להעיר משהו, ברשותכם, על מה שקורה בימים האחרונים. כמו שאתם יודעים, בתנועת העבודה, במפלגת העבודה נבחר יושב-ראש חדש, שמו אהוד ברק, הרמטכ"ל לשעבר, ביטחוניסט. לי אין ספק, שהוא יהיה ראש הממשלה הבא של מדינת ישראל. אני חושש מה יקרה ביום שאחרי, אני חושש – האם תהליך ההתפתחות של יצחק רבין, רמטכ"ל 1967, האיש שהגיע לראשות ממשלת ישראל והלך לכיוון השלום מתוך החלטה אישית, נפשית, אידיאולוגית, וברגע שהוא הלך לכיוון השלום, רמטכ"ל 1967 הפך להיות בוגד. עמדו על המרפסת פוליטיקאים שעינם היתה צרה ולא ראו אותם שלטים – יצחק רבין, רמטכ"ל 1967 וגיבור ישראל, היה בוגד.

זה שיוסי שריד כל הזמן נחשב בוגד בעיני חלק מהציבור הישראלי – טוב, הוא לא היה רמטכ"ל. אבל זה שאולי ראש הממשלה הבא, אהוד ברק, פתאום כאילו ישנה כיוון והוא כבר לא יהיה מפקד סיירת, הוא יהיה האיש שיוביל את תהליך השלום, עם הסכנות, עם הימורים, אני יודע שחודש אחרי זה אהוד ברק הבא יהיה אהוד ברק שאולי יסתובב עם אנשי שב"כ, כי גם אותו יחפשו.

לנתניהו קראו בוגד, ואסור שכך יהיה. אבל בינתיים אותן יריות נורו מכיוון אחד, מימין לשמאל. אני אומר את זה כדי להבהיר, שגם הצעת החוק הזו, שהיה מי שהתנגד לה בקריאה הטרומית, קרי ממשלת ישראל, שלא תהיה בידיכם מס שפתיים, שהיא תהיה אמיתית, כדי שראש הממשלה הבא, מפקד סיירת, גיבור צה"ל, לא יהפוך להיות בוגד, וחלילה לא יסיים כפי שיצחק רבין סיים. תודה רבה.

זאב בויים (הליכוד-גשר-צומת):

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה. הוא מדבר על דעותיו האישיות.

רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים רמון, ואחריו – לחבר הכנסת מיכה גולדמן.

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

זאב בויים (הליכוד-גשר-צומת):

חלומות באספמיה.

היו"ר נ' מסאלחה:

למה, אתה לא מאמין בדמוקרטיה?

זאב בויים (הליכוד-גשר-צומת):

אבל זו אמונתי. איש באמונתו יחיה.

היו"ר נ' מסאלחה:

נכון, ואמונתו של אבי יחזקאל היא אחרת. בבקשה, אדוני.

חיים רמון (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אינני רוצה להתפלמס סביב הצעת החוק הזאת. ראוויה הצעת החוק הזאת לזכות לתמיכת כל חברי הבית, כי הצעת החוק הזאת, מלבד הוקרה לאחד האנשים הגדולים ביותר בהיסטוריה של העם היהודי, היא צריכה למלא תפקיד נוסף, תפקיד שלא הבנו עד שנרצח יצחק רבין, זכרו לברכה.

לא הבנו וחשבנו והאמנו, שהדמוקרטיה הישראלית חזקה דיה כדי לשאת כל אותם מסיתים, כל אותם שקרויים גידולי פרא; שאנחנו יכולים להתגונן בפניהם ולפעול בכל הכוח ובכל האמצעים על מנת שרצח נורא כזה של ראש ממשלה לא יקרה במדינת ישראל.

אני מוכרח לומר, כולנו, או רבים מאתנו, ראו את מה שקרה לפני הרצח. ראינו את ההסתה, ראינו את הקריאות "בוגד", שמענו את הקריאות "רוצח", ראינו את ההפגנות הנוראיות, וגם כשהיו בינינו מי שראשם תפס, הלב מאן להאמין. לא יכולנו להשלים, מבחינה נפשית, שנבלה כזו עלולה להתרחש. ולכן גם לא נקטו אמצעים. גם יצחק עצמו, שחי את ההסתה הזאת, שההסתה ליוותה אותו בכל מקום, שלא יכול היה להופיע בלי שיופיע לידו איזה מסית או איזה נבל שקרא לו רוצח או בוגד – גם הוא לא האמין שדבר כזה יכול לקרות במדינת ישראל, בחברה שלנו.

כמובן המערכות המשפטיות, כמובן המערכות החינוכיות, כמובן מערכות אכיפת החוק – כולן נכשלו. אני מבין למה נכשלו, ובדין נכשלו קמעה, כי לא רצינו להאמין שאנחנו יכולים להיות חברה כזו שמקרבה יקום נבל, מתועב כמו רוצחו של יצחק רבין, שלו תהיה סביבה תומכת, שתהפוך את המעשה הזה, בעיני קבוצה קטנה, שולית, למעשה לגיטימי, שמדברים בו, שמגלגלים אותו על הלשון והלשון איננה נצרבת. ולא רצינו להאמין.

הרצח הזה חייב לשמש נקודה שבה כולנו, היושבים בבית הזה, שהוא הביטוי לדמוקרטיה בישראל, מנהלים מאבק נגד כל מי שירים את ידו נגד הדמוקרטיה במדינת ישראל. עובדה היא, ששנה וחצי אחרי רצח יצחק רבין מסתובבים "אסקינים" מתועבים כאלה וידנו קצרה מלטפל בהם; שיש עוד מספר לא קטן של אנשים שמדברים על רצח פוליטי במדינת ישראל כדבר לגיטימי, שאפשר לעשות הכול; שיש עוד אנשים שאינם מבינים את המשמעות של ההתקפה היומיומית ולמה זה מוליך. כל זה מעיד על כך שלא למדנו את מה שהיינו צריכים ללמוד, את הדבר המרכזי שהיינו צריכים ללמוד, כיצד הדמוקרטיה בישראל מתגוננת נגד אותם גורמים; ואנחנו לא יכולים לקחת סיכונים.

ב-1984 הייתי חבר כנסת חדש, היה ויכוח בוועדת החוקה, חוק ומשפט. אמרה המערכת המשפטית: לא צריך לנקוט צעדים נגד כהנא. התחילה אז תופעת כהנא. אני הייתי בין אלה שאמרו: חייבים לנקוט. ובא היועץ המשפטי דאז זמיר ואמר: הדמוקרטיה בישראל מספיק חזקה בשביל לשאת תופעות כמו כהנא, כי למלחמה נגד גורמים כאלה יש מחיר, מחיר מסוים בדמוקרטיה. אני חושב שטעינו אז, ודאי וודאי שרצח רבין הוכיח עד כמה גדולה היתה הטעות.

היום הזה, יום הזיכרון הלאומי הזה, אני מקווה שהוא יהיה יום שבו נציין את פעולותיו ואת פועלו של יצחק רבין, ראש הממשלה, רמטכ"ל, מצביא, מצביא של שלום. עם זאת, ביום הזה, וכתוצאה מהיום הזה, אנחנו נחזק את הדמוקרטיה בישראל ונתאחד, כל מי שמאמין בהכרעה של רוב ובהכרעה של דמוקרטיה, נגד כל אלה, ולא חשוב באיזה מחנה הם נמצאים, אשר סבורים שבאלימות הם יכולים לכפות את דעתם ורצח הוא מכשיר פוליטי כדי לשבש את הרצון הלגיטימי של העם, שבא לידי ביטוי באמצעות נבחריו בבית הזה בהצבעה של רוב ומיעוט, גם אם הרוב הוא רוב קטן. תודה.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה לחבר הכנסת חיים רמון. חבר הכנסת מיכה גולדמן. אחריו – חבר הכנסת טלב אלסאנע.

מיכה גולדמן (העבודה):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, היוזמה של חברי הכנסת מסיעת מרצ ראויה באמת למלת תודה, משום שמה שהממשלה לא יכלה לעשות, הכנסת, על כל סיעותיה, מסוגלת לעשות, ואני חושב שאין דבר אשר יותר מחייב את חברי הכנסת, את כלל חברי הכנסת, ואת אזרחי מדינת ישראל. אני בטוח שחברי סיעת העבודה שותפים כאיש אחד ליוזמה המבורכת של סיעת מרצ, ואני רוצה לקוות – גם סיעת הדרך השלישית.

היו"ר נ' מסאלחה:

גם חבר סיעת העבודה לשעבר, חבר הכנסת זיסמן.

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

אני נשאר בדרך השלישית אם זה לא יובא לקריאה שנייה ושלישית.

מיכה גולדמן (העבודה):

אנחנו כאן, חברי הכנסת, עולים היום בזה אחר זה, ושמעתי חלק גדול מחברי הכנסת שדיברו לפני. אני יודע שכל מלה נוספת לזכותו של יצחק רבין, זיכרונו לברכה, לא תשלים את מעגל הזכויות שיצחק רבין זכאי להן כבן ירושלים, כמשחרר ירושלים, כראש ממשלת ישראל ושר הביטחון שלה. לחוק הזה יש הזדמנות לבוא לאורך שנים, לנצח, במסגרת בתי-הספר, תנועות הנוער, פעולות חינוכיות אחרות, להנציח, להביא ולהזכיר את הסדק שקרה בדמוקרטיה הישראלית, את השבר הגדול שעבר עליה.

הנצחת זכרו של ראש ממשלה תמיד ראויה, אבל כאן בא חוק להנציח זכר ראש ממשלה שרצח. גם בחוק כזה, שיש בו קונסנזוס והסכמה של כל הבית, לא יכול אני כאן מעל הבמה שלא להזכיר חלק מן האנשים, שישבו בצד הזה של האולם ויושבים היום סביב השולחן הזה, שהיו שותפים להסתה, שאולי בחלום הקשה ביותר לא היו מאמינים שהיא עלולה להביא לרצח. אבל היא הביאה לרצח. לראות את כיכר-ציון ולראות מעל הבמה מנהיגי מפלגה שהפכו להיות שרי ממשלה – – –

אליהו בן-מנחם (העבודה):

לא רק שרים, גם ראש ממשלה.

מיכה גולדמן (העבודה):

וראש ממשלה.

אני יודע שיש כאלה שמנסים להמעיט בדברים שנאמרו שם, אבל הם לא רק נאמרו, גם ראינו אותם, ואנחנו חיים בעולם שמנציחים בו כל דבר לטוב ולרע.

אני רואה בחוק הזה הזדמנות, גם שנה וחצי לאחר הרצח, לאותם אנשים אשר עד היום לא ביקשו סליחה מיצחק רבין, ממשפחתו, מעם ישראל, מילדי ישראל. ואני זוכר: ראיתי את יצחק רבין ברגעים האחרונים מעל הכיכר של עיריית תל-אביב ולאחר סיום שיר השלום בדרכו למכוניתו, כשהוא התעכב שם ליד גידי גוב לשמוע עוד מלת עידוד. באיזו תחושה של גאווה הוא היה לאחר הערב הזה, שהנה עם ישראל בדרכו לשלום. ובא הרוצח הנבזה ושם סוף לאיש, לחלום, לרצון להביא למדינת ישראל חיים אחרים. יש עוד כאלה היום, שנה וחצי לאחר הרצח, שמעזים להזכיר, אבל אני לא אזכיר את הרוצח, משום שבכל הזכרת שמו הוא רואה אות של זכות.

על-ידי החוק הזה יש ההזדמנות החשובה לתקן את דרכה הדמוקרטית של מדינת ישראל.

היו"ר ל מסאלחה:

תודה, חבר הכנסת מיכה גולדמן. חבר הכנסת טלב אלסאנע, ואחריו – חבר הכנסת אפרים סנה.

טלב אלסאנע (מד"ע-רע"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, המיוחד באירוע שמזכירים אותו כאן ובגללו מוגשת הצעת החוק הוא לא העניין של הרצח כשלעצמו אלא ההקשר הכולל של הרצח, ומכאן ההשלכות של הדבר, המשמעות לגבי תהליך השלום וגם המשמעות לגבי יסודות השלטון במדינת ישראל.

אני רוצה לומר: עוד לפני שהיתה הירייה, הלחיצה על ההדק, נשמעו כאן הרבה קריאות, שיצרו את האווירה ואת האקלים המתאים. זה התחיל בכך שאין מנדט לממשלה לנהל את המדיניות שבה התחילה. מדוע אין מנדט לממשלה? כי היא נתמכה אז בקולותיהם של חברי הכנסת הערבים. היינו, הפסול שדבק בממשלה בשלב הראשון ובגיבו החלו לקעקע את היסודות הדמוקרטיים – התמיכה שקיבלה הממשלה מקולותיהם של חברי הכנסת הערבים. אז לא נשמעו כאן הקולות של חברי הכנסת שהפנו אצבע מאשימה לאותם חברי כנסת. אילו הגיבו אז, כשנשמעה הצעקה הראשונה הפוסלת את חברי הכנסת מלמלא את תפקידם בגלל השייכות הלאומית שלהם, לדעתי היו חוסמים את התפשטות הנגע הזה. אבל מששתקו כשהופנו הקריאות לחברי הכנסת הערבים, ההמשך היה – דה-לגיטימציה של הממשלה כולה, וזה הגיע עד ראש הממשלה.

כשהיום רוצים לגנות את התופעה, לא צריך לחכות שיהיה רצח של ראש ממשלה או שר בממשלה. לדעתי צריך לטפל בתופעה עוד בתחילתה, בעודה באבה, כשאנחנו שומעים את המדיניות שמנסה לשלול מהאוכלוסייה הערבית את הזכויות כחלק מעיצוב המדיניות וכחלק מקבלת ההחלטות במדינה. מי שפוסל את האוכלוסייה הערבית, בסופו של דבר יפסול את הממשלה, בסופו של דבר יפסול את המדיניות של הממשלה, ובסופו של דבר יבוא איזה טרוריסט לרצוח את ראש הממשלה מפני שהוא חושב שאין לו מנדט. מי שרוצה למנוע את התופעה צריך מלכתחילה לגנות כל תופעה המטילה דופי בזיקתה ובמעמדה של האוכלוסייה הערבית ובנציגיה הלגיטימיים הדמוקרטיים.

ודבר נוסף, לבוא ולהגיד שמדובר ברצח אחד, זהו סילוף של ההיסטוריה. לדעתי, אנו מנסים לשים את ראשינו בחול כבת-יענה. מדובר באווירה כללית שנוצרה על-ידי ההתנחלויות שהפכו לחממות לרוצחים. מדובר באותם דברים שנעשו על-ידי הרב לוינגר, ואז שתקו כאן בכנסת. כל דבר שנעשה נגד הערבים, שתקנו כי זה לא נגדנו. נגד הערבים זה מותר. שתקנו כשזה נעשה נגד הפלשתינים. זה לא נגדנו, זה נגד הפלשתינים. כאשר מדובר בקריאות "מוות לערבים", זה לא משנה. אנחנו לא יודעים, שמי שמתחיל בערבים, ממשיך באמיל גרינצווייג ובראש הממשלה. אם רוצים לעצור את זה לפני שזה מגיע לראש הממשלה, צריך להתחיל כששומעים את הקריאה הראשונה.

לדעתי, הפתרון צריך להיות בהשמת קץ לעצם הכיבוש היוצר את כל הנגע הזה. זו הביצה ששורצים בה כל הרוצחים, ואין אפשרות לומר שחיסלנו את תופעת כהנא על-ידי כך שמנענו ממנו לרוץ לכנסת. התומכים שלו לא התאיידו, התומכים שלו נמצאים.

ומשפט אחרון, כבוד היושב-ראש, ההקשר הכולל של רצח יצחק רבין מאחד את כולנו, למרות כל הניסיונות לדחוק את האוכלוסייה הערבית ולהגיד שזו בעיה של יהודים. אומרים שזהו ראש ממשלה יהודי ורק היהודים מתאחדים עם זכרו, אבל צריך לציין שהוא נרצח על רקע תהליך השלום החשוב לכולנו, ערבים ויהודים כאחד. מכאן חשיבות החוק הזה לכלל האוכלוסייה.

שמעתי את דבריו של פרופסור רובינשטיין על החינוך. לדעתי, כאשר קוראים את הסקרים המראים בצורה מבישה ומדאיגה את השנאה בקרב בני הנוער היהודים כלפי האוכלוסייה הערבית, זה מעורר סימן שאלה. משם יצמח הרוצח הבא.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה לחבר הכנסת טלב אלסאנע. רשות הדיבור לחבר הכנסת אפרים סנה, ואחריו – לחברת הכנסת ענת מאור.

אפרים סנה (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, החוק הזה של יום הזיכרון ליצחק רבין, יש לו שני טעמים. הטעם הראשון, היותו באמת לאות זיכרון, לא לאחד מראשי הממשלה שלנו אלא לראש ממשלה שהיה לוחם, מדינאי ומנהיג, שהיתה לי גם הזכות לצקת מים על ידיו, להיות פקודו, שליחו ותלמידו; ראש ממשלה שבתקופת זמן קצרה הצליח לשנות את פני הארץ ולשנות את פני המזרח התיכון; ראש ממשלה שבאומץ רב עמד מול הסתה ומול בריונות, וחולל את השינויים המפליגים, אבל בסוף שילם עליהם בחייו.

לא היה עוד בתקופת שיבת ציון המודרנית מנהיג כזה, שמיד איש ישראלי, שכולנו בושים ונכלמים בו, קיפד את חייו עבור רעיון שהוא האמין בו. לכן כבוד נותנת הכנסת לעצמה, כאשר תחוקק את החוק הזה.

אבל לא די בכבוד ולא די בזיכרון. יש פה ערך של אזהרה, כי אם נאמר את האמת לעצמנו, בשנה וחצי שחלפה דבר לא השתנה, והרצח הזה, איום ומזעזע ככל שהיה, לא שינה את החברה הישראלית, לא עקר מתוכה את התופעות הבזויות, המכוערות והמסוכנות.

רק לפני שבועות מעטים העליתי מעל הדוכן הזה הצעה לסדר-היום בדבר התנועה לשחרורו של הרוצח. חלפו מאותו יום ימים בודדים, וחגגו לאותו שרץ נתעב יום הולדת ליד כלאו. כבר היום חוזרים ורואים בחוצות הערים פה ושם תופעה של בריונות פוליטית, של צעקות "בוגד" המכוונות לאישי אופוזיציה אבל גם לאישי שלטון, ואיש איננו יודע מי יהיה הקורבן הבא. התופעות של תיעוב הדמוקרטיה, של זלזול בדמוקרטיה, של שנאת הדמוקרטיה, לא נעקרו משורש בעקבות הרצח.

לכן, אם וכאשר תחוקק הכנסת את החוק החשוב הזה, יהיה לו גם ערך במובן של הדלקת איזו נורית אזהרה על מה שקרה, שמא יקרה שנית. נראה שהבית הזה איננו אדיש לרצחנות, לשנאת הדמוקרטיה, לתופעות שעלולות לקרוע בנו קרע שלא יתוקן לעולם.

על כן אני מאמין, מקווה ובטוח, שהכנסת אכן תאשר את החוק להנצחת זכרו של אולי הגדול במנהיגים שקמו למדינת ישראל מאז הקמתה.

הי"ר ל מסאלחה:

תודה רבה לחבר הכנסת אפרים סנה. רשות הדיבור לחברת הכנסת ענת מאור.

עמנאל זיסמן (הדרך השלישית):

אתה מתכוון לכך שיצחק רבין היה גדול המנהיגים, יותר מדוד בן-גוריון? זה מוגזם.

הי"ר ל מסאלחה:

לא, הוא מתכוון אחרי בן-גוריון.

אפרים סנה (העבודה):

חבר הכנסת זיסמן, הרי איננו עוסקים בהשוואות, ולא בכדי – היות שאני בורר את מלותי – אמרת: המנהיג הגדול ביותר מאז הקמתה של מדינת ישראל, ואז כל אחד יחליט מה שהוא רוצה.

הי"ר ל מסאלחה:

אני תפסתי את זה, חבר הכנסת זיסמן.

רשות הדיבור לחברת הכנסת ענת מאור, ואחריה – לחבר הכנסת אברהם הירשזון. אגב, הפלאפון שצלצל לא היה שייך לסדרן, אני מתנצל. זה היה הפלאפון של חבר הכנסת טלב אלסאנע, שהיה מונח על שולחנו. הוא נאם והפלאפון צלצל.

ענת מאור (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אין ספק שהכנסת ראויה וחייבת להנציח את זכר האיש הדגול, הגדול שנרצח, את ראש הממשלה לשעבר יצחק רבין.

אילו היינו עוסקים רק בהזכרת האיש ודרכו, היינו יכולים לומר, שמה שעומד מאחורי האיש, אלה שלושה נושאים: מורשת, שלום וביטחון, דמוקרטיה ואמינות. אלא שאנחנו עומדים בנקודה הרבה יותר חמורה: הטרגדיה שקיפדה את חייו עומדת כולה לפנינו. לא רק שהלקח לא נלמד, ישראל של היום, של 9 ביוני 1997, נמצאת רק בנסיגה, בנסיגה תהומית לעומת יום הרצח. זהו ההבדל הגדול, ולכן מוכרחים לאשר את החוק הזה, אבל אין בו די.

כאשר נרצח הנשיא קנדי, זיכרוננו לברכה, בארצות-הברית, הרצח היה עם ההיבטים הפוליטיים, אבל הוא היה אירוע שלא הסיט את המדינה מדרכה. ואילו אצלנו, לא רק שהלקח לא נלמד, המצב אף חמור יותר: ההסתה שיצרה את הביצה הרוחנית, הפוליטית והציבורית, שבה יכול היה לצמוח הרוצח הנתעב יגאל עמיר, עדיין קיימת. היד הרוצחת היתה אחת, אבל הרקע היה ציבורי. את החשבון הזה לא עשו עם אלה שעמדו בראש ההסתה. צדקו חברי כנסת שאמרו, כי חלק מהמסיתים יושבים בבית הזה ובשלטון הזה.

לצערי הרב, כל מערכת הבחירות לא עסקה בסוגיה הזו. והדבר החמור לא פחות הוא, שהדמוקרטיה בישראל היום יותר שברירית ופחות חסונה. חברי הכנסת, אני רוצה לומר, שיום הזיכרון ליצחק רבין, זיכרוננו לברכה, אם לא יצליח להיות יום הגנה על הדמוקרטיה של מדינת ישראל – ניצני הטוטליטריזם שכבר קיימים היום בישראל ימשיכו לצמוח, יצמחו ויגבהו וישתלטו עלינו.

מהו משטר טוטליטרי? ההיסטוריונים והסוציולוגים חקרו ועסקו במה שצמח באירופה בשנות ה-30 והפך סיוט במלחמת העולם השנייה. חלק מהניצנים נמצאים גם פה. האפיונים של טוטליטריזם כפי שמנתה אותם חנה ארנדט, הסוציולוגית הנוודעת, הם: מנהיג טוטליטרי שאינו מדבר על אזרחים אלא על המון, שהופך את נורמות השלטון לנורמות של שלטון יחיד; וציבור שהופך המון נעדר זכויות לא במובן הפורמלי אלא במובן של חופש הדעה וחופש ההבעה. והאפיון השלישי הוא פגיעה באליטות.

אנחנו רואים את הסממנים האלה על-ידי דברים שנעשים היום על-ידי ראש ממשלת ישראל. לא רק שאין לו כבוד וענווה כלפי הדמוקרטיה, לא רק שאין בדבריו אמינות, אא יש בהם שרלטנות – להבדיל מדבריו של יצחק רבין, זיכרוננו לברכה. יש כאן פגיעה חמורה באליטות; הדברים שראש הממשלה אמר וכתב כלפי המרצים ביום שישי האחרון הם חמורים ביותר.

אנחנו יודעים, שפגיעה בדמוקרטיה היא תעמולה, היא הסגנון, היא שטיפת המוח, היא הארגון והיא הכבוד לכוחנות ולטרור. האותות האלה והסימנים האלה כבר נמצאים פה על הקיר.

לפיכך, חברי הכנסת, אני מקווה שמקיר לקיר נאשר את הצעת החוק המבורכת, שסיעתי, סיעת מרצ, יזמה. עם זאת, צריך לדעת, שאם החוק הזה והמאבק של הכנסת לא יגנו על הדמוקרטיה ולא ישמרו על המורשת של השלום והביטחון של יצחק רבין, ועל האמינות ולא על השרלטנות, הרי שהחוק לא יהיה בו די והוא לא ישיג את המטרות שעלינו לבצר בעקבות הרצח הנורא.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה רבה לחברת הכנסת מאור. רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם הירשזון, אחריו – לאחרון הדוברים, חבר הכנסת עמנואל זיסמן, יושב-ראש ועדת החינוך.

נסים דהן (ש"ס):

אדוני, גם אני רשום.

הי"ר ל מסאלחה:

אדוני, אתה לא רשום. רשמנו אותך, וכשבא תורך, לפני עשרה דוברים, לא קראתי לך ובדקתי היכן אתה. אי-אפשר. כשבא תורך אתה לא כאן.

נסים דהן (ש"ס):

ביקשתי את רשות היושב-ראש הקודם לעבור לסוף הרשימה וניתן לי.

הי"ר ל מסאלחה:

אני מצטער, המזכיר אריה האן נתן לי עוד הפעם רשימה מעודכנת, ואתה לא נמצא בה. הוא ישב כאן ודן תיכון היה כאן. אין לי שום סיבה לקפח אותך. נתתי לך פעמיים, וכשבפעם השנייה ראיתי שאתה לא כאן, לא קראתי את שמך. בבקשה.

אברהם הירשזון (הליכוד-גשר-צומת):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני לא איש מפלגתו של יצחק רבין; מעולם לא הייתי. בעיני הוא הצטייר תמיד כאב-טיפוס לישראלי, מחוספס קמעה, איש שגדל וצמח במערכת הביטחון, או כיצד אנחנו אומרים – "ביטחוניסט".

היו לי שני מפגשים אתו, מפגשים אמיתיים: האחד – באושוויץ-בירקנאו, במיידאנק, כאשר ראש הממשלה יצחק רבין נסע לסיור במחנות ההשמדה. בפעם הראשונה יכולתי להיווכח, שמאחורי הדמות המחוספסת קמעה קיים לב יהודי רגיש ביותר לכל אשר עבר את העם היהודי. הייתי אומר, שברגעים מסוימים לא רק דמעה זלגה מעיניו אלא הוא כמעט נשבר לחלוטין. אני אומר זאת מתוך יחס של כבוד, הוקרה והערכה לאיש. בפעם השנייה, כאשר הוא נפגש עם בני-נוער מכל רחבי העולם, וזה היה מפגש מאוד מעניין, מאוד מרגש. ראית שאת יצחק רבין מעניין גם העם היהודי בכל רחבי העולם, מעניין אותו דור ההמשך של העם היהודי, כיצד ייראה העם היהודי בדור הבא. בכך היתה גדולתו בעיני, מעבר לדברים האחרים.

יש חברי כנסת שאצלם הדברים ברורים, בשחור-לבן. לי יש לפעמים מעט סימני שאלה, ואני מצטרף לחבר הכנסת שבח וייס בסימן השאלה שהוא העלה בקשר לחוק. איני אומר שאינני מחייב את החוק;

אני כבר אומר, אני רוצה שהחוק הזה אכן יהיה ואני אצביע בעדו. אבל אני חושש מפירוש החוק וכיצד הוא יתקבל במערכת החינוך וכיצד ילמדו ויתנהגו בני הנוער במדינת ישראל, לא היום אלא בעוד כמה שנים, כאשר החוק הזה יהיה.

הדבר האחרון שהייתי רוצה הוא, שיגידו במדינת ישראל, אדוני יושב-ראש ועדת החינוך, אה, מחר יש לנו בשעה השלישית או בשעה הרביעית שיחה בנושא הזה, כי מחר יש יום מיוחד לזכרו של יצחק רבין. לא זו צריכה להיות כוונת החוק, ועל המחנכים במדינת ישראל מוטלת אחריות רבה בביצועו. משום שמה שאני הייתי רוצה לראות, ואני אומר את זה בהתייחס לאב-טיפוס, את בני-הנוער שמגיעים לכיכר העירייה, מדליקים את הנרות, שרים את השירים, כי זה מתוך הלב. זה לא משום שיש חוק אלא כי זה יוצא מהלב. זה הדבר החשוב ביותר. אני מקווה שאנחנו כחברה ישראלית נשכיל לשמור בעתיד על הרגש הזה.

חבר הכנסת אורון, בדברים הנוגעים ללב שהוא אמר פה, דיבר על היותו חקלאי ועל העשבים השוטים ועל הסכנה מהעשבים השוטים. אינני יכול להסכים אתך, אף שגם אני הייתי חקלאי. אני חושב שאותם אנשים ואותן תופעות בחברה הישראלית אינם עשבים שוטים. זאת אומרת, אני מבקש שנוריד את המונח הזה של עשבים שוטים. אני לא מסכים עם הדימוי הזה, שאומרים: יש כמה עשבים שוטים. לא, זה נגע בחברה הישראלית. זה נגע ממאיר בחברה הישראלית, והנגע הממאיר הזה או שהוא יחסל אותנו או שאנחנו נחסל אותו. אני אומר את הדברים ואני יודע שאני מתפרץ לדלת פתוחה, כי אני יודע שזו לא היתה כוונתך. אבל בעיני המסתכל זה יכול להתפרש לפעמים כך, ואני אומר: בוא נעשה חיתוך חד בנושא הזה.

חיים אורון (מרצ):

אני מקבל את התיקון אף שבדימוי אין שדה בלי עשבים שוטים.

אברהם הירשזון (הליכוד-גשר-צומת):

בסדר. אני בכוונה רוצה לחדד את העניין, חבר הכנסת אורון, ואין כוונתי להתפלמס אלא לטובה.

לצערי הרב, אדוני היושב-ראש, אני חייב לומר, שיש בלבי היסוסים כבדים וסימני שאלה כבדים. אנחנו כבר עברנו את יום השנה לרצח רבין. אנחנו פה בכנסת ובמדינת ישראל אמרנו, שאכן נפיק את הלקחים. רבותי, אנחנו איננו מפיקים את הלקחים. אני אומר זאת גם לקואליציה וגם לאופוזיציה, ואני מציע שלא נטיל אשמה על מחנה פוליטי זה או על מחנה פוליטי אחר. משום שאנחנו כולנו, כחברה הישראלית, צריכים פעם אחת להסיק את המסקנות מאותו רצח שמעולם לא חלמנו שהוא יכול לקרות במדינת ישראל.

אם ציון יום השנה לרצח יצחק רבין, אם הצעת החוק הזו תהיה עוגן הצלה לחברה הדמוקרטית במדינת ישראל, בכך עשינו דבר גדול. תודה רבה.

היו"ר ל מסאלחה:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת עמנואל זיסמן, ואחריו יסכם את הדיון חבר הכנסת רן כהן.

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מדי שנה מציינת מדינת ישראל יום זיכרון לראשי ממשלות ישראל שהלכו לעולמם. אולם ראש הממשלה יצחק רבין, זיכרונו לברכה, נרצח. על כן יש לציין בנפרד מיום הזיכרון הכללי לכל ראשי ממשלות ישראל האחרים.

אני רוצה לציין, שממשלת ישראל בראשותו של שמעון פרס, ייבדל לחיים ארוכים, לרבות שרי מרצ באותה ממשלה, לא החליטה להכריז על יום זיכרון. דבר שני: עד דצמבר 1996 איש לא נקט יוזמה זו. אני אומר את הדברים האלה, כי אני תומך תמיכה מלאה ואני מברך את סיעת מרצ, אבל היו כנראה סיבות לכך שממשלת שמעון פרס עם מרצ בתוכה יכלו עד 29 במאי – ולא עשו זאת. גם סיעת מרצ יכלה, אבל הדיון התקיים רק בדצמבר 1996.

חיים אורון (מרצ):

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

לא. אני אומר את הדברים, כי שמענו גם את דבריו הכנים של חבר הכנסת שבח וייס, שהיה לי הכבוד להיות אתו לא רק במפלגת העבודה אלא בין תומכי יצחק רבין, זיכרונו לברכה, בכל הגלגולים. לכן התייחסתי בכובד ראש ובכל הרצינות מאז נקשר הקשר וחבר הכנסת יוסי שריד הביא את הנושא לוועדה. חבר הכנסת יוסי שריד יכול להעיד על כך, שלא רצינו – יכולתי להביא את החוק, אני מתייחס לאחת ההערות שלך, חבר הכנסת אורון – יכולנו להביא אותו גם לפני כן, אבל אנחנו רוצים שהוא לא יהיה בהתנגדות הממשלה.

אני רוצה לקרוא לכם את הדברים של השר קצב, ועד היום הזה אני לא מבין את דבריו: הממשלה איננה תומכת בהצעת החוק כי אין בה שום דבר מהותי. רצח ראש הממשלה גדול מכדי שיצטמצם בהצעת חוק זו. אין הממשלה רוצה שהזעזוע הקשה יימחה. גם הממשלה הקודמת החליטה שאין צורך בחוק זה. עם זאת, אין הממשלה מתנגדת לחוק, אף שהוא מעט מדי ודל מדי. הממשלה מחפשת דרכים אחרות כדי שרישום הרצח יישאר על חיי העם והמדינה בדורות הבאים.

אני לא רוצה לקרוא את הדברים שאמר חבר הכנסת יוסי שריד בוועדה כתשובה על הדברים האלה. אבל עד היום הזה אינני יודע בדיוק מהי עמדת הממשלה. אני יודע שהקואליציה החליטה שלא להתנגד, כפי שהחוק בדצמבר 1996 אושר על-ידי 61 חברי כנסת מהקואליציה ומהאופוזיציה, לרבות

שרים, ובוועדה, בישיבה שהתקיימה ב-31 במרס היו חמישה חברי כנסת – שלושה מהקואליציה ושניים מהאופוזיציה – והוועדה קיבלה פה-אחד את הצעת החוק, אחרת היא לא היתה מוגשת היום.

הקשבתי היום לדיון מן ההתחלה עד הסוף, רשמתי את הדברים של חבר הכנסת וייס; רשמתי את הדברים של חבר הכנסת אופיר פינס ושל חבר הכנסת הירשזון, מדוע? אני רוצה לצטט את חבר הכנסת שריד; מותר לי לצטט אותו: שלא ייווצר מצב שיהיה חוק ובכל זאת רק חצי העם יציין את החוק וחצי העם השני לא יכבד את החוק – אני בערך מצטט אותך, חבר הכנסת שריד. בכוונה עשיתי פרשנות משלי לדברים הנכונים שלך: הייתי רוצה להגיש את החוק, כפי שהתחייבתי כלפי מצפוני, כלפי חבר ומורה, יצחק רבין, זיכרונו לברכה. גם כשפרשתי ממפלגת העבודה פרשתי בלי שיסוי ובלו הסתה, על כל פנים, מצדי ומצד חברי.

הייתי רוצה להביא את החוק כפי שהבטחתי לך, חבר הכנסת אורון; לא רק לך, הבטחתי את זה לחבר הכנסת שריד ולאחרים, עד 30 ביולי, כדי שהחוק יאושר וייכנס לתוקפו לקראת 1 בספטמבר. אבל הייתי רוצה שכמה מהמסרים ומהדברים שנאמרו כאן ייכללו בחוק, ולא רק הדברים מחויבי המציאות שמופיעים היום בחוק, שזה יהיה על דעת הממשלה ונחלת העם כולו ולא רק נחלתנו, אלה שיש להם כנראה נורמות לאומיות, ציוניות ואחרות מחלקים מסוימים של העם. זה מה שאני אנסה לעשות בעזרתכם ואתכם, ואני מקווה שיהיה רוב מוחלט ואולי גם פה-אחד, כשנביא את הצעת החוק לקריאה שנייה ושלישית.

הי"ר ל מסאלחה:

תודה רבה. יסכם את הדיון חבר הכנסת רן כהן, בבקשה.

רן כהן (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברות וחברי הכנסת, אני רוצה באמת לומר בכל הצניעות, שלא נאה ולא מכובד שהדיון הזה, לא בתחילתו ולא בסיכומו, מתנהל ללא אף נציג אחד של הממשלה.

שבח וייס (העבודה):

גם בלי חברי כנסת. זה תמיד אותו דבר. אנחנו מטיפים לממשלה ואנחנו לא נוהגים אחרת.

רן כהן (מרצ):

אני ממשיך להיות צמוד לכלל שאומר, שחברי הכנסת באים כל אחד על-פי מצפוני. אבל, בדיון שמתקיים בכלל צריך להיות נציג של הממשלה, ובדיון שבא לדבר ביום זיכרון לראש ממשלה בישראל שנרצח, ראוי שיהיו אפילו יותר משר אחד. אני מצוין את זה. אתה יכול לחלוק על כך, אבל זו דעתי. בשביל זה אני עלייתי לדבר ואתה אמרת את הרהוריך כאן.

שבח וייס (העבודה):

ואם ישלחו שרים – – –

ח כהן (מרצ):

אדוני היושב-ראש, אנחנו צריכים לזכור, שבוודאי יצחק רבין, זכרו לברכה, היה ראוי ליום זיכרון להנצחת זכרו כמנהיג, כרמטכ"ל, כאיש ישר, כנושא מורשת מדינית, כאדם עם כל העוצמה שהוא ייצג אותה. אבל לא מדובר כאן על הצעת חוק שבאה להנציח את זכרו של יצחק רבין כראש ממשלה. אנחנו מדברים במפורש על תגובה לאומית הולמת על רצח ראש ממשלה. התגובה הלאומית היא אותה תגובה שבה הכנסת מחויבת.

אני מסכים עם חבר הכנסת זיסמן וגם עם נימת הביקורת ששמעתי בדברים של חבר הכנסת הירשזון. דווקא כתגובה לאומית היה צריך שהצעת החוק הזאת תבוא מטעם הממשלה. ממשלה צריכה לדעת להגיב על תופעה מסוכנת, סרטנית, בחיי הציבור. על כך עמד גם חבר הכנסת הירשזון בצורה, לדעתי, מצוינת.

אנחנו מדברים, חברי הכנסת, על הצורך במענה לאומי. המענה הלאומי הזה לא בא רק להאדיר או לפרט את מורשתו המדינית, הרוחנית והחברתית של יצחק רבין. המענה הלאומי צריך לבוא ולהתמודד ביום הזה עם מעשה הרצח הפוליטי, כי הרצח הזה היה רצח לא רק עם רוצח פוליטי אלא גם עם תומכים ברוצח וברצח, שהיו אתו ועדיין אתו. לא זו בלבד אלא זה היה רצח של רוצח עם תומכים, שנעשה בתוך אווירה של התלהמות, שהיה לה רקע, רוחב ותמיכה ממקורות שמאוד מאוד לא היינו רוצים שיהיו עוד. יום הזיכרון הזה צריך להיות יום עקירת הרצח הפוליטי מתוכנו.

אדוני היושב-ראש, נדמה לי שאנחנו עדיין לא נותנים דין-וחשבון לעצמנו על המשמעות של מה שאיננו רואים ביום-יום. אני אומר לכם, חברי הכנסת, אני גר חלון מול חלון עם השר צחי הנגבי. עד לפני שנה פה ושם היתה שמירה עלי. מאז, השמירה היא עליו. משמר הגבול והמאבטחים שומרים עליו. סביב ראש הממשלה מסתובבת יחידת אבטחה שצריך פלוגה של רוצחים כדי לפגוע בו. לאיזה מצב הגענו? הגענו למצב שבו גם אם חלק מזה הוא פוזה, האמן לי, ראש השב"כ הוא לא בדיוק אחרון הבלתי-מבינים באיום הממשי.

בארץ הזאת מסתובבים רוצחים פוטנציאליים, רוצחים פוליטיים פוטנציאליים. אני לא רוצה שתהיינה טעויות – הרוצחים האלה הם אינם הערבים. האבטחה על ראש הממשלה ועל השרים ועל האישים ועל נשיא בית-המשפט העליון ואחרים איננה מפני ערבים רוצחים. היא מפני יהודים רוצחים. אם לא נתמודד עם האידיאולוגיות הקיצוניות שמייצרות את הרוצחים – ויום זיכרון שכזה הוא אחת מן הדרכים להתמודד עם זה – אם לא נתמודד ולא נעקור את התופעות האלה מתוכנו, אני מסכים, הן עלולות לעקור נתחים מלבנו ומגופנו.

אדוני היושב-ראש, אני חשבת, וחשבנו גם בסיעת מרצ, שהיה ראוי שהממשלה תביא את החוק זה. למען האמת, הצטרפנו לנוכח תשובת הממשלה והשר קצב על הצעת החוק. לא האמנו שיכול

לקרות מצב, שחודשים ספורים לאחר הרצח הפוליטי הנתעב ביותר בתולדות המדינה יביא שר בממשלת ישראל תשובה כזאת על הצעת חוק, כפי שהביאה השר קצב.

לכן החלטנו להתעקש ולהביא את ההצעה הזאת לכאן, ונדמה לי שקלענו לרחשי לבם של כל חברי הכנסת. זו לא הצעת חוק שבאה חלילה לחלק, היא באה לאחד, ואני שמח מאוד על האווירה הזאת.

על כן, אדוני היושב-ראש, אני בא לבקש בשם סיעתי ובשם כל המסכימים עם הצעת החוק הזאת. יש בינינו מחלוקות אידיאולוגיות, מדיניות ופוליטיות לגיטימיות לחלוטין על דרכו של יצחק רבין, זכרו לברכה. יש לנו מחלוקת על דרכו בחייו. בואו, כל חברי הכנסת, נהיה ראויים יחד לקבלת ההחלטה הזאת פה-אחד, ככל האפשר, כדי שנהיה מאוחדים בעקירת תופעות הרצח והאלימות הפוליטית בחברה הישראלית, כפי שהצעת החוק הזאת מנסה ומבקשת לבסס. תודה רבה.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה. חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה.

אברהם הירשזון (הליכוד-גשר-צומת):

אדוני היושב-ראש, הצעה לסדר. מאחר ששני שרים הגיעו, אני חושב שמן הראוי היה לחכות אפילו כמה דקות עד שראש מפלגת העבודה גם כן יגיע וישתתף בהצבעה.

היו"ר נ' מסאלחה:

ייתכן שהוא נסע לירדן, אני לא יודע. העניין הזה לא קשור בראש מפלגת העבודה.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה.

שלום שמחון (העבודה):

רק שנייה, הוא כבר מגיע.

היו"ר נ' מסאלחה:

אנחנו עוברים להצבעה על הצעת חוק יום הזיכרון ליצחק רבין, התשנ"ז-1997, והעברתה לוועדת החינוך והתרבות. מי בעד? מי נגד?

הצבעה מס' 1

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה – 31

נגד – אין

נמנעים – 1

ההצעה להעביר את הצעת חוק יום הזיכרון ליצחק רבין, התשנ"ז–1997,
לוועדת החינוך והתרבות נתקבלה.

היו"ר נ' מסאלחה:

31 בעד, אין נגד, נמנע אחד. הצעת החוק אושרה והיא מועברת לוועדת החינוך והתרבות להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

הצעות לסדר-היום

הפשע בנתניה

היו"ר נ' מסאלחה:

אנו עוברים לנושא הבא בסדר-היום. תשובה והצבעה על הצעות לסדר-היום מס' 2427 ו-2434,
בנושא: הפשע בנתניה. אדוני השר לביטחון פנים, בבקשה.

השר לביטחון פנים א' קהלני:

אדוני היושב-ראש, חברי חברי הכנסת, הנושא שאני עומד לדבר עליו הוא כנפיות הפשע בנתניה,
דברים שהיו בשבוע שעבר והועלו מעל במת הכנסת על-ידי חברי הכנסת רובינשטיין, אושעיה ועמור.

במהלך השנתיים וחצי האחרונות אירעו בעיר נתניה שבעה מקרי רצח הקשורים במאבק אלים על
השליטה בעולם הפשע בנתניה.

אפי אושעיה (העבודה):

13, אדוני השר.

השר לביטחון פנים א' קהלני:

המספרים שאמרתם הם המספרים הנכונים. אתה לא יכול לקחת כל הריגה בנתניה ולצרף אותה למספרים.

אפי אושעיה (העבודה):

על רקע פלילי.

השר לביטחון פנים א' קהלני:

מדברים על מקרי רצח בעיר הקשורים למאבק האלים. יש דברים אחרים שאינם קשורים למאבק האלים. השבעה האלה שאני מדבר עליהם קשורים למאבק האלים. היו עוד הריגות, והן לא קשורות למאבק האלים שעליו אנחנו מדברים, חבר הכנסת אפי אושעיה.

רציחות אלה כרוכות במאבקים בין כנופיות עבריינים, שהמניע המרכזי לפעילותם הוא מאבק על שליטה בפעילות ההימורים בעיר, וכן פעילות פלילית בתחום סחיטת דמי חסות והשתלטות על אתרי התיירות והבילוי בעיר.

ראוי לציין, כי בעיר נתניה היו גלים חוזרים ונשנים של פעילות עבריינית דומה במהלך 20 השנים האחרונות, והמקרים האחרונים הם גל נוסף, שמטופל על-ידי המשטרה.

בתקופה האחרונה השקיעה המשטרה משאבים, כוחות ואמצעים להתמודדות עם הפשיעה הקשה בנתניה, ובעקבות פעילות זו נמנעו מעשי רצח נוספים שתוכננו. אני רוצה לומר לכם, שהמשטרה נמצאת בכוחות מאוד מאוד מוגברים, גלויים וחסויים, בתוך העיר נתניה, על מנת להוריד את הנושא הזה שנתניה סובלת ממנו, קרי – גל של אלימות בעיר, מסדר-יומה.

במהלך התקופה האחרונה הביאה המשטרה לפענוח חלק מן הרציחות שבוצעו, וכיום עומדים למשפט שני חשודים שביצעו את הרצח של משה דמארי לפני כשמונה חודשים.

יחידות מחוז המרכז המסתייעות ביחידות מובחרות נוספות מבצעות פעילות רחבה ומוגברת במישור המודיעיני, במישור החקירתי ובמישור המבצעי. אני בהחלט חושב, שהפעולה שהמשטרה עשתה היא פעולה מתבקשת. הזדמן לי להיות בעיר מייד אחרי הרצח האחרון ולשבת עם חלק מאנשי מועצת

העיר, עם ראש העיר ועם כל מפקדי המשטרה, כדי למצוא דרך להתגבר על הבעיה הזאת. אני מקווה שאנחנו בדרך הנכונה, וימים ידברו.

הפעילות הגלויה כוללת תקיפת בתי-הימורים ומועדוני קלפים בעיר. חבר הכנסת אפי אושעיה, אני מקווה שאתה רואה את הדברים האלה המתחוללים בפועל בתוך העיר, ואכן במהלך השבועות האחרונים נתפסו עשרות מכונות מזל, נעצרו ונחקרו מפעילים. כלומר, יש פה הסתערות חזקה של המשטרה על כל נושא הפשע הזה בנתניה ללא פחד וללא היסוס, עם מטרה מאוד ברורה.

בין היתר, מתבצעת פעילות של אכיפה מוגברת של תקנות התעבורה נגד עבריינים, תקיפת מכוני ליווי, פעילות בנושא של רישוי עסקים נגד יעדי מקום ופעילות למניעה, ובולטים האתרים כגון השוק, חוף הים, כיכר העצמאות ומרכז העיר.

הי"ר ל מסאלחה:

כל זה בנתניה, אדוני השר?

השר לביטחון פנים א' קהלני:

כל זה בנתניה.

כן שותפו זרועות חקירה נוספות, כגון מס הכנסה, מע"מ ומכס. שים לב שהחלטנו להתלבש על הנושא הזה מכל הכיוונים האפשריים.

מפקד מחוז המרכז הטיל על היחידה המרכזית את הטיפול והאחריות הכוללת להילחם בתופעה. מדובר בלמעלה מ-100 שוטרים של היחידה המרכזית שנמצאים פיסית בעיר, המסתייעת ביחידות מרחב שרון ובכוחות נוספים. דרך אגב, אני אמור להיות באזור ביום חמישי כדי לראות איך הדברים ממשיכים להתפתח. אני מקבל דיווח כמעט יומי על מה שקורה שם.

עוד אציין, כי לפני כחודשיים, בעקבות הערכת מצב, נכנס המרחב לפעילות אינטנסיבית בנתניה, שכללה סדרה של חיפושים אצל שורה רחבה של עבריינים בנושא סמים, מכוני ליווי, גנבות רכב ועוד.

פיקוד מרחב השרון, בראשותו של מפקד המרחב, ופיקוד המחוז, בראשותו של מפקד המחוז, נמצאים בקשר רצוף עם ראש העיר ועם המנהיגות המקומית. אני מוכרח לומר, שהקשר שם מאוד הדוק, הם עובדים בראש אחד עם המנהיגות המקומית, כמובן, בהתמודדות עם התופעה.

אין ספק שהפשיעה בנתניה היא פשיעה קשה, בעלת אפיונים רחבים וקשים, ומולם מעמידה המשטרה את מיטב היחידות המבצעיות לצורך פתרון הבעיות בעיר.

אני מאמין, אדוני היושב-ראש, חברי חברי הכנסת שהעלו את הנושא, שהכיוון והטיפול הזה שהמשטרה נותנת כרגע, בעידודי כמובן, הוא נכון. אני מקווה מאוד, למען העיר נתניה ולמעננו במדינת ישראל, שלא ניתן לעשבים שוטים כאלה לצמוח; שנגיע עמוק ונתפוס אותם בשורש, ולא ניתן לרגע אחד תחושה לאזרח במקום שאנחנו מזלזלים בביטחון האישי שלו ולא נותנים תשובות על הבעיות האמיתיות שקשורות כרגע באיכות חיינו.

זאת התשובה על הנושא שעלה בישיבה קודמת. אני לא יודע מה ביקשו חברי הכנסת המציעים. אם אתם רוצים להעביר את הדין לוועדה, אין לי התנגדות. אני מציע לכם להסתפק בדברי כרגע, ואם תרצו – נבדוק את הדברים במהלך הזמן.

היו"ר נ' מסאלחה:

למה לא להעביר את הנושא לדין בוועדת הפנים, אם לא מסתפקים בתשובה?

השר לביטחון פנים א' קהלני:

אינני מתנגד. לא ידעתי מה ביקשו חברי הכנסת.

שאל עמור (הליכוד-גשר-צומת):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש לשאול שאלה.

היו"ר נ' מסאלחה:

בבקשה.

שאל עמור (הליכוד-גשר-צומת):

קודם כול, אני מברך את השר על הפעילות הנמרצת. חברי אפי אושעיה ואני העלינו את בעיית ההגנה על אזרחים טובים שמוכנים להעיד במשטרה. מה עושים כדי להגן עליהם?

השר לביטחון פנים א' קהלני:

חבר הכנסת שאול עמור, בשבוע שעבר הייתי אורח בעירך, ובמסגרת הביקור שלי לעירך נתת לי פתק, והוא לא סתם נתקע באיזה מקום. עוד לפני שיצאתי מעירך טיפלת בעניין. אנשים שצריכים לקבל הגנה מהמשטרה יקבלו הגנה. תוך שעה מרגע שפעלתי, דיבר מפקד המחוז באופן אישי עם האיש שביקשת, והפעולה הזאת נעשתה. אצלנו במשרד עובדים בקצב שריון.

שאול עמור (הליכוד-גשר-צומת):

תודה.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה, אדוני השר.

חבר הכנסת שאול עמור, אתה מסכים להעברת הנושא לוועדת הפנים?

שאול עמור (הליכוד-גשר-צומת):

כן.

היו"ר נ' מסאלחה:

חבר הכנסת אפי אושעיה, אתה מסכים?

אפי אושעיה (העבודה):

כן.

היו"ר נ' מסאלחה:

חברי הכנסת, אנחנו מצביעים על הצעות לסדר-היום בנושא: הפשע בנתניה. מי בעד העברת הנושא לדין בוועדת הפנים של הכנסת?

הצבעה מס' 2

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 9

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

היו"ר נ' מסאלחה:

תשעה בעד, אין מתנגדים, אין נמנעים. ההצעות אושרו והועברו לדיון בוועדת הפנים.

רצח סוחרי קרקעות ערבים

היו"ר נ' מסאלחה:

חברי הכנסת, אנו עוברים לנושא הבא בסדר-היום: רצח סוחרי קרקעות ערבים, על-פי הצעות לסדר-היום של חברי הכנסת חנן פורת, רחבעם זאבי, דוד אזולאי, נעמי בלומנטל, אלכס לובוצקי, רומן ברונפמן, אברהם רביץ, בנימין בן-אליעזר ודוד צוקר – סיכום הדיון והצבעה. השר קהלני מסכם. בבקשה.

רבותי, מייעצים לשר בשקט.

השר לביטחון פנים א' קהלני:

אדוני היושב-ראש, לא הבנתי את הבעיה מהצד הטכני, אבל פתרתי אותה.

היו"ר נ' מסאלחה:

אני סומך עליך.

השר לביטחון פנים א' קהלני:

אני שר חדש, מה לעשות. אני לומד.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לענות בנושא שהועלה בכנסת.

היו"ר נ' מסאלחה:

רק רגע. חבר הכנסת אפי אושעיה. חברי הכנסת, אני מבקש. גם העוזרים והיועצים, במקום לעזור הם מפריעים. בבקשה, אדוני.

השר לביטחון פנים א' קהלני:

אדוני היושב-ראש, חברי חברי הכנסת, אני רוצה לענות בנושא רצח סוחרי קרקעות ערבים. אני רוצה לומר לכם כאן כמה דברים. האחד – הייתי מאוד מאוד מופתע מהצהרתו של יושב-ראש הרשות, שאמר שהוא עומד לקבל את החוק הירדני, שעל-פיו מי שימכור נדל"ן ליהודי – דמו בראשו. המסר הזה עבר מייד כשרפה בשדה קוצים והגיע לכל מיני אנשים שלקחו את החוק לידיהם. הייתי מאוד מופתע מהדבר, ואני מציע ליושב-ראש ערפאת שיביע התנגדות במה שנוגע לחוק הזה ולהשלכות שלו, כי החוק הזה גרם לרציחתם של שלושה אנשים שעסקו כביכול בעסקי נדל"ן עם יהודים, או נתן אישור לאנשים בשטח לרצוח אותם.

היו"ר נ' מסאלחה:

אם תרשה לי, רק הערה לעדכון. שמעתי בשעה 10:00 ב"קול ישראל" שערפאת הכחיש. אני לא דובר שלו, אבל שמעתי הבוקר, שהוא הכחיש שנתן הוראה, ושלא תהיה הוראה לרציחות. זה דווח ב"רשת ב".

השר לביטחון פנים א' קהלני:

אדוני היושב-ראש, הדברים שנאמרו לפני שבועיים וחצי היו שונים מאלה שנאמרו הבוקר.

היו"ר נ' מסאלחה:

אני מסכים אתך.

השר לביטחון פנים א' קהלני:

שמעתי הבוקר את הדברים, והם שונים, ואני מברך עליהם, כי מה שנאמר לפני שבועיים היה בהחלט שונה ממה שנאמר היום.

חברי הכנסת, אנחנו חייבים להיות מדינת חוק ואנחנו מצפים שהרשות הפלשתינית תהיה מדינת חוק ולא נגיע למצבים שמי שעושה מסחר עם יהודים יעמוד לדין. אם יעמוד לדין זה בסדר, אבל הוא לא עומד לדין; הוא עומד לדין בפני החברה, ומישהו לוקח אקדח ויורה בראשו.

אני רוצה לומר בצורה אחראית ביותר, אדוני היושב-ראש, חברי חברי הכנסת: מדינת ישראל לא תעבור על כך לסדר-היום, לא תאפשר לרצוח אנשים, לא תאפשר להוציא אזרחים מירושלים ולהעביר אותם לרמאללה, לא תאפשר לכל מיני אנשים לעשות דין לעצמם – ואנחנו יודעים מי הם האנשים. אני לא מתכוון לתת לאיזה גורם במדינת ישראל להעלים עין מהתופעה. למשטרת ישראל נאמר בצורה חד-משמעית, וכן לכוחות הביטחון האחרים, לחפש את הרוצחים, להגיע אליהם, לטפל בהם. אני מודיע שלא נעבור על כך לסדר-היום.

אדוני היושב-ראש, אנחנו מטפלים בפרשה הזאת מכמה כיוונים, מכמה היבטים. אם אכן נכון מה שאמר היום ערפאת, שהוא נותן מסר חדש בעניין הזה, אני מברך אותו על הדברים האלה. אני מאוד מקווה, שאנשים בשטח מאזינים לו ויבצעו את ההנחיות שלו.

בכל מקרה, נפגשנו בפורומים אלה ואחרים – אינני רוצה לפרט מעל במה זו – וקיבלנו החלטה: אנחנו לא ניתן לפגוע באזרחי ישראל, אנחנו נעשה הכול על מנת להגן על אותם אנשים, ואנחנו נגיע אל אותם אנשים שפגעו באזרחים ישראלים. זאת ההחלטה, ונבצע אותה בזמן הנכון, בדרך הנכונה, ונעשה את הכול בצורה חוקית. לא כפי שאנחנו מגלים שמבצעים דברים בצד השני – כל אחד תופס יוזמה, יוזמת יתר, שלדעתי תהיה אסון לרשות הפלשתינית, כי היא תיתן היתר לאנשים להרוג זה את זה ברחובות.

אדוני היושב-ראש, יש הצעת סיכום.

היו"ר נ' מסאלחה:

יש כמה הצעות.

השר לביטחון פנים א' קהלני:

נאזין להן ואחרי כן נתייחס לעניין.

היו"ר ל מסאלחה:

תודה רבה. חברי הכנסת, יש ארבע הצעות סיכום. באחת מהן זיהיתי את כתב היד של חבר הכנסת רחבעם זאבי; לא קראתי אותה, אני לא יודע אם אני מסכים אתה. יכול להיות שלא. אבל כתב היד יפה. חבר הכנסת זאבי, אני רוצה לשמוע את ההצעה, אתה תקרא אותה.

רחבעם זאבי (מולדת):

היו"ר ל מסאלחה:

נצביע על ההצעה שלך ראשונה, אבל על-פי הנוהג שומעים קודם את הצעת הסיכום של הסיעה הגדולה.

יש הצעת סיכום מטעם סיעות הליכוד-גשר-צומת, ש"ס, מפד"ל, ישראל בעלייה, יהדות התורה והדרך השלישית – כל הקואליציה. חבר הכנסת חנן פורת, בבקשה.

חנן פורת (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, הצעת החלטה מטעם סיעות הליכוד-גשר-צומת, ש"ס, המפד"ל, ישראל בעלייה, יהדות התורה והדרך השלישית, בעניין רצח סוחרי הקרקעות:

1. הכנסת רואה בהחלטה שאימצה הרשות הפלשתינית, שלפיה מוטל גזר-דין מוות על ערבים המוכרים קרקעות ליהודים, החלטה נפשעת, שמקומה לא יכרנה בחברה תרבותית ומתוקנת.

2. הוצאתה לפועל של החלטה נפשעת זו בידי שלוחי הרשות הפלשתינית הביאה עד כה לרציחתם של שלושה סוחרים ערבים, להיעלמותם של אחרים ולניסיונות חטיפה שסוכלו ברגע האחרון בפעולה מאומצת של המשטרה וגורמי הביטחון.

זוהי מציאות בלתי נסבלת, העומדת בסתירה בוטה להסכמים שנחתמו עם הרשות הפלשתינית, וממשלת ישראל אינה יכולה לעבור עליה לסדר-היום בלי לנקוט צעדים אפקטיביים שיביאו לביטול ההחלטה ולהפסקת מעשי הרצח המונחים על-ידי הרשות הפלשתינית.

היו"ר ל מסאלחה:

השר סויסה ואדוני יושב-ראש הקואליציה, חבר הכנסת מיכאל איתן, אתה היית צריך לקרוא את זה, אז אנא ממך. ככה אי-אפשר.

חן פורת (מפד"ל):

3. הכנסת קוראת לרשות הפלשתינית לבטל לאלתר את ההחלטה, שאינה עומדת באמות המידה של חברה אנושית מתוקנת, העומדת בסתירה לזכויות האדם והחוק. ביטול ההחלטה יתרום להמשך התהליך המדיני וליצירת אמון בין הצדדים.

4. הכנסת קוראת לממשלה לפעול לעקירת תופעה זו, תוך נקיטת הצעדים הבאים:

(א) פעילות מבצעית נחרצת לסיכול המעשים באמצעות המשטרה וזרועות הביטחון והעמדה לדין של המבצעים ושל האחראים לפעולות נפשעות אלו, ללא משוא פנים וללא עירוב סייגים מדיניים בהליכים המשפטיים.

(ב) שמירה באמצעים יעילים ובלתי שגרתיים על הערבים המאוימים ברצח, כדרך שהיתה המדינה נוקטת בשמירה על כל אזרחיה.

(ג) עמידה נחרצת במסגרת המשא-ומתן המדיני על כך שהרשות הפלשתינית תבטל את ההחלטה המתירה את דמם של סוחרי הקרקעות והמדיניות המביאה להוצאתה לפועל, כחלק בלתי נפרד מהמחויבות הפלשתינית במסגרת ההסכם וכחלק ממכלול ההתחייבויות הפלשתיניות שקיומן הוא תנאי למילוי התחייבויות ישראליות בהסכם.

(ד) התייחסות במלוא החומרה הציבורית והמשפטית אל המסיתים והנותנים לגיטימציה למעשי הרצח, הגשת תביעות משפטיות כלפיהם מטעם הפרקליטות ונקיטת צעדים נוספים, ובכללם שלילת), על-פי חוות דעתם של היועץ המשפטי לממשלה וגורמי הביטחון. תודה. VIP תעודות אח"מים)

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה. חברי הכנסת, הודעת סיכום של סיעת מרצ יקרא חבר הכנסת דוד צוקר.

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

זה כולל את שינוי?

היו"ר ל מסאלחה:

כולל שינוי, היא עדיין לא התפלגה.

דוד צוקר (מרצ):

חבר הכנסת זיסמן, יש לך שאלות מביכות. זה לא המקום.

הודעת סיכום מטעם סיעת מרצ:

1. הכנסת מגנה את הרצח של שלושת סוחרי הקרקעות. פעולה כזו ראויה לכל גינוי ולשאט-נפש.

2. הכנסת קובעת, כי סחר בקרקעות בגדה בכלל, ובאופן מודגש בתקופה זו, יש בו כדי לחבל במאמצים להשיג הסדר מדיני, והוא מהווה חלק ממדיניות ההתנחלויות הפסולה.

3. מאחר שבישראל התבסס המושג של אדמת לאום, יש להכיר גם בזכותם של הפלשתינים לשמור על אדמתם, בתנאי שהדבר נעשה על-פי חוק דמוקרטי.

היו"ר ל מסאלחה:

תודה. עכשיו הצעה לסיכום הדיון מטעם הרשימה הערבית המאוחדת וסיעת חד"ש; יקרא חבר הכנסת עבד-אלמאלכ דהאמשה.

סגן השר ביבי, תסתכל עלי. בבקשה, חבר הכנסת דהאמשה.

עבד-אלמאלכ דהאמשה (מד"ע-רע"ם):

הצעה לסיכום הדיון מטעם סיעות מד"ע-רע"ם וחד"ש-בל"ד:

1. הכנסת קובעת, כי רצח יש לגנות ורוצחים יש לשפוט ולהעניש ללא הבדל דת, גזע ולאום הן לגבי הרוצח והן לגבי קורבן הרצח.

2. הכנסת קוראת לרשות הפלשתינית, כי לצד זכותה הלגיטימית למנוע מכירת קרקעות, כפי שאכן מדינת ישראל עושה, חובתה היא למנוע לקיחת הדין לידיים פרטיות, ואת אלה שעברו על החוק – להעמיד לדין, כפי שאכן הצהירה שכך ברצונה לנהוג.

3. הכנסת קוראת לממשלת ישראל לחדש את המשא-ומתן עם הרשות הפלשתינית לשבירת הקיפאון הנמשך זה חודשים, ובכך למצוא דרך מוסכמת ומשותפת לשמירת החוק והסדר וזכויות האדם בתחומי הרשות הפלשתינית, כמו גם בתוך מדינת ישראל.

היו"ר ד' טל:

תודה רבה, אדוני. חבר הכנסת רחבעם זאבי, בבקשה.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב בראש, חברי הכנסת הנוכחים, להלן הצעת סיכום לדיון הכנסת בנושא רצח סוחרי הקרקעות הערבים:

1. הכנסת מגנה את רצח סוחרי הקרקעות הערבים, שבוצע בהשראתו ובאישורו של ראש כנופיות אש"ף, יאסר ערפאת.

2. הכנסת תובעת מהממשלה לדרוש מהרשות הפלשתינית את הסגרת הרוצחים וכל מי שהיו מעורבים בדבר.

3. הכנסת תובעת מהממשלה לבטל את תעודות המעבר ו/או תעודות האח"ם שבידי מפקדי המשטרה הפלשתינית אשר היו מעורבים ברציחות. תודה.

היו"ר ד' טל:

תודה רבה. עמיתי חברי הכנסת, אנחנו עוברים כרגע להצבעה. ניתן קצת שהות לחבר הכנסת רחבעם זאבי להגיע למקומו, היות שנתחיל בהצבעה על הצעת הסיכום של מולדת. ובכן, מי בעד ומי נגד הצעת הסיכום של מולדת, שהביא חבר הכנסת רחבעם זאבי?

בעד הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת ר' זאבי – 14

נגד – 16

נמנעים – אין

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת ר' זאבי לא נתקבלה.

היו"ר ד' טל:

ובכן, 14 בעד, 16 מתנגדים, אין נמנעים. הצעת הסיכום של חבר הכנסת רחבעם זאבי לא מתקבלת.

אנחנו עוברים להצעת הסיכום של סיעת חד"ש. ההצבעה החלה.

עבד-אלמאלכ דהאמשה (מד"ע-רע"ם):

של מד"ע-רע"ם וחד"ש-בל"ד.

היו"ר ד' טל:

רשום לי פה, אדוני, סיעת חד"ש.

הצבעה מס' 4

בעד הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת ע' דהאמשה – 12

נגד – 21

נמנעים – 5

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת ע' דהאמשה לא נתקבלה.

היו"ר ד' טל:

ובכן, 12 בעד, 21 נגד, חמישה נמנעים. הצעת הסיכום של חד"ש-בל"ד לא מתקבלת.

אנחנו עוברים להצעת הסיכום של סיעת מרצ. ההצבעה החלה.

הצבעה מס' 5

בעד הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת ד' צוקר – 15

נגד – 23

נמנעים – 2

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת ד' צוקר לא נתקבלה.

היו"ר ד' טל:

עיניכם הרואות – 15 בעד, 23 נגד, שני נמנעים. ההצעה לא התקבלה.

אנחנו עוברים להצעת החלטה של סיעות הליכוד-גשר-צומת, ש"ס, המפד"ל, ישראל בעלייה, יהדות התורה והדרך השלישית. ההצבעה החלה.

הצבעה מס' 6

בעד הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת ח' פורת – 23

נגד – 16

נמנעים – אין

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת ח' פורת נתקבלה.

היו"ר ד' טל:

אם כן, 23 בעד, 16 מתנגדים ואין נמנעים. אני קובע שהצעת הסיכום של סיעות הליכוד-גשר-צומת, ש"ס, המפד"ל, ישראל בעלייה, יהדות התורה והדרך השלישית התקבלה.

הצעת חוק התכנון והבנייה (תיקון – צווי הריסה), התשנ"ז-1997

(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

היו"ר ד' טל:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעת חוק פ/1184; הצעת חוק התכנון והבנייה (תיקון – צווי הריסה), התשנ"ז-1997, של חברי הכנסת טלב אלסאנע ועבד-אלמאלכ דהאמשה. ינמק חבר הכנסת טלב אלסאנע; בבקשה.

טלב אלסאנע (מד"ע-רע"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אומנם במדינת ישראל אין חוקה אשר תגן על הזכויות של המיעוט שבתוכה, אבל אחד מעקרונות היסוד במדינה דמוקרטית הוא מדיניות שוויונית, ללא כל אפליה על רקע דתי או לאומי; מה גם שבשנים האחרונות השכילה הכנסת לחוקק חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו. אני שואל אתכם, רבותי חברי הכנסת, היכן ניתן למצוא כבוד אדם כשהזכויות הבסיסיות נרמסות? היכן ניתן למצוא זכויות לכבוד אדם כשאין לו זכות לקורת-גג?

חלק מאזרחי המדינה הם התושבים הערבים בנגב. מקום המדינה עד שנת 1970 לא השכילה המדינה לתכנן להם יישוב קבע אחד. אז, בתחילת שנות ה-70, היתה החלטה שרירותית – אף אחד לא יודע על איזה בסיס היא נתקבלה – להכיר בשבעה יישובים, על מנת לרכז בהם את כל הבדואים בנגב. אי-אפשר לומר שהם יישובים, ניתן לומר שהם ריכוזי אוכלוסייה שחסרות בהם תשתיות בסיסיות, אם של כבישים, אם של שירותים אלמנטריים כגון מקורות תעסוקה, מסחר, תעשייה וחקלאות. במרוצת השנים, מאז 1970 ועד היום, למרות כל המאמצים לרכז את הבדואים ולדחוס אותם לשבע העיירות, לא הצליחו בכך הממשלות אלא באופן חלקי, מאחר ש-50% מכלל האוכלוסייה, היינו 50,000 בדואים, ממשיכים להתגורר על האדמות שלהם בכפרים שלהם ובשום פנים לא מוכנים לוותר על הזיקה הזאת ועל הזכות הבסיסית לחיות באותם כפרים.

גורמי התכנון והפיקוח משתמשים בחוק התכנון והבנייה בצורה שרירותית. הם באים אל האנשים שמתגוררים בכפרים שלהם וטוענים כלפיהם ומתריצים זאת במבנים שנבנו ללא היתר. כיצד ניתן לקבל שם היתר כשהיישוב כולו לא מוכר? אז מגישים נגדם כתבי אישום, מופיעים בבית-המשפט, ומוציאים נגדם צווי הריסה. היום יש כ-13,000 בתים שעומדים בפני סכנת הריסה; כ-60,000 בדואים עומדים להיות מואשמים או להפוך על-פי החוק הקיים לעבריינים. מדוע? לא מפני שהם חטאו, פשעו או ביצעו עבירה כלשהי; החטא היחיד שלהם הוא, שהם נלחמו על זכותם ועל זכות הילדים שלהם שתהיה להם קורת-גג כלכל אחר במדינת ישראל.

כשממשלת ישראל רוצה למצוא פתרונות, היא יודעת לעשות זאת. כשהיתה עלייה המונית מרוסיה, אפילו שינו את חוק התכנון והבנייה ואימצו חוק תכנון ובנייה עם הליכים מקוצרים על מנת לתת מענה לאותה עלייה מרוסיה. אבל לגבי אזרחים במדינה, הערבים בנגב שחיים פה עוד מלפני קום המדינה, הממשלות השונות לא מסכימות לאמץ חקיקה הולמת אשר תיתן מענה על התביעות הצודקות שלהם.

מה התוצאה? האם הממשלה או המדינה יוצאת נשכרת מהמדיניות הקיימת? אני רוצה לומר לכם, רבותי חברי הכנסת, שההפסד הרבה יותר גדול מכל רווח, אם יש רווח כלשהו מהמדיניות הקיימת היום. התוצאה המעשית היא, שנוצר עימות בין האוכלוסייה הערבית בנגב לבין הממשלה. ביתו של אדם – מבצרו, ואי-אפשר לומר לאדם שהוא צריך למחוא כף לגורמים שבאים להרוס לו את הבית. רק לפני כמה ימים היה עימות קשה מאוד כשפקחים הגיעו לבית של אנשי שבט אבו-כף. הם רצו להרוס את הבית, התפתח עימות שאף הגיע לירי ולשימוש באש חיה ובנס הילדים שם לא קיפחו את חייהם. ילדה בת ארבע נורתה על-ידי שוטר במשטרת ישראל. זה גורם תסיסה ותחושה קשה בקרב האוכלוסייה הערבית בנגב.

היום אנחנו אומרים שאנחנו רוצים כי לבית-משפט שבפניו מובא הנאשם יהיה שיקול דעת ולא יהיה מתן צווי הריסה באופן אוטומטי. בית-המשפט לא יפעל כרובוט אלא ישקול באופן ענייני לגופו של עניין אם לאותו נאשם שמביאים אותו בפניו – וכל הפשע שלו הוא שבנה קורת-גג לילדיו – יש פתרון אלטרנטיבי. אי-אפשר להרוס לאדם בית שהוא לא בית. אפשר לחשוב שמדובר בוולות. מדובר במבנים שאפילו לא ראויים למגורים של בני אדם, וזו קורת-גג.

לכן, אנחנו מבקשים שלבית-המשפט יהיה שיקול דעת שלא להוציא צווי הריסה: א. כשיש בית אלטרנטיבי או פתרון אלטרנטיבי לבעיית המגורים; ב. לאותם אנשים – בדרך כלל אלה זקנים בדואים אנאלפביתים – תהיה זכות למינוי סניגוריה שתייצג אותם ותעלה את הטענות שלהם בפני בית-המשפט, כדי שלא יהיה מצב שאדם לא יודע מה בית-המשפט רוצה ממנו, הוא אומר "מודה", בית-המשפט מוציא צו הריסה והוא חוזר הביתה בלי בית, או שמביאים אותו לאחר מכן לדין על ביזיון בית-המשפט; ג. שיהיו תיאום והתייעצות בין הגורמים המופקדים על מתן פתרונות לבין בתי-המשפט. אי-אפשר שכל הלחץ יהיה מופנה כלפי הקורבן, אי-אפשר להגיד לבדואים: אתם עבריינים, אתם צריכים להרוס את הבית, וכאילו המדינה או הממשלה לא חייבת לתת להם פתרונות. צריך להפעיל לחץ גם במישור השני.

במאי 1996 קיבלה ממשלת מפלגת העבודה, שהיתה אז בשלטון, החלטה להכיר בשבעה יישובים חדשים. עד היום לא הכירו בשום יישוב חדש. קיבלו החלטה להקים ועדה בראשותו של דוד ליבאי, שר המשפטים דאז, על מנת שתשקול פתרונות לבעיית הבתים שנבנו ללא היתר. הוועדה הזאת לא קמה, אבל הממשלה הקודמת הגיעה למסקנה המתחייבת והנדרשת, שהמצב הקיים לא יכול להימשך עוד וצריך לפתור את הבעיה על-ידי הכרה ביישובים חדשים, על-ידי הקפאת צווי הריסה, וצריך למצוא פתרונות גם בדרך משפטית.

הוקמה ועדת שרים בראשותו של השר שרון. שמענו הרבה הצהרות והכרזות, אבל בתוצאות מעשיות אין מאומה.

היום אנחנו מגישים את הצעת החוק הזאת לקריאה טרומית: א. על מנת להעלות את הבעיה; ב. על מנת להפעיל לחץ על הממשלה שתמצא פתרון הולם; ג. על מנת למנוע את המצב האבסורדי שבו הורסים לאנשים בתים ואין להם אלטרנטיבה.

לכן, אני מבקש מכם, רבותי חברי הכנסת, לתמוך בהצעת החוק הצודקת הזאת.

היו"ר ד' טל:

תודה רבה, חבר הכנסת טלב אלסאנע. אדוני שר הפנים יעלה ויבוא.

שר הפנים א' סויסה:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הצעת החוק המונחת בפנינו באה לתקן את סעיף 205 לחוק התכנון והבנייה על-ידי הוספת סעיף חדש 205א, שהוא סייג להוצאת צווי הריסה.

חברי הכנסת המציעים מנסים באמצעות צו זה להתעלם מקביעת בג"ץ כפי שניתנה בבג"ץ 2678/91 ועניינה: הניסיון למנוע הליכי תכנון והריסה לגבי מבנים שנבנו ללא היתר.

משמעות הצעת החוק שלפנינו היא הפקעת הסמכות מבתי-המשפט המסורה להם על-פי דין לפסוק ולהורות על הריסת מבנים בלתי חוקיים. ההצעה מוציאה למעשה את נשמת החוק ומשאירה חוק מת שבו כל דאלים גבר, כאשר כל מי שירצה, בכל מקום שהוא – ואין נפקא מינה לאיזו עדה הוא שייך – יתארגן עם עוד עשרה חברים, יתיישב היכן שירצה, על תוואי כביש, על מגרש המיועד לבנייני ציבור וכו', בקיצור, יבנה את שירצה, בכל מקום שירצה, ויזכה לפתרונות דיור אם זמניים ואם קבועים על חשבון המדינה. הצעת חוק כזאת מקומה לא יכירה בתוכנו והיא תהפוך את מקומותינו לג'ונגל אחד גדול.

כפי שאמר המציע, הפתרון לבעיה כפי שהוצגה כאן הוא לא במסגרת הצעות חוק כאלה אלא במסגרת אותה ועדת שרים בראשותו של השר שרון. רק הבוקר ישבתי עם חבר הכנסת ג'ומס ודיברנו על העניין הזה. אני מתכוון להעלות את הנושא בפני ראש הממשלה, על מנת לדחוף ולהריץ את פעולת הוועדה.

בכל אופן, ועדת השרים החליטה בישיבתה להתנגד להצעת החוק הזאת, בצדק, ועל כן אני מציע להסיר את ההצעה מסדר-היום.

היו"ר ד' טל:

תודה רבה אדוני השר. חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה – – –

קריאות:

– – –

היו"ר ד' טל:

— — — אני מקבל הערה

פיני בדש (הליכוד-גשר-צומת):

— — — היית צריך לחכות קצת

היו"ר ד' טל:

— — — חבר הכנסת פיני בדש, סליחה, סליחה

פיני בדש (הליכוד-גשר-צומת):

— — —

היו"ר ד' טל:

— — — אדוני לא נמצא באוהל מחאה. אני מבקש. קיבלתי הערה שלא חלפו חמש דקות, כפי שקבוע. כמה דקות נותרו? נותרו שלוש דקות. אדוני אולי רוצה להשלים במשך פרק הזמן הזה? בבקשה.

קריאות:

— — —

היו"ר ד' טל:

רבותי, על מה אתם רועשים? חבר הכנסת פינס, על מה אתה נרגש?

אופיר פינס-פז (העבודה):

— — —

היו"ר ד' טל:

חבר הכנסת פינס, אתה אומר שלא יפה כשאני שומר על אושיות הדמוקרטיה?

שר הפנים א' סויסה:

חברי הכנסת שרוצים – – –

היו"ר ד' טל:

סגנית מזכיר הכנסת אמרה לי שלא חלף הזמן הקבוע בחוק.

קריאות:

היו"ר ד' טל:

סליחה, יש פרק זמן מהצלצול עד ההצבעה.

בבקשה, אדוני השר.

עבד-אלמאלכ דהאמשה (מד"ע-רע"ם):

היו"ר ד' טל:

אלא אם כן, חבר הכנסת דהאמשה, אתה רוצה שבאמת נאמץ את הצעתו של היושב-ראש לשעבר, חבר הכנסת פרופסור שבח וייס, ונתחיל בשירה בציבור. באמת.

קריאות:

רענן כהן (העבודה):

האם אני יכול לבקש, אדוני היושב-ראש, שבמסגרת הזמן שנותר – – –

היו"ר ד' טל:

אני מניח שעד שתסיים תסתיימנה להן שלוש הדקות; אבל תסיים.

רענן כהן (העבודה):

מייד כשיעבור הזמן, נצביע?

היו"ר ד' טל:

ודאי. אנחנו צמודים לתקנון, חבר הכנסת כהן. בבקשה, אדוני השר.

שר הפנים א' סויסה:

מורי ורבותי, כשתעבורנה חמש הדקות אני ארד, בלי נדר, מהדוכן, ואם יש קואליציה כזאת שלא נמצאת כאן כדי להצביע – שהחוק יעבור. אני עומד כאן כדי להגן על בתי-המשפט ועל סמכותם, שתדעו לכם.

קריאות:

שר הפנים א' סויסה:

אתם אלה שכל הזמן מגינים על בתי-המשפט, אתם; עכשיו הולכים ליטול את סמכותו של בית-המשפט ולהתערב בעבודתו. כדאי שתדעו זאת לפני שאתם מצביעים. אני מקווה שעברו חמש דקות, ואני יורד.

היו"ר ד' טל:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה על הצעת חוק התכנון והבנייה (תיקון – צווי הריסה), התשנ"ז–1997, כפי שנומקה על-ידי חבר הכנסת טלב אלסאנע – – –

קריאה: – – –

היו"ר ד' טל:

לוועדת הפנים ואיכות הסביבה. ההצבעה החלה.

הצבעה מס' 7

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדין מוקדם בוועדה – 17

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – 14

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק התכנון והבנייה (תיקון צווי הריסה), התשנ"ז–1997,

לדין מוקדם בוועדת הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

היו"ר ד' טל:

17 בעד, 14 נגד, אין נמנעים – הצעת החוק תעבור לוועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת.

הצעת חוק האזרחות (תיקון – קביעת תנאים), התשנ"ז–1997

(הצעת חבר הכנסת א' אושעיה)

היו"ר ד' טל:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעת חוק האזרחות (תיקון – קביעת תנאים), התשנ"ז–1997 – הצעת חוק פ/1250, של חבר הכנסת אפי אושעיה. בבקשה, חבר הכנסת אושעיה.

אפי אושעיה (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אלפי אנשים מחזיקים כיום בדרכון ישראלי, מאות אלפי אנשים, אף שאין קשר או זיקה בינם לבין מדינת ישראל.

חוקי מדינת ישראל מאפשרים ליותר מדי אנשים לקבל אזרחות ישראלית ודרכון ישראלי בצורה קלה מאוד בהשוואה לחוקי מדינות אחרות. רבבות ישראלים לשעבר מסתובבים בעולם עם דרכון ישראלי – ולשמחתנו יש לו מעמד יוקרתי ברוב ארצות העולם – אף-על-פי שאין להם שום זיקה למדינת ישראל, או שהם ירדו ממנה ללא כוונה לחזור ולהשתקע בה בעתיד הנראה לעין; ולצערי הרב, לעתים יש כאלה שמחזיקים את הדרכון הישראלי ואף פוגעים בשמה הטוב של המדינה.

מדינות רבות מטפלות בסוגיה הזאת על-ידי דרישות מינימום שהאזרח חייב למלא כלפי מדינת אזרחותו – לפעמים על-ידי תשלום מס לשלטונות המס מהכנסתו שהוא מפיק במקום תושבותו, לפעמים על-ידי חובות אחרים.

לישראל יש גם מאפיין נוסף – השירות בצה"ל ובמילואים, שהוא הסימן המובהק לחלוקה שווה של עול הביטחון במדינת ישראל.

אני מציע, אדוני היושב-ראש, לקבוע בחוק תנאים מקבילים ולצקת במונח "אזרח ישראלי" תוכן וערך שיעלו את ערכה של האזרחות ואת חשיבות הדרכון הישראלי.

מה שאני מציע הוא דבר פשוט מאוד. כל אדם שמחזיק כיום את הדרכון הישראלי והוא איננו תושב ישראל, יכול להמשיך להחזיק את הדרכון; ברגע שירצה לחדש את הדרכון שלו – הוא יצטרך למלא את החובות האמורים: שירות ביטחון, או שקיבל פטור ממילוי חובה על-פי כל דין; ביקר בישראל בשלוש השנים האחרונות, לפחות במשך שלושה חודשים; ושילם לשלטונות המס בישראל 5% מהמחזור הכספי של עסקיו בחוץ-לארץ.

אדוני היושב-ראש, מקובל באוסטרליה ובמדינות רבות בעולם להגביל את החזקת הדרכון. אני חושב שזה יהיה כבוד למדינת ישראל, לאזרחי מדינת ישראל, אם כך ינהגו האזרחים השוהים בחוץ-לארץ ורוצים להשתתף עמנו בגורלנו ולהחזיק את הדרכון שלנו. הכנסת הזאת אפילו אישרה, על-ידי המחנה הלאומי, שתהיה להם זכות הצבעה; אני מניח שוודאי שהם לא ירצו שיהיו להם רק זכויות, אלא גם חובות, ואלה חובות בסיסיות.

אני מוכן, אם השר יסכים, לעבד, לשפץ כל הצעה שהוא יציע בוועדה המתאימה בכנסת. אני מבקש לאשר את ההצעה בישיבה זו בקריאה טרומית. תודה.

היו"ר ד' טל:

תודה רבה, חבר הכנסת אפי אושעיה. אדוני שר הפנים ישיב על הצעת החוק.

שר הפנים א' סויסה:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כרגע קיימתי איזה בירור עם חבר הכנסת המציע, כיוון שלהערכתי נפלה אי-הבנה בסעיף 4 להצעה שלו. הוא, בעצם, מציע לבטל את חוק האזרחות. בסעיף 4 כתוב: "חוק האזרחות, התשי"ב-1952" – שפורסם בספר החוקים התשי"ב, עמוד 146 – "בטל".

אפי אושעיה (העבודה):

לא, אדוני, אני מבקש לתקן, לא לבטל חלילה.

שר הפנים א' סויסה:

כך כתוב בהצעת החוק.

היו"ר ד' טל:

נרשום לפנינו שביקשת לתקן ולא לבטל.

שר הפנים א' סויסה:

בכל אופן, הצעת החוק שמונחת לפנינו באה לקבוע תנאים והגבלות שעל-פיהם יחודש או לא יחודש תוקף הדרכון לישראלי השוהה בחוץ-לארץ.

על-פי החלטת הממשלה משנת 1964, משרד הפנים אינו מאריך דרכון למי ששוהה בחוץ-לארץ חמש שנים רצופות אלא אם הוא בא כל שנה ונרשם בנציגות ישראל בקונסוליה ובכל נציגות אחרת.

באותה החלטת ממשלה משנת 1964 קיימת גם הגבלה על מי שלא חזר לישראל למילוי חובתו לפי חוק שירות הביטחון, ולכן, לעניות דעתי, אין טעם לעגן פה בחוק נהלים קיימים על-פי החלטת ממשלה, כפי שאמרת.

אני רוצה לומר, שלפני כחמישה-שישה חודשים, כאשר הייתי בחוץ-לארץ, נפגשתי בניו-יורק עם קבוצת ישראלים יורדים. ראיתי את המצוקה שבה הם נתונים ואת כל הניסיונות שלהם –

היו"ר ד' טל:

חבר הכנסת אושעיה, השר משיב על הצעתך, ואני חושב שראוי וגם נכון שאדוני יקשיב.

שר הפנים א' סויסה:

-- לשמור על קשר עם מדינת ישראל. אחד הדברים שעדיין שומר על קשר בין אותם ישראלים יורדים למדינה הוא הדרכון, ובעקבות זאת – העובדה שהם באים, מדי פעם, לנציגות הישראלית.

ההצעה הזאת, כפי שהיא מוצעת כאן, בעצם תנתק גם את הקשר הקיים הזה, ואני חושב שזה דבר שלא נכון לעשותו.

יכול להיות שהצעת החוק הזאת באה על רקע של הצעת חוק של חבר כנסת ראובן ריבלין, שבאה להתיר או לאפשר הצבעה של יורדים. הייתי מציע לחבר הכנסת אפי אושעיה לרדת מהצעת החוק הזאת, כי אני חושב שהיא תעשה רק רע לכל אותם יורדים. אני לא מדבר כרגע על היבטים פוליטיים אלא על היבטים ענייניים.

אני חושב שמוטלת עלינו חובה לעשות הכול כדי לשמור על קשר, ככל שיהיה ובכל דרך שתהיה, עם כל אותם ישראלים יורדים.

היו"ר ד' טל:

תודה רבה. חברי הכנסת, נותרה עוד דקה להצבעה על הצעת חוק האזרחות (תיקון) – קביעת תנאים), התשנ"ז–1997, של חבר הכנסת אפי אושעיה. שמעתם את הצעת החוק של אפי אושעיה, ושמעתם גם את תשובת השר.

רענן כהן (העבודה):

היו"ר ד' טל:

אדוני, באמת, הרי אתה לא חושד בי. יש לנו כאן סגנית מזכיר הכנסת נאמנה, ואני סומך עליה כשהיא אומרת לי שנותרה עוד דקה. אני אחכה עוד דקה, מה לעשות. נכון, חבר הכנסת פרס? אני מודה לך, אדוני.

עכשיו, חברי הכנסת, נעבור להצבעה. ההצבעה החלה.

הצבעה מס' 8

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 18

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – 20

נמנעים – אין

ההצעה להסיר את הצעת חוק האזרחות (תיקון קביעת תנאים), התשנ"ז–1997,

מסדר-היום נתקבלה.

היו"ר ד' טל:

18 בעד, 20 נגד, הצעת החוק לא עוברת לוועדת הפנים של הכנסת.

שאלות ותשובות

היו"ר ד' טל:

אנחנו עוברים להמשך סדר-היום: שאלות ותשובות. שאלות לשר האוצר. אדוני שר האוצר יעלה ויבוא וישיב.

מעמד נפגעי פעולות איבה

חבר הכנסת ח' פורת שאל את שר האוצר ביום י"ט באדר א' התשנ"ז (26 בפברואר 1997):

אב לנפגעת טרור פנה אלי, ולטענתו, בגלל המצב בחוק, אם ילך לעבודתו יזכה להכנסה פחותה מזו שיקבל אם יעזוב את עבודתו, בשל אי-זכותו להקלות במס.

רצוני לשאול:

1. מה היא עמדת משרדך בנדון?

2. האם יפעל משרדך בנושא הקלות במס למשפחות נפגעי הטרור?

תשובת שר האוצר ד' מרדור:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

בפקודת מס הכנסה, בסעיף 9(6), ניתן פטור מלא ממס על קצבאות המשתלמות, בין היתר בשל פגיעות איבה.

נראה לנו כי השואל התייחס לתנאים הקבועים בחוק תגמולים לנפגעי פעולות איבה ו/או חוק הנכים לעניין "נפגע מחוסר פרנסה".

הנושא נבדק על-ידי אנשי אגף מס הכנסה באופן ישיר עם האזרח שפנה למגיש השאלתא. בעקבות הבדיקה התבררו העובדות המוצגות לעיל.

העלאת שיעור הניכוי של מס הכנסה במקור

חבר הכנסת ס' שלום שאל את שר האוצר ביום כ"ו באדר א' התשנ"ז (5 במרס 1997):

בהתאם לתיקונים בתקנות ניכוי המס במקור, שפרסמה נציבות מס הכנסה, יידרשו המעסיקים החל מפברואר 1997 לנכות משכר העובדים מס בשיעור של 50% במקום 45% או 40% עד כה.

יש לציין, כי רוב השכירים במשק אינם מגיעים למדרגת מס של 50%.

רצוני לשאול:

1. כיצד ייתכן שמש הכנסה יבצע את עבודתו על גבם של השכירים במשק?

2. האם נשקל שבמקרה זה יקבלו השכירים את ההחזרים בגין תשלומי מס ביתר בחישוב שנתי, כשהם צמודים מיום התשלום בפועל?

שר האוצר ד' מרידור:

1. השאילתא מתייחסת לבעלי הכנסה שנייה, אשר בדרך כלל נמצאים במדרגת המס הגבוהה ביותר, דהיינו 50%. אם אין הם במדרגת המס הגבוהה ביותר, פתוחה בפניהם החלופה, כפי שהיתה לפני התיקון, לשנות בדרך של תיאום מס את שיעור המס שיש לנכותו מן ההכנסה הנוספת.

אלמלא קביעה זו ובשל תקנות מס הכנסה: "פטור מהגשת דוחות", היו בעלי הכנסות אלו משלמים מס בשיעור 45% על הכנסה, שעליה למעשה יש לשלם מס בשיעור 50%.

2. נושא הצמדת סכומים כשלעצמו כבר קיים בפקודת מס הכנסה. לדעתנו, אין מקום לשנות את שיטת החזר המס לגבי מקבלי הכנסה ממקורות שונים.

היו"ר ד' טל:

חבר הכנסת סילבן שלום, שאלת הבהרה, שאלה נוספת?

סילבן שלום (הליכוד-גשר-צומת):

אדוני שר האוצר, אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כל הנושא של גביית מס במקור הופך את כל האזרחים במדינה למין כלי גבייה על-ידי מס הכנסה, ואין ספק שזה הכלי היעיל ביותר האפשרי, אבל זה גם גורם לבעיות קשות מאוד. אנחנו מדברים על אנשים שאולי כתבו איזה מאמר בשכר סופרים או עשו איזו עבודה אחרת בתחום התיאטרון או בתחומים אחרים, והם צריכים לשלם היום 50%, כאשר שכרם, אחוז שיעור המס השולי שהם מגיעים אליו, אינו מגיע לכך. מדובר בסכומים קטנים, אבל אף אחד לא ירוץ לאחר מכן, כיוון שהוא קיבל על מאמר 500 שקל, והורידו לו 50% ולא 40% כמו שהיה קודם לכן, על סכום של 50 שקל הוא לא ירוץ לקבל החזר. כך יוצא מצב שהמדינה לפי דעתי בעניין הזה תיקח כספים מהרבה מאוד אנשים שלא לצורך, כי אנשים לא ילכו לקבל החזרי גבייה.

גם לגבי סכום ההצמדה או שיעור ההצמדה, אין ספק ששיעור ההצמדה לפי החוק הקיים כיום הוא לרעת הנישום. לפי ההצעה שאני מציע כאן, היא לטובת הנישום. הכנסות המדינה הן תמיד בעייתיות, אבל אני חושב שבסך הכול, אם אני מתעלם מהשאלה השנייה, השאלה הראשונה נוגעת לאותם אנשים שעושים את זה באופן חד-פעמי ולא באופן מתמשך. אלה שעושים את זה באופן מתמשך יגיעו ל-50% ואין להם בעיה. אבל מי שעשה איזו עבודה חד-פעמית, סליחה על הביטוי, מופיע בתור אני לא יודע מה, הוא עושה את זה פעם בכמה זמן בתור עבודה צדדית ולא מגיע לשיעורים האלה, הדבר הזה לפי דעתי יגרום לו לבעיה קשה מאוד, והוא ישלם מס שלא בצדק. תודה.

שר האוצר ד' מרידור:

אדוני היושב-ראש, כפי שאמרתי, בדרך כלל הדעת נותנת שאנשים עם שתי משכורות – – –

סילבן שלום (הליכוד-גשר-צומת):

לא מדובר בשתי משכורות, מדובר באדם שכתב מאמר בעיתון.

שר האוצר ד' מרדור:

בדרך כלל, כמו שנאמר, הניכוי משכר העובדים בשיעור של 50%, במקום 45% – 40%, מדובר בדרך כלל בניכוי הזה במי שיש לו הכנסה נוספת, בדרך כלל הכנסה שנייה שלו. לא מדובר על אדם שעושה פעם אחת עבודה אחת וזהו. בדרך כלל מי שמנכים לו מס במקור כי הוא אמן, כי הוא סופר, כי הוא עושה איזו עבודה אחרת, לא עושה עבודה אחת פעם אחת בשנה וזהו; בדרך כלל הוא מוציא כמה וכמה קבלות בחודש, או עושה כמה וכמה עבודות בחודש, וזו אחת מהן. לכן ההנחה היא, שאנשים כאלה בדרך כלל מגיעים בהכנסה השנייה או השלישית, או הרביעית, אולי גם בשנייה ל-50% מס שולי, ולא אלה שנשארים בסכומים המוחלטים. זה לא סופי, אבל זו הנחה בסיסית. אם ההנחה היא שברוב המקרים מדובר על 50%, חשבנו שנכון לחייב את הניכוי במקור, כך שלא תצטרך להיות התחשבות נוספת.

מדוע אני אומר את זה? מדובר בסך הכול על 5% הפרש במס. נדמה לי שאותם אנשים הפטורים מהגשת דין-וחשבון כי הכנסתם אינה מגיעה לגובה המסוים יעדיפו שלא להזדקק לכל המערכת של הרישום ושל הגשת הדוחות לא לכאן ולא לכאן. אז בואו נגיע למצב שאדם כזה ששילם את המס המגיע ממנו, ולא נזקקנו לתבוע ממנו אחר כך 5% נוספים שקשה לנו, לא נבקש ממנו להגיש דוחות. אם לעומת זאת מדובר על סכום רציני, אדם יגיש דוח ויקבל את הכסף חזרה. אם הסכום הוא שולי, אני חושב שאדם בדרך כלל יעדיף שלא להיכנס להתחשבות הזאת לא לכאן ולא לכאן.

מכיוון שלפי הערכתנו רוב האנשים נמצאים בשיעורי מס של 50%, לא חשבנו שנכון לפטור אותם מהתשלום המלא המגיע מהם.

כניסת מטבע-חוץ לארץ

חבר הכנסת א' שוחט שאל את שר האוצר ביום כ"ו באדר א' התשנ"ז (5 במרס 1997):

בנק ישראל ומשרד האוצר מסרו לאחרונה, כי הסכומים המוזרמים למשק כתוצאה מכניסת מטבע-חוץ לארץ מגיעים לכ-7 מיליארדי ש"ח בינואר-פברואר 1997.

רצוני לשאול:

1. אילו סכומי מט"ח הגיעו לישראל כתוצאה מהריבית הגבוהה ושער החליפין הנמוך?

2. מה הן העלויות התקציביות למשק הישראלי כתוצאה ממהלכים אלו?

3. מה יעשה בנדון?

תשובת שר האוצר ד' מרדור:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. החל מתחילת שנה 1997 ועד לאמצע חודש מאי הומרו כ-5 מיליארדי דולר על-ידי בנק ישראל. המרות אלו נובעות, בין היתר, מהריבית השקלית הגבוהה ומשער חליפין הנמוך.

2. על-פי דוח בנק ישראל, המחלקה המונטרית, עלות מדיניות העיקור, קניית שקלים מהבנקים כדי להקטין את הגידול בכמות הכסף, עמדה בשנת 1996 על כשני-שלישים עד שלושת-רבעי האחוז תוצר, שהם כ-2 מיליארדי ש"ח.

3. משרד האוצר מקיים מגעים עם בנק ישראל בנוגע למדיניות המקרו-כלכלית, במגמה להוביל למדיניות מאוזנת, שתניב שיווי משקל בשווקים השונים.

הירידה בהכנסות המדינה ממסים

חבר הכנסת ר' ברונפמן שאל את שר האוצר ביום י' באדר ב' התשנ"ז (19 במרס 1997):

בימים אלה, כאשר שוקל משרדך קיצוץ תקציבי נוסף, פרסם העיתונאי גדעון עשת, שיש פער של 18% בין ההכנסה המדווחת לביטוח לאומי לבין מס ההכנסה. סכום זה מתבטא ב-3 מיליארדי שקלים.

רצוני לשאול:

1. מה יעשה משרדך כדי לגבות סכום זה?

2. האם הקיצוץ התקציבי הנוסף אינו תוצאה של כישלון גבייה?

תשובת שר האוצר ד' מרידור:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. בכתבה שעליה מבוססת השאילתא מובאים ממצאי המחקר שנערך במכון על שם מוריס פאלק באוניברסיטה העברית, על-ידי פרופסור יצחקי – "מודל המס של מכון פאלק", מאמר לדיון מס' 97.02. במחקר זה הושווה פוטנציאל גבייה של מס הכנסה לפוטנציאל גבייה של ביטוח לאומי, לגבי נישומים עצמאים. נתוני אגף מס הכנסה ומס רכוש אינם תואמים את ממצאי המחקר האמור לגבי שחיקת פוטנציאל הגבייה: גביית המסים מתבססת על תיקים פרטניים, ואילו המחקר של מכון פאלק גוזר פערים אגרטיביים. ברור שאי-אפשר לגבות מסים על סמך הערכות כלליות, ולכן אנו יכולים לגבות מסים רק על בסיס הנתונים שלנו. המתודולוגיה של המחקר אינה היחידה האפשרית וניתן להתווכח עמה.

2. הצורך בקיצוץ הנוסף נובע כולו מהאטה, שהיא חריפה מזו שנחזתה מראש. בחודשים ינואר-מאי 1997 הסתכמו הכנסות המדינה ממסים בכ-44.5 מיליארד ש"ח. באגף מס הכנסה נרשמה גבייה מעבר לתחזית. השוואה לתחזית הגבייה השנתית מלמדת אומנם שנוצר פיגור בגביית המסים, אולם אין לתלות את הפיגור ב"כישלון גבייה של רשויות המס". מניתוח נתוני הגבייה עולה, שהפיגור נובע מהאטה חריפה בייבוא ובעסקאות נדל"ן: מתחילת השנה ירד ייבוא הסחורות ב-7% בדולרים, לעומת התקופה המקבילה אשתקד. במיוחד ירד ייבוא כלי הרכב, שהוא עתיר מס, ב-6%. כמו כן, חלה באותה תקופה ירידה של יותר מ-30% במספר עסקאות הנדל"ן.

פעילות חברות הביטוח

חבר הכנסת מ' לוי שאל את שר האוצר ביום י' באדר ב' התשנ"ז (19 במרס 1997):

לאחרונה התפרסם, כי חברות הביטוח אינן ממלאות בדיוק אחר כל הוראות החוק, ושאינן אחידות בקרב חברות הביטוח השונות.

הפוליסה התקנית קובעת מפורשות, שניתן להכניס בה שינויים, רק אם הם לטובת המבוטח. אולם, בפועל כלל זה לא נשמר.

רצוני לשאול:

1. האם נכונה ידיעה זו?

2. אם כן – מה הם הצעדים שיינקטו לשם תיקון הדבר?

תשובת שר האוצר ד' מרידור:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. על-פי סעיף 2 בצו הפיקוח על עסקי ביטוח (תוכנית ביטוח חדשות ושינוי תוכניות), התשמ"ב-1981: "בענפי הביטוח הבאים לא ינהיג מבטח תוכנית ביטוח או שינוי כאמור בסעיף 40 (א) לחוק אלא אם התיר זאת המפקח – –". בהמשך סעיף זה מפורטים סוגי הביטוח הדורשים אישור המפקח. לפיכך, כל תוכנית ביטוח חדשה המשווקת על-ידי חברות הביטוח מחויבת אישור המפקח על הביטוח. פוליסה תקנית קיימת רק בביטוח רכב רכוש ובביטוח דירות. על-פי סעיף 6 לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח דירות ותכולתן), התשמ"ו-1986, ועל-פי סעיף 4 לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח רכב פרטי), התשמ"ו-1986 "מבטח רשאי לשנות תנאי מתנאי הפוליסה התקנית אם השינוי הוא לטובת המבוטח". בהתאם לאמור לעיל, כל שינוי המבוצע על-ידי חברות הביטוח בענף ביטוח רכב רכוש, טעון אישור המפקח מראש.

2. במשרד המפקח על הביטוח קיימת מחלקת תלונות ציבור, שתפקידה לברר כל תלונה. אם התלונה מתבררת כמוצדקת, ננקטים הצעדים המתבקשים.

קצבאות הזיקנה לבעלי מקורות הכנסה נוספים

חבר הכנסת א' גולדשמידט שאל את שר האוצר ביום י' באדר ב' התשנ"ז (19 במרס 1997):

לאחרונה פורסם על כוונת האוצר לבטל את קצבאות הזיקנה לקשישים שיש להם מקורות הכנסה אחרים (תוכניות חיסכון וכו').

רצוני לשאול:

1. האם אכן יש מדיניות כזו?

2. אם כן – מדוע להקשות כל כך על ציבור הקשישים, שהקצבה היא קרש הצלה לרבים מהם?

3. איך יטפל משרדך בקשישים בלי לפגוע בזכויותיהם הבסיסיות?

תשובת שר האוצר ד' מרידור:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

אין בסיס לפרסומים שהופיעו בעיתונות בהקשר זה, ומקורם איננו מקור רשמי במשרד האוצר.

מדיניות משרד האוצר בנושא התחבורה הציבורית

חבר הכנסת ש' שמחון שאל את שר האוצר ביום י"ח באדר ב' התשנ"ז (27 במרס 1997):

האוצר מוזיל את הדלק – מעודד נסיעה ברכב פרטי – ומייקר את התחבורה הציבורית.

בנק ישראל ומבקר המדינה הודיעו, שיש להשקיע בתחבורה ציבורית על מנת לצמצם את תאונות הדרכים.

רצוני לשאול:

1. מדוע תקציב פיתוח הרכבת הוא כ-100 מיליון ש"ח בלבד?

2. האם אכן אין מדיניות האוצר מעודדת נסיעה בתחבורה ציבורית?

3. האם אין פיתוח מערכות תחבורה חלופיות לנסיעה ברכב פרטי?

תשובת שר האוצר ד' מרדור:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. בשנת 1996 החליטה הממשלה להעביר את האחריות לרכבת ישראל למשרד התשתיות הלאומיות. במסגרת סדרי העדיפויות של המשרד, האחראי להשקעות בפיתוח כבישים ומסילות ברזל, ובהתאם לחלוקת התקציב ביניהם, נקבע תקציב הפיתוח של הרכבת לשנת 1997 בסך של כ-100 מיליון ש"ח. כמו כן, רשות הנמלים מחויבת לפרויקטים לפיתוח הרכבת בהיקף של כ-300 מיליון ש"ח, ובמסגרת הסכם עם הממשלה תחתום הרשות על חוזים נוספים בהיקף של 250 מיליון ש"ח. סך כל ההשקעה בפיתוח הרכבת נאמד ב-650 מיליון ש"ח.

2. מדיניות הממשלה בתחום הסעת נוסעים כוללת הבטחת רמת ניידות נאותה במחיר סביר לכל אזרחי המדינה וצמצום גודש התנועה. אחת הדרכים להשגת יעדים אלה היא עידוד השימוש בתחבורה ציבורית, בין היתר על-ידי סבסוד הנסיעות בתחבורה הציבורית, בהיקף של 1.1 מיליארד ש"ח.

3. במסגרת בחינת פתרונות להתמודדות עם בעיית הגודש בכבישים ולהעדפת תחבורה ציבורית, נבחנים כמה פתרונות של מערכות תחבורה חלופיות לנסיעה ברכב פרטי, הן במרכזי הערים והן בדרכים בין-עירוניות. יישום פתרונות אלה מותנה, כמובן, בזמינותם ובכדאיותם הכלכלית למשק.

עיכובים בחלוקת כספי תרבות תורנית

חבר הכנסת ש' הלפרט שאל את שר האוצר ביום י"ח באדר ב' התשנ"ז (27 במרס 1997):

גורמים בכירים במשרד הדתות אומרים, שחלוקת כספי תרבות תורנית ממשרד הדתות מתעכבת על-פי הוראה ממשרד האוצר. מדובר בחלוקת כספים שאושרה ועברה את כל הוועדות, וההקצבות הן לשנת 1996.

רצוני לשאול:

1. האם משרד האוצר מעכב את חלוקת הכספים?

2. האם ידוע למשרדך שמדובר בעמותות שנבדקו וענו על כל הקריטריונים?

3. מה ייעשה בעניין זה?

שר האוצר ד' מרדור:

חלוקת כספי תרבות תורנית בגין שנת 1996 אושרה בוועדת התמיכות של משרד הדתות באיחור, האיחור היה שם, ולפיכך לא הועברו לייעודם בשנת הכספים 1996.

בתאריך 3 במרס 1997 התקבלה פנייה של משרד הדתות להעביר את עודפי התמיכות של שנת 1996 בגין סעיף זה. יש לי כאן העתק הפניה מ-3 במרס 1997 של האדון יחיא פרוז, חשב המשרד, אל שי טלמון, החשב הכללי, כשהוא מבקש העברה של כך וכך מיליוני שקלים בגלל האיחור, שהוא מודה בו, בהקצאה בשנת 1996.

מאחר שהעברת עודפים משנת הכספים שחלפה לזו הנוכחית יכולה להתבצע רק לאחר סגירת ספרי המשרד, אישר משרד האוצר העברת מקדמות עד לקבלת העודפים. אישור העברת המקדמות ניתן למשרד הדתות ב-19 במרס 1997. דהיינו, כשבועיים אחרי הבקשה.

על-פי דיווח שהתקבל ממשרד הדתות, חלק מהמוסדות כבר קיבלו את כספי התמיכה בעקבות אישור משרד האוצר; העברת יתרת הכספים הינה באחריות משרד הדתות.

היו"ר ד' טל:

חבר הכנסת הלפרט, בבקשה, שאלה נוספת.

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר האוצר, מתחילת שנת התקציב עברו כשישה חודשים, ועד כה קיבלו העמותות הארציות כ-20% מסך כל התקציב של אשתקד. עמותות אזוריות ומכונים תורניים לא קיבלו אגורה שחוקה. משרד הדתות טוען, שהחשב הכללי לא מוכן להעביר מקדמות לעמותות אזוריות ולמכונים תורניים.

שר האוצר ד' מרדור:

סליחה, אתה יכול לחזור על המשפט האחרון? החשב הכללי טוען מה?

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

לא, משרד הדתות טוען, שהחשב הכללי מעכב את העברת המקדמות. מכונים תורניים ועמותות אזוריות לא קיבלו עד עכשיו, כשישה חודשים מתחילת שנת התקציב, אגורה שחוקה. משמעות הדבר קריסה והתמוטטות של כל העמותות התורניות והמכונים.

אני רוצה לשאול את שר האוצר, האם יש מדיניות למוטט את העמותות התורניות, או שרוצים לאפשר להן להתקיים? במצב הנוכחי אין שום אפשרות למכונים, שלא קיבלו שישה חודשים שום תקציב, להמשיך להתקיים.

היו"ר ד' טל:

תודה רבה לחבר הכנסת הלפרט. אדוני שר האוצר.

שר האוצר ד' מרדור:

אדוני חבר הכנסת הלפרט בוודאי שם לב לכך שיש שר דתות ושר דתות ברוטציה. אני לא אחד מהם, אני בסך הכול שר האוצר. האישור למקדמות האלה, כפי שאמרת, בניגוד למה שיכול היה להשתמע מדברייך, ניתן למשרד הדתות ב-19 במרס 1997, דהיינו לפני כשלושה חודשים או חודשיים וחצי. אם משרד הדתות לא העביר את המקדמות או כן העביר אותן, אני מציע לשאול את משרד הדתות, לא את משרד האוצר.

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

משרד הדתות טוען, שהחשב לא מעביר את הכספים האלה.

שר האוצר ד' מרידור:

אני השבתי לך ואני מוכן פעם שלישית לומר, אם לא הייתי מספיק ברור. משרד הדתות פעל בצורה מסוימת בשנת 1996, ואני לא אתן לו ציונים כי אני באותה ממשלה.

אני קורא כאן מכתב של חשב משרד הדתות שמופנה אל החשב הכללי: "בשנת 1996 משרד הדתות" – משרד הדתות, לא משרד האוצר – "איחר מאוד בהקצאת התמיכות למוסדות ולעמותות, בעיקר בתחומי התרבות ומבני הדת (מקוואות). הודות להתערבותך הברוכה הספקנו בכל זאת לשלם בפועל כ-60% מסעיף התרבות התורנית (כ-63 מיליון מתוך 103). בתחום מבני הדת (מקוואות) הספקנו רק לרשום התחייבויות אך לא הגענו לשלב ביצוע התשלומים. מצב זה יוצר לחץ כספי כבד מצד המגזר הנהנה מהתמיכות ואשר, לו המשרד היה עובד בזמנים סבירים, היה צריך לקבל את הכסף עד סוף שנת 1996" – לו המשרד היה עובד בזמנים סבירים, כותב החשב של המשרד, לא אני.

"אנחנו פועלים עכשיו במרץ על מנת לסיים את סגירת הספרים החשבוניים של המשרד בהקדם האפשרי, דבר אשר יאפשר לנו לבקש את העברת העודפים המחויבים מאגף התקציבים. עד אז בקשתנו היא שתאשר למשרד לשלם, בהיקף המפורט להלן, תשלומי תמיכות של שנת 1996 על חשבון תקציב 1997" – – –

כותב לי החשב הכללי, שב-19 במרס, שבועיים אחר כך – אנחנו לא עובדים בקצב של משרד הדתות – ניתן אישור העברת המקדמות למשרד הדתות. מה נעשה מאז במשרד הדתות, אני מציע וחוזר ומציע לשאול את אנשי משרד הדתות ולא אותנו.

היו"ר ד' טל:

תודה רבה.

משה גפני (יהדות התורה):

האם היית יושב בשקט, אדוני שר האוצר, אילו זה היה המצב במשרד הביטחון?

שר האוצר ד' מרידור:

לו היה המצב הזה במשרד הביטחון, שר הביטחון לא היה יושב בשקט.

פרויקטים לזכאי דיור באזורי ביקוש

חבר הכנסת י' שטרן שאל את שר האוצר ביום ב' בניסן התשנ"ז (9 באפריל 1997):

בעיתון "הארץ" (28 במרס 1997) פורסם, כי תוכנית "דירה נטו" תקועה בשל התנגדות האוצר, וכן שהאוצר מתנגד לביצוע פרויקטים לזכאים באזורי ביקוש.

רצוני לשאול:

1. האם הדברים נכונים?

2. מה הן הסיבות העיקריות להתנגדות?

תשובת שר האוצר ד' מרידור:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

2-1. משרד האוצר מתנגד באופן עקרוני לפרויקטים בעלי מאפייני סבסוד ייחודיים לזכאים, כיוון שפרויקטים מסוג זה אינם תורמים לטיפול בבעיה הרחבה של נושא הדיור. למרות זאת ניתן אישור לבניית 2,000 יחידות דיור במסגרת הפרויקט המכונה על-ידי משרד הבינוי והשיכון "דירה נטו".

הפרויקט "תקוע" לא בגלל התנגדות האוצר, שכן משרד האוצר נתן את האישור האמור לפני חודשים מספר, אלא בשל הבעיות המבניות והארגוניות שלו, שעליהן התריע משרד האוצר כבר בעת הגשת ההצעה הראשונית בנושא על-ידי משרד הבינוי והשיכון.

אשר להתנגדות העקרונית, משרד האוצר סבור, כי אין כל תועלת בתוכניות נקודתיות, הגורמות להוזלה טכנית/מינהלית של מחירי דירות ספציפיות, ובוודאי כאשר הדבר כרוך במעורבות ציבורית עמוקה. מאמצי הממשלה צריכים להיות מופנים ליצירת תנאים שיאפשרו טיפול כולל במחירי הדיור, שכן רק טיפול כזה יאפשר לכלל הזכאים ליהנות מירידת המחירים.

למעט טיפול זה, כל טיפול שמטרתו הטבה עם קבוצה מצומצמת על בסיס קריטריון כזה או אחר צריך להיות של מתן ההטבה ישירות לזכאי, ולא דרך טיפול אדמיניסטרטיבי במחיר הדירה.

היו"ר ד' טל:

אני מודה לך, אדוני שר האוצר.

הצעת חוק בתי-הימורים (רישוי), התשנ"ו-1996

(הצעת חבר הכנסת מ' שטרית)

היו"ר ד' טל:

חברי חברי הכנסת, אנחנו עוברים להמשך סדר-היום: הצעת חוק פרטית מס' 32, של חבר הכנסת מאיר שטרית, הצעת חוק בתי-הימורים (רישוי), התשנ"ו-1996. בבקשה.

מאיר שטרית (הליכוד-גשר-צומת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת החוק שאני מעלה בפני הכנסת, רבותי, הינה הצעה שבאה לתת אפשרות לממשלה לאשר, בתנאים מסוימים, הפעלה של בתי-הימורים בישראל כחוק.

לכאורה, השאלה של הפעלת בתי-הימורים בישראל, אדוני שר האוצר, היא שאלה תיאורטית בלבד, כיוון שבאופן מעשי, בלי חוק או עם חוק, יש בארץ, אדוני היושב-ראש, לפחות ארבעה תחומים שבהם ישראלים מהמרים היום בבתי-קזינו. רק מה – אף אחד מהם, כמובן, לא חוקי. אני אתן לכם את המספרים ותרואו, רבותי חברי הכנסת, כמה המצב הקיים מזעזע. והשאלה היא, האם נמשיך לטמון את הראש בחול ולהגיד: אין קזינו בארץ ולא ניתן קזינו בארץ, או שנפקח את העיניים, ניתן לבעיה הזאת פתרון מהודק, תחת פיקוח קפדני ורציני, ולנסות להילחם בתופעות השליליות שיש סביב בתי-הקזינו. הדבר האחרון שבלט היה הרצח בקזינו בנתניה, ואני לא מתפלא עליו, כפי שתיכף אסביר.

אדוני היושב-ראש, כפי שאמרתי, יש ארבעה תחומים שבהם ישראלים מהמרים היום בבתי-קזינו, ותיכף אפרט אותם.

ראשית, אדוני היושב-ראש, על-פי נתונים שיש בידי, נוסעים כל שנה לטורקיה כ-350,000 ישראלים. על-פי סקר שנעשה ביניהם, אדוני היושב-ראש, למעלה מ-20% מהישראלים שנוסעים לטורקיה ראו עילה עיקרית או משנית לנסיעתם – כדי להמר בקזינו. על זה, נאמר, אין לנו שליטה, אלא אם יש פה תשובה. חבל על מטבע-החוץ שהולך לחוץ-לארץ בעניין הזה.

התחום השני חמור יותר, אדוני היושב-ראש. יש בישראל כ-200 בתי-קזינו לא חוקיים. בערים הגדולות אתה מוצא בכל רחוב ותחת כל עץ רענן קזינו. הדבר הופך לבדיחה, אדוני היושב-ראש. תסתובב ברמת-גן באזור הבורסה, תשאל שוטר ברחוב איפה הקזינו, הוא יגיד לך: פה. כולם יודעים איפה הקזינו, כולם מהמרים באופן חופשי לחלוטין. המשטרה נלחמת כמו עם חצים – סוגרים אחד, באותו לילה מייצרים מחדש את הציוד ולמחרת הוא פתוח מחדש במקום אחר, תחת שם אחר.

משה גפני (יהדות התורה):

בכמה בתים מעשנים סמים?

מאיר שטרית (הליכוד-גשר-צומת):

חכה, חכה, אני אגיע לסמים. סמים זו חתונה אחרת לגמרי. אני לא מציע לאף אחד לעשן סמים.

חבר הכנסת גפני, אני יכול לענות לך על שאלה בשאלה. כמה אנשים שותים אלכוהול? גם אלכוהול זה שיכרות, ובכל זאת לא אסרו שיווק אלכוהול. אנשים מעשנים סיגריות; אני לא מעשן סיגריות ואני מתנגד לעישון, אך יש דברים שאי-אפשר לעמוד בהם – כי האלטרנטיבה גרועה יותר במצב הקיים היום, כשאני מדבר על עשרות בתי-קזינו בכל הערים הגדולות בארץ.

משה גפני (יהדות התורה):

כמה בתים נהרסו בגלל הקזינו?

מאיר שטרית (הליכוד-גשר-צומת):

אני בא לתקן את זה כדי שהם לא ייהרסו. אם תקשיב עד הסוף, חבר הכנסת גפני, אני מוכן לענות על כל שאלה שלך. אני לפחות מוכן לדון בזה. אני לא אומר: כזה ראה וקדש; אני אומר: בוא נדון בזה.

יש בכל הארץ מאות בתי-קזינו. בתי-הקזינו האלה מנוהלים היום על-ידי עבריינים, על-ידי עולם תחתון. אין שום פיקוח עליהם. כל מי שרוצה להמר נכנס, בכל גיל. אנשים מהמרים ונסחטים, כי אין פיקוח עליהם. הם גובים כסף בכוח מאנשים שהפסידו, ואני אומר דברים מן המציאות. הם מציעים לך אשראי אם אתה מפסיד כסף. למחרת הם מתייצבים אצלך ולוקחים לך את העסק, כי אין עליהם שום פיקוח. זה פשוט עולם תחתון. המדינה משלימה עם זה.

אני אומר לך, חבר הכנסת גפני, אני אתך, שהמשטרה תגיד פה שהיא תנעל את כל בתי-הקזינו בארץ לפי חוק. אני אתך, אני נגד קזינו. בוא נודה על האמת, הם לא עושים את זה, הם לא מסוגלים לעשות את זה.

זה התחום השני, אדוני היושב-ראש, בתי-קזינו שפועלים בכל רחבי הארץ תחת כל עץ רענן ובגלוי, לא בנסתר.

הדבר השלישי, אדוני היושב-ראש, הוא ספינות הקזינו באילת. ידידי חבר הכנסת גפני, יש באילת ארבע ספינות שמגיעות לחוף, אוספות מאות נוסעים בכל סיבוב, כל נוסע משלם 150 שקל ועולה לאונייה. לכאורה, כשהם על החוף, חדר הקזינו סגור. יש ריקודים, בר, שותים, אוכלים וזהו. נוסעים לתוך הים, וכשיוצאים מהמים הטריטוריאליים פותחים את הקזינו, מהמרים ארבע שעות, כל אחד מפסיד מה שהוא רוצה להפסיד, בודדים מרוויחים כמובן, חוזרים לחוף. יורדת "נאגלה", עולה "נאגלה", 24 שעות ביממה, אדוני היושב-ראש, ארבע ספינות של מאות אנשים בכל ספינה. זה תחום שלישי, אדוני היושב-ראש.

התחום הרביעי: טאבה. מאז הוחזר השטח הזה למצרים הוקם בו קזינו. הקזינו הורחב לאחרונה בממדים גדולים. רוב המהמרים בטאבה, רוב הקליינטים שלו, ישראלים.

אני צופה, אדוני היושב-ראש, שאם לא יעשה משהו במדינה, בקרוב יוקמו בתי-קזינו נוספים בגבולות ישראל – במצרים, בעזה, בעקבה – ודבר זה יחמיר עוד יותר את מציאות הקזינו בארץ וישלח ישראלים החוצה כדי להמר.

אני שואל: ריבוננו של עולם, האם בזה שאנחנו לא פותרים את הבעיה אנחנו מתקנים את המצב? אני אומר: לא, אדוני היושב-ראש, להיפך. בזה שמשאירים את המצב כמו שהוא, בלי חוק, בלי פיקוח, בלי תנאים, בתי-הקזינו מנוהלים על-ידי העולם התחתון בישראל, ומאות אלפי ישראלים – לא עשרות ובודדים, אדוני היושב-ראש – מתפתים פיתוי גדול לצאת להמר מחוץ לישראל.

הממשלה, אדוני היושב-ראש, הקימה בכנסת שעברה ועדה, ועדת-גביש. הוועדה הזאת ישבה על המדוכה עם מיטב המומחים בארץ ובעולם ונסעה לבקר בקזינו בעולם. להלן הדוח שלהם, אדוני, דין-וחשבון הוועדה הציבורית לבחינת הסדרת נושא הקזינו בארץ, בראשותו של משה גביש, שהיה נציב מס הכנסה והוא היום מנכ"ל בנק מרכזי-דיסקונט. הוועדה נתבקשה, על-פי החלטת הממשלה, לקבוע, האם יש מקום להקמת קזינו בארץ, ואם יש מקום, כיצד לדעתם צריך להפעיל את בתי-הקזינו בארץ. הם קובעים בצורה חד-משמעית, שבנתונים הנוכחיים לא ניתן להתגבר על התופעות השליליות סביב הקזינו בלי להתיר הפעלת בתי-קזינו חוקיים.

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

אבל הממשלה הקודמת לא קיבלה את ההמלצות האלה.

מאיר שטרית (הליכוד-גשר-צומת):

הדוח הזה הוגש בשלהי כהונתה של הממשלה, ולא הספיקו לאמץ אותו. אני חושב, אדוני היושב-ראש, שעדיף שהממשלה שלנו תעשה זאת, אם אנחנו לא רוצים לטמון את הראש בחול. הם אומרים

בפירוש, ואני תומך בהם בכל לבי: כדי להקים בתי-קזינו דרושים תנאים מחמירים מאוד. צריך להקים רשות פיקוח שתקבע במה מותר לשחק, למי מותר לשחק, למי מותר להקים קזינו, מה הם התנאים החמורים שצריך לעמוד בהם, כמו שהדבר מקובל בעולם, מה הן הדרישות מאדם כזה, מה הן הערבויות הדרושות מאדם כזה. צריכים לערוך את המשטרה לעניין כדי להילחם בתופעות לפני שהן קורות. צריכים לגרום לכך שתהיה מערכת רחבה מאוד של חקיקה ותקנות. הוועדה נתנה דעתה על כך, היא אפילו ניסחה הצעת חוק מפורטת מאוד ובה תשובה על כל סוגיה וסוגיה. כדי לאפשר את הפעלתם של בתי-קזינו הם ממליצים להפעיל שלושה בתי-קזינו בארץ, ובעתיד – – –

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

באותה הזדמנות תציע גם למסד את הסמים.

מאיר שטרית (הליכוד-גשר-צומת):

חבר הכנסת גפני כבר שאל אותי ועניתי לו. הרי אתה לא אוסר לשתות אלכוהול, נכון? גם אלכוהול גורם לשיכרות, אבל הגיעו למסקנה, שחוק היובש לא פתר שום דבר ורק יצר פשע סביב זה. סמים הם סכנת חיים.

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

גם זה סכנת חיים.

מאיר שטרית (הליכוד-גשר-צומת):

בוא, אקח אותך לסיור ואראה לך מה קורה בקזינו. אתם פשוט עוצמים את העיניים.

אני רוצה להזכיר לך, חבר הכנסת הלפרט, משהו, וגם לחברי הכנסת: ב-1986 הגשתי הצעת חוק להפעלת טלוויזיה בכבלים בארץ. הממשלה התנגדה גם אז בקריאה הטרוםית. עמדתי אז על הבמה הזאת, אדוני היושב-ראש – תבדוק את הרשומות ותראה – ואמרתי: הרי יש בארץ 150 תחנות טלוויזיה פיראטיות. שידרו בתחנות הטלוויזיה האלה מה שעלה על דעתם – תועבה, פורנוגרפיה, חבר הכנסת הלפרט, יום-יום. אני הראיתי אז שהציגו באחד הכפרים במשולש סרטים להכנת חומרי חבלה. בלי פיקוח, לא שילמו מס. העבריינים סחטו מבעלי הבתים דמי חיבור לטלוויזיה בכבלים. הצעתי שהממשלה תאמץ הצעת חוק לטלוויזיה בכבלים. הממשלה התנגדה בקריאה הטרוםית, וההצעה עברה לוועדה. אחרי הקריאה הראשונה הצטרפה אלי הממשלה להצעת החוק. התוצאה – החוק עבר ואושר בשנת 1986, והוקמה טלוויזיה בכבלים בארץ. נמחקו לחלוטין כל תחנות הטלוויזיה הפיראטיות. היום הטלוויזיה בכבלים בפיקוח מועצת הכבלים, בשליטת שר התקשורת, יש פיקוח הדוק על העניין. אין פרסום שלטי תועבה, אין פרסום תעמולה פוליטית, וודאי שלא סרט על הכנת חומרי חבלה.

אני אומר לכם: במצב הקיים היום, רבותי, אם החוק לא יעבור – לא יעבור. לפחות אני עומד ומתריע. במצב היום, אני אומר לכם, הדבר הנכון לעשותו הוא כן לאשר את החוק הזה ולאפשר לדון בו לעומק ולהגיע למצב שיאפשר פתיחה.

הדבר הנוסף והאחרון, אדוני היושב-ראש, ובזאת אסיים, הוא הצד הכלכלי. אדוני שר האוצר, על-פי הנתונים שיש בידי – והוועדה מפרטת אותם – כל בתי-הקזינו בעולם מכניסים למדינות שלהם מאות מיליוני דולרים ממס, כי הקזינו, כשהוא בפיקוח, צריך לשלם מס, מס מיוחד, גבוה יותר מהמס הרגיל, בדרך כלל. המס הזה מופנה בדרך כלל למטרות חינוך ורווחה, כמו שהדבר נעשה במפעל הפיס, בלוטו ובטוטו. הרי גם זה קזינו. אתה מהמר, חלק מהכסף הולך לפרסים, חלק הולך לחינוך, לרווחה ולקשישים. אפשר להחיל אותו הדבר פה ולהקטין אולי קצת את תקציב המדינה השוטף. מכמות הכסף שמתגלגלת בקזינו בארץ – אני לא מהמר בעצמי – אפשר להכניס, לדעתי, מאות מיליוני דולרים בארץ לשנה, שאתם אפשר לייעד למפעלי חינוך ורווחה בארץ ולייעד אותם לטיפול בנושאים של מניעה, הסברה, כדי למנוע התמכרות להימורים בקזינו.

אני רוצה לומר לשר האוצר, שיושב פה ואמור להשיב, עוד דבר אחד: מה שאני מבקש ממך הוא לפתוח דיון; תאשר את ההצעה בקריאה טרומית. נדון בכך בוועדה, ואני מתחייב שלא נביא את החוק לקריאה ראשונה אלא אם יהיה המשך הטיפול בו מוסכם על הממשלה. אבל להגיד: אנחנו לא דנים בו בשום פנים ואופן ולא מוכנים להסתכן בבעיה – בעיני זה לא הפתרון הנכון. אני חושב, שכשטומנים את הראש בחול לא פותרים שום דבר. לכן אני מבקש ממך, אדוני שר האוצר, אם תיאות לבקשתי, להעביר את הצעת החוק לוועדת הכלכלה, נפתח דיון, ואני מתחייב שלא להגיש את ההצעה לקריאה ראשונה אלא אם יהיה הדבר מוסכם עליך כשר האוצר ויהיה מוסכם על הממשלה.

היו"ר ד' טל:

תודה, חבר הכנסת שטרית. אדוני שר האוצר ישיב.

שר האוצר ד' מרדור:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני אציע לבית להסיר את ההצעה, אבל אני מוכן להבטיח לחבר הכנסת שטרית, שרצה לפתוח דיון, שאני אבקש ללמוד את דוח ועדת-גביש שהוגש לממשלה בינואר 1996 ולא נדון בה. אני מוכן ללמוד אותו. אני לא למדתי אותו, לא ראיתי אותו, אינני יודע אם במשרדי למדו אותו, אבל מכיוון שנעשתה עבודה רצינית על-ידי אנשים רציניים – את משה גביש אני מכיר כאדם רציני – אהיה מוכן ללמוד את הנושא, ואם נגיע למסקנה אחרת מזאת שאני אומר עכשיו, אחזור אליך ונטפל בעניין. לא נקבור אותו, אני אלמד אותו.

עם זאת, ההצעה כפי שהיא איננה נראית לי, ואני רוצה לומר במלים קצרות מדוע. לא פעם יש דילמה האם ללחום בתופעה על-ידי איסור או להתיר אותה ולנסות להסדיר אותה. אנחנו נוקטים שיטות שונות במקרים שונים. השאלה הזאת היתה קיימת, להבדיל, לגבי הזנות, היא היתה קיימת, להבדיל, לגבי הסמים, היא היתה קיימת לגבי הגרלות. אני מוכרח לומר, חבר הכנסת שטרית, שלא אסרנו לגמרי הימורים – חוק העונשין מגדיר ומסדיר את דרך עריכת ההימורים. והיצר, לב האדם שיש בו, כנראה, היצר להמר – הרי כבר כתוב עליו בספר בראשית שהוא רע מנעוריו – ליצר זה ביטוי לגיטימי בהימורים, למשל, של מפעל הפיס, ושל המועצה להסדר הימורים בספורט. אלה שני מוסדות גדולים,

שמחזור הכספים שלהם עולה כדי מיליארדי שקלים בשנה, והכספים נגבים שם אומנם מכוח יצר ההימורים של האדם, אבל הם מתועלים ומיועדים למטרות טובות של חינוך, ספורט ומטרות דומות.

הניסיון הבין-לאומי, למיטב ידיעתי, המלווה בתי-הימורים, בתי-קזינו, מלמד אותנו, שבדרך כלל להימור עצמו, לעיסוק בהימורים, נלוות פעילויות נוספות. אני לא חושב שיהיה זה גילוי חדש לחברי הכנסת אם אומר, שפשיעה מיתוספת לא אחת על הפעילות בתי-הימורים, שזנות נוספת על עסקי בתי-הימורים, וגם עסקי סמים, ואני לא בטוח שמקומות שהוסדרו מונעים את התופעות השליליות האלה.

חיים דיין (הליכוד-גשר-צומת):

זה יהיה גם אם יהיה קזינו וגם אם לא יהיה קזינו.

שר האוצר ד' מרדור:

יש משמעות ציבורית חינוכית למתן לגיטימציה להימורים, והמשמעות היא כמובן שלילית. אני רוצה לומר, שידוע לנו כי לא מעט מהמהמרים הם אנשים שקשה להם, אנשים קשי יום החושבים לפתור את בעיותיהם הכלכליות על-ידי ההימור, והתוצאה, להוותם ולצערנו, היא שהם מידרדרים יותר ויותר, ממשכנים ומוכרים את שארית רכושם ורכוש משפחתם, ומגלגלים את עצמם ואת התלויים בהם אל הביבים, אל הייאוש, אל ההישענות על החברה ולפעמים אל הפשע.

מאיר שטרית (הליכוד-גשר-צומת):

זה מה שקורה היום.

שר האוצר ד' מרדור:

ידידי חבר הכנסת שטרית, אני לא בא לטעון שהיום המצב אידיאלי. אני לא בא לטעון שאין היום מקומות שבהם אנשים פועלים בניגוד לחוק. אני רק טוען, שמתן לגיטימציה חוקית וחברתית, לא תפתור את הבעיה. אגב, בלי הקצאת משאבים גדולים מאוד של משטרה – שאיני יודע אם המשטרה מסוגלת להקצות אותם היום – לבדיקה ולאכיפה, אנחנו עלולים להחמיר בעיות של עוני ולא נפתור אותן. ההתמכרות הזאת, כאשר אנשים מתמכרים לפעמים להימורים, פוגעת מאוד בכבוד האדם, פוגעת בחיי הפרט והמשפחה.

קשה מאוד לאמוד את היקף הבעיה. בארצות-הברית אומדים את שיעור המהמרים הכפיייתיים מקרב הבוגרים ב-0.5%–1.5% מהאוכלוסייה. יש האומדים את המהמרים הבעייתיים במועד מסוים, לא רק כפיייתיים, מכלל הבוגרים בארצות-הברית, ב-1% או 2%. אנשים שהיו אי-פעם מהמרים שם – בין 2% ל-5%. אלה מספרים לא קטנים. לא הייתי מציע להקל ראש במתן לגיטימציה לתופעה, כאשר קשה מאוד להשתלט עליה גם לאחר הסדרתה.

לכן אני חוזר על הצעתי לבית, שלא לקבל את ההצעה של חבר הכנסת שטרית. עם זאת, אני חוזר על הבטחתי לו, שבמקביל אבקש להעביר לבדיקת האוצר את הדוח שהגישו משה גביש וועדתו, כדי שנלמד את הנושא לעומקו. תודה רבה.

היו"ר ד' טל:

תודה רבה, אדוני שר האוצר. חבר הכנסת מאיר שטרית, בבקשה.

מאיר שטרית (הליכוד-גשר-צומת):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אדוני שר האוצר, אני מוכרח להגיד שאני ממש מתפלא. שר האוצר הביא נתונים שהם אנטייתזה לכל מה שאמרתי פה. אדוני השר, אני מאוד מצטער שלא קראת את הדוח שהוגש לממשלה. לו היית קורא את הדוח הזה, היית מבין.

שר האוצר ד' מרידור:

אולי הוא הוגש לשר האוצר הקודם.

מאיר שטרית (הליכוד-גשר-צומת):

הוא תומך בזה, כי הוא קיבל את הדוח וקרא אותו. חבל שלא קראת את הדוח. הדוח מטפל בדיוק בבעיות שאתה מתייחס אליהן; כל התופעות השליליות שאתה מדבר עליהן ויותר מהן: פשיעה, עולם . הכול קיים היום תחת כל עץ רענן בישראל, you name it תחתון, כסף שחור, סמים, זנות, סחיטה – ואני אומר לך, אדוני השר – זה גם מה שהוועדה אומרת – שהדרך היחידה לעקור תופעות אלה היא ז.

צבי הנדל (מפד"ל):

זה יפתור את הבעיה?

מאיר שטרית (הליכוד-גשר-צומת):

כן, חבר הכנסת הנדל, לא היית כאן קודם כאשר הבאתי דוגמה: ב-1986 העברתי את חוק הטלוויזיה בכבלים בארץ. עד אז היו 150 תחנות פיראטיות בכבלים, ששידרו חומר תועבה, תעמולה גזענית

ופוליטית ודרכי הכנה של חומרי חבלה. כאשר חוק הטלוויזיה בכבלים אושר, נמחקו כל התחנות האלה.

מה אני מציע: במקום המצב הקיים היום, שהוא פרוץ, כל אחד עושה קזינו איפה שהוא רוצה, מגלגלים מחזורים של חצי מיליון שקל בלילה, אני מציע לתת לכך לגיטימציה תחת פיקוח ממשלתי הדוק. הממשלה תקבע את התנאים, למי מותר לפתוח, איפה מותר לפתוח. הממשלה תגביל את גיל הכניסה, ותיצור מצב שבו יהיה מיסוי על הקזינו. ייווצר מצב שבו אדם לא יוכל להפעיל קזינו בלתי חוקי. ייקבעו עונשים מרחיקים לכת למי שיפר את החוק הזה. אני מציע לבצע פעולה כדי להילחם בתופעות השליליות הקיימות היום.

היו"ר ד' טל:

חבר הכנסת שטרית, אתה חוזר על דבריך מהפעם הקודמת.

מאיר שטרית (הליכוד-גשר-צומת):

אני יודע. רוב חברי הכנסת לא היו כאן קודם; הרי לשם כך נועד הזמן הזה, לשכנע מחדש נגד עמדת האוצר. אני אומר לכם, רבותי חברי הכנסת, לא הייתם בחלק הראשון של הדיון.

היו"ר ד' טל:

חבר הכנסת וקנין, אבקש לאפשר לחבר הכנסת שטרית לסיים.

מאיר שטרית (הליכוד-גשר-צומת):

אני מנסה לשכנע אותך בדברי היגיון, חבר הכנסת וקנין. לא היית בתחילת הדיון פה. אמרתי שהשאלה היום תיאורטית, כי ישראלים מהמרים היום בארבעה תחומים. אמרתי שעשרות בתי-קזינו פועלים בכל רחבי הארץ. באילת פועלות ארבע ספינות שמסיעות כל יום אלפי ישראלים הלוך ושוב בים. מהמרים ארבע שעות וחוזרים. בטאבה יש קזינו שכל הקליינטים שלו ישראלים. כל שנה נוסעים לטורקיה 350,000 ישראלים. 20% מהם הודיעו, על-פי סקר, שהם נוסעים בעיקר בגלל ההימור.

חיים דיין (הליכוד-גשר-צומת):

בצ'ק-פוסט מגלגלים 2 מיליוני שקל כל יום, באולם "המלך דוד", ואף אחד לא רואה את זה.

מאיר שטרית (הליכוד-גשר-צומת):

לא רק בצ'ק-פוסט. בחיפה, בתל-אביב, באילת, ברמת-גן, ביפו, באשדוד ובפתח-תקווה. איפה שאתם רוצים.

היו"ר ד' טל:

חבר הכנסת אורון, האם גם לקיבוץ זה הגיע?

חיים אורון (מרצ):

לא.

היו"ר ד' טל:

חבר הכנסת שטרית, אני מבקש לסיים.

מאיר שטרית (הליכוד-גשר-צומת):

יש לי חמש דקות, מתוכן הפריעו לי במשך שתי דקות.

היו"ר ד' טל:

אתה צודק, עברו רק ארבע דקות.

מאיר שטרית (הליכוד-גשר-צומת):

חבר הכנסת קליינר, אני מציע לך להסתובב בעיר גדולה ולשאול את השוטר איפה הקזינו, והוא יראה לך. זו הבדיחה, השוטרים יודעים איפה נמצאים בתי-הקזינו. הם לא מוסתרים, הם גלויים. חבר הכנסת זנדברג אומר שהמקומונים מפרסמים מחירונים ומדריכים איך להגיע ולאן.

דוד צוקר (מרצ):

חבר הכנסת שטרית, האם היית מוכן שהבן שלך יהיה מנהל קזינו?

מאיר שטרית (הליכוד-גשר-צומת):

לא. לבן שלי אני מועיד דברים אחרים, אבל זה לא פוסל חלילה את מי שמנהל קזינו.

דוד צוקר (מרצ):

אתה מוכן שהילד ינהל קזינו.

מאיר שטרית (הליכוד-גשר-צומת):

חבר הכנסת צוקר, מנהל קזינו חוקי במדינות שבהן יש תקנה כמו בארצות-הברית ובאירופה, הוא מקצוע מכובד לכל דבר. הוא אפילו מרוויח הרבה כסף. חבר הכנסת צוקר, אם הבן שלך יחליט להיות מנהל קזינו, אתה לא תוכל להפריע לו.

דוד צוקר (מרצ):

אעשה כל מאמץ כדי שלעולם לא ינהל קזינו.

מאיר שטרית (הליכוד-גשר-צומת):

אמת, גם אני. הוא לא יהיה, כי זו לא דרך חיי, אבל אני לא פוסל את זה, בהשוואה לאלטרנטיבה של ניהול קזינו בלתי חוקי. ודאי שאני מעדיף את האלטרנטיבה הזו.

לכן, רבותי חברי הכנסת, אמרתי ואני רוצה לחזור על הודעתי: כל מה שהצעתי הוא לאשר את הצעת החוק בקריאה טרומית ולקיים דיון בוועדה. אמרתי בפירוש, שבדיון בוועדה, כאשר נגלה את הפרטים, אם הממשלה תתנגד להבאת החוק לקריאה ראשונה, אני מוכן שלא להביא אותו לקריאה ראשונה בלי הסכמת הממשלה. אבל גישה שלא דנים בכך ולא מסתכלים על כך, אני חושב שזו טעות שמשלמים עליה מחיר יקר. אודה לך אם תאשרו את הצעת החוק.

היו"ר ד' טל:

אני מודה לך מאוד.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה – מי בעד הקזינו, מי נגד?

הצבעה מס' 9

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 9

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – 26

נמנעים – 2

ההצעה להסיר את הצעת חוק בתי-הימורים (רישוי), התשנ"ו-1996, מסדר-היום נתקבלה.

היו"ר ד' טל:

בעד – תשעה חברים, נגד – 26, שני נמנעים. הצעת החוק של חבר הכנסת שטרית לא תעבור לוועדת הכלכלה.

הצעת חוק עידוד נשים בעסקים קטנים, התשנ"ו-1996

(הצעת חברת הכנסת ע' מאור)

היו"ר ד' טל:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעת חוק פרטית – 7/פ – של חברת הכנסת ענת מאור: הצעת חוק עידוד נשים בעסקים קטנים, התשנ"ו-1996. גברתי חברת הכנסת מאור, בבקשה.

ענת מאור (מרצ):

אדוני היושב-ראש, רבותי השרים, חברי הכנסת, הצעת החוק שאני מעלה דנה בנושא קידום נשים בעסקים. נדמה לי שמיותר לדבר על החשיבות של הנושא, שכן מדי כמה חודשים מתפרסמים הנתונים על פערי השכר בין נשים לגברים, והארץ הומה ורוגשת וכולם לא מבינים כיצד זה קרה. אני רוצה לציין ולהדגיש, שהפערים האלה הם פרי מדיניות, הם לא יצירת שמים. הפערים הללו יש להם כמה סיבות, ולא אוכל במסגרת ההנמקה של הצעת החוק לפרט את כולן. אני רוצה להדגיש, חברי הכנסת, שהרבה מומחים ומומחיות ישבו אתנו ובדקו, ולחלק מהפערים נתנו תרופה על-ידי חוקים, ואני מנצלת את ההזדמנות הזו כדי לתבוע מהממשלה לאכוף את החוקים הללו. כי, למשל, חוק שכר שווה לעובדת ולעובד הנוכחי, שקיים, שמעתי ההכנסה כולה צריכה להיות שווה, ולא רק השכר – הוא יכול להביא לשינוי רציני.

הפן השני הוא מקורות התעסוקה של נשים. אדוני שר התעשייה והמסחר, הנושא של קידום נשים בעסקים הוכיח בכל המדינות המתקדמות, שהוא העצים גם את הכלכלה של המדינה וגם את הנשים, שכן המשכורת הממוצעת של שכיר לעולם לא תוכל להגיע לכדי משכורת ממוצעת של עצמאי ועצמאית. ככל שמספר הנשים בעסקים יגדל, יגדל בתעשייה, יגדל בניהול – כן ייטב.

הכנסת הקודמת עשתה שינוי רציני מאוד בנושא קידום נשים בניהול בשירות הציבורי על-ידי עקרון ההעדפה המתקנת, ואותו עיקרון שהוחל בדירקטוריונים הביא לתוצאות מפליגות. כדאי שחברי הבית ידעו, ואני חושבת שזה אחד הדברים שמרגשים ביותר את חברי הכנסת, שחוק שלנו מביא בתוך שלוש-ארבע שנים תשואה טובה מאוד בשטח. חוק קידום נשים, או ייצוג הולם לשני המינים בדירקטוריונים, אכן הביא לכך, שמ-4% נשים בדירקטוריונים – יש היום 20%. מדוע, אם כן, אדוני השר, שלא נחקה אותה תופעה בעסקים קטנים?

הצעת החוק מוגשת בצורה די מתונה. אני רוצה לציין, שבכנסת הקודמת רצינו להביא אותה יותר מאוחר, על-פי הדגם של החוק האמריקני. מה אני מעלה בהצעת החוק הנוכחית? – ש-30% מהקרבן שמועברת מהממשלה לרשות לעסקים קטנים ייועדו לעסקי נשים. לאחר שהקרבן פועלת זה ארבע שנים, הנתונים של הקרבן עצמה מעידים, שאין גידול במספר הנשים שפותחות עסק. זה נע בין 18% ל-20%, ללא גידול, כל השנים. מדוע זה לא מגיע ל-30% ול-40%? הרי נשים שפתחו עסק מוכיחות הצלחה ומיומנות, ובכל מחקרי השדה שנעשו נמצא, שלנשים יש פחות נגישות למידע, יש פחות יכולת לקבל ערבים.

אני יודעת שמשדרך הקים צוות שמקדם את נושא הנשים בעסקים קטנים ואני מברכת על כך. זה לא עומד בסתירה. אבל הדוגמה האמריקנית מוכיחה, שעקרון ההעדפה המתקנת מחולל פלאים.

אני רוצה לצטט מספרו של נשיא ארצות-הברית ביל קלינטון, שיצא ממש השנה, אחרי שהוא נבחר לקדנציה שנייה, "בין תקווה להיסטוריה". כותב נשיא ארצות-הברית בנושא שאנחנו דנים בו, בעקרון ההעדפה המתקנת, ואומר את הדברים הבאים: "הסיבה לכך שמצב זה הולך ומשתנה עכשיו אינה סתם מהלך אקראי של ההיסטוריה". בעבר נדיר היה לראות נשים ושחורים במקצועות שלמים ובסקטורים שלמים.

ואז הוא טוען, אדוני השר – כי אנחנו שוחחנו בשעתו על עקרון ההעדפה המתקנת – "אחרי ככלות הכול – בית-המשפט העליון דחה על הסף את המושג שלפיו אנו יכולים אי-פעם להיות מופרדים אך שווים, ודמוקרטים ורפובליקנים כאחד אישרו חוקים נגד האפליה ויזמו תוכניות של אפליה מתקנת כדי לפצות על מאות שנים של עיוותים נגד מיעוטים ונשים".

הקונגרס האמריקני כולו, דמוקרטים ורפובליקנים יזמו תוכניות להעדפה מתקנת. דרך אגב, התרגום של אפליה מתקנת הוא תרגום לא נכון להערכת. אנחנו נוקטים לשון של העדפה מתקנת, שכן אין פה אפליה חוזרת, אלא נהפוך הוא, תיקון של עיוותים שנוצרו בעבר.

אני רוצה להדגיש, אדוני השר, שגם בארצות-הברית ניסו לטעון, שעקרון ההעדפה המתקנת הוא בלתי חוקי, והלכו לבית-המשפט העליון, וזה נדחה על הסף.

יתר על כן, בזמן האחרון אמרו לנו: בארצות-הברית יש נימות חדשות, וגם באירופה, ועכשיו יוצאים נגד ההעדפה המתקנת. ולא כן הוא. אני רוצה לצטט שוב את דברי נשיא ארצות-הברית קלינטון שאומר: "יש היום כאלה הנחושים בדעתם לשים קץ לאפליה המתקנת, כאילו כבר הושגו המטרות שלמענן היא נוצרה. הן עוד לא הושגו. וכיוון שכך, אנו בהחלט צריכים לשפר את האפליה המתקנת, ולא לבטל אותה". דברים של מדיניות ארצות-הברית מ-1997, לאחר הבחירות האחרונות.

הוא גם אומר בספר מה הם בדיוק המהלכים שהוא תובע במדיניות שלו על מנת למנוע ניצול לרעה של עקרון ההעדפה המתקנת, למנוע הטבות מאלה שלא זקוקים להן. אני רוצה להדגיש, שכל הנשים, אני כמציעת החוק, כל חברות הכנסת וכל ארגוני הנשים, אנחנו נגד זה שעקרון ההעדפה המתקנת יהיה מקפצה לבלתי מתאימות, לבלתי ראויות. נהפוך הוא – הטענה היא, שכאשר העיקרון יהיה קיים, וכך נמצא בדיקטוריונים, נשים רבות שהן מוכשרות ובעלות יכולת, בעלות השכלה, תצגנה את המועמדות שלהן, וזה לא קורה בדרכים הנוכחיות.

אני רוצה לעבור עכשיו להיבט נוסף. הרי זאת לא הצעת חוק מנקודת ראות של נשים בלבד. מנקודת ראות כלכלית, אדוני השר, מנקודת ראות של התעשייה והעסקים צריך לעודד את החוק. אני שוב חוזרת לדברים שנאמרו על-ידי הנשיא: "אנו חזקים יותר כאשר לכל איש ואשה ההזדמנות לעבוד ולהיות לתועלת כמיטב יכולתם. אנו יכולים להיווכח בכך בבירור לנוכח ההישגים המרשימים שרשמו לזכות בני המיעוטים בכוחות המזוינים שלנו, והנשים, שמאז תחילת כהונתי כנשיא הוכשרו לשמש ביותר מ-250,000 משרות חדשות. אין חולקים על כך שהאינטרס הציבורי קודם על-ידי מספר השיא של בני מיעוטים ונשים שמונו לתפקידי שרים בממשלה, למשרות חשובות אחרות בממשל ולכהונה כשופטים פדרליים. כולנו יצאנו נשכרים מתרומתם".

שואלים, וגם שר התעשייה והמסחר שאלני, מדוע, אם כן, דווקא לנשים? מה עם עקרון ההעדפה המתקנת לערביי ישראל? מה עם עקרון ההעדפה המתקנת לעולים? מה עם הפריפריה? – שאל אותי חבר הכנסת יהודה הראל. ואני אומרת, חברי הכנסת, שהעיקרון צריך להיות מוחל על סקטורים נוספים. אני לא מקבלת שנשים הן מגזר כמו אחרים. נשים הן 52% מן האוכלוסייה. בצדק, כולנו החלנו את חוק הדיקטוריונים קודם כול לגבי נשים, אבל אני מצדדת מאוד בהחלתו גם לגבי ערביי ישראל. דרך אגב, נציב שירות המדינה הקודם החיל אותו לגבי ערביי ישראל. אני בהחלט חושבת שצריך להחיל את העיקרון הזה גם על העולים וגם על עיירות הפיתוח והפריפריה.

אי-אפשר שמכלל אי-הכללת החוק על כל המגזרים נמנע את התחלתו לפחות לגבי הנשים.

יוסי שריד (מרצ):

נשים יש להן טבע, שהן גם עולות חדשות והן גם ערביות. זאת אומרת, זה לא סקטור.

ענת מאור (מרצ):

תודה לחבר הכנסת שריד, יושב-ראש תנועת. אכן כך הוא, בתוך הנשים נכללות גם נשים עולות חדשות, נשים ערביות, נשים מהפריפריה.

היו"ר ד' טל:

וגם נשים צדקניות.

ענת מאור (מרצ):

וגם נשים דתיות, חשוב ביותר.

היו"ר ד' טל:

לא דתיות, אמרתי צדקניות.

ענת מאור (מרצ):

כולנו צדקניות. גם נשים דתיות.

היו"ר ד' טל:

אמרתי זאת לתפארת המליצה.

ענת מאור (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חשוב לי מאוד להדגיש בפניך, שב"נעמת", לפני שהם קיבלו את ההוראה לסגת משיתוף הפעולה אתנו, מצאנו נשים נפלאות ונשים שרוצות להיות מעורבות בכלכלה ובעסקים. לכן, יש פה גם אינטרס משותף.

אני רוצה לומר עוד משהו.

דוד צוקר (מרצ):

יש לי הרגשה שיש פה רוב.

ענת מאור (מרצ):

אם אדוני השר יסכים שנעבור להצבעה, אני ללא ספק אשמח.

היו"ר ד' טל:

גברתי, יש לך עוד דקה.

ענת מאור (מרצ):

אם כן, אני מקבלת את הצעתו של חבר הכנסת צוקר מסיעתי, ואני פונה לכבוד השר לאפשר להעביר את החוק בהצעה טרומית, ונמשיך במשא-ומתן תוך שיפורים לקראת קריאה ראשונה, שנייה ושלישית. זה יהיה גם לתועלת העולות החדשות, גם לתועלת הנשים, ובעיקר לתועלת משרד התעשייה והמסחר בישראל. תודה.

היו"ר ד' טל:

תודה, גברתי. ניצלת את מלוא הזמן שעמד לרשותך. אדוני שר התעשייה והמסחר, בבקשה.

שר התעשייה והמסחר נ' שרנסקי:

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים, דבר אחד אני מבטיח, אני לא אעשה פיליבסטר, אני אענה. ישר להצעה.

מתוקף תפקידי כשר התעשייה והמסחר, אשר הצעת החוק של חברת הכנסת ענת מאור נוגעת לענייניו, וגם כהמשך לעמדת הממשלה בנושא, רצוני להביע התנגדות להצעת החוק.

אני רוצה להגיד מייד, שזו לא התנגדות לנושא של אי-שוויון בין גברים לנשים. אני לא מתבייש במושג "אפליה מתקנת", ואני חושב שאכן, יש מקום למאמץ מיוחד ולאפליה מתקנת. אני גאה בזה שבתור יושב-ראש ונשיא הפורום הציוני מינתי נשים לכל עמדות המפתח, בלי יוצא מן הכלל. אני גם שמח מאוד שלפני כמה חודשים מינתי בפעם הראשונה במדינת ישראל מדענית ראשית, ואני שמח מאוד, שעכשיו מינה ידידי שר הקליטה יולי אדלשטיין למנכ"לית את שולמית כנען, וזו ממשלה ראשונה בישראל שמכהנות בה שלוש נשים.

כמנכ"ליות במשרדי הממשלה. אני חושב שהגיע הזמן שגם חצי ממספר השרים יהיו נשים.

אם כן, למה ההתנגדות? הצעת החוק של חברת הכנסת מאור, אשר באה לשפר את המצב הקיים, בעצם יוצרת עיוות כלכלי. במרכז ההצעה נמצאת הרשות לעסקים קטנים, וההצעה אומרת – לשים בצד 30% מהקרן ולתת רק לעסקים קטנים לפי יוזמה של נשים.

לפני כמה שנים היה דיון באותו סוג של הצעה – לשים חלק מהקרן לעסקים קטנים רק לעסקים שיזומים על-ידי עולים. הסבירו לנו אז, שברגע שיש החלטה כזאת, אין שום מניעה גם לקבל החלטה לחלק את הקרן הזאת גם לנשים, גם למיעוטים וגם לעולים חדשים, ואם תהיה דחייה של בקשה אחת, היא לא תעמוד בבג"ץ. לכן, מבחינת רשות כלכלית בלתי אפשרי לחלק קרן לעסקים קטנים או רשות לעסקים קטנים לכמה וכמה מגזרים ואחר כך כל הזמן לבדוק אם מישהו אינו מנסה ליצור עיוות ולקחת כאילו פרטנר אשה או עולה או נציג של מיעוטים. זו לא הדרך.

בישראל קיימים כמה גופים שמטפלים בעסקים קטנים בצורה שוויונית, גם לנשים וגם לגברים. אני מתכוון למט"י – מרכזים לטיפוח יזמות, ליחפ"כ – יחידות לפיתוח כלכלי, למוסד לחונכות לעסקים קטנים וכו'. כל הפעילויות האלה הוכיחו את עצמן ונעשו על-ידי תקציבים ממשרד התעשייה והמסחר, משרד האוצר, משרד הקליטה, משרד השיכון ומשרד העבודה והרווחה.

במשרד שלנו וגם ברשות לעסקים קטנים נשים מוגדרות כמגזר מועדף. למשל, אם ניקח קרן להכשרת כוח אדם, בצורה של אפליה מתקנת אנחנו מקיימים קורסים של יזמות דווקא לנשים. אנחנו מעודדים בכל מיני צורות שרק אפשר להפעיל את החוק, תעשיות בכפרים דרוזיים ובמקומות מתאימים אחרים, שמאפשרות לנשים בכפרים הדרוזיים לעבוד לפי המסורת שלהן.

עכשיו אנחנו עורכים סקר מיוחד בנושא "אפיון עסק בבעלות אשה", על-ידי ד"ר מינה צמח. אני בוודאי בעד מציאת דרכים נוספות, אבל בלי עיוות כלכלי. לכן אני מציע לחברת הכנסת מאור ליזום חקיקה בנושא, שאכן תשפר את המצב אך לא תיצור עיוות כלכלי.

הצעת החוק המוצעת לא ניתנת להעברה במתכונתה הנוכחית. תודה רבה.

היו"ר ד' טל:

תודה לאדוני השר.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה על הצעת חוק לעידוד נשים בעסקים קטנים, התשנ"ו-1996, של חברת הכנסת ענת מאור. אם ההצעה תעבור, היא תעבור לוועדת הכלכלה של הכנסת. חברי הכנסת, ההצבעה החלה.

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 18
בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום של הכנסת – 18
נמנעים – 1

היו"ר ד' טל:

ובכן, 18 בעד, 18 נגד, נמנע אחד. ההצעה לא עוברת.

שלמה בניזרי (ש"ס):

אני מבקש להוסיף את קולי.

היו"ר ד' טל:

נוסיף את הקול שלך נגד, אבל זה לא משנה את התוצאה.

שבח וייס (העבודה):

גם את קולי – בעד.

היו"ר ד' טל:

אני מוסיף גם את קולו של חבר הכנסת שבח וייס.

הצעות לסדר-היום

שבוע הספר העברי

היו"ר ד' טל:

אנו עוברים להצעה לסדר-היום: שבוע הספר העברי, מאת חבר הכנסת ראובן ריבלין. בבקשה. סליחה – תיקון: תשובת השר על הצעות לסדר-היום מס' 2388, 2470 ו-2471. אדוני סגן שר החינוך, בבקשה. הדיון התקיים, אנחנו רק מחכים לתשובת השר, ולאחר מכן נתקיים ההצבעה.

סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' פלד:

כבוד היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, בסקר האחרון של הלשכה לסטטיסטיקה על תקצוב זמן מ-1991/92 נמצא, כי 39% מהאוכלוסייה מעל גיל 14 קראו לפחות ספר אחד בחודש.

ראה באיזו דריכות יושב איש הספר, חבר הכנסת זאבי, בתשובת המשרד על ההצעות על שבוע הספר העברי.

מבין הקוראים היהודים – 41% קראו ספר אחד בחודש, כ-16% קראו לפחות שניים-שלושה ספרים בחודש, וכ-5% – ארבעה ספרים בחודש. בספריות רשומים כ-25% מבין האוכלוסייה היהודית.

אשר לסוגי הקריאה: הרוב, כ-59% קראו רומנים, סיפורים ומחזות; כ-22% – ספרות עיונית, וכ-16% – ספרות תורנית וספרי קודש.

הנתונים הם משנת 1991/92, וידוע לנו שמאז יש ירידה מסוימת בקריאה וברישום בספריות.

בשנת 1992 הודפסו בישראל 11 מיליון ספרים, ו-4,608 כותרים. דהיינו, כ-12 ספרים בממוצע כל יום.

במחקרה של חנה אדוני על הרגלי קריאה בישראל מ-1992 נמצא, כי ישראל היא באחד המקומות הראשונים בעולם ביחס שבין מספר הכותבים של ספרים הרואים אור בשנה נתונה לבין גודלה של האוכלוסייה. בשנת 1998 הופיעו בישראל כ-900 כותרים של ספרים למיליון תושבים.

במחקרה הנ"ל מצאה חנה אדוני, כי בארבעת העשורים האחרונים חלה בכל ארצות המערב ירידה בזמן המוקדש לקריאה, ועלייה תלולה בזמן המוקדש לטלוויזיה, לווידיאו ולמחשבים. אם כי קשה להוכיח בצורה חד-משמעית שיש ירידה בכמות הקריאה כתוצאה מצפייה בטלוויזיה, אין ספק שהמדיה המודפסת עומדת בתחרות קשה עם המדיה האלקטרונית על זמנה הפנוי של האוכלוסייה. מצד אחד, יש ירידה בזמן המוקדש לקריאה, בעיקר בקרב משכילים צעירים, ועלייה בזמן המוקדש לטלוויזיה. מצד שני, הספר הוא עדיין מדיום העוזר למילוי צרכים אישיים רבים ודרגת התחליפות בינו לבין הצפייה בטלוויזיה היא נמוכה. כן נמצא, כי הצרכים הפסיכולוגיים והחברתיים המתמלאים על-ידי הקריאה בספרים שונים מאלה המתמלאים על-ידי הטלוויזיה.

הנתונים של המשרד מצביעים על ירידה בשאלת ספרים בספריות, ועם זאת על עלייה בשימוש בחדרי העיון.

המחקר ממליץ לקיים פעולות העשרה ועידוד קריאה בקרב בני הנוער, בעיקר אלה שהם הדור הראשון של קוראים, והם לא עברו תהליך חברות מתאים במשפחה.

המשרד עושה כמה פעולות לעידוד הקריאה, בין השאר:

פעולות לעידוד קריאה בספריות – בכ-900 יחידות של ספריות ציבוריות ובספריות בתי-ספר מקיימים אלפי פעילויות, ובהן: מפגשים עם סופרים, משוררים ומאיירים, שעות סיפור, חוגים לספרות, קייטנות לאוהבי ספר, תצוגות ספרים, סדנאות לכתביה, פעילות מיוחדת לשבוע הספר: הפקות בעקבות קריאה, במחזות בכרזות, בקלטות, באיורים וכו'.

מפעל הספר המוזל – קרן הספריות לילדי ישראל מפיצה שלוש פעמים בשנה, כל פעם שלושה-ארבעה ספרים לגילאים שונים במחיר מוזל.

פרויקט קידום קריאה עצמית, פרויקט פיטלסון – ב-80 בתי-ספר יסודיים המורים בכיתות מפעילים את הילדים בקריאה במסגרת מדפי ספרים בכיתות.

מצעד הספרים השנתי לילדים ובני נוער – תחרות החיבורים וחידונים על ספרים שהילדים עצמם בחרו מרשימות מסגרת. במצעד הספרים בקיץ השנה כ-200 ספריות.

קוראים-כותבים – תוכנית המופעלת על-ידי מט"ח, ומטרתה לקדם את הקריאה והכתיבה באמצעים אלקטרוניים.

ספר בכל בית – מפעל עידוד קריאה שקם בעזרת המשרד ובתקציבי אגף תרבות. בשנת התשנ"ז הופעל הפרויקט ב-64 בתי-ספר, ומשתתפים בו כ-9,000 תלמידים. כל תלמיד יכול לרכוש במשך השנה כעשרה ספרים, והוא משלם עבורם 5 שקלים בלבד, השאר מסבסד המשרד. בשנת 1967 תוקצב המפעל בכ-560,000 שקלים. המשרד הוא הגוף היחיד המממן מפעל זה.

רכישת ספרים – המשרד רוכש ספרים עבור ספריות ציבוריות וספריות בתי-ספר בסכומים של כ-10 מיליוני ש"ח, ותומך בכתבי עת ובמפעלי ספרות בסכום של כ-8.5 מיליוני ש"ח.

עידוד היצירה המקורית בספרות – המשרד מקציב כל שנה מענקי התפנות ל-14 סופרים במשכורת בשיא הוותק ותשלומים ל-15 סופרים המועסקים במשרה של סופר-מורה, M.a של מורה בדרגת המקבלים משכורת מלאה ועובדים חצי משרה. כן מוענקים פרסים לספרי ביכורים – שישה פרסים בשנה בסכום של 6,000 ש"ח לפרס.

המשרד משלם כ-1.2 מיליון ש"ח כל שנה ל-510 סופרים מ-930 פונים, בסכומים של 200-22,000 ש"ח, עבור השאלת ספריהם בספריות.

כן הקים המשרד ועדה מיוחדת בשיתוף פעולה של המזכירות הפדגוגית ומחלקת הספריות באגף התרבות לעניין ספריות בתי-ספר.

השנה התקיים בישראל כנס בין-לאומי לעידוד הקריאה במסגרת יריד הספרים הבין-לאומי.

אני מציע, שגם ועדת החינוך של הכנסת תיתן דעתה לנושא ותדון בו בישיבתה. תודה.

היו"ר ד' טל:

תודה, אדוני. מה אדוני מציע?

סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' פלד:

להעביר את הנושא לוועדת החינוך.

היו"ר ד' טל:

חבר הכנסת ראובן ריבלין, זה מקובל עליך?

רחבעם זאבי (מולדת):

היו"ר ד' טל:

חבר הכנסת ראובן ריבלין נמצא. אי-אפשר להתעלם ממנו. המשקל הסגולי שלו כמו של שלושה, לפחות.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

אני מסכים. אדוני היושב-ראש, אני רוצה רק להזכיר בהזדמנות זאת את הצעת החוק הפרטית של חבר הכנסת רחבעם זאבי בדבר הפחתת מע"מ – – –

היו"ר ד' טל:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה על ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החינוך של הכנסת.

רחבעם זאבי (מולדת):

רק הצעתו של חבר הכנסת ריבלין.

היו"ר ד' טל:

רק הצעתו של חבר הכנסת ראובן ריבלין. זה ברור. רק הוא נמצא.

הצבעה מס' 11

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 8

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר הכנסת ר' ריבלין
לוועדת החינוך והתרבות נתקבלה.

היו"ר ד' טל:

אין מתנגדים, אין נמנעים, כולם בעד. שמונה חברי כנסת בעד. הצעתו של חבר הכנסת ראובן ריבלין
תעבור לוועדת החינוך של הכנסת.

הצעת חוק לימוד חובה (תיקון – הנהגת לימוד חובה מגיל שלוש), התשנ"ז-1997

(הצעת חברת הכנסת ת' גוז'נסקי)

היו"ר ד' טל:

רבתי, אנחנו עוברים להצעת חוק פרטית מס' 1290 של חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, בנושא: הצעת חוק לימוד חובה (תיקון – הנהגת לימוד חובה מגיל שלוש), התשנ"ז-1997. בבקשה, גברתי.

תמר גוז'נסקי (חד"ש-בל"ד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת חוק לימוד חובה שעניינה הנהגת לימוד חובה, והדגש הוא בלימוד חינוך מגיל שלוש, הונחה על שולחן הכנסת על-ידי קבוצה של 15 חברי כנסת מסיעות האופוזיציה והקואליציה. הנושא אינו חדש על שולחנה של המליאה, ואני חושבת שהגיע הזמן לעסוק בו ברצינות.

חברי הכנסת, הילדים, הצרכים שלהם והצרכים של משפחות שמגדלות ילדים הם נושא שצריך לעמוד במרכז המדיניות החברתית. בלי לזלזל בנושאים חשובים אחרים שבהם עלינו לעסוק, ברור לכולנו שהדאגה לילדים קובעת את איכות חייהם היום אבל לא פחות מכך את עתידה של החברה הישראלית.

והנה, מדינת ישראל ב-50 השנים שחלפו גדלה והתפתחה מבחינה כלכלית, תקציב המדינה גדל פי כמה וכמה, ולמרות זאת, ראו זה פלא, בנושא חינוך ילדים בגיל הרך – עדיין חינוך חינוך מתחיל רק בגיל חמש. והרי היו מהפכות בתחום הזה – כך, למשל, נוספו שלוש שנים של חינוך חינוך בבית-הספר התיכון. מדוע ילדים בגיל התיכון צריכים ללמוד חינוך וילדים בגיל שלוש-ארבע הוריהם צריכים לשלם שכר לימוד? היכן הצדק? אם מדינת ישראל יכלה לממן לימוד חינוך מגיל חמש כשהיתה קטנה, ענייה וחלשה, היא לא יכולה לעשות זאת היום, כשהיא גדולה וחזקה?

אבל לא רק שהחינוך איננו חינוך בגיל שלוש-ארבע, אלא הוצאות החינוך בגיל הרך עולות ללא הרף. יש גידול בהוצאות החינוך, גם בגנים וגם בחינוך המשלים. אם עובדת צריכה לשלם היום כ-550 שקלים לגן ועוד כ-500 שקלים לצהרון. אנחנו מגיעים כבר לסכום העולה על 1,000 שקלים בחודש, הרבה יותר יקר משכר הלימוד באוניברסיטה.

אני חושבת, שאנחנו חייבים גם לדאוג לשוויון הזדמנויות לכל ילד, ללא הבדל מוצא וגם ללא תלות במצבו הפיסי, אם הוא נכה וכו', או במצבו החברתי.

אבל אם דיברתי עד עכשיו על אחריות המדינה, אני רוצה להדגיש גם שזה משתלם. פרופסור גרינבאום מהמחלקה לפסיכולוגיה באוניברסיטה העברית כתב לאחרונה מאמר שפורסם בכתב העת "ביטחון סוציאלי", ואני מביאה דברים בשמו. הזנחת הילד, אומר פרופסור גרינבאום, בשנים הראשונות לחייו, מובילה בסופו של דבר לקשיים בהתפתחות, ואלה ידרשו בעתיד משאבים גדולים יותר לשם תיקון הנזק, משאבים גדולים מהעלות הראשונית של יישום מדיניות מונעת לגיל הרך. אנחנו יודעים את זה, למשל, מתחום החיסונים. לכן מדינת ישראל מצטיינת במתן חיסונים, ואוכלוסיית הילדים כמעט כולה מכוסה על-ידי חיסונים. האם חינוך ילדים חשוב פחות מחיסון ממחלות? מדוע חיסון חינוך חינוך חינוך?

במציאות הישראלית היום רוב הילדים היהודים בני שלוש-ארבע הולכים לגן, והדבר מלמד כמובן על החשיבות שההורים מייחסים לנושא הזה. אבל עדיין רק כמחצית מהילדים הערבים הולכים לגן, בעיקר בשל המחסור בגנים עירוניים ביישובים ערביים רבים. אבל גם היום יש משפחות שאינן שולחות את הילד לגן בשל המחיר. חבר הכנסת אדיסו מאסלה סיפר לי היום על משפחות עוליים מאתיופיה שלא שולחות את הילד לגן, כי אין באפשרותן לשלם גם המחיר הנמוך שנדרש מהן.

לכן, אני מברכת את ההורים שהתארגנו למען הגיל הרך. בירושלים פועל ועד ציבורי למען הגיל הרך בחסות "משוב". הוא פועל בנושא הזה כבר כמה שנים, ובפגישות ובדיונים שהוועד הזה עורך אני למדה עד כמה ההורים מעוניינים בחינוך ועד כמה החינוך בגיל הרך נעשה היום יקר.

מה המצב המשפטי? הכנסת אישרה ב-1984, שחינוך חינוך יחל בגיל שלוש. באותה חקיקה גם נאמר, שחינוך החינוך יונהג בהדרגה במשך שש שנים. במלים אחרות, בשנת 1990 היינו אמורים להיות כבר אחרי ביצוע החוק, אבל אנחנו היום ב-1997 והחוק לא בוצע והוא נדחה ונדחה באמצעות מה שנקרא חוק ההסדרים במשק. לכן עד היום לא הוחל בביצוע החוק הזה.

אני מעריכה מאוד את המאמצים שעשה משרד החינוך להגדלת מספר הנערים שמקבלים תעודות בגרות. אני חושבת שזה חשוב מאוד שבמדינת ישראל יגדל בכל שנתון מספר הזכאים לתעודות בגרות. אבל איך אנחנו חושבים שילדים יגיעו לתעודת בגרות אם אין להם סיכוי להגיע לגן בגיל שלוש או בגיל ארבע? מי שרוצה לתקן את המצב בתחום בחינות הבגרות והחינוך האקדמי, חייב להתחיל בגיל שלוש. רק חינוך כזה שיהיה אוניברסלי ויהיה חינוך יכול לסייע דווקא לקבוצות מקופחות מבחינה חברתית.

אם יש היום ילדים שבגיל שלוש כבר מתוודעים למחשב וילדים אחרים שבגיל שלוש עוד לא ראו ספר, עוד לא סיפרו להם סיפור, עוד לא ציירו ציור בצבע, אני חושבת שמדינת ישראל לא יכולה להמשיך לסבול את זה. לכן, כדי לגשר על הפערים, יש להקים גנים בכל היישובים שבהם אין היום גנים, כדי להבטיח חינוך נאות בגיל הרך לילדים ולילדות במשפחות של זוגות צעירים שגם כך עמוסות בהוצאות בכל התחומים, לילדי משפחות מרובות ילדים, לילדי עולים, לילדים ערבים, לילדים בדואים בנגב. לכל הילדים במדינת ישראל מגיע גן בגיל שלוש.

המצב היום הוא, שיש חינוך חינוך בגיל שלוש בקבוצות אוכלוסייה מסוימות, כמו למשל בעיירות פיתוח ובאזורי עדיפות לאומית. אני חושבת שהניסיון שם הוכיח בצורה חד-משמעית – במקום שיש בו חינוך חינוך, כל הילדים הולכים לגן. לאחרונה שמעתי על יישובים דרוזיים שנכנסו למה שנקרא אזורי עדיפות לאומית, וכל הילדים שם הולכים לגן. קודם אמרו שאמהות דרוזיות בכלל לא רוצות גנים; טוב להן שהילדים בבית. מסתבר שברגע שהחינוך חינוך הילדים הולכים לגן, ואני בטוחה שתהיה לזה השפעה יוצאת מן הכלל על קליטת הילדים האלה בבתי-הספר ועל רמת החינוך בבתי-הספר.

לכן אני חושבת שמדינת ישראל לא יכולה להסתפק במה שנעשה עד היום בתחום החינוך. היא חייבת לגשת בצורה רצינית לתיקון העוול הזה. ההבטחות שהיו בעבר לסייע לרשויות מקומיות ערביות כדי לפתור את הבעיות, לא יצא מהן שום דבר. לכן אני חושבת שחקיקת חוק שהביצוע שלו יהיה הדרגתי זה דבר חיוני לילדים שלנו לקראת שנות האלפיים. תודה.

היו"ר ד' טל:

תודה, גברתי.

דברי היושב-ראש

היו"ר ד' טל:

לפני שאעביר את רשות הדיבור לחברת הכנסת ענת מאור, אני מבקש להעביר לידיעת חברי הכנסת את סיכום תאונות הדרכים במשך השבוע האחרון.

צוותי מגן-דוד-אדום טיפלו במהלך השבוע שעבר ב-646 תאונות דרכים ברחבי הארץ, בהן עשרה פצועים קשה, 854 פצועים באורח קל-בינוני, סך-הכול 868 נפגעים, מתוכם נהרגו: אורי פל, אלי פל, קלודין פל, דוד בנישו, אייל יוניאן, מחמד קרען, חסארמה מהר ואייל אדנין.

אני חושב שהשאלה שצריכה להדהד באוזנינו, חברי הכנסת, היא מתי נתפקח ומתי נעצור את הקטל הזה בדרכים.

רחבעם זאבי (מולדת):

מוחמד קרען ולא מחמד קרען.

היו"ר ד' טל:

אם זה מוחמד, אני מתנצל. זה נוקד כך, אבל אם זה מוחמד אני מתנצל.

הצעת חוק לימוד חובה (תיקון מס' 16) (תיקון – הנהגת לימוד חינוך מגיל ארבע),
התשנ"ז-1996

(הצעת חברת הכנסת ע' מאור)

היו"ר ד' טל:

חברי הכנסת, אנחנו ממשיכים. הצעת חוק פ/528 – חברת הכנסת ענת מאור, בבקשה. לאחר מכן ישיב סגן שר החינוך, התרבות והספורט על שתי ההצעות גם יחד.

ענת מאור (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מאחר שקטעת את הדיון בשתי הצעות החוק שהן באותו נושא ודיברת על תאונות הדרכים, אין לי אלא להצטרף ולהביע צער והשתתפות באבלן של המשפחות ששכלו את יקיריהן, וכמובן לפנות, לתבוע, להציג ולחדד את הצורך של כולנו במאבק בטרור האלים של התאונות בכבישים שמקפחות חיי אדם בצורה כל כך טראגית ונוראית.

אשר להצעת החוק בדבר חינוך חינוך, אני רוצה קודם כול לברך את חברת הכנסת גוז'נסקי על הצעתה, שבעצם הועברה מהכנסת הקודמת – – –

היו"ר ד' טל:

גברתי, סליחה, תרשי לי, אני פשוט לא ציינתי את שם הצעת החוק שלך. ברשותך, למען הפרוטוקול – הצעת חוק לימוד חובה (תיקון מס' 16) (תיקון – הנהגת לימוד חינוך מגיל ארבע), התשנ"ז–1996. בבקשה, גברתי.

ענת מאור (מרצ):

אני חוזרת, חברת הכנסת גוז'נסקי, בתור יושבת-ראש ועדת המשנה לחינוך בגיל הרך, נאבקת על הנושא הזה, כאשר כולנו מלווים את הנושא, ואני מאוד מגבה את המאבק. אני רוצה לחדד בעיקר את הנושא – וכך הגעתי לחוק – מנקודת הראות של נשים עובדות, או של המצב של שני מפרנסים במשפחה. אבל מאחר שמקורי בתחום החינוך אני רוצה לחזק שתיים-שלוש נקודות גם בתחום זה.

אין לי ספק שהמהפכה החינוכית שעשה שר החינוך לשעבר, אמנון רובינשטיין, והתחילה בה שולמית אלוני, היא חשובה. כבר צוינה היום, בדיון על חוק יום הזיכרון ליצחק רבין, זיכרונו לברכה, תרומתו האדירה לשיקול הדעת ולקביעת המדיניות שעצרה את גידול תקציב הביטחון והגדילה ב-70% את תקציב החינוך. לפעמים מרוב סטטיסטיקות אנחנו לא יודעים לתרגם את המשמעות, אבל כמנהלת בית-ספר לשעבר וכמרצה באוניברסיטה אני רואה את המהפכה. מי שיודע מה קרה במכללות האזוריות, מי שיודע כמה כיתות נבנו במגזר הערבי, כמה תוכניות העשרה ועזרה לקראת הבגרות התבצעו לתלמידים חלשים, יודע שהיה מהפך, לרבות העלאת השכר למורים, קידום מעמדם וקידום הכשרתם. אין לי אלא לקוות, שזאת תהיה המדיניות בהמשך הדרך, ואני כבר מצטערת על אותות הקיצוצים והצמצומים שיש ועל דברים אחרים שמצויים במחלוקת.

בתוך המדיניות העשירה הזו חלקתי בעבר – ואני רוצה לחדד זאת גם הפעם – על כך שלא היה דגש מספיק בחינוך בגיל הרך. דרך אגב, זה היה בסיוע של יועצים. אני זוכרת את הישיבה עם פרופסור חיים אדלר, שהיה אחד היועצים. הוא הסביר לנו באריכות, שלדעתו ממילא ההורים – מתוך צרכים שלהם הקשורים ליציאה לעבודה ומשיקולים אחרים – ישלחו את הילדים לחינוך בגיל הרך, ואת עיקר

הדגש המדינה צריכה לשים בצמצום מספר התלמידים בכיתות, בהעשרה בהכנה לבגרות, וכמובן במהפכה שהיא עשתה בתחום המכללות האזוריות, שהיא ללא ספק הכרחית; ואנחנו יודעים כמה הצעות היו בכנסת לגבי השכלה חנים באוניברסיטאות, או לפחות בשנת הלימודים ראשונה. אלה נושאים חשובים מאוד.

מתוך ידע שלי בתחום החינוכי – יש לזה סימוכין רבים במחקרים – – –

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

למה לא עשו את זה בממשלה הקודמת? אני בעד זה בכל לבי.

ענת מאור (מרצ):

חבר הכנסת ריבלין, לצערי בנושא הקודם לא סייעת לי, לא היית כשפתחתי בעניין הזה. פתחתי ואמרתי, שהממשלה הקודמת לא היתה כמותה בהשקעה בתחום החינוך בכלל. אשר לאותה השקעה ולאותם מגזרים, היתה מחלוקת ואנחנו היינו במיעוט, כי ההעדפה היתה לגיל האוניברסיטה ולגיל הבגרות, ובדין – ליתר השקעה בחינוך במגזר הערבי ובמורים. אני חושבת, שבתוך השיקולים הללו לא היתה תשומת לב מספקת לגיל הרך. לפי חלק מהתיאוריות החינוכיות, מה שנטמן בגיל שלושה חודשים, בגיל שנה – לא בגיל שלוש שנים – זה העיקר; יותר ויותר פסיכולוגים מגלים, שהשנה הראשונה של התינוק היא העיקרית בתחום זה.

politically יודע מה, חבר הכנסת ריבלין? התיאוריות האלה פחות ידועות, וזה גם פחות לדאוג לחינוך בגיל הרך. לכן טוב שהכנסת תעשה את זה עכשיו. correct.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

זה צריך להיעשות במסגרת הוויכוח על התקציב. את צודקת לגמרי. אי-אפשר בפופוליסיטיקה להכריח אותי להצביע בניגוד לאיזו הצעה. זה קשה, אין אחד שלא מסכים פה.

ענת מאור (מרצ):

אני מסכימה. על העניין הזה עוד לא הגענו להצבעה. דיברתי על הצעת החוק הקודמת, שאני מצטערת שהיא נפלה.

אני רוצה, אם כן, לעבור להיבט השני של חשיבות החוק הזה, וזה מנקודת ראות של שני מפרנסים במשפחה. חברי וחברות הכנסת, אנחנו יודעים שהיום, כאשר שני בני הזוג יוצאים לעבוד, העול הנופל עליהם הוא עצום. יש פה נתונים אקטואליים, ולא אלאה בזה את חברי הכנסת, אבל הם עוברים את 1,000 השקלים לחודש בשני-שלושת העשירונים העליונים.

הטיעון שאמרו לנו תמיד היה, שמי ששכרו נמוך יש בשבילו תקני רווחה והרשויות המקומיות ומשרד החינוך דואגים לו. זה טיעון לא מספק. ראשית, אנחנו יודעים על עשרות אלפי משפחות שלא שולחות את הילדים לחינוך לגיל הרך בגין העלויות. שנית, יש היום, להערכתי, עשרות אלפי משפחות שאין להן אפשרות לבחירה אמיתית בחינוך שבו הן מעוניינות בגיל הרך, אם זה חינוך עצמאי, אם זה חינוך ב"נעמת", ב"אמונה", או חינוך חרדי, כי ההבדל בעלויות בין רשתות החינוך השונות הוא גדול. אני יודעת, שבקריית-שמונה, בקריית-גת, באופקים, בתל-אביב, בהרבה ערים שהייתי בהן יש הורים שמתלוננים, שבגלל שיקולים כלכליים נמנעת מהם הבחירה.

כיושבת-ראש ועדת משנה לקידום נשים בעבודה ובכלכלה אני יודעת, שכמעט אין ישיבה שבה נשים עובדות – אם אלה נשים יוצרות ואמניות, אם אלה נשים משכבות חלשות ואם אלה נשים מהמגזר הערבי – לא מעלות נושא זה. באחת הישיבות ישבה חנה הספרי ואמרה: אל תטפלו בשום דבר, העיקר הוא שתדאגו לחינוך חינם בגיל נמוך יותר. זה בלם אדיר גם ליציאת נשים לעבודה, עוד יותר לקידומן בעבודה, ועוד יותר ליכולתן להשתכר באופן שווה לגברים.

אני הגשתי הצעה קצת יותר מתונה, ואני אומרת שנעשה זאת בשלבים – גם חברת הכנסת גוז'נסקי הציגה הצעה שתבצע בשלבים – נתחיל לפחות שנתון נוסף. היום חינוך חובה הוא מגיל חמש, אנחנו נוריד את גיל חינוך חובה וחינם לגיל ארבע. אז נאפשר ליצור רשת חינוכית שתיתן את כל המשאבים, הידע, ההשכלה והמיומנות שנמצאים בידי אנשי חינוך, ותשתית חברתית שבה שני הורים מפרנסים יוכלו לעשות כן בעלויות סבירות.

אני רוצה לסיים ולהדגיש נקודה נוספת. יש בעיה של מספר השעות במערכות החינוך ומספר ימי הלימודים בשנה. אין לי ספק, שמבחינת השעות מערכת החינוך בגיל הרך תצטרך להיות דומה יותר לזו של מעונות-היום, שהיא מהשעה 08:00 עד השעה 16:00, וכן לכסות הרבה יותר ימים בשנה מאשר מערכת החינוך הרגילה.

בתקווה שהצעת החוק כן תעבור אני פונה אליך, אדוני סגן שר החינוך, שמשרד החינוך – שאין ספק שהרשת הזאת חייבת להיות קשורה אליו ולא אל משרד העבודה והרווחה – ייתן דעתו על כך, שהחינוך בגיל הרך יהיה במספר שעות ובמספר ימים כאלה שייתנו תשובה גם למשפחות שבהן יש שני מפרנסים. לטעמי, זו גם תשובה חינוכית נכונה וראויה יותר להורים עצמם.

אני מקווה, שלמרות החלטת ועדת השרים לענייני חקיקה הצעות החוק הללו יעברו, והן יתרמו תרומה רצינית, בהדרגתיות – בגלל נושא המשאבים כספיים – גם למערכת החינוך, גם לנשים עובדות וגם למשפחות. תודה רבה.

היו"ר ד' טל:

תודה, חברת הכנסת מאור. אדוני סגן שר החינוך, התרבות והספורט.

רחבעם זאבי (מולדת):

עד שסגן השר עולה אני מבקש את הדרכת היושב-ראש. יש כאן שתי הצעות חוק, אחת מדברת על ארבע שנים, אחת על שלוש שנים. אם אני מצביע על אחת – – –

היו"ר ד' טל:

ההצבעה תהיה בנפרד על כל אחת מההצעות.

רחבעם זאבי (מולדת):

אתה מצביע על שתי הצעות חוק שאינן חופפות.

היו"ר ד' טל:

נכון. תשובת סגן השר תהיה לגבי שתי ההצעות, ועל כל הצעה נקיים הצבעה נפרדת.

רחבעם זאבי (מולדת):

אי-אפשר לאחד אותן?

היו"ר ד' טל:

תיכף אברר עם מזכירות הכנסת אם זה ניתן על-פי התקנון. אין לי בעיה. בבקשה, אדוני.

סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' פלד:

כבוד היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מודה לשתי חברות הכנסת, תמר גוז'נסקי וענת מאור, על שהעלו את הנושא החשוב הזה לדיון במליאת הכנסת.

על-פי הנתונים שבידינו, 70% מגילאי שלוש וארבע מבקרים במסגרות חינוכיות: במעונות-יום, בגנים ציבוריים ופרטיים.

זאב בוים (הליכוד-גשר-צומת):

זה כולל את החינוך העצמאי, החרדי?

סגן שר החינוך, התרבות והספורט מ' פלד:

כ. שיעור המבקרים בגנים גבוה מאוד באוכלוסייה המבוססת, בין 94%-ל-96%, ונמוך באוכלוסייה החלשה ובמגזר הערבי, בין 45%-ל-63%. גם איכות הגנים שונה ממקום למקום. שני גורמים אלה – א. שיעור המבקרים באוכלוסיות השונות; ב. איכות הגנים באוכלוסיות השונות – יוצרים פער גדול בין הילדים המגיעים לגני-החובה. פער זה קריטי, קשה מאוד לגישור, ולעתים לא ניתן לגשר עליו כלל.

על כן, המשרד נדרש לתמוך, לחזק ולעשות הכול כדי לגשר על הפער שמתגלה כבר בשלב הראשון של מערכת החינוך הרשמית.

החלת חוק חינוך חובה על גילאי שלוש וארבע תהווה מענה הולם על בעיה קשה זו, תצמצם את הפערים, תאפשר נקודת פתיחה הולמת במערכת החינוך למרבית התלמידים, תעניק הזדמנות שווה מבחינת המשאבים המיובאים, ובסופו של דבר תביא לצדק חברתי רב יותר ותחסוך ממון רב המושקע במאמץ לגשר על פערים לכל אורכה של מערכת החינוך.

המשרד מברך על ההצעות ומוכן לאמץ אותן לאלתר אם תתקבל תוספת תקציבית הולמת. התקציב הנוכחי מחייב את המשרד לערוך קיצוצים קשים ומכאיבים, ובמסגרתו המשרד לא יכול לקחת על עצמו כל התחייבות נוספת.

תוספת תקציבית נדרשת להפעלה בלבד: החלת חוק חינוך חובה לגילאי שלוש – סדר גודל של 60 מיליון שקל; חוק חינוך חובה לגילאי ארבע – כ-70 מיליון שקל. וזה עוד לא כולל עלות שבאחריות הרשות המקומית והוצאות הקמה או השכרה של כ-3,500 כיתות גן לכל שנתון; זאת אומרת, 7,000 כיתות גן בבנייה או השכרה.

מאחר שאין כל סיכוי שהתקציב הנ"ל יאושר בתקופת הקיצוצים, לא נוכל, לצערנו, לאשר את הצעות החוק. תודה.

היו"ר ד' טל:

תודה רבה.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה. כפי שאמרתי, חבר הכנסת זאבי, לא ניתן לאחד את ההצעות.

אשר על כן, ראשון ראשון נעבור להצבעה על הצעת החוק של חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, הצעת חוק לימוד חובה (תיקון – הנהגת לימוד חובה מגיל שלוש), התשנ"ז–1997. מי בעד? מי נגד? ההצבעה החלה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש-בל"ד):

לוועדת החינוך.

הצבעה מס' 12

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 20

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – 8

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק לימוד חובה (תיקון הנהגת לימוד חובה מגיל שלוש), התשנ"ז–1997, לדיון מוקדם בוועדת החינוך והתרבות נתקבלה.

היו"ר ד' טל:

ובכן, בעד – 20, שמונה מתנגדים, אין נמנעים. אני קובע שהצעת החוק של חברת הכנסת תמר גוז'נסקי עברה.

אנחנו עוברים להצבעה על הצעת החוק של חברת הכנסת ענת מאור, הצעת חוק לימוד חובה (תיקון מס' 16) (תיקון – הנהגת לימוד חובות מגיל ארבע), התשנ"ז–1996. בבקשה, חברי הכנסת, ההצבעה החלה.

הצבעה מס' 13

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 21

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – 5

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק לימוד חובה (תיקון מס' 16) (תיקון הנהגת לימוד חינוך מגיל ארבע), התשנ"ז-1996, לדיון מוקדם בוועדת החינוך והתרבות נתקבלה.

היו"ר ד' טל:

בעד – 21, חמישה מתנגדים, אין נמנעים. הצעת החוק של חברת הכנסת ענת מאור התקבלה והיא תעבור לוועדת החינוך והתרבות של הכנסת; כאמור, גם הצעת החוק של חברת הכנסת תמר גוז'נסקי.

הצעת חוק-יסוד: הממשלה (תיקון – ביטול הבחירה הישירה)

(הצעת חבר הכנסת ר' זאבי)

היו"ר ד' טל:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעת חוק פרטית של חבר הכנסת רחבעם זאבי, הצעת חוק-יסוד: הממשלה (תיקון – ביטול הבחירה הישירה); הצעת חוק פ/1110. אדוני חבר הכנסת, בבקשה.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב בראש, חברי הכנסת הנוכחים, החוק לבחירה ישירה של ראש הממשלה בא לעולם כתוצאה ממצב הרוח הלאומי ששרר בישראל בשנת 1990. "התרגיל המסריח" והתנהגות בוגדנית של חברי כנסת בשתי המפלגות הגדולות חיזקו את הביקורת בציבור, הולידו תנועות חוץ פרלמנטריות שתבעו חוקה לישראל, ומכל המהומה הזאת נשאר לנו דבר אומלל אחד – – –

היו"ר ד' טל:

חבר הכנסת איתן, במטותא מכבודך. חבר הכנסת זאבי מדבר כרגע. חבר הכנסת זאבי, בבקשה.

רחבעם זאבי (מולדת):

מכל המהומה הזאת נשאר לנו דבר אומלל אחד: בחירה ישירה של ראש הממשלה.

השיטה הפרלמנטרית הוותיקה, שהוכיחה את עצמה מאז הקמת המדינה, נדחקה הצדה, ובמקומה באה שיטת כלאיים לא מוצלחת ולא טבעית של ראש ממשלה עם תיאבון של נשיא. שיטה כזאת איננה קיימת בשום מקום בעולם, ולא במקרה.

במשך השנה האחרונה התנסינו בשיטה הזאת ואכלנו ממנה מרורים. גם רבים מאלה שתמכו בשיטה הזאת עמדו נבוכים מול המחזות של הרכבת הממשלה, המינויים, ההתעלמות מן השותפים לקואליציה ומשחק היחיד של ראש הממשלה שהשתכר מהרגשתו שהוא שליט יחיד וכול יכול.

גם התומכים בשיטת הבחירה הישירה נוכחו לדעת, שראש הממשלה נשאר תלוי בסחטנותן של מפלגות שותפות, ואפילו יותר מכפי שהיה לפי השיטה הקודמת. עכשיו הוא נסחט פעמיים, לפחות.

כולנו ראינו את ההצבעה הסקטוריאלית שהתחזקה ופרחה כתוצאה מהבחירה הישירה, כאשר המצביע יכול לפצל את קולו בין המועמד לראש הממשלה לבין המפלגה שיבחר בה.

התרגיל המסריח ממשיך להסריח. העניקו מעמד רב עוצמה לאיש שנבחר לראשות הממשלה, הוא מנסה לעשות במדינה ובמוסדותיה ככל העולה על רוחו, והניחוחות ממלאים את הארץ כולה.

העם בישראל, עם הקמת המדינה, הקים מדינה עם מוסדות דמוקרטיים שהוכיחו את עצמם כמעט 50 שנה שבהן עברנו שש מלחמות, בנינו אזורים חדשים וערים חדשות, הוקמו מערכות של שלטון מקומי, נפרסה מערכת חינוך אדירה, נבנתה כלכלה משגשגת עם תעשייה מתקדמת – כל זאת נעשה תוך מאבקים פוליטיים בין מפלגות וגושים, תוך העברת השלטון מגוש לגוש ובהתבסס על הניסיון הבריטי רב-השנים, הדמוקרטיה בעלת שלוש הרשויות ששומרת על איזון ביניהן, על משקל הולם לפרלמנט. אחר כך בא השינוי ההורס בהחלטת מצב רוח אחת וברוב מקרי בכנסת.

הניסיון של 12 החודשים האחרונים מלמד אותנו, שזה היה מיקח טעות, וכי עלינו לשוב אל השיטה שאומצה בידי האבות המייסדים של המדינה. אפילו חבר מרכזי ונאמן בליכוד אמר בכאב, ש"שנה מפלגה שלמה שהופכת לשפחה חרופה של האיש העומד בראשה", וכן הוא אמר על ראש ממשלה שמוצא כנסת מפוצלת שבה הוא יכול להעביר כל החלטה שירצה. זאת הוא עושה בתשלום, באתן, ואנחנו משלמים, המדינה משלמת.

לראש הממשלה נתניהו אין רשות מוסרית לתבוע מחברי הקואליציה משמעת סיעתית בהצבעה הזאת, כי הוא עצמו מרד במשמעת הסיעתית בהצבעה על החוק הזה בכנסת השתיים-עשרה, והחוק עבר אז בקול שלו בניגוד לעמדת סיעתו. לכן אני קורא לחברי הקואליציה להצביע לפי מצפונם ולטובת מדינת ישראל. תודה, אדוני.

היו"ר ד' טל:

תודה, אדוני.

הצעת חוק-יסוד: הממשלה (תיקון)

(הצעת חברת הכנסת נ' חזן)

היו"ר ד' טל:

אנחנו עוברים להצעת חוק של חברת הכנסת נעמי חזן, הצעת חוק-יסוד: הממשלה, מס' פ/721, ולאחר מכן ישיב שר המשפטים גם על הצעת החוק של חבר הכנסת זאבי וגם על הצעת החוק של חברת הכנסת פרופסור נעמי חזן. בבקשה, גברתי.

נעמי חזן (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברות וחברי הכנסת, הצעתי, כמו הצעתו של חבר הכנסת רחבעם זאבי, מבקשת להחזיר את החוק שהיה קיים עד לפני שנה ולעגן אותו בחוקה לישראל.

נסים דהן (ש"ס):

זה נקרא להחזיר עטרה ליושנה.

נעמי חזן (מרצ):

תודה, חבר הכנסת דהן; להחזיר עטרה ליושנה – –

חיים רמון (העבודה):

אוי ואבוי לאותה עטרה.

נעמי חזן (מרצ):

במקרה הזה.

חיים רמון (העבודה):

במקרה הזה העטרה היתה זר קוצים – – – ומסריח.

קריאות:

היו"ר ד' טל:

חבר הכנסת רמון.

נעמי חזן (מרצ):

– – לחדש את הדמוקרטיה במדינת ישראל, ואני חוזרת: לחדש את הדמוקרטיה במדינת ישראל.

מצדדי החוק של הבחירה הישירה לראשות הממשלה טענו בזמנם, שלפי חוק הזה ראש ממשלה הנבחר ישירות ישפר את מצב המינהל התקין במדינת ישראל. אנחנו אחרי שנה של ניסיון, עם בחירה ישירה של ראש הממשלה – ומינהל תקין במדינת ישראל אין.

שבח וייס (העבודה):

– – – אני שואל בתמימות – – –

נעמי חזן (מרצ):

זאת הצעת חוק שלי, ואני אגע בנקודה הזאת בהמשך דברי.

שבח וייס (העבודה):

נעמי חזן (מרצ):

לא כל, אבל רוב, בזמנו.

הנימוק הראשון לבחירה הישירה, כפי שאמרת, היה מינהל תקין. שנה של ניסיון עם הבחירה הישירה, והדבר שבצורה בולטת נעדר מהנוף הפוליטי במדינת ישראל הוא מינהל תקין, כי הבחירה הישירה אפשרה שני דברים בו בזמן – מחד גיסא, מרכז השליטה בידי ראש הממשלה ללא מנגנוני בקרה ופיקוח הולמים, ומאידך גיסא – – –

אברהם פורז (מרצ):

נעמי חזן (מרצ):

לא, להיפך. הכנסת – – –

חיים רמון (העבודה):

עוד לא היה לנו ראש ממשלה כל כך חלש כמו ראש הממשלה – – –

נעמי חזן (מרצ):

חכה. חבר הכנסת רמון, תעשה לי טובה גדולה – משום שהנושא הזה חשוב מדי. תן לי לסיים את המשפט והמחשבה בנקודה.

היו"ר ד' טל:

יש לי הרושם שחבר הכנסת רמון רוצה להשיב בשם שר המשפטים.

נעמי חזן (מרצ):

לא, הוא רוצה להשיב בשם אהוד ברק.

שבח וייס (העבודה):

בשם סיעת מרצ.

היו"ר ד' טל:

תמתין עוד קדנציה, חבר הכנסת רמון.

נעמי חזן (מרצ):

מחד גיסא, מרכז ללא מנגנוני בקרה, ומאידך גיסא כמעט אנרכיה מוחלטת והעדר שליטה. שתי התוצאות המוגדות הצפויות מבחינת מינהל תקין, לצערי הרב אנחנו חיים אתן יום-יום.

מצדדי הבחירה הישירה, אדוני היושב-ראש, טענו בזמנם, שההצעה באה למנוע סחטנות של מפלגות קטנות. עכשיו יש לנו שלוש תחנות של סחטנות של מפלגות קטנות.

היו"ר ד' טל:

והמפלגות כבר לא קטנות.

נעמי חזן (מרצ):

וביננויות.

חיים רמון (העבודה):

יפה מאוד.

היו"ר ד' טל:

התכלית ראוייה כנראה.

נעמי חזן (מרצ):

קודם כול לפני הבחירות; אחר כך – בזמן הרכבת הקואליציה; ולבסוף כמעט יום-יום בכל הצבעה מרכזית. בצורה כזאת כל ראש ממשלה נבחר, ולא חשוב אם הוא מהימין או מהשמאל.

היו"ר ד' טל:

חברי הכנסת, אני מבקש לאפשר לחברת הכנסת חזן לדבר. חבר הכנסת פורז, הגם שאתה משינוי, אתה מפריע לעמיתתך חברת הכנסת נעמי חזן.

נעמי חזן (מרצ):

במקרה זה הוא נגד החוק.

שבח וייס (העבודה):

נגד שינוי החוק.

נעמי חזן (מרצ):

שלוש תחנות של סחטנות ולא תחנה אחת צפויה וידועה מראש ועל השולחן; מאחורי הגב בהסכמים ערב הבחירות, בזמן הרכבת הקואליציה, ואחר כך יום-יום במעשה המינהל והממשל של מדינת ישראל.

מצדדי הבחירה הישירה אפילו לא חשבו על ההשלכות החברתיות של הצעת החוק של הבחירה הישירה. הגדולה של המערכת הפרלמנטרית הישראלית, עד שהתחלנו לשחק אותה, היתה אפשרות של קואליציות מתחלפות בנושאים ספציפיים.

הבחירה הישירה מונעת קואליציות מתחלפות, אבל היא עושה דבר חמור מזה. היא מקבעת וממסדת שני גושים גדולים בעד ונגד ראש הממשלה עם כל המשתמע מכך מבחינה חברתית. נבצר מבינתי איך לא חשבו בזמנו על כך שהבחירה הישירה מעודדת את הקיטוב התהומי בתוך החברה הישראלית.

אבל הדבר החמור ביותר לגבי חוק הבחירה הישירה הוא, שלא ייתכן שאחרי 50 שנה מדינת ישראל ומחוקקיה לא נתנו את הדעת על השאלה, האם אנחנו רוצים שיטה נשיאותית עם כל המשתמע מכך, או שאנחנו רוצים דמוקרטיה פרלמנטרית? הדמוקרטיה הפרלמנטרית שירתה היטב גם במצבי משבר את המדינה.

אבל אי-אפשר ולא ייתכן שאנחנו ניצור שיטה ייחודית שאין לה אח ורע בכל ההיסטוריה הדמוקרטית – השוואתית – בעולם וננסה לחיות בשקט עם השיטה הזאת. זה לא יעיל, אין כאן מינהל תקין, יש כאן השלכות חברתיות שליליות ביותר.

חברי הכנסת, אני יודעת שרבים מכם מסכימים עם מה שנאמר כאן. אתם יודעים שהשיטה הזאת גרועה, וזה לא עניין אישי של מי שמכהן כראש הממשלה ברגע זה או אחר. זה לא עניין אישי. בגלל זה גם יהיה חופש הצבעה, אני מקווה, בסוגיה החוקתית החשובה ביותר בתולדות הדמוקרטיה הישראלית. אבל אל תיחסו לנושא הזה היבטים אישיים. אין כאן היבטים אישיים. יש כאן נושא קרדינלי. מדובר ביכולת התפקוד של הממשל והמשטר הדמוקרטי במדינה הזאת.

לכן אל תאמרו גם שמטעמים טקטיים אתם מפחדים לשנות ולחזור לשיטה ששירתה אותנו היטב בעבר. ארבע שנים או פחות של שיטה חריגה – זה מספיק. בואו נהפוך את הבחירה הישירה לחריג בתולדות הדמוקרטיה הישראלית.

אני פונה לכל אחד מכם, למצפוננו ולמצפונה, הפעם תצביעו על-פי שיקול דעתכם ותשיבו: האם הבחירה הישירה מאפשרת למישהו לשלוט בצורה צודקת, שקופה והוגנת? התשובה שלי היא: לא. ולכן אבקש את תמיכתכם בהסרת הבחירה הישירה מספר החוקים של מדינת ישראל. תודה רבה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ד' טל:

תודה, גברתי. טרם תשובתו של שר המשפטים – – –

שבח וייס (העבודה):

אולי פרופסור רובינשטיין יענה?

חיים רמון (העבודה):

אפשר לענות במקום השר.

היו"ר ד' טל:

אדוני, אם תמתין עוד קדנציה, אולי, אולי.

שבח וייס (העבודה):

או שתיים.

היו"ר ד' טל:

עוד שתיים.

הודעת היושב-ראש

היו"ר ד' טל:

אני רוצה, ברשותכם, לקרוא מכתב של מזכיר הממשלה, לפחות למען הפרוטוקול, שהופנה ליושב-ראש הכנסת, חבר הכנסת דן תיכון.

"אדוני היושב-ראש, על-פי סעיף 54(א) לחוק-יסוד: הממשלה, אני מתכבד להודיעך על פקיעת כהונתו של סגן שר האוצר, חבר הכנסת דוד מגן, מיום י"ג באייר התשנ"ז, 20 במאי 1997, לאחר שהודיע לשר האוצר על התפטרותו מתפקידו. בברכה, דן נוה".

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ד' טל:

הודעה לסגנית מזכיר הכנסת, ולאחר מכן, אדוני שר המשפטים, נעבור לדברי תשובתך.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת הצעת חוק ניירות ערך (תיקון מס' 15), התשנ"ז 1997, שהחזירה ועדת הכספים לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. תודה.

היו"ר ד' טל:

תודה, גברתי.

הצעת חוק-יסוד: הממשלה (תיקון – ביטול הבחירה הישירה)

(הצעת חבר הכנסת ר' זאבי)

הצעת חוק-יסוד: הממשלה (תיקון)

(הצעת חברת הכנסת נ' חזן)

היו"ר ד' טל:

אדוני שר המשפטים, בבקשה.

שר המשפטים צ' הנגבי:

אדוני היושב-ראש, אני לא מתכוון להשיב על הצעתו של חבר הכנסת גנדי, אלא רק על הצעתה של חברת הכנסת חזן. חבר הכנסת חיים רמון ביקש להגיב על ההצעה של חבר הכנסת גנדי. לאחר מכן – – – אני

היו"ר ד' טל:

אני מוכן לשקול את הדבר. אני אשמע את דברי השר ולאחר מכן אני אשקול.

שר המשפטים צ' הנגבי:

רבותי חברי הכנסת, אדוני היושב-ראש, על סדר-יומנו הצבעה על שתי הצעות חוק: ההצעה של חבר הכנסת רחבעם זאבי וההצעה של חברת הכנסת נעמי חזן. מטרתן של שתי ההצעות האלה – אני כבר אשיב על שתיהן ביחד – היא לאמץ מחדש את הצעת החוק המקורית, חוק-יסוד: הממשלה, שבוטל בשעתו והוחלף על-ידי החוק החדש אשר תקף כעת.

תמהני על יכולתם של שני המציעים, חברת הכנסת חזן וחבר הכנסת זאבי, לעשות, באופן עצמאי, ניתוח כל כך כוללני וגורף של פרק זמן קצרצר שחלף, במושגים לאומיים, למן הרגע שנכנס החוק החדש לתוקף, ובזאת הפכו למיותרת עבודה של שנים על גבי שנים בוועדות אקדמיות, בוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת ובמליאת הכנסת, והפכו את הקערה על פיה.

בדברי הערה לחברת הכנסת חזן נאמר כאן שהם מבקשים להחזיר עטרה ליושנה. בשינוי מילולי קטן הייתי אומר: להחזיר צרה, לא עטרה – להחזיר צרה ליושנה.

כבר שכחנו, רבותי חברי הכנסת, מה היתה מנת חלקנו בבית הזה בשנים שקדמו לחקיקת חוק הבחירה הישירה, את התעלולים היומיומיים, את הפעילות הבלתי-נלאית למחטפי חברי הכנסת, את המפגשים בפרדסים, את ההסכמים על שריון ושריון משוריין, ושרים וסגני שרים, והבטחות לשגרירים ולכפל שירות.

היה בבית הזה חבר כנסת, שכדי לעבור מצד אל צד דרש ואפילו קיבל הבטחה, שלאחר מימוש הסכם מסוים הוא יכהן בממשלה בכפל תפקידים, וההסכם הזה יהיה שריר וקיים לשתי קדנציות. וכן כהנה וכהנה פלאים שהיו מנת חלקה של הפוליטיקה הישראלית עד אשר השתנה החוק.

היו"ר ד' טל:

חבר הכנסת איתן. חבר הכנסת לנדאו. חבר הכנסת לנדאו, בן סיעתך עומד על הדוכן, שר בממשלת ישראל. בוא נאפשר לו.

שר המשפטים צ' הנגבי:

אם באים המציעים ואומרים, שהחוק איננו מושלם, וגם בו יש פגמים, וגם בו נתגלו אי-אלו ליקויים – אני באמת האחרון שאתווכח עם קביעה זו. מסתבר שגם החכמים בחברי הכנסת אינם מסוגלים להוציא מתחת ידם מסמך שכל כולו נבואה לגבי העתיד.

שבח וייס (העבודה):

— — — אנחנו תכננו לנצח — — —

שר המשפטים צ' הנגבי:

למי שלא שמע – חבר הכנסת וייס אמר שתכליתו של החוק היתה להביא לניצחונה של הממשלה דאז. דא עקא, זה לא קרה. זהו הפגם שבחוק. אולי זהו הפגם הפוליטי, חבר הכנסת שבח וייס. אבל יש גם פגמים של ממש; דווקא אלה שחברי הכנסת לא עמדו עליהם.

אברהם פורז (מרצ):

אדוני השר, עמדת הממשלה היא נגד החוק?

שר המשפטים צ' הנגבי:

עמדת הממשלה היא נגד שתי הצעות החוק.

אברהם פורח (מרצ):

עוזי לנדאו (הליכוד-גשר-צומת):

היו"ר ד' טל:

חברי הכנסת, אני מבקש את תשומת לבכם לדבריו של שר המשפטים. חבר הכנסת לנדאו, אנא ממך.

שבח וייס (העבודה):

הערה לסדר הדיון, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ד' טל:

בבקשה, אדוני.

שבח וייס (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אני מודה לך.

אדוני שר המשפטים, יש מסורת מוצקה ומוצדקת בבית הזה, שבחוקי בחירות הממשלה יכולה לנקוט עמדה פוליטית באמצעות הקואליציה, אבל עמדה פורמלית אין לה. דווקא בחוק זה, שחילוקי הדעות בו כל כך מרתקים בבית הזה וחוצים מפלגות, אני הייתי ממליץ שהמסורת הזאת של אי-התערבות תימשך, דווקא מול העובדה שזה מאוד מגוון את הבית ואת דעותיו. אז אנא, תמשיכו במסורת הזאת. זאת לא חובה, אבל זו מסורת מאוד מעניינת וחשובה. תנו לנו להחליט.

היו"ר ד' טל:

תודה רבה, חבר הכנסת שבח וייס. בבקשה, אדוני.

שר המשפטים צ' הנגבי:

אם אנחנו עוסקים בפגמים במצב החוקתי הקיים, נדמה לי שמה שבאמת היה צריך להיות נדון כאן היום הוא פגם אחר, שהביא להחלשתו של החוק. הפגם הוא, שהכנסת, בסופו של דבר, למרות ההצעה המקורית בוועדת החוקה, חוק ומשפט, החליטה שניתן להביע אי-אמון או למעשה ניתן שלא לאשר את שרי הממשלה כפי שהם מובאים לאישור הכנסת ביום כינון הממשלה, אם אין רוב של 61. כמו כן, ניתן להביע אי-אמון ברוב של 61, ואזי הכנסת מתפזרת ויש בחירות מיוחדות בתוך 60 יום. לי נדמה שזהו הפגם המהותי שעדיין נותר על כנו. ההצעה המקורית, שכמדומני גם ראש הממשלה דאז, חבר הכנסת בקדנציה קודם לכן, יצחק רבין, זכרו לברכה, תמך בה – – –

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

הוא השאיר צוואה. כמו בתחום המדיני-הביטחוני, גם בנושא הזה הוא השאיר צוואה.

שר המשפטים צ' הנגבי:

הוא אז דיבר על כך, ש-65 חברי כנסת הם הרוב הדרוש להפלתה של ממשלה לאחר כינון הממשלה ולאחר הבחירה הישירה. זה באמת מתאים לפילוסופיה שביסוד החוק, שהקדנציה תהיה קדנציה מושלמת, על-פי בחירת העם, אלא אם באמת לא כתוצאה מקונויקטורה וכתוצאה מאיזה נסיבות מקריות אד-הוק מושג רוב מקרי נגד ראש הממשלה; אף שגם רוב של 61 איננו באופן הכרחי רוב מקרי, כדי להבטיח את הדבר דובר על רוב של 65.

כמדומני – חבר הכנסת שבח וייס יכול לתקן אותי אם אני טועה – שהיו גם הצעות על אי-אמון ברוב של 70 חברי כנסת, וגם להן נמצאו תימוכין גם בקרב האקדמיה וגם בקרב הבית הזה. חבר הכנסת שחל זוכר את הדיונים. ייתכן שאפילו הוא היה בין המצדדים ברוב הזה.

זה פגם שניתן לקיים עליו בבית הזה, בקדנציה הזאת, דיון לגופו של עניין, כי כרגע הוא איננו רלוונטי לקדנציה הזאת.

שבח וייס (העבודה):

שר המשפטים צ' הנגבי:

לא. אני חושב, שהמסורת כפי שהיתה היא, שגם אם יהיה שינוי בחוק הוא לא יהיה תקף בקדנציה הנוכחית, זו שמעבירה אותו. כך שלא ניתן יהיה להאשים ממשלה, אם היא מצדדת בהצעת החוק – אני לא יודע מה עמדת הממשלה, כי לא הוצעה הצעת חוק כזאת – אבל אילו הוצעה הצעה, ביוזמת הכנסת או ביוזמת הממשלה, שאומרת שרוב להפלת ממשלה יצטרך למנות לפחות 65 חברי כנסת, גם זה לא צריך לבוא לעזרתה של הממשלה הנוכחית, כיוון שצריך להחיל אותה בקדנציה הבאה. ואז ברור שלא ידוע מראש מי תהיה הממשלה שתיהנה ומי תהיה האופוזיציה שתינזק ממהלך כזה.

בכל מקרה, לדעתי, דווקא ההצעות של חבר הכנסת זאבי וחברת הכנסת נעמי חזן עדיין אינן בשלות להכרעה. אינני שולל, חברת הכנסת חזן וחבר הכנסת זאבי, את האפשרות, שדבריתם על הפגמים שבחוק יתקבלו בסופו של דבר על דעת הבית הזה. אנחנו באמת בתחילתה של קדנציה, ופרק הזמן המינימלי לבחינה מושכלת הוא על בסיס ניסיון של ארבע שנים, ולא פחות מכך – שלוש שנים או שלוש שנים וחצי. בסך הכול, כמדומני, אפילו לא שנה מיום כינונה של הממשלה, שהיה ב-18 בחודש יוני, לא הגיוני להביא לשינוי כל כך גורף.

אני רוצה להזכיר, שבבית הזה כבר נדונו הצעות מספר בקדנציה הזאת; חלקן נדחה, ואני חושב שהצעה מסוימת אחת זכתה אפילו לרוב. חבר הכנסת שחל, ההצעה שלך, שעברה לוועדת החוקה, היתה זהה להצעות האלה או שהיא נגעה למשהו מסוים?

משה שחל (העבודה):

ההצעות האלה זהות להצעה שלי.

שבח וייס (העבודה):

חיים רמון (העבודה):

שר המשפטים צ' הנגבי:

אדוני היושב-ראש, אולי אעשה הפסקה בדברי, כי חבר הכנסת חיים רמון רוצה להשיב לחברת הכנסת חזן.

היו"ר ד' טל:

חבר הכנסת רמון, אתה עדיין רוצה להשיב לחברת הכנסת נעמי חזן?

חיים רמון (העבודה):

בוודאי.

היו"ר ד' טל:

אם השר מסכים, אני ודאי לא אתנגד.

נעמי חזן (מרצ):

רחבעם זאבי (מולדת):

אין לך מעמד - - -

היו"ר ד' טל:

חבר הכנסת זאבי, לא צריך לרגוז. חבר הכנסת פורז יאמר את דברו. לאחר מכן – חבר הכנסת שבח וייס. חבר הכנסת רמון, הואל נא לשבת, תיכף נמשיך.

עוזי לדאו (הליכוד-גשר-צומת):

היו"ר ד' טל:

שר המשפטים, כפי שאמר חבר הכנסת שבח וייס, עשה איזו קומבינה עם חבר הכנסת רמון.

חיים אורון (מרצ):

הוא לא יכול.

היו"ר ד' טל:

חבר הכנסת אורון, מה קרה? – סברתי שהדבר ניתן.

רחבעם זאבי (מולדת):

היו"ר ד' טל:

חבר הכנסת זאבי, הרי לא נעשה דבר בניגוד לתקנון. תיכף נבהיר הבהר היטב. חבר הכנסת אורון, מה קרה לך? אתה לא רץ בהסתדרות יחד אתו?

רחבעם זאבי (מולדת):

השר אמר במפורש שהוא עונה על שתי ההצעות.

היו"ר ד' טל:

חבר הכנסת זאבי, לא צריך לצעוק.

רחבעם זאבי (מולדת):

הוא אמר במפורש שהוא עונה על שתי ההצעות.

היו"ר ד' טל:

חבר הכנסת זאבי, אין טעם לצרוח. חבר הכנסת פורז, בבקשה. אבל אנא, בקצרה.

אברהם פורח (מרצ):

אדוני היושב-ראש, שר המשפטים קיבל את עצתו של חבר הכנסת שבח וייס, שלפיה לממשלה אין עמדה ואין זה ראוי שבנושא של שיטת בחירות תהיה לממשלה עמדה. לפיכך, מותר לחברי כנסת המבקשים להסיר את ההצעות לנמק – ואני אחד מהם, אני לא יודע מי השני. אני רוצה לנמק מדוע צריך להסיר.

היו"ר ד' טל:

יהיה לך הזמן לנמק. חבר הכנסת שבח וייס.

שבח וייס (העבודה):

אדוני היושב-ראש, מובן ששר המשפטים רשאי לחזור בו. לי היתה הרגשה שהוא קיבל את עצתי, ואני מבקש לשכנע אותו עוד הפעם שהוא יקבל את הצעתי. לא מקובל בבית הזה שהממשלה מתערבת. היא לא צריכה היום להתערב מכיוון שהעמדה של הבית מאוד מגוונת. דווקא בשל כך היא לא צריכה להתערב, והייתי אומר שאין לה אפילו סיבה פוליטית להתערב. תראו מה שקורה פה. זה דבר ראשון.

שנית, ביקשתי להסיר ראשון, לפני שהגיעו בכלל להצעת נעמי חזן. לי בכלל לא מפריע שחיים רמון יסיר, ואני אסיר את הצעת גנדי.

היו"ר ד' טל:

תודה רבה. אדוני השר, בבקשה. אנחנו נפתור את הבעיות. השר ישיב ונמשיך הלאה. חבר הכנסת שבח וייס יסיר את הצעתו של חבר הכנסת זאבי, וחבר הכנסת אברהם פורח יסיר את הצעתה של חברת הכנסת נעמי חזן.

רחבעם זאבי (מולדת):

לא יכול.

היו"ר ד' טל:

אדוני, שר המשפטים, בבקשה.

נעמי חזן (מרצ):

אדוני היושב-ראש, אפשר להעלות הצעה לסדר?

היו"ר ד' טל:

לא עכשיו, לא עכשיו.

נעמי חזן (מרצ):

אבל זה בדיוק בשאלה הפרוצדורלית, אדוני. יש לי פה מסמך – – –

היו"ר ד' טל:

גברתי, לא קיבלת את רשות הדיבור.

נעמי חזן (מרצ):

זו שאלה פרוצדורלית.

היו"ר ד' טל:

לא קיבלת את רשות הדיבור. אני לא נותן לך. הואילי נא לשבת. בבקשה, גברתי, הואילי נא לשבת. אדוני, שר המשפטים, המיקרופון שלך.

שר המשפטים צ' הנגבי:

אדוני היושב-ראש, יכול להיות שיש פה אי-הבנה, ואני רוצה להבהיר את הדברים. החלטת ועדת השרים לחקיקה לגבי שתי הצעות החוק היא נגד.

נעמי חזן (מרצ):

יש לי המסמך.

שר המשפטים צ' הנגבי:

בעת שעליתי אל הבמה ביקש ממני חבר הכנסת רמון, שאאפשר לו לייצג את אחת העמדות, שבעיניו היא חשובה.

חיים אורון (מרצ):

אבל הוא לא מייצג אותך – – –

היו"ר ד' טל:

חבר הכנסת אורון.

נעמי חזן (מרצ):

זה במסגרת האחדות הלאומית?

שר המשפטים צ' הנגבי:

רבותי, שאלתי אותו על מה הוא מסתמך בתקנון, והוא אמר לי כך: אם בנושא מסוים הממשלה איננה מביעה עמדה לכאן או לכאן, זכותו של חבר כנסת – ואיני יודע אם זה חבר כנסת או סיעה – להתנגד להצעת החוק. מכיוון שהנימוקים שלי בקשר להצעת החוק של רחבעם זאבי זהים לנימוקים שלי נגד הצעת החוק של נעמי חזן, מצאתי לנכון להודיע לפני משורת הדין, מתוך חברות ומתוך רצון לשמוע גם את טעמיו של חבר הכנסת רמון, שאני מוכן להבהיר שלעניין הצעתו של חבר הכנסת זאבי אין לי עמדה, ובעניין הצעתה של חברת הכנסת חזן יש לי עמדה.

נעמי חזן (מרצ):

אבל חלק ניכר מדבריך – – –

שר המשפטים צ' הנגבי:

אני לא שומע. אם את יכולה לגשת למיקרופון – אודה לך.

היו"ר ד' טל:

סליחה, אדוני השר, עם כל הכבוד לך, מי שמנהל את הישיבה זה היושב-ראש. גברתי, אני לא מאפשר לך כרגע. אני רוצה לעבור לשלב הבא.

נעמי חזן (מרצ):

— — — אני רוצה

היו"ר ד' טל:

סליחה, גברתי. סליחה, עם כל הכבוד, שר המשפטים מנהל את משרד המשפטים ולא את מליאת הכנסת. אין לי בעיה להתחלף אתו, אבל בפעם הבאה. בבקשה, אדוני, תסיים.

חיים רמון (העבודה):

יש לי הצעת פשרה.

היו"ר ד' טל:

אדוני השר, בבקשה, תסיים.

קראות:

— — —

נעמי חזן (מרצ):

לא, הוא ענה לי, הוא ענה לי.

היו"ר ד' טל:

חברי הכנסת, אני מבקש.

שר המשפטים צ' הנגבי:

אדוני היושב-ראש, אני קורא את סעיף 137(ב): "תמכה הממשלה בהעברת ההצעה לוועדה או לא נקטה עמדה, רשאי אחד מחברי הכנסת להציע להסיר את הצעת החוק מסדר-היום ולנמק את הצעתו במסגרת של עשר דקות".

היו"ר ד' טל:

טוב, זה לא המקרה. זה לא המקרה.

חיים רמון (העבודה):

זה המקרה.

היו"ר ד' טל:

זה לא המקרה. זה בפירוש לא המקרה. אדוני יסיים, ואנחנו נאפשר לחבר הכנסת שבח וייס להסיר את הצעתו של זאבי, ונמשיך את סדר-היום.

שר המשפטים צ' הנגבי:

אבל אם זה לא המקרה, חבר הכנסת וייס לא יכול להסיר את ההצעה של זאבי.

ח כהן (מרצ):

נכון, נכון.

שר המשפטים צ' הנגבי:

אדוני היושב-ראש, אם זה לא אפשרי, אזי גם שבח וייס לא יכול.

היו"ר ד' טל:

לא, שבח וייס יכול להסיר את הצעתו של חבר הכנסת זאבי, וחבר הכנסת אברהם פורז יכול להסיר את הצעתה של נעמי חזן.

קריאות:

היו"ר ד' טל:

סליחה, סליחה. אדוני סיים?

שר המשפטים צ' הנגבי:

לא, אני רוצה להביע את עמדתי.

תמר גוז'נסקי (חד"ש-בל"ד):

מהי עמדת הממשלה?

היו"ר ד' טל:

רק רגע, רבותי. עכשיו תשמעו את עמדת הממשלה. אדוני השר, בבקשה.

חיים רמון (העבודה):

למה אתה לא נותן לי לדבר?

היו"ר ד' טל:

אין לך אפשרות לדבר. אין.

קריאות:

היו"ר ד' טל:

אני סברתי לתומי, שזה נתון לשיקול דעתי. לאחר התייעצות הבינותי שזה לא נתון לשיקול דעתי. התקנון מדבר אחרת. אשר על כן, אני מצטער ואני משיב את פניך ריקם. אדוני, בבקשה.

שר המשפטים צ' הנגבי:

רבתי, אני רוצה לסיים בכמה משפטים. ראשית, אני חושב שהפרשנות של היושב-ראש איננה נכונה, אבל אנחנו צריכים לקבל את עמדתו. אני מבין גם מיושב-ראש הקואליציה שכבר שכנעתי את הכנסת, כך שבכלל הפרשנות הזאת כרגע לא רלוונטית.

לכן, אני אומר לסיום: נשמע את טיעוני חברי הכנסת וייס ורמון.

היו"ר ד' טל:

רק רגע, אדוני השר. אני מבקש מהסדרנים שם לדאוג לשקט. חבר הכנסת פניו בדש. אני מבקש מהסדרנים לדאוג לשקט ולסגור את הדלתות.

שר המשפטים צ' הנגבי:

הממשלה מתנגדת לשתי הצעות החוק ומבקשת להסיר אותן מסדר-היום של הכנסת.

היו"ר ד' טל:

תודה רבה, אדוני.

תמר גוז'נסקי (חד"ש-בל"ד):

עכשיו עוברים להצבעה.

היו"ר ד' טל:

רגע, רגע, גברתי. חברת הכנסת נעמי חזן ביקשה לומר משהו?

קריאות:

היו"ר ד' טל:

היא לא ביקשה לומר משהו? אין לך מה לומר? אני הבינתי שגברתי רצתה לומר משהו.

אברהם פורח (מרצ):

היו"ר ד' טל:

סליחה, כן, כיוון שהשר ביקש להסיר וחברת הכנסת ביקשה לומר משהו, ומותר לה, אני מאפשר לה לומר.

אברהם פורח (מרצ):

היא היתה יכולה להשיב.

היו"ר ד' טל:

אמת ויציב.

נעמי חזן (מרצ):

השר החליט סוף סוף מהי עמדתו. אני חוזרת ופונה לכל אחד מחברי הכנסת, ולא חשוב אם הוא בקואליציה או באופוזיציה. על נושאים קונסטיטוציוניים אין מפעילים משמעת קואליציונית. אני מבינה שראש הממשלה בכל זאת החליט להגיע. חברי הכנסת, אני עדיין פונה אליכם. אלה נושאים שאינם שנויים במחלוקת בין ימין לבין שמאל. אלה נושאים שנוגעים למהות הדמוקרטיה במדינת ישראל.

אבקש מכל אחד מכם להצביע על-פי מצפוננו או מצפונה. כל מדינת ישראל מסתכלת כיצד חברי הכנסת מתנהגים בשאלה הבסיסית לגבי אופי המשטר הדמוקרטי במדינת ישראל. תודה.

היו"ר ד' טל:

תודה, גברתי. אדוני רוצה לומר? בבקשה, בתוקף הזכות שניתנה לו, חמש דקות.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב בראש, חברי הכנסת הנוכחים, הניסיונות בחמש הדקות האחרונות או בעשר הדקות האחרונות לשנות את סדרי הדיון ולכופף את התקנון לא הוסיפו כבוד לכנסת. צריך פשוט ללמוד לקרוא את התקנון בעברית פשוטה, ואנחנו מצפים להבנת הנקרא ממי שהגיע להיות חבר בכנסת ישראל.

עכשיו, כאשר כבר לא ידברו אחרים – אני מבין נכון, אדוני היושב-ראש? – אני רוצה רק להדגיש עוד הפעם את מה שאמרתי קודם ואת מה שאמרה חברתי, חברת הכנסת נעמי חזן.

שאול יהלום (מפד"ל):

נהייתם חברים?

רחבעם זאבי (מולדת):

כן, בכנסת אני חבר גם עם דראושה וגם עם דהאמשה וגם אתך.

היו"ר ד' טל:

וגר זאבי עם כולם.

רחבעם זאבי (מולדת):

וגם אתך. זה לא חידוש.

שבח וייס (העבודה):

וגר זאבי עם "געי וועייס".

רחבעם זאבי (מולדת):

טוב.

מצפים מכם היום, חברי הקואליציה, שתהיה משמעת סיעתית, ולכן היו פרפורים כאלה – השר בעד, הממשלה בעד, הממשלה נגד – כי אז זה סותר את החובה למשמעת סיעתית. אני רוצה להזכיר לכם, שראש הממשלה נתניהו, בהיותו חבר כנסת, מרד במשמעת הסיעתית של הליכוד דאז והצביע בחוק הזה, בדיוק בחוק הזה, נגד סיעתו, ובקול המרדני שלו עבר החוק הזה.

מיכאל איתן (הליכוד-גשר-צומת):

זה היה בסדר?

רחבעם זאבי (מולדת):

לכן אני פונה אליכם, חברי הקואליציה, שקיבלתם הוראות בעל-פה ובכתב – –

אליעזר זנדברג (הליכוד-גשר-צומת):

זה היה בקריאה השנייה והשלישית.

רחבעם זאבי (מולדת):

– – להצביע מתוך משמעת קואליציונית, לצפצף על המשמעת הקואליציונית ולהצביע לפי המצפון שלכם. אם אתם חושבים שזה טוב שיש בחירה ישירה של ראש ממשלה, תצביעו נגד. אבל אם ראתם מה שראה כל העם בישראל במשך שנה שלמה – ראש ממשלה שחושב שהוא נשיא ועושה

מינויים כפי שעושה נשיא, וראש ממשלה שסבור שיש לו הכוח להתעלם מהשותפים שלו בקואליציה –
זוה לאו דווקא מר ביבי נתניהו, מחר זה יכול להיות גם מישהו אחר – תצביעו לפי מצפונכם, נחזור
כולנו לחוק הישן, מה שקוראים המשפטנים סטטוס קוו אנטה, ובא לציון גואל.

היו"ר ד' טל:

תודה רבה, חבר הכנסת זאבי.

שבח וייס (העבודה):

היו"ר ד' טל:

לא, לא, סליחה.

אנחנו עוברים, רבותי, להצבעה על הצעת החוק של חבר הכנסת זאבי – הצעת חוק-יסוד: הממשלה
(תיקון – ביטול הבחירה הישירה).

הצבעה מס' 14

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 18

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – 37

נמנעים – 2

ההצעה להסיר את הצעת חוק-יסוד: הממשלה (תיקון ביטול הבחירה הישירה)

מסדר-היום נתקבלה.

היו"ר ד' טל:

בעד – 18, נגד – 37, שני נמנעים.

אנחנו עוברים להצבעה על הצעתה של חברת הכנסת נעמי חזן, וכאן תהיה הצבעה שמיית.

שבח וייס (העבודה):

אולי לסדר ההצבעה?

היו"ר ד' טל:

לא, אמרתי שלא. אני רוצה לעבור הלאה.

שבח וייס (העבודה):

אדוני, לסדר ההצבעה.

היו"ר ד' טל:

אני מתקן: ההצבעה היא אישית.

בבקשה, אדוני המזכיר.

מזכיר הכנסת א' האן: (קורא בשמות חברי הכנסת)

יולי-יואל אדלשטיין – אינו נוכח רפאל אדרי – אינו נוכח אהוד אולמרט – אינו נוכח אורי אור – בעד
חיים אורון – בעד אפי אושעיה – אינו נוכח דוד אזולאי – נגד דליה איציק – בעד מיכאל איתן – נגד
רפאל איתן – נגד רפאל אלול – אינו נוכח בנימין אלון – בעד טלב אלסאנע – בעד זאב בנימין בגין –
אינו נוכח פני בדש – נגד זאב בויס – נגד יגאל ביבי – אינו נוכח יוסף ביילין – אינו נוכח נעמי
בלומנטל – אינה נוכחת בנימין בן-אליעזר – אינו נוכח אליהו בן-מנחם – בעד שלמה בן-עמי – אינו
נוכח שמריהו בן-צור – נגד שלמה בניזרי – אינו נוכח רומן ברונפמן – אינו נוכח עוזי ברעם – אינו נוכח
אהוד ברק – אינו נוכח עזמי בשארה – בעד תמר גוז'נסקי – בעד מיכה גולדמן – אינו נוכח אלי
גולדשמידט – אינו נוכח אריה גמליאל – אינו נוכח משה גפני – אינו נוכח עבד-אלמאלכ דהאמשה –
אינו נוכח נסים דהן – נגד חיים דיין – נמנע יעל דיין – אינה נוכחת עבד-אלוהב דראושה – אינו נוכח
אריה דרעי – אינו נוכח אברהם הירשזון – נגד שמואל הלפרט – נגד זבולון המר – נגד צחי הנגבי –
נגד צבי הנדל – נגד יהודה הראל – נגד צבי ויינברג – אינו נוכח שבח וייס –

שבח וייס (העבודה):

אני מקוּזז עם יושב-ראש הכנסת, אבל אני בעד.

מזכיר הכנסת א' האן: (קורא בשמות חברי הכנסת)

יצחק וקנין – נגד רחבעם זאבי – בעד נסים זולילי – אינו נוכח עמנואל זיסמן – נגד אליעזר זנדברג – נגד נעמי חזן – בעד תאופיק חטיב – בעד דוד טל – נגד סאלח טריף – אינו נוכח יונה יהב – בעד שאול יהלום – נגד אברהם יחזקאל – אינו נוכח אליהו ישי – נגד איתן כבל – בעד יצחק כהן – נגד רן כהן – אינו נוכח רענן כהן – אינו נוכח יוסי כץ – אינו נוכח לימור לבנת – אינה נוכחת אלכסנדר לובוצקי – אינו נוכח דוד לוי – אינו נוכח יצחק לוי – נגד מקסים לוי – אינו נוכח עוזי לנדאו – בעד סופה לנדבר – אינה נוכחת יהודה לנקרי – נגד ענת מאור – בעד אדיסו מאסלה – אינו נוכח דוד מגן – אינו נוכח האשם מחאמיד – אינו נוכח חגי מירום – אינו נוכח נואף מסאלחה – אינו נוכח יהושע מצא – אינו נוכח יצחק מרדכי – אינו נוכח דן מרידור – אינו נוכח מיכאל נודלמן – אינו נוכח בנימין נתניהו – נגד מרינה סולודקין – אינה נוכחת ניסן סלומינסקי – נגד סאלח סלים – אינו נוכח אפרים סנה – אינו נוכח אחמד סעד – בעד גדעון עזרא – נגד שאול עמור – אינו נוכח אברהם פורז – נגד חנן פורת – נגד אופיר פינס-פז – אינו נוכח משה פלד – נגד רפאל פנחסי – נגד מאיר פרוש – נגד שמעון פרס – בעד עמיר פרץ – אינו נוכח וליד צאדק חאג'יחיא – בעד דוד צוקר – נגד אביגדור קהלני – אינו נוכח מיכאל קליינר – בעד משה קצב – אינו נוכח דוד ראם – בעד אברהם רביץ – אינו נוכח אמנון רובינשטיין – נגד ראובן ריבלין – נגד חיים רמון – נגד אבנר חי שאקי – נגד אברהם שוחט – אינו נוכח משה שחל – בעד מאיר שטרית – נגד יורי שטרן – אינו נוכח סילבן שלום – נגד שלום שמחון – אינו נוכח אריאל שרון – אינו נוכח יוסי שריד – אינו נוכח נתן שרנסקי – אינו נוכח דן תיכון – אינו נוכח

היו"ר ד' טל:

בעוד דקה נקבל את הסיכומים, ואז נכריז על התוצאות.

שבח וייס (העבודה):

אדוני היושב-ראש, מכיוון שמדובר ביושב-ראש הכנסת והוא נאלץ לצאת לאיזה אירוע, התקזזתי אתו. לא מקובל לומר במקרה כזה שהוא לא נוכח. הוא נגד ואני בעד.

היו"ר ד' טל:

אני מודה לך על ההבהרה. האם יש מישהו מחברי הכנסת שלא קראו את שמו, חוץ מחבר הכנסת שלמה בן-עמי, שקודם לא היה ועתה הוא נמצא, ומצביע בעד?

22 בעד, 37 נגד, נמנע אחד. הצעת החוק של חברת הכנסת נעמי חזן לא מתקבלת.

הצעת חוק איסור לשון הרע (תיקון – עולה אזרחית ושיפוט מהיר), התשנ"ז-1997

(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

היו"ר ד' טל:

אנחנו עוברים להמשך סדר-היום: הצעת חוק איסור לשון הרע (תיקון – עולה אזרחית ושיפוט מהיר), התשנ"ז-1997; הצעה פ/1249. חברי הכנסת צבי ויינברג ויונה יהב ינמקו. חבר הכנסת צבי ויינברג, בבקשה, חמש דקות. לאחר מכן חבר הכנסת יונה יהב, חמש דקות.

צבי ויינברג (ישראל בעלייה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כאשר עליתי ארצה לפני כחמש שנים, שמתי לב לתופעה שאינה קיימת לא בארצות-הברית, לא בקנדה ולא בצרפת ולא במדינות אחרות שאני מכיר – בכותרות העיתונים וכן בתוכן המאמרים מדגישים את המוצא האתני או הלאומי של הנחשד בפלילים. כך, למשל, משפטים כמו "עולה מרוסיה רצח את אשתו", או "עולה מרוסיה נעצר", החוזרים בתקשורת שוב ושוב, יוצרים סטיגמות נגד קהל שלם של עלייה עצומה בגודלה, שתורמת באופן מובהק לצמיחתה הכלכלית של המדינה.

אין עוד מדינה בתולדות ההגירות המודרניות שזכתה לקלוט עלייה כה גדולה ומבורכת בתקופה כה קצרה של שבע שנים. בין העולים מחבר העמים יש עשרות אלפי רופאים, מהנדסים, מדענים ומוסיקאים, פילוסופים, אמנים ואנשי תיאטרון שהגיעו ארצה בעלי הישגים מרשימים בתחומי עיסוקם וסטטוס גבוה בארץ מוצאם.

הנזק בפרסומים המעליבים האלה הוא כפול: מצד אחד הוא גורם להרגשה של השפלה, של השמצה ושל חוסר שוויון אצל מאות אלפי אזרחי ישראל, ומצד שני הוא תוקע טריז וגורם להפרדה, לניכור ולרגשי איבה בין קהל העולים לאוכלוסייה הוותיקה.

כדוגמה למה שקורה בעיתונות אני רוצה להצביע על כתבתה של העיתונאית לילי גלילי בעיתון "הארץ" לפני כשנה. היא מתארת מפגש של קבוצת ישראלים בחנות מכולת באחת משכונותיה של ירושלים. אני מצטט: "לפתע שלף אחד הנוכחים מכיסו ערימה של גזרי עיתונים, ופרס על הדלפק כותרות מנקרות עיניים, כולן עסקו בעולים. מאפיה רוסית – כן, עוד לפני שנה – זעקו כמה מהכותרות בגרסאות שונות. נערות ליווי רוסיות כיכבו בכותרות אחרות. עולה מרוסיה הרג את אשתו". הגברת גלילי ממשיכה: "מכאן התפתח רב-שיח רווי שטנה עדתית וחברתית. הרוסים גם לא יהודים, גם מאפיה, גם סיכון ביטחוני, והרי היה כתוב בעיתון והנה פה הכותרת: כל המדענים הרוסים הם סיכון ביטחוני."

ועוד כותבת הגברת גלילי: "משתתפי השיח במכולת הירושלמית – ונראה שלא רק הם – אינם רואים בעלייה ערך אלא נטל". והיא מסיימת: "הפגיעה בתנאי חייהן של שכבות נרחבות עלולה להזין שנאה ותופעות שדומה היה כי נעלמו מן הזירה החברתית בישראל".

אני קורא את העיתונים הרציניים בעולם המערבי כבר יותר מ-30 שנה, ומעולם לא פגשתי תופעה דומה. בכל העולם התרבותי יש חוקים האוסרים הסתה של עוינות ואיבה על רקע גזעני, אתני או לאומי. מדוע החוקים האלה, שלכאורה קיימים בחוק לשון הרע מ-1965, אינם יעילים במדינת ישראל? מדוע החברה הישראלית שומעת שוב ושוב רק על התופעות השליליות של העלייה מחבר העמים ולא על העובדה שמדובר בעלייה איכותית ולא על תרומתה העצומה של עלייה זו להתפתחות החברה והמשק?

בסקר שנערך לאחרונה על-ידי "טלסקר", לקראת יום עיון שקיימו הנשים בישראל והפורום הציוני, לגבי עמדות הציבור כלפי העולות מברית-המועצות, נמצא, ש-44% מהציבור מסכימים ש"רבות מהעולות עוסקות במתן שירותי מין", ושל-65% מהציבור יש עמדות שליליות כלפי העולות. ואולי הדבר החשוב ביותר: בסקר נמצא פער של 20% לטובת אלה שאמרו שאמצעי התקשורת היוו את מקור המידע העיקרי שלהם בנושא העולות מחבר העמים, בהשוואה לאלה שקבעו את עמדותיהם מתוך היכרות אישית עם העולות.

ואכן, אף שבחוק לשון הרע הישראלי מצוין במפורש שאסור לבזות אדם בשל מוצאו או דתו – למרות זאת המציאות היום היא, שהעיתונות הישראלית לקחה לעצמה את הזכות להשמיץ ולהדביק תוויות לקבוצות שונות בחברה הישראלית. מצב זה הוא בלתי נסבל.

European באירופה, הנורמות בנוגע לחוקי לשון הרע הן מחמירות ביותר. לאחרונה אימצה את החוק הצרפתי, שהינו חמור ביותר, ואביא כמה דוגמאות. על-פי Convention on Human Rights, חוק זה, עיתונאי הכותב מאמר שבו הוא מאשים או מותח ביקורת על אדם חייב להוכיח תחילה, שמאמרו מבוסס על מחקר מעמיק בנושא, ולא על שמועות או על סתם התרשמויות אישיות שלו. עיתונאי חייב גם להוכיח, שכוונתו בכתיבת המאמר היתה הוגנת ונקייה מכל כוונות זדון, ועליו לכתוב בסגנון כתיבה מתון, שאינו נותן עילה למשוא פנים.

היהדות במקורותיה מקפידה ביותר בקשר ללשון הרע, ואני מצטט מתוך ספרו של חבר הכנסת יונה יהב – "לשון הרע": "הלשון, לא זו בלבד שיש בכוחה להמית, אלא שפגיעתה קשה מפגיעת החרב. בעוד שהחרב אינה הורגת אלא את העומד בקרבתה, הרי הלשון מסוגלת לקטול גם את מי שמצוי הרחק ממנה, והרי זה שנאמר המוות והחיים ביד הלשון".

לסיכום, אני רוצה להדגיש, שהנושא הציוני של העלייה הוא עדיין אתגר עליון, ושהבעיה הדמוגרפית של מדינת ישראל עדיין מרכזית לעצם קיומנו. היום כבר ברור, שרק קליטה מוצלחת של העלייה שקיבלנו תיצור את האפשרות למשוך אלינו את מיליון היהודים שעדיין נשארו בחבר העמים, והקליטה המוצלחת הזו קשורה במידה רבה בתדמית של העולים כפי שהיא מצטיירת בכלי התקשורת.

בהרצאתו בכנסת לפני כחודשיים דיבר נשיא בית-המשפט העליון השופט אהרן ברק, על כבוד האדם, על עקרון השוויון וחשיבות עקרון השוויון לשלטון החוק במדינת ישראל. הוא אמר: "ביסוד תפיסתו של שלטון החוק המהותי עומד האדם. כבוד האדם הוא ערך יסודי לכל חברה. כבוד האדם נגזר מהמסורת שלנו. כבוד האדם הוא כבודו של כל אדם. מכבוד האדם מתבקש עקרון השוויון".

בספרו "פרשנות במשפט" נשיא בית-המשפט העליון אהרן ברק מצטט את השופט שמגר בציינו: "הכלל שלפיו אין מפלים בין אדם לאדם מטעמי גזע, מין, לאום, עדה, ארץ מוצא, דת, השקפה או

מעמד חברתי הוא עקרון יסוד חוקתי השלוב ושזור בתפיסות היסוד המשפטיות שלנו ומהווה חלק בלתי נפרד מהן". ועוד כותב השופט ברק: "תחושת חוסר השוויון היא הקשה שבתחושות, היא פוגעת בכוחות המאחדים את החברה. היא פוגעת בזוהתו העצמית של האדם".

לסיכום, אדוני היושב-ראש, כל אלה ששוללים את העיקרון הזה מחבלים גם בשלטון החוק של מדינת ישראל. אני מודה לך.

היו"ר ד' טל:

תודה רבה, אדוני. אדוני שר המשפטים. לאחר מכן ישיב חבר הכנסת יונה יהב.

שר המשפטים צ' הנגבי:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ראשית אני רוצה לברך את שני המציעים, חברי הכנסת ויינברג ויהב, שמגלים שיתוף פעולה, אופוזיציה-קואליציה, בסוגיה שהיא באמת סוגיה שאיננה קשורה לשסע האידיאולוגי או למחלוקת הפוליטית, אלא באמת מגלה נושא שיש בו כדי לקומם ציבורים רחבים שנגרם להם עוול באמצעות פרסומים שהם לשון הרע.

ועדת השרים לחקיקה לא יכלה להסכים לכל הסעיפים שמוצעים על-ידי שני חברי הכנסת. חלקם נראים לנו, חלקם לא, חלקם – אולי ניתן להסכים להם, לו היה הנוסח שונה. לאור זאת ביקשנו מן המציעים להימנע בשלב זה מהעלאת הצעת החוק. הם החליטו מה שהחליטו, והכנסת תאמר את דברה.

לגופו של עניין, ההצעה מציעה לבטל את ההסדר שקיים היום בחוק איסור לשון הרע לגבי הוצאת לשון הרע על ציבור ולהשוות אותה למעשה להוצאת לשון הרע על יחיד. ההסדר המיוחד שקיים הוצע בשעתו על-ידי ועדה בראשותו של השופט ויתקון, והוא מאזן, לדעת משרד המשפטים, באופן ראוי את הערכים של חופש הביטוי מזה והגנה על שמו של ציבור מזה.

בניגוד לחלק מן המדינות, במשפט הישראלי גם הוצאת לשון הרע על ציבור איננה מותרת, היא התנהגות אסורה, אך התביעה בגין התנהגות שיש בה כדי להוציא לשון הרע על ציבור נתונה בידי של היועץ המשפטי לממשלה, והוא זה שאמור להבטיח את האפשרות שיתפתח דיון ציבורי פתוח בבעיות לאומיות חברתיות שונות מבלי שתהיה תחושה שכל אמירה כזו או אחרת יכולה להוביל לתביעה בגין הוצאת לשון הרע.

ההצעה מציעה כמו כן, שתביעות בשל לשון הרע יידונו בבית-משפט בהליך של שיפוט מהיר, וכן לקבוע להן עונשי מינימום.

חברי הכנסת אינם צריכים ממני כרגע הסברים על הבעייתיות של סוגיית עונשי המינימום. הנושא הזה מצוי בדיון ציבורי הרבה שנים, בהרבה סוגיות, ובהחלט קשה לומר, שדווקא לשון הרע היא

הסוגיה שבה הליך של קביעת עונשי מינימום הוא מועדף על פני נושאים אחרים שאנחנו מתקשים מאוד לכפות בהם על שופטי ישראל גדר מאוד מאוד מדוקדקת של הכרעות.

יש ויכוח גדול בציבור וגם בבית הזה, וגם כרגע בוועדת החוקה, חוק ומשפט, וגם בוועדה ציבורית בראשותו של כבוד השופט גולדברג, בנושא עונשי מינימום בעבירות מין, בעבירות משפחה, וזה איננו נושא שאפשר לתת בו החלטה כל כך מהירה. אבל, כמובן, הכנסת רשאית לקבוע דירוג בין ערכים חברתיים ולקבל החלטה כפי שהיא סבורה.

אנחנו רואים תביעה של לשון הרע כתביעה מאוד מורכבת, שיש בה צורך להביא לידי ביטוי איזונים חיוניים בין ערכים שונים, חלקם שנויים במחלוקת. שיפוט מהיר בכגון דא איננו רצוי. אני לא הייתי רוצה לראות סוגיות מהותיות כאלה נדונות בהליך כמו סדר דין מקוצר, למשל, ומאותה סיבה גם לא היינו ששים לקבוע שעונשי מינימום הינם המתכונת המשפטית הראויה לסוג כזה של עבירה.

יש נושאים אחרים שבהם משרד המשפטים מוצא לנכון לשקול יחד עם המציעים את הצורך להביא לליטוש או לשינוי סעיפים בחוק לשון הרע. למשל, פיצוי אזרחי על פגיעה בשם טוב ללא הוכחת הנזק שנגרם. למשל, אופן הפרסום של תיקון או של הכחשה שנדרשת כתוצאה מפרסום כזה. למשל, הגבלת ההגנה שקיימת בחוק על פרסומים מתוך בתי-המשפט. בכל אלה, לדעתנו, בהחלט טוב עשו המציעים שהעלו את הנושא לסדר-היום של הבית הזה, ובנסיבות הקיימות, אם הכנסת לא תקבל את עמדת ועדת השרים ותעביר את הסוגיה הזאת לדיון בוועדת החוקה, חוק ומשפט או בכל ועדה אחרת שהכנסת תחליט עליה, הרי בהחלט נמצא את עצמנו מסייעים לקביעה איכותית של החוק החדש. תודה.

הי"ר ש' וייס:

אדוני שר המשפטים, תודה רבה לך. אני מזמין את חברי חבר הכנסת יונה יהב להשיב. חמש דקות לרשותך. בבקשה.

יונה יהב (העבודה):

חברים יקרים, מאחר שב-15 השנים האחרונות יצא לי בתחום עיסוקי כעורך-דין להתמחות בסוגיה הזאת של לשון הרע – ואני שמח גם לבשר לכם, שהספר היחיד בעברית על הנושא הוא ספר שאני כתבתי – אני חושב שאנחנו מצווים כאישי ציבור – – –

שר המשפטים צ' הנגבי:

מה מחירו?

יונה יהב (העבודה):

מחירו 80 ש"ח. הנה הספר. יש הנחות לשרים.

רק אנקדוטה: החוק הזה התקבל ב-1965 כאן, בכנסת הזאת, לאחר ששלוש שנים נעשתה כמעט חצי אינתיפאדה על-ידי כל עורכי העיתונות החשובה מחוץ-לארץ, שעלו לרגל ועמדו לפתחו של חבר הכנסת אונא, שהיה יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, וניסו להניא את הכנסת הזאת מלחוקק את חוק איסור לשון הרע. פעם ראשונה בהיסטוריה של מדינת ישראל, שהעיתונות שבתה בה במשך שבועות לפני שעברה הקריאה השלישית של החוק הזה. זה החוק היחיד בכנסת שהוליד תנועה פוליטית. "העולם הזה, כוח חדש" התאגד לתנועה פוליטית כתוצאה מהחוק הזה, מאחר שהם פירשו שהחוק הזה עומד לסתום את פיותיהם.

זה חוק יוצא דופן. זה חוק יחיד בעולם שמאגד בכפיפה אחת את לשון הרע בעל-פה ולשון הרע יש הבחנה. בחוק שלנו הלכו לפי המשפט העברי וחברו את libel ל-slander. בדרך כלל בין שני סוגי לשון הרע האלה – בכפיפה אחת.

במשך 30 שנה, מאז נחקק, לא עשו בחוק רוויזיה, אם כי בגוף בפסיקת בית-המשפט העליון יש הצעות של השופטים לשינויים בחוק. השינויים האלה שאנחנו סרטטנו בהצעה הזאת כתובים בגוף הפסיקה. למשל: מאחר שמקובלת היום שאנחנו קוראים שפיטה חקיקתית, בפסק-הדין המפורסם של חבר הכנסת אברהם שפירא נגד אריה אבנרי הועלה חופש הביטוי לנורמה עליונה בחוקי היסוד, ומאז אנחנו, אנשי הציבור, חשופים ואנחנו לא יכולים להגיש הליך של צו מניעה נגד כתב שרירותי שמוצא נגדנו, אנחנו לא יכולים לעצור פרסום. מאחר שחופש הביטוי הועלה לדרגה כל כך עליונה, כותב השופט ברק בגוף פסק-הדין, שמן הראוי שאנחנו ניצור הליך של שיפוט מהיר, ומן הראוי שאנחנו נגדיל את הפיצויים הראויים שמגיעים לאדם על כך שנפגע השם הטוב שלו. הרי איזה נכס יש לאנשים האלה שיושבים כאן באולם? הנכס היחיד שהם מביאים לעבודה שלהם הוא השם הטוב. פגיעה בשם הטוב, כפי שאמר הרמב"ם, קשה מפגיעת החרב.

היו"ר ש' וייס:

זה במקרה הטוב. דרך אגב, שיפוט מהיר הוא ביטוי לא טוב. תחשבו על משהו אחר. שיפוט מהיר זה טריבונלי.

יונה יהב (העבודה):

דרך מהירה לקבל את פסק-הדין.

ראו, שני פסקי-הדין המנחים בלשון הרע – פלד נגד עיתון "הארץ", מנכ"ל חברת החשמל נגד עיתון "הארץ", ובצלאל מזרחי נגד עיתון "הארץ" – שניהם ניתנו לאחר עשר שנים. בעשר שנים שני דורות חדשים נכנסים לתוך מניין קוראי העיתונים. הרי לא יעלה על הדעת שאנחנו נסכים שהליך כזה ימשיך להתרחש במשך כל כך הרבה שנים.

אם אתם זוכרים, היתה פעם אחת תוכנית "כלבוטק" על השדכנית הלנה עמרם, שאחר כך התברר תוכנה כבדוטה. האשה הזאת הפסידה את כל עסקיה. הנזק הישיר המיידי היה 5 מיליוני דולר, והיא קיבלה פיצויים של 40,000 שקל. הרי זה לא יעלה על הדעת.

כפי שכבר התגבש בוועדת החוקה, חוק ומשפט, הוקמה ועדת משנה בראשותי, הכוללת חברים מאוד רציניים מבין חברי הוועדה, על מנת שאנחנו נגבש ונחיל אל תוך החקיקה את ההלכות שהתגבשו בפסיקה במשך 25-30 שנה. אנחנו עובדים לאור העובדה, שהיום נכנס ז'אנר עיתונאי חדש, שבא לידי ביטוי במיוחד במקומונים למיניהם, שהגיוס המקצועי שלהם הוא מאוד מאוד עלוב, ולכן היום אנחנו נמצאים בפני מגמה עיתונאית, המתבטאת באמרה: "תעזוב אותי מהעובדות, העיקר הכותרת".

אנחנו חייבים לתת הגנה לשם הטוב של האזרח, במיוחד לאור המגמה החדשה שהיום קונה לה שביטה, שחופש הביטוי הוא נורמה עליונה. לעשות סימביוזה בין שני האלמנטים האלה – זה צו השעה כרגע. לכן, משרדך חייב לתת לנו היום תמיכה מקצועית, וביחד יש לשלב ידיים לא רק עם המשרד שלך אלא גם עם העיתונאים ועם נציגי בעלי העיתונות על מנת שלא להתייב משני עברי המתרס, אלא במתרס אחד שבאמת רוצה לשנות לגופו של עניין. נוצרה לנו גם בעיה חברתית, שבאה לידי ביטוי בהסכם הקואליציוני עם סיעתו של חברי, פרופסור ויינברג. הדברים האלה חייבים לבוא לידי ביטוי. ניסינו לעשות את המיטב כדי לאגד את זה בתוך הצעת החוק הזו.

לכן, אני מבקש מהחברים שהתקבצו כאן שיצביעו בעד. הרעיון הוא שהצעת החוק תעבור לוועדת החוקה, חוק ומשפט. שם תדון ועדת המשנה בנושא בצורה מקצועית, ונגיש מסמך לתפארת לבית הזה.

היו"ר ש' וייס:

אתם כבר נועצתם בעיתונות?

יונה יהב (העבודה):

כן.

היו"ר ש' וייס:

מה דעתה? לא שזה צריך להיות שיקול, כי היתה לפני כ-15 שנה הצעת חוק בשיתוף עם חיים הרצוג, זיכרונו לברכה, לפני שהיה נשיא, בנושא איסור פרסום שם חשוד עד שלב מסוים. נו-נו, אנחנו בסוף הפכנו לחשודים. מה זה התקפלנו, נבהלנו מהעיתונות. יקרה לכם אותו דבר. בדיוק אותו דבר יקרה לכם.

יונה יהב (העבודה):

זה היה בעקבות דבריו של יהודה חשאי כנגד יצחק מודעי.

שמאל הלפרט (יהדות התורה):

היו"ר ש' וייס:

לך יש עיתונות אוהדת, לך אין בעיה.

אנחנו עוברים להצבעה, חברים. הצעת חוק של חברי הכנסת צבי ויינברג ויונה יהב, הצעת חוק איסור לשון הרע (תיקון – עולה אזרחית ושיפוט מהיר) – תחשבו על השם "שיפוט מהיר" – התשנ"ז – 1997. ההצבעה החלה.

הצבעה מס' 15

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 31

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – 1

נמנעים – 1

ההצעה להעביר את הצעת חוק איסור לשון הרע (תיקון עולה אזרחית ושיפוט מהיר),

התשנ"ז–1997, לדיון מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

31 תומכים, מתנגד אחד, נמנע אחד. הצעת החוק עוברת לטיפול של ועדת החוקה לקראת הכנתה לקריאה ראשונה, אם בכלל. תודה רבה.

הצעת חוק לחקירת מלחמת לבנון, התשנ"ז-1996

(הצעת חבר הכנסת רן כהן)

היו"ר ש' וייס:

אנחנו עוברים עכשיו להצעת חוק פ/607 – הצעת חוק לחקירת מלחמת לבנון. חבר הכנסת רן כהן, בבקשה.

רן כהן (מרצ):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, חברות וחברי הכנסת, אני מתכבד להגיש בפעם השלישית או הרביעית למליאת הכנסת את ההצעה להקמת ועדת חקירה ממלכתית לחקירת מלחמת לבנון.

15 שנה חלפו מהמלחמה ההיא, ונדמה שאין דבר שהממשלה הזאת משתדלת להחביא מתחת לשטיח, מתחת לזיכרון, מתחת להררים של שכחה יותר מאשר את מלחמת לבנון. אין טקסי זיכרון, אפילו לא בבתי-הקברות שבהם קבורים למעלה מ-658 לוחמים שנהרגו במלחמה האימה ההיא. אין אירועים לציון זכר המלחמה ההיא. אין שום אזכור לבד מאותו אזכור אובססיבי של המשפחות, של הפוליטיקאים, של התקשורת, של בעלי מצפון, שעדיין ממשיך לנקר 15 שנה בטריות כמעט לא מפתיעה.

אדוני היושב-ראש, נדמה לי שלא שכחה משחקת כאן ולא אפאתיה, אלא יותר מהכול משחקת הבושה – הבושה של אלה שיזמו את המלחמה, שניהלו אותה, ואין דבר שהם רוצים היום יותר מאשר להחביא אותה ולהתעלם ממנה, לברוח מהאחריות. אני אומר: אין חובה גדולה יותר, גם לאלה שרוצים לזכור אותה לטוב, אם בכלל, גם לאלה שרוצים לזכור אותה לרע וגם לאלה שרוצים לשכוח אותה, מאשר לחקור, מאשר לחקור את מלחמת לבנון ולהביא לידיעת כל הציבור, כל העם, כל הפצועים שנשארו בחיים, כל הלוחמים שחזרו בריאים, ובעיקר לידיעת הצבא, את האמת על המלחמה הזאת.

לגבי אלה שרוצים לחקור את המלחמה הזאת אין בעיה; רוצים לחקור. אלה שלא רוצים לחקור מתביישים במלחמה, וזאת העדות שצריך לחקור את המלחמה ולבאר מה שהתרחש בה.

אני מוצא הרבה מאוד נושאים במלחמה הזאת שצריכים היו להיחקר. אמנה רק כמה מהם, לא את כולם. אבל נדמה לי שמרכיבים מרכזיים ביותר במלחמה הזאת בכלל לא ידועים עדיין. אני השתתפתי במלחמה הזאת, הגעתי בה עד ביירות, ואני עד היום לא יודע דברים אלמנטריים, מרכזיים ביותר, אני לא יודע איך הגיעו אליהם. אני התכוננתי למלחמה באופן אחר מכפי שהשתתפתי בה. היו הכנות ל"אורנים" גדול, ל"אורנים" קטן, ויצאנו לא לזה ולא לזה. ראש וראשון שצריך לבדוק ולחקור הוא הקונצפציה.

המלחמה הזאת היתה פרי קונצפציה, כי היה מי שהאמין שבדרך הזאת, ורק בדרך הזאת, המלחמה הזאת תביא מרפא ופתרון לישראל. נו, אני באמת שואל אתכם, יש היום מישהו בממשלה הנוכחית או בממשלה הקודמת – גם הנוכחית וגם הקודמת מדברות עם ערפאת ועם אש"ף – יש מי שמאמין היום שאותה קונצפציה של לרדוף את אש"ף ולרדוף את ערפאת היא שתביא 40 שנה של שלום ושקט? האם הדבר הזה לא צריך להיחקר כדי שלא לחזור על השגיאות? אלוהים אדירים, לפחות כדי שלא לחזור על השגיאות, כדי לחשוב לא אותו דבר.

דבר שני – במלחמה ההיא זאת לא היתה רק קונצפציה, היתה גם תוכנית. התוכנית אמרה מלחמה של 40 קילומטר שתימשך 48 שעות. ראש הממשלה דאז, מנחם בגין, זכרו לברכה, היה ספקן מאוד אם נכון לדבר על 48 שעות, ולשם ביטחון הוא אמר: לא, זה ייקח יותר, מקסימום 72 שעות. המלחמה נמשכה שלוש שנים, ו-40 קילומטר – אפילו לא דקה אחת, כי חברי ואני נחתנו במרחק 60 קילומטר בלילה הראשון. אז איך אפשר שהדבר הזה לא ייחקר ולא יבדק ולא ינתן מענה איך היה?

הרי לא מדובר בזוטרים שהיו בקצווי הצבא או בקצווי המחנה. אלה לא היו העוזרים הפרלמנטריים. זה היה ראש הממשלה, זה היה שר הביטחון, אלה היו ראשי האופוזיציה, אלה היו ראשי הצבא. אלה חיו בתוך הקונצפציה ובתוך התוכנית, ועד היום אין חקירה ואין דרישה ואין ניתוח ואין בקרה, ואי-אפשר לדעת מה קרה שם.

דבר שלישי – בחירת מתווה המלחמה. כתוצאה מאותה קונצפציה שום דבר לא נבדק ולא נחקר.

נושא רביעי – אני לא מרבה לדבר, אבל אומר זאת, כי אין דרך אלא לומר את הדברים – אדוני השר, אני אומר לך, אני הייתי שם, ואני יודע על שני אירועים, לפחות, שנעשו שם בניגוד להחלטת ממשלה, שאתה האמנת בה ותמכת בה, ובניגוד להחלטת ראש ממשלה. באירועים האלה נהרגו חיילים, הרבה חיילים נהרגו. וגם זה לא נחקר.

אגיד יותר מזה: האירועים האלה, שנקראו אז זחילות בין זחלתה וביירות, לא רק שהם לא נחקרו, אלא שאני יודע, אני יודע במפורש, שענף היסטוריה בצה"ל רצה לחקור אותם מטעמים מקצועיים, ונאסר עליו לחקור. מי אסר את החקירה? החקירה נאסרה מטעמים פוליטיים, לא מפני שלצבא היה מה להסתיר. להיפך, הצבא רצה לדעת.

אדוני היושב-ראש, אני אומר לך, הדעת לא סובלת זאת. הראש מתפוצץ לדעת, שכל זה עדיין נשאר נעלם, לא ידוע, לא בדוק, לא נחקר, לא הוציאו ממנו מסקנות. מתקיים איזה שקט, שקר של שקט.

אדוני היושב-ראש, מי רוצה בחקר המלחמה הזאת? אני בטוח שהרבה מאוד משפחות שכולות לא רוצות בחקר המלחמה, זה באמת קשה וכואב, ואני מאמין להן באלף אחוזים. גם אחרי 15 שנה הרבה מאוד משפחות שכולות לא היו רוצות בחקר המלחמה. אבל הרבה מאוד משפחות שכולות כן רוצות בחקר המלחמה, והרבה מאוד פצועים היו רוצים בחקר המלחמה הזאת, והרבה מאוד לוחמים שהשתתפו וחזרו בריאים היו רוצים בחקר המלחמה הזאת. במערכות הביטחון והצבא היו רוצים בחקר המלחמה, כי רוצים ללמוד.

אני יודע מי לא רוצה בחקר המלחמה הזאת. מי שלא רוצה לחקור את המלחמה הזאת הוא מי שאחראי להחלטה ולתכנון ולביצוע. זאת אני יודע.

וליד צאדק חאג'י-יחיא (מרצ):

מי זה?

רן כהן (מרצ):

השמות ידועים, חבר הכנסת וליד צאדק. משום שאלה שקיבלו את ההחלטה הזאת נחושים להמשיך להסתיר אותה, בידיעה שהסתרתה ואי-חקירתה יכולות לגרום עוד קורבנות בעתיד, אם מהקונצפציה, אם מאי-חקר ומאי-לימוד ומאי-הסקת מסקנות, אבל מוכנים בשביל הרפש של השקט הזה לשלם גם מחיר דמים.

אדוני היושב-ראש, הרי באמת אפשר לבכות. בואו תראו על מה עשינו ועדות חקירה.

הי"ר ש' וייס:

חבר הכנסת רן כהן, נתתי לך יותר זמן.

רן כהן (מרצ):

אני מייד מסיים.

מה לא חקרנו? אני כבר לא מדבר על כך שממשלת הליכוד החליטה לחקור את רצח ארלוזורוב 50 שנה לאחר הרצח. באמת בדיחה. את מפולת המניות חקרה ועדת חקירה, ואת נפילת הלוחמים לא תחקור ועדת חקירה? המניות חשובות יותר? דמו של הכסף זועק יותר מדמם של החיילים? סברה ושתילה, נוצרים הרגו בפלשתינים בסברה ושתילה, תחת הסוכך שלנו, אבל לא בידינו – קמה ועדת חקירה וחקרה, ואת מלחמת לבנון שלנו ובאחריותנו לא נחקור? את רצח גולדשטיין חקרה ועדת חקירה, ואת מלחמת לבנון לא תחקור ועדת חקירה? רוצים שקט, לקבור את כולה ואת כל מה שיש בה מתחת לעננים של אבק, של שכחה.

אני מסיים במשפט אחרון, אדוני, והוא בקשה. רבותי, בואו נהיה הגונים וישרים. האם באמת מי שרוצה לחקור את מלחמת לבנון רוצה להשמיץ, רוצה לפגוע, רוצה לנבל על אחרים, והיא כל-כולה אמת שיש בה שגיאות פה ושם? אז מה פשוט יותר מכך שהאמת תצא לאור? והאמת לא תצא לאור. אלא אם תקום ועדת חקירה.

אני מבקש, חברי הכנסת, בואו נהיה אמיצים והגונים גם כלפי החיים וגם כלפי המתים. תודה רבה.

הי"ר ש' וייס:

אני מודה מאוד לחבר הכנסת רן כהן. אדוני שר המשפטים, תגובתך, תגובת הממשלה.

שר המשפטים צ' הנגבי:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חבר הכנסת רובינשטיין, אדוני הפרופסור למשפטים, אתה קראת את הצעת החוק של חבר הכנסת רן כהן?

הי"ר ש' וייס:

אין אצלם קולקטיביות רעיונית.

שר המשפטים צ' הנגבי:

מעניין, אתה תומך בה? אתה לא תומך בה.

אמנון רובינשטיין (מרצ):

העליתי את ההצעה – – – הקודמת.

שר המשפטים צ' הנגבי:

אתה תומך בה. הרי אין דבר שהוא זילות המוסד של ועדת חקירה יותר מכך שוועדת החקירה, שצריכה להיות על-פי חוק ועדות חקירה פרי החלטה של הממשלה, יוחלט עליה על-פי חוק הכנסת.

אמנון רובינשטיין (מרצ):

גם הליכוד הגיש הצעות חוק בעניין ועדות חקירה.

שר המשפטים צ' הנגבי:

אנשים במשרדי הצטמרו כשהיינו צריכים להכין את התשובה על ההצעה הזאת. וזה לא על רקע פוליטי, כי באותה מידה זה יכול היה להיות – – –

אברהם פורח (מרצ):

– – – לא היו דברים – – –

ח כהן (מרצ):

נסדר את זה.

שר המשפטים צ' הנגבי:

– – – זה יכול היה להיות על רקע של הצעת חוק הפוכה, שרוצה לחקור, למשל, את שיתוף הפעולה של אבו-מאזן ויוסי ביילין בעניין הסכמי אוסלו. גם זה יכול להיות.

דליה איציק (העבודה):

– – – ושל חבר הכנסת מיכאל איתן – – –

שר המשפטים צ' הנגבי:

נדמה לי שחבר הכנסת איתן לא היה איש הממסד.

דליה איציק (העבודה):

– – – ושל ביבי נתניהו גם כן. עכשיו נתניהו עושה את זה.

היו"ר ש' וייס:

יבורכו, רק שיגשימו את זה.

שר המשפטים צ' הנגבי:

או רוצים לחקור איך שילמנו כמחיר השלום מאות הרוגים בפיגועי טרור בעקבות המזרח התיכון החדש. נושא לחקירה.

אברהם פורז (מרצ):

תציעו. אנחנו בעד לחקור הכול.

שר המשפטים צ' הנגבי:

מה הייתם אומרים אז? הייתם אומרים מה שאין לי ספק שחבר הכנסת רובינשטיין היה אומר – זה איננו נושא שצריכה הכנסת להחליט עליו. חוק ועדות חקירה מכתוב את הנוהל הממלכתי שעל-פיו פונה הממשלה אל נשיא בית-המשפט העליון, מודיעה על החלטתה, והוא מרכיב את הוועדה. קשה להאמין שנגררנו עד לכיוון כזה של גימיק, שבו מבזים סוגיה שבמדינת ישראל, עד היום, באמת לא נועדה לשרת מפלגה ולא נועדה לשרת אידיאולוגיה. אפילו הצעת ראש הממשלה בשעתו לחקור את פרשת ארלוזורוב על רקע שנים על גבי שנים על גבי שנים של שסע ותסכול נורא של ציבור ענק במדינת ישראל נתפסה כניסיון להגלדת צלקת ולא כפתיחתה מחדש ודימומה מחדש.

חיים אורון (מרצ):

אתה מציע לחכות 60 שנה, ואז נביא את הצעת החוק?

שר המשפטים צ' הנגבי:

אני מציע שסיעת מרצ – לא לחינם היא היחידה, כנראה, בבית הזה שהתגייסה פה; אומנם הבאתם את חברת הכנסת דליה איציק, היא לא קראה כנראה את ההצעה.

היו"ר ש' וייס:

לא, אצלנו בסיעה היתה החלטה על התחלת אפקטיביות, אבל כדי שמרצ תבצע את זה.

שר המשפטים צ' הנגבי:

זו ממש בושה. אני חייב לומר, שהשבתי פה על הרבה הצעות חוק הרבה מאוד חודשים, ולא ראיתי הצעה כזאת, שכל כולה נועדה לקנטר על חשבון ערך שבמדינה הזאת כבר זכה לקדושה מסוימת – חקירות ממלכתיות שנתפסות בעיני הציבור כולו כחקירות ענייניות.

מה יש לחקור? אני לא מבין. אמר חבר הכנסת רן כהן: 15 שנה עברו, אני רוצה לדעת מה היה. הייתי במלחמה. זה נכון, אני זוכר שחבר הכנסת כהן היה במלחמה, במקרה הגדוד שלך החליף את הגדוד שלי בציר חצביה. אני אפילו זוכר אותך אחרי שבועיים למלחמה מגיע עם משה הורוביץ, שהיה אז חייל בגדוד שלך, הוא היה דווקא איש "התחיה" עד המלחמה ושינה לאחר מכן – – –

רן כהן (מרצ):

אני חושב שאתה טועה.

שר המשפטים צ' הנגבי:

אני לא טועה לחלוטין.

תמר גוז'נסקי (חד"ש-בל"ד):

אולי בוועדת החקירה תהיה הזדמנות למר ברמן, לשעבר השר ברמן, להוציא סוף כל סוף את הנייר ההוא מהכספת. אנחנו מתים לדעת מה הוא כתב בניירות שלו. הוא לא רוצה להוציא אותם.

שר המשפטים צ' הנגבי:

– – – אינני יודע מה יש בכספת של מר ברמן, אבל אינני חושב שהיתה – – –

היו"ר ש' וייס:

אני חושב ששנינו מתכוונים למשהו אחר.

תמר גוז'נסקי (חד"ש-בל"ד):

– – – אתה

שר המשפטים צ' הנגבי:

אולי היא מתכוונת לברמן מפרשת המנורה ברמת-גן. גם אלה ניירות שהיינו רוצים לראות – ממציא הנורה שהיתה צריכה לדלוק – – –

תמר גוז'נסקי (חד"ש-בל"ד):

זה לא ברמן.

שר המשפטים צ' הנגבי:

ברמן היה הממציא. מרידור היה השר.

חיים אורון (מרצ):

הממציא היה ברמן. אולי נעשה זאת ביחד – המנורה הזאת תאיר את החקירה הזאת.

שר המשפטים צ' הנגבי:

יכול להיות. ועדת חקירה שתוקם על-ידי ראש העיר רמת-גן כדי לבחון את מלחמת לבנון. אבל, באמת, זה איננו נושא לבדיחה ולא להתלוצצות. מדובר פה במלחמה שעם ישראל שילם בה מחיר כבד מאוד, הן בתקופתה והן בשנים על גבי שנים של האשמות הדדיות, של קרע בציבור, של רצח אמיל גרינצווייג בהפגנת "שלום עכשיו", של הפגנות, אחת נגד השנייה, פרשת סברה ושתייה. מה לא ספגנו בגלל אותה מלחמה? אילו האשמות לא הוטחו בשמאל – אש"פיסטים, תוקעי סכין בגב, עוכרי ישראל. באילו האשמות לא השימו את הימין – פאשיסטים, מחרחרי מלחמה, ועוד כהנה וכהנה. שנים, שנים של ויכוח שירד אל הרמות הנמוכות ביותר בחברה הישראלית. זה מה שהיינו רוצים עכשיו, אדוני חבר הכנסת רן כהן, לשוב ולקרוע אותנו לגזרים? חסרים לנו נושאים שעליהם אנחנו מתמודדים, מתווכחים, לעתים אפילו מתכתשים, גם בבית הזה?

חבר הכנסת מיכאל איתן, אני כבר שכנעתי את החברים, לדעתך?

הי"ר ש' וייס:

אדוני שר המשפטים, אשר יגורת בא.

מיכאל איתן (הליכוד-גשר-צומת):

האנשים פה אומרים: אנחנו לגמרי משוכנעים, אנחנו יכולים כבר ללכת?

שר המשפטים צ' הנגבי:

אם שכנעתי את החברים, אני באמת חושב שאין לי מה להוסיף על דברי עד רגע זה.

היו"ר ש' וייס:

זה היה מעניין מאוד. האם חבר הכנסת רן כהן רוצה להוסיף על דברי שר המשפטים? יש לך חמש דקות.

קריאות:

רן, למה? עזוב.

היו"ר ש' וייס:

חברים, לפי התקנון. אני לא יכול למנוע זאת ממנו. זכותו של בעל ההצעה – חמש דקות.

רן כהן (מרצ):

אני מודה על האמת, שלא הייתי עולה לכאן אילולא דבריו המזלזלים עד כדי עלבון של שר המשפטים. אני ותיק ממך בכנסת, השר צחי הנגבי. לידיעתך, כל נושא שעולה לקריאה טרומית הוא נושא שצריך להתקבל בעיקרון. אם הכנסת תקבל החלטה עקרונית על ועדת חקירה ממלכתית, יהיה בידי של הממשלה להחליט שתהיה ועדת חקירה ממלכתית, ואז זה בידי הממשלה, ויהיה בידי הכנסת להחליט על ועדת חקירה פרלמנטרית, וזה בידי הכנסת. קודם כול, תהיה ישר והגון ותבוא ותאמר, שאתה מוכן שכך יהיה, ושהכנסת – לאחר מכן, כשזה יעבור לוועדה – תחליט לאיזה מסלול.

הדבר השני – אני הייתי מציע לך שלא להשתמש במונח לקנטר, כי אתה שמעת כאן את הדברים שלי, ושמעת אותם בטון הכי עדין ובלתי מתלהם שיכולתי לדבר בו; ניסיתי לנמק את הדברים באופן ענייני. ככלות הכול, לקחתי חלק במלחמה הזאת. אבל ממתני ועדת חקירה על מלחמה זה לקנטר? למשל, היתה ועדת חקירה על מלחמת יום כיפור. זאת היתה קנטרונת? זה היה לחטט בפצעים? או שזו היתה פעולה רצינית של עם שרוצה בבריאות עצמו, לחקור ולבדוק את הדברים כדי ללמוד ולהסיק מהם מסקנות? מי שלא רוצה לחקור, לא רוצה ללמוד.

גדעון עזרא (הליכוד-גשר-צומת):

למה לא העלית זאת כשהיית בקואליציה?

שר המשפטים צ' הנגבי:

ח כהן (מרצ):

תסלח לי, אני העליתי זאת גם כשהייתי בקואליציה. לצערי הרב ---

גדעון עזרא (הליכוד-גשר-צומת):

למה זה לא התקבל?

ח כהן (מרצ):

אתה יודע למה? אני אגיד לך עכשיו בדיוק למה. אני רוצה שתדע – היתה ממשלת אחדות לאומית, אנחנו העלינו זאת כאן, היה וטו של הליכוד, שאם תקום ועדת חקירה ממלכתית, מפילים את הממשלה. לכן לא קמה ועדת חקירה.

גדעון עזרא (הליכוד-גשר-צומת):

שמריהו בן-צור (מפד"ל):

למה לא העלית זאת לפני שלוש שנים?

ח כהן (מרצ):

מה זה מפריע? המצפון שלך היום אומר, שצריך את זה היום, אז אתה רוחץ אותו בסבון על לפני שלוש שנים? מה זה מעניין בכלל?

הדבר השלישי – עם כל הכבוד, אני לא החלפתי שום יחידה שלך. אני הייתי באזור ביירות מהיום הראשון. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

אנחנו עוברים להצבעה. מי שמעוניין להצביע – ישב. הרעיון של חבר הכנסת רן כהן הוא זה: הצעת חוק לחקירת מלחמת לבנון, התשנ"ז-1996; הצעת החוק, לא המלחמה. ההצבעה החלה.

הצבעה מס' 16

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 10

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – 24

נמנעים – אין

ההצעה להסיר את הצעת חוק לחקירת מלחמת לבנון,

התשנ"ז-1996, מסדר-היום נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

עשרה תומכים, 24 מתנגדים, אין נמנעים. לפיכך אני קובע, שהפעם הרעיון לא התקבל על דעת רוב חברי הכנסת.

הצעת חוק העונשין (תיקון – הגדרת הפרת אמונים), התשנ"ז-1997

(הצעת הכנסת מ' גפני)

היו"ר ש' וייס:

עכשיו אנחנו עוברים להצעת חוק העונשין (תיקון – הגדרת הפרת אמונים), התשנ"ז-1997, של חבר הכנסת משה גפני; הצעת חוק פ/1263. כבודו. חבר הכנסת גפני, היה פה קודם דיון על בחירה ישירה וחיפשו אותך. כדי שתוכל להגיד "גברתי היושבת-ראש" אני מתחלף, אני יודע שאתה אוהב במיוחד להגיד את זה.

הי"ר ל חזן:

אדוני.

משה גפני (יהדות התורה):

גברתי היושבת-ראש, הנני מתכבד להגיש הצעת חוק העונשין (תיקון – הגדרת הפרת אמונים), התשנ"ז-1997.

הי"ר ל חזן:

חבר הכנסת איתן, חבר הכנסת גפני טרח, הגיש הצעת חוק, והוא מעוניין לנמק אותה.

משה גפני (יהדות התורה):

רבותי חברי הכנסת, אנחנו נמצאים במצב משפטי סבוך לגבי הנושא של הפרת אמונים. הפרת אמונים היא סעיף בחוק העונשין, חוק עמום שאין בו שום פרשנות, ונכון להיום המחוקק לא טרח לפרש מה זה הפרת אמונים כאשר זה נוגע אך ורק לאנשי ציבור. אין מושג של הפרת אמונים לגבי יחיד, אזרח רגיל. זה חוק שבא למנוע מאיש ציבור להפר אמונים כלפי מי ששלח אותו או בחר אותו לתפקידו. תיכף אפרט אמירות רבות של שופטים בכל הערכאות במהלך כל התקופה ואצטט חלקים מהדברים שלהם, לרבות שופטים בבית-המשפט העליון, לרבות נשיא בית-המשפט העליון השופט אהרן ברק, שמדברים על עמימות החוק, על המצב הבלתי-נסבל כמעט שבו נדרשת המערכת המשפטית להיכנס למצב סבוך ולהגדיר, האם במקרה מסוים הפרת אמונים זו עבירה פלילית, או שזו הפרה אתית, או אסתטית, כפי שמכנים זאת שופטי בית-המשפט.

בהצעת החוק הזאת שהנחתי על שולחן הכנסת ואני מתכבד להגיש אותה ניסיתי לפרט מה זה הפרת אמונים. כשאני מפרט מה זה הפרת אמונים אני מסביר: א. קבלת טובות הנאה בקשר עם התפקיד; ב. פעולה בניגוד עניינים כדי לקדם מטרות אישיות; ג. ניצול התפקיד או השררה להתעשרות שלא כדין; ד. שימוש במידע פנימי למטרות פרטיות.

אני הולך לנוסח הרחב של הפרת אמונים כדי להגדיר את הדברים באופן ברור, מכיוון שהפרת אמונים היא דבר לא מובן ולא ידוע, וכשהמשפטים צריכים להחליט בעניין בעצמם אינם יודעים מה להחליט.

רבותי חברי הכנסת, גברתי היושבת-ראש, אני רוצה לצטט לכם את בית-המשפט העליון, שישב על המדוכה בערעור פלילי 884/80 והצביע בפסק-הדין על ההתלבטויות הנובעות מעמימותו של נוסח החוק באומרו, כי "בהתוויית גבולות הפרת האמונים עלינו להלך על חבל דק, המפריד בין האיסור הפלילי מזה לבין ההתנהגות הלא-פלילית מזה, גם אם האחרונה פגומה מבחינה אסתטית או אתית".

הקושי נובע הן מהגדרת עצם המעשה של הפרת האמונים והן מהגדרת הרכיב התוצאתי הנקבע בחוק, דהיינו מעשה "הפוגע בציבור".

השופט י' טירקל ציטט בעניין זה את דברי השופט ברק בתפקידו כיועץ המשפטי לממשלה, שהבחין בעניין זה בין התנהגות שהיא בתחום של "פגם אסתטי", שהחברה מטפלת בה על-ידי כללי אתיקה כאשר אינה רצויה מבחינה חברתית, בתחום ה"אפור" של העבירה האתית, לבין המצב שבו התופעה מכה שורשים ומניבה פרי אסור, שאז היא עוברת אל התחום ה"שחור" של האיסור הפלילי. השופט טירקל הגדיר את הבעייתיות שבפרשנות הנוסח המעורפל של החוק בדעת מיעוט שהביע באותו דיון, באומרו כי "יש עבירות שאין להן שיעור בדברו של המחוקק אבל יש להן שיעורים בדבריה של הרשות השופטת, הקובעת אותם מזמן לזמן לפי המעשה ואף לפי העושה". זאת אומרת, לפעמים יכול להיות מצב שבו בית-המשפט יקבע את הדברים לאו דווקא לפי המעשה שנעשה אלא דווקא לפי מי שעשה אותו. דבר זה איננו רצוי. אדוני שר המשפטים, הסכנה הרובצת לפתחו של בית-המשפט בדונו בעבירות כאלה היא, שמא מתוך כוונתו לעשות סייגים כדי להרחיק את עובד הציבור מן העבירה, ייצא מכניס בתחומה של עבירה התנהגות פגומה מבחינת סדרי מינהל תקינים שאינה עולה כדי עבירה. בית-המשפט חייב לדון בעניין הזה.

השופט ברק מביא באותו פסק-דין את שני הצדדים של הפרת אמונים, והוא אומר, שהמחוקק השתמש בביטוי קצר של הפרת אמונים בלי להגדירו. כך אומר השופט ברק: "לכך יש כמובן יתרונות, שכן ניתן לצקת בהוראה זאת תוכן, כפי שמתבקש על-פי נסיבות החיים המשתנות, אך לכך יש גם חסרונות", אומר השופט ברק – והתקופות השתנו, כמו שכולנו יודעים – "שכן ההכוונה החקיקתית", מה שהמחוקק מכונן את שופטי בית-המשפט, "היא דלה ויציקת התוכן נעשית כטבע ההליך השיפוטי לאחר התרחשותו של אירוע תוך הטלת הנרמה למפרע".

זה פגם חוקתי קשה, שאת התוכן יוצקים רק לאחר התרחשותו של אירוע. זאת אומרת, לפני שאיש ציבור עושה מעשה, הוא איננו יודע האם הוא מפר אמונים או לא. הוא עושה פעולה כאיש ציבור, והוא איננו יודע אם הוא עושה עבירה או לא. כל אזרח במדינת ישראל, כאשר הוא עובר באור אדום, יודע שהוא עובר עבירה וצריך לתת על כך את הדיון, או כשהוא עושה עבירה פלילית אחרת הוא יודע שאסור לעשות זאת, ואם הוא יעשה את העבירה הוא ייענש. בסעיף של הפרת אמונים איש ציבור יכול לעשות מעשה, אבל הוא איננו יודע אם הוא עושה עבירה, רק בדיעבד, אם המערכת המשפטית מחליטה להגיש כתב אישום, בית-המשפט יקבע רטרואקטיבית האם הוא אכן עבר עבירה או לא.

אולי מיותר שאצטט, אבל אעשה זאת. בית-המשפט קבע בשעתו, כי אל לנו להביא לידי כך ש"נטביע גושפנקה של התנהגות פלילית הגוררת עונש רציני על מעשים רבים ושונים בחיי יום-יום, שקשה להניח שהמחוקק רצה להחיל עליהם" את האיסור הקבוע בחוק. בעניין זה חשוב לציין את דברי השופט זילברג, שנתמכו, והוא כתב אותם באותו פסק-דין שביקר בחריפות סעיפים בחוק הכוללים "עבירות שאין להן שיעור ואין כמותן נגדות את העקרונות השוררים בדרכי החקיקה והפרשנות של החוק".

גם השופט זילברג מתרעם עלינו, על המחוקקים, על שנושא כל כך חשוב כמו הפרת אמונים, שנוגע לכל איש ציבור, ושבא אף אחד לא יודע אם נעשתה עבירה או לא נעשתה עבירה, נשאר כך. אני מגדיר את הדברים באופן הרחב ביותר, שלפיו לאיש ציבור אסור להשתמש לטובתו האישית ולצרכיו האישיים בשררה שהוא קיבל, או במינוי שהוא קיבל, או כשהוא נבחר על-ידי הציבור, כפי שהגדרתי בהצעת החוק.

יכול להיות שהיה אפשר לחיות עם המצב הזה שנים רבות, יכול להיות, אבל כפי שאומר נשיא בית- המשפט העליון, כבוד השופט אהרן ברק, הזמנים השתנו, הנסיבות השתנו, ואני לא רוצה לכוון את החוק הזה לאירוע מסוים או לאירועים מסוימים, אבל ככלל אנחנו עדיים למצבים בלתי נסבלים שבהם אישי ציבור, על עבירה מסוימת, לא יועמדו לדין, ואם הם יועמדו לדין – הם לא יואשמו, ולעומתם אנשי ציבור שבגין עבירות דומות הוגש נגדם כתב אישום על הפרת אמונים, והם הואשמו בדין על הפרת אמונים. אף אחד לא יכול היה לדעת קודם האם זאת הפרת אמונים או לא, כפי ששופטי בית- המשפט העליון אומרים בעצמם. היות שהתוכן שהמחוקק יצק לנושא של הפרת אמונים הוא דל ביותר, והוא כולל, בעצם, רק את המושג הפרת אמונים, רק בדיעבד יכול בית-המשפט להחליט האם נעשתה עבירה, האם נעברה עבירה, או לא. רק בדיעבד יכולה המערכת המשפטית, עוד בטרם הגישה כתב אישום, להחליט שנגד איש ציבור פלוני היא מגישה כתב אישום על הפרת אמונים, ועל איש ציבור אלמוני היא אינה מגישה כתב אישום. מכאן שאנחנו צריכים לחוקק את החוקים ולהגדיר אותם. לא עשינו זאת במשך שנים רבות, וייתכן שבאמת אז לא היה צריך, והיום צריך.

אני מבין שהנושא סבוך, מורכב. אני מבקש את תמיכת הכנסת, את תמיכת חברי הכנסת, על מנת להעביר זאת לוועדת החוקה, חוק ומשפט. הנושא סבוך, מורכב, והגיע הזמן שהמחוקק ייתן דעתו על כך. אני מבקש מאוד את תמיכתכם. תודה רבה.

היו"ר ב' חזן:

אני מודה לחבר הכנסת גפני. שר המשפטים ישיב על הצעת החוק. אדוני השר, בבקשה.

שר המשפטים צ' הנגבי:

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, כפי ששמעתם את דברי חבר הכנסת הנכבד גפני, הצעתו מורכבת משני חלקים.

החלק הראשון תכליתו להוסיף לעבירה מרכיב נפשי של כוונה לפגוע בציבור.

יש לציין, כי פרשנות סעיף 284 בפסיקה היא כזאת, שהעבירה, למעשה, לא מתגבשת ללא היסוד הנפשי, לרבות חובת קיומה של מודעות בפועל לתוצאה. כך נקבע באופן מפורש בערעור פלילי 7318/95.

כבוד השופט גולדברג סיכם בערעור ההוא פסיקה קודמת שקבעה, שלשם קיומה של עבירה על-פי סעיף 284 צריך להוכיח, שלעושה העבירה היתה מודעות בפועל לא רק לכך שנעשה מעשה של מרמה או מעשה של הפרת אמונים, אלא שהיתה גם מודעות בפועל לאפשרות של גרימת התוצאה האסורה; כלומר, שהתוצאה תפגע בציבור.

הפרשנות הזאת מתיישבת, אדוני חבר הכנסת גפני, גם עם ההוראות הכלליות שבחוק העונשין, בחלק המקדמי החדש, שם מדובר על מחשבה פלילית שנדרשת לשם קיום עבירה, אלא אם כן מדובר – – –

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אבל אין עבירה נקשרת – – – איך יוכלו לבדוק את המחשבה הפלילית של איש ציבור – – –

שר המשפטים צ' הנגבי:

קודם כול, אין משטרת מחשבות לגבי כל אדם, לא רק לגבי איש ציבור, וכוונה פלילית היא הבסיס להרשעה בכל העבירות הפליליות, גם של בוזגלו. כך שהעובדה שעדיין אין לנו מה שקרוי "טלסקרין", בספרו של ג'ורג' אורוול "1984", ואין לנו גם משטרה שמפעילה את המכשיר הזה, איננה מייטרת את הצורך של בית-המשפט לקבוע מעל ומעבר לכל ספק סביר את קיומה של מחשבה פלילית. לשם כך נדרשת, כמובן, מסכת של ראיות וקביעה לגבי נאמנות הראיות ונאמנות העדים. לא היינו רוצים, ידידי חבר הכנסת רביץ, להגיע למצב שבו למעשה אין לבית-המשפט דרך לקבוע, שעברייני או נאשם – וכאן אנחנו שוב לא מדברים דווקא על איש ציבור, אלא כל עברייני – היתה לו כוונה לבצע את העבירה, והוא היה מודע לכך שביצועה של העבירה יוביל לתוצאה אסורה.

נסים דהן (ש"ס):

כל הראיות הן נסיבתיות, אף אחת מהן – – –

שר המשפטים צ' הנגבי:

באיזה נושא?

נסים דהן (ש"ס):

מחשבות פליליות.

שר המשפטים צ' הנגבי:

לא, חס וחלילה. אני לא רוצה להיכנס לקורס בדיני עונשין, אבל אין אפשרות להרשיע רק עם ראיות נסיבתיות בכל מה שנוגע לסוג הזה של עבירות פליליות.

זה החלק הראשון, והוא מהווה למעשה את בסיס ההצעה של חבר הכנסת גפני; ויש חלק שני. על החלק הראשון הוויכוח אינו ויכוח מהותי, כי בסך הכול התשובה שנתתי היא, שהפרשנות לסעיף, כפי שחבר הכנסת גפני רוצה להוסיף, כבר התקבלה על דעת הפסיקה. במובן הזה אינני יודע מי כיוון

לדעת מי, האם חבר הכנסת גפני כיוון לדעת פוסקים או שהשופטים כיוונו לדעתו של המחוקק, כפי שביטא אותה כאן חבר הכנסת גפני, אבל כאן אין לנו למעשה מחלוקת בין בית-המשפט לבין הכנסת, או לבין הצעת החוק הזאת.

החלק השני הוא באמת חלק, שבאקטואליה שבה אנחנו חיים יש צורך לעסוק בו, ולעסוק בו באופן מעמיק. חבר הכנסת גפני תיאר כאן את המצוקה הגדולה שלנו כאנשי ציבור – במידה רבה זאת גם מצוקתם של בית-המשפט שבאים מעת לעת לצקת תוכן לסעיף שרב בו לכאורה הנסתר על פני הנגלה.

חבר הכנסת גפני מציע להגדיר באופן מפורש מה היא הפרת אמונים, כדי שמי שעוסק במשפט, בין שהוא עוסק בעניין מן הצד של הפרקליטות וצריך להכין את כתב האישום או להחליט שאין מקום להגשת כתב אישום, ובין שהוא במערכת השיפוטית שיושבת על המדוכה לנוכח כתב האישום ובוחנת לאורו את הראיות – מי שיהיה מופקד על ההכרעה ידע על איזו עבירה מדובר. דבר בסיסי, דבר מוצדק, אין אפשרות להאשים אדם או להרשיע אותו בעבירה שהוא, לכאורה, איננו יכול לדעת כלל שהוא עבר אותה.

יש הטוענים, שההגדרה שחבר הכנסת גפני מציע מצומצמת. אני בהחלט חושב שההגדרה שחבר הכנסת גפני מציע מספיק רחבה ומספיק ראויה כדי לכלול – – –

רפאל פנחסי (ש"ס):

אתה בעד או נגד?

שר המשפטים צ' הנגבי:

האם אתה נחפז לישיבה כלשהי?

רפאל פנחסי (ש"ס):

כן, הפסיקו אותנו באמצע וביקשו מאתנו לבוא להצבעה.

שר המשפטים צ' הנגבי:

כיוון שאני אינני נחפז, אני מעוניין למסור לכנסת, בשיקול דעת, את עמדתי כולה. ודאי כבר הבנת, לפחות עד כאן, מה היא עמדתי לגבי הסעיף הראשון. עכשיו אני בסעיף השני והאחרון.

אני אישית חושב, שההגדרה שמציע חבר הכנסת גפני היא בהחלט הגדרה שאיננה מצומצמת, והיא מספיק רחבה כדי לכלול בתוכה אותם מקרים שמעת לעת אנשי ציבור יכולים להיכשל בהם, חס וחלילה.

יש, כמובן, ספק, האם ההגדרה הזאת נחוצה בכלל, כי אם יש ויכוח, הוא קיים בשאלת הנחיצות ולא בשאלת האיכות של ההגדרה.

היו"ר ל חזן:

אני מבקשת מהסדרנים לסגור את הדלת כדי שהיועצים יצעקו בשקט.

יצחק כהן (ש"ס):

סליחה, גברתי, אפשר להצביע ואחר כך השר ימשיך?

היו"ר ל חזן:

לא, אדוני.

שר המשפטים צ' הנגבי:

אם היושבת-ראש מתירה את הנהל הזה – אני אצדד בו.

היו"ר ל חזן:

מעניין שגם את דרכי הפרלמנטריזם מנסים לשנות.

חבר הכנסת פנחסי, תירגע, תנוח, תקשיב לשר, ואז תצביע.

רפאל פנחסי (ש"ס):

אני רגוע.

שר המשפטים צ' הנגבי:

חבר הכנסת פנחסי, אני התחייבתי לסיים את נאומי עד 18:30, כך שאם אתה תחזור – – –

רפאל פנחסי (ש"ס):

אם אתה מבטיח לדבר עד השעה 18:30, אני אלך ואשוב להצבעה.

שר המשפטים צ' הנגבי:

אני לא יכול לומר לך מה לעשות. אני אומר לך למה התחייבתי.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אני מבקש לשמוע את דבריו המלומדים של השר עד תומם.

שר המשפטים צ' הנגבי:

אני מודה לך.

הסעיף שבו מדובר בהצעת החוק, העבירה האמורה, קיים הרבה מאוד שנים. בעניין של הסעיף הזה ניתנו עשרות פסקי-דין, ולמעשה ניתן לומר, שהתגבשה הלכה די בהירה, שמבהירה אילו מקרים נכללים בו ואילו מקרים אינם נכללים בו. אין לדעתנו צורך לתת פירוט להגדרה הזאת, מכיוון שכל הגדרה, מעצם טיבה, יש סכנה שייכללו בה מקרים מסוימים על-פי ניסיונו, אבל מנגד מקרים שטרם באו לעולם ולא נחזו על-ידי המחוקק יכולים להישמט.

בכל מקרה, אם הכנסת תחליט בניגוד לעמדת ועדת השרים לחקיקה ויתקיים על כך דיון, אין ספק שהדיון הזה יתנהל בתקופה שבה באמת לציבור וגם לחלק מן הפרשנים המשפטיים יש תחושה, שהגיעה השעה לחדד את הפסיקה, לחדד את ההלכות הנוגעות לעבירת הפרת אמונים. בניגוד למקרים רבים, שבהם לצנינים בעיני החלטה המנוגדת לעמדתה של הממשלה, ייתכן שכאן רק תצמח טובה לכולנו.

היו"ר נ' חזן:

אני מודה לשר המשפטים.

חבר הכנסת גפני, האם אתה רוצה לנצל את זכותך להשיב?

משה גפני (יהדות התורה):

לא, תודה.

הי"ר ל' חזן:

אם כך, אנחנו עוברים – לצערי הרב, אני חייבת להגיד, רבותי – להצבעה על הצעת חוק העונשין (תיקון – הגדרת הפרת אמונים), התשנ"ז–1997, של חבר הכנסת משה גפני. ההצבעה החלה.

רחבעם זאבי (מולדת):

הממשלה בבדידות – – –

הי"ר ל' חזן:

לא, היא לא בבדידות טוטלית.

הצבעה מס' 17

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 13

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – 2

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק העונשין (תיקון הגדרת הפרת אמונים), התשנ"ז–1997,

לדיון מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

הי"ר ל' חזן:

13 בעד, שני מתנגדים. אני קובעת, שהצעת החוק של חבר הכנסת גפני עברה בקריאה טרומית, והיא מועברת לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנה לקריאה ראשונה.

**הצעת חוק עבודת נשים (תיקון – היעדרות עקב היריון של בת הזוג ולידה), התשנ"ז–
1997**

(הצעת חבר הכנסת ד' ראם)

היו"ר ל חזן:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק עבודת נשים (תיקון – היעדרות עקב היריון של בת הזוג ולידה), התשנ"ז–1997, של חבר הכנסת דוד ראם; הצעת חוק פ/1183.

דוד ראם (הליכוד-גשר-צומת):

גברתי היושבת-ראש – – –

היו"ר ל חזן:

אדוני, זו הנמקה מהמקום?

דוד ראם (הליכוד-גשר-צומת):

כן, כן.

היו"ר ל חזן:

סליחה, אבל שיהיה ברור לאדוני, שעדיין מדובר במכסה, כי אני מבינה שיש התנגדות ממשלה להצעת החוק.

דוד ראם (הליכוד-גשר-צומת):

לא, הממשלה בעד.

הי"ר ל חזן:

לא רשום כך.

דוד ראם (הליכוד-גשר-צומת):

אבל כן.

הי"ר ל חזן:

אם תוכל להראות לי אחר כך את החלטת הממשלה בנושא, אני אשמח. בינתיים תנמק מהמקום.

דוד ראם (הליכוד-גשר-צומת):

הי"ר ל חזן:

אנחנו כולנו נשמח.

דוד ראם (הליכוד-גשר-צומת):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, הצעת חוק זו באה להסדיר את ימי היעדרותו של עובד ממקום עבודתו עקב לידה של בת זוגו, הסידורים הנלווים לה, וכן עקב טיפולים וביקורות הנערכים במשך תקופת ההיריון ונוכחותו של בן הזוג בהם רצויה לבת הזוג. מוצע כי היעדרות העובד תיזקף על חשבון ימי המחלה הצבורים שלו במקום העבודה.

הממשלה תומכת. לכן אני מבקש שגם הבית יתמוך בהצעה. תודה.

הי"ר ל חזן:

אדוני, תודה על הצעת החוק, אם מותר לי לומר המבורכת. עדיין יש בלבול במזכירות הכנסת. נמסר לנו כרגע, שיש התנגדות של הממשלה, או עדיין אין הסכמה.

אני עדיין לא יכולה לעבור להצבעה, מטבע הדברים, כי רק לפני דקה צלצלנו. אנחנו חייבים להמתין מעט, למען ההגינות, כדי לאפשר לחברי הכנסת הרוצים בכך להגיע.

דוד ראם (הליכוד-גשר-צומת):

אבל זו טעות.

היו"ר ב' חזן:

אנחנו בהחלט נברר את הטעות. תאמין לי, שלחברי הכנסת יש מעט הזדמנויות לחוקק, ולכן תמיד עדיף לעשות הנמקה מהמקום ולנסות לשכנע במקומות שיש התנגדות בצדקת הצעות החוק שהן על מכסה.

מיכאל קליינר (הליכוד-גשר-צומת):

גברתי היושבת-ראש, ברשותך, האם אפשר מבחינת הפרוצדורה, עד שממתינים להצבעה, שהמציע הבא יציע את הצעת החוק שלו ונקיים את ההצבעה לאחר מכן?

היו"ר ב' חזן:

צר לי שאני לא יכולה לעשות זאת. אנחנו מצביעים עכשיו. אנחנו ממתינים לא הרבה זמן, חבר הכנסת קליינר.

מיכאל קליינר (הליכוד-גשר-צומת):

אי-אפשר להמשיך בסדר-היום ולהצביע אחר כך?

היו"ר ב' חזן:

ההצעה שהופיעה בסדר-היום כהצעת חוק עם הנמקה מהדוכן הוצגה עכשיו כהצעה עם הנמקה מהמקום, ולכן, באמת, בזריזות, אם תעזרו לי, תדברו על נושא מסוים – – –

אברהם הירשזון (הליכוד-גשר-צומת):

הוא מציע גשר להצעת החוק...

הי"ר ל חזן:

אני הבנתי את הרצון שלו לגשר לפחות במקרה זה. חברי הכנסת, אני יכולה להזמין אתכם להתיישב, ואנחנו נעבור להצבעה.

נסים דהן (ש"ס):

הצבעה על הצעת החוק של חבר הכנסת לנקרי?

הי"ר ל חזן:

לא, עוד לא. הצעת החוק של חבר הכנסת דוד ראם, הצעת חוק חשובה, תיקון לחוק עבודת נשים – היעדרות עקב היריון של בת זוג ולידה. ההצבעה החלה. אני חושבת שתהיה פה תמימות דעים.

מיכאל קליינר (הליכוד-גשר-צומת):

למרות התנגדות הממשלה.

הי"ר ל חזן:

למרות התנגדות הממשלה.

הצבעה מס' 18

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 9

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק עבודת נשים (תיקון היעדרות עקב היריון של בת הזוג ולידה),
התשנ"ז–1997, לדיון מוקדם בוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

היו"ר ל' חזן:

תשעה בעד, אין מתנגדים, אין נמנעים. אני מברכת את חבר הכנסת דוד ראם על כך שהצעת החוק
שלו עברה בקריאה טרומית. אנחנו נעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה והרווחה להכנה לקריאה
ראשונה.

הצעת חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב] (תיקון – הגדלת שיעור הקצבה לקראת תחילת שנת הלימודים), התשנ"ז–1997

(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

היו"ר ל' חזן:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב]
(תיקון – הגדלת שיעור הקצבה לקראת תחילת שנת הלימודים), התשנ"ז–1997, של חברי הכנסת
יהודה לנקרי ויוסי כץ; הצעת חוק פ/1349. ינמק חבר הכנסת לנקרי. אדוני, בבקשה.

אברהם הירשזון (הליכוד-גשר-צומת):

אני מציע לצלצל.

היו"ר ל' חזן:

אנחנו כבר הבנו את העניין הזה.

חבר הכנסת לנקרי, בבקשה, לרשותך עשר דקות, אם תרצה לנצל אותן.

משה גפני (יהדות התורה):

אין שר משיב.

הי"ר ל חזן:

מסתבר שלא, אדוני. על כן, אנא בואו נקשיב קשב רב לדבריו של חבר הכנסת לנקרי. אדוני.

יהודה לנקרי (הליכוד-גשר-צומת):

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, חרף העובדה שחבר הכנסת יוסי כץ, שהצטרף להצעת החוק הזאת, אינו כאן – הנה הוא מגיע; רציתי לומר, כבודו כאן, אני שמח על הגעתו.

הי"ר ל חזן:

הנה הוא מגיע. ראיתי אותו לפני דקות ספורות.

יהודה לנקרי (הליכוד-גשר-צומת):

אני רוצה לומר, שחבר הכנסת יוסי כץ ואנכי התוודענו לקושי האמיתי הזה מתוך ניסיונו המשותף – חבר הכנסת יוסי כץ כיושב-ראש ועדת העבודה והרווחה בכנסת הקודמת ואני כיושב-ראש המועצה המקומית שלומי לפני שנים אחדות. שנים אלה בראשות המועצה המקומית שלומי לימדוני מה היא מצוקתן של משפחות, בעיקר משפחות ברוכות ילדים ולעתים גם מעוטות יכולת, לפני התחלת שנת הלימודים. תמיד חזינו באותו מצב של מציאות כלכלית וחברתית קשה, המביאה את המשפחות הללו בחוסר מוכנות מלאה להתחלת לשנת הלימודים. זה מתבטא בצרכים הבסיסיים ביותר, כגון: ספרי לימוד, ילקוט וכלי למידה בסיסיים.

במדינה שבה אנחנו טוענים שיש עוני אבל אין רעבים ללחם, נוכחתי לדעת מדי שנה בשנה, ערב הכניסה לשנת הלימודים, כי אכן יש בה תלמידים רעבים לספר ולמחברת.

גברתי היושבת-ראש, ניסיוני כשגריר ישראל בצרפת לפני שנים אחדות לימד אותי מה מדינה נאורה יכולה לעשות בעניין הזה. ובכן, לצרפת, בעלת החקיקה הסוציאלית המתקדמת, יש חוק שמקנה באורח אוניברסלי לכל המשפחות במדינה, לכל התלמידים באשר הם, מענק שנקרא מענק כניסה לשנת הלימודים, המעניק לכל תלמיד, בלא הבדל, כ-900 שקל, ולאחרונה, בגלל קשיים תקציביים של הצרפתים, רק כ-600 שקל. אני חשבת, שגם אנחנו חייבים להיות קשובים לזעקת הדל ולנסות במידה מסוימת, כמיטב יכולתנו, להושיעו, לשמוע את תלונתו במציאות הקשה הנ"ל ולהביא את ממשלת ישראל לסייע, באמצעות הביטוח הלאומי, כמיטב יכולתה, רק למשפחות מעוטות היכולת. אינני מבקש שהממשלה תחיל את העיקרון הזה כעיקרון אוניברסלי. אני שב ומדגיש: מדובר בתלמידים בני משפחות מעוטות יכולת. בכל חודש אוגוסט, דהיינו בתאריך שבו מוענקות קצבאות הילדים באמצעות הביטוח הלאומי, ועל-פי מבחני הכנסה של הביטוח הלאומי, על-פי כל השנתונים והסטטיסטיקות המוכרות, לכפול את קצבת הילד לצורך נושא זה.

אני משוכנע, שממשלת ישראל, שמצויה בתהליך מרחיק לכת של הבראה תקציבית, תתייחס להצעה הזאת ברפלקס כמעט מותנה, הייתי אומר, כהצעה שאין לקדם אותה משום שתרגומה הוא תרגום תקציבי. אבל אני משוכנע, שהשר הממונה, שר העבודה והרווחה, יוכל בבוא העת – אחרי שנעביר את ההצעה הזאת בקריאה טרומית, כך אני מקווה – להיוועץ בחבר הכנסת כץ ובי כדי שאנחנו נקדם, בתיאום עם הממשלה, את כל המהלכים הכרוכים בחקיקה בקריאה הראשונה, השנייה והשלישית, ונביא לקבלת הצעת חוק, שאני משוכנע שהיא עושה צדק עם אותם תלמידים שזקוקים לסיוע הממשלתי הזה. טוב שנעשה זאת, ויפה שעה אחת קודם.

אני מודה לכם מאוד על התמיכה בהצעת החוק.

הי"ר ל' חזן:

אני מודה לחבר הכנסת לנקרי. אני מודה לחברי הכנסת המציעים, חבר הכנסת יוסי כץ וחבר הכנסת לנקרי, על הצעת החוק הזאת. היא אנושית, ואני חושבת שהיא במקומה.

חברי הכנסת, אין שר משיב, ואנחנו כבר צלצלנו. לכן, אנחנו עוברים להצבעה על הצעת חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב] (תיקון – הגדלת שיעור הקצבה לקראת תחילת שנת הלימודים), התשנ"ז–1997, של חברי הכנסת כץ ולנקרי.

נסים דהן (ש"ס):

זה כולל גם את ספרי הלימוד.

הצבעה מס' 19

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדין מוקדם בוועדה – 11

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב] (תיקון הגדלת שיעור הקצבה לקראת תחילת שנת הלימודים), התשנ"ז–1997, לדין מוקדם בוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

הי"ר ל' חזן:

רוב של 11 בעד, אין מתנגדים ואין נמנעים – אני קובעת שהצעת החוק עברה, והיא מועברת בזאת לועדת העבודה והרווחה להכנה לקריאה ראשונה. ברכותי לחברי הכנסת המציעים.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום – הצעה לסדר-היום של חבר הכנסת אברהם פורז בנושא: הליך אישור אוטומטי של שומות. חבר הכנסת פורז איננו באולם. על כן, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: שאילתות לשר העבודה והרווחה. שר העבודה והרווחה לא נמצא כרגע במליאה. אני רואה בחומרה רבה היעדרות שר בזמן מתן תשובות על שאילתות. אבקש ממזכירות הכנסת להעביר את המסר הזה לשר.

בנימין אלון (מולדת):

גברתי, גם כל השואלים לא כאן.

הי"ר ל חזן:

אחד הכלים הפרלמנטריים המועטים שעדיין נותרו לנו, אדוני, הוא הכלי של השאילתא. השר מחויב על-פי חוק להיות כאן. צר לי שהוא איננו.

אברהם פורז (מרצ):

מה קורה פה?

הי"ר ל חזן:

חבר הכנסת פורז.

אברהם פורז (מרצ):

גברתי, המחשב לא מעודכן. לפי המחשב נראה שחבר הכנסת לנקרי עדיין מדבר.

הי"ר ל חזן:

האמת היא שגם בעבר נהגנו כך.

נסים דהן (ש"ס):

אבל, גברתי היושבת-ראש, אני לא צריך לקבל עונש. הייתי פה.

הי"ר ל' חזן:

אני יודעת, אדוני. אבל עברנו מהר מאוד על הנושאים.

נסים דהן (ש"ס):

כתוב שהמאחר ימתין תור אחד.

הי"ר ל' חזן:

חבר הכנסת דהן, אם תהיה ניוח, תוכל לסיים את ישיבת הכנסת הזאת, ונוכל יחד לאחל לכל בית ישראל גם חג שבועות שמח.

הצעה לסדר-היום

הליך אישור אוטומטי של שומות

הי"ר ל' חזן:

נעבור להצעה לסדר-היום מס' 2403, של חבר הכנסת אברהם פורז, בנושא: הליך אישור אוטומטי של שומות. חבר הכנסת פורז, זו הצעה דחופה לסדר-היום.

אברהם פורז (מרצ):

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מודה לגברתי היושבת-ראש על כך שנתנה לי אפשרות להעלות את ההצעה. באמת המתנתי בחוץ, והמחשב לא נתן לנו את האינפורמציה.

אני גם רוצה להתפלל ובאמת להביע מחאה על כך ששר האוצר לא בא להשיב. אני חושב שאין זה מן הראוי שמוגשת הצעה דחופה לסדר-היום והשר איננו פה. אגב, היא היתה קבועה ליום רביעי בשבוע שעבר, נאמר לי ששר האוצר חולה, ביקשו ממני להסכים להמתין ולהעביר את ההצעה לדין היום,

והסכמתי. אני חושב שהנושא חשוב, ומן הראוי שיהיה שר, או מי שיבוא מטעם הממשלה, להשיב על הצעות לסדר-היום. נכון שהצעות לסדר-היום אינן חוקים, אבל בכל זאת.

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, מדובר בנושא של אישור הצהרות למס הכנסה. כאשר אדם שהוא עצמאי, נישום עצמאי, מגיש הצהרה למס הכנסה, דוח שנתי, יש שתי אפשרויות. אפשרות אחת – שהדוח מאושר באופן סופי, לפי סעיף שנקרא 01, הדוח הופך לסופי, הוא משלם את המס שהמחשב אומר שצריך לשלם לפי הצהרתו, ובזאת נגמר העניין. לימים, אם מסתבר שהאיש הונה את מס הכנסה, ומסתבר שיש ראיות על העלמת מס – אפשר לפתוח את השומה ולהעמיד אותו אפילו לדין.

נסים דהן (ש"ס):

עד 16 שנה, לפי התיקון האחרון.

אברהם פורח (מרצ):

לא בדקתי את הנקודה הזאת, אבל ודאי שמדובר בכמה שנים לאחר שנת המס.

מצד שני, יש לפקיד השומה אפשרות להוציא שומה הנקראת 00, דהיינו: אנחנו מחשבים לך את המס לפי הצהרתך, אך לא מאשרים את ההצהרה, ואחרי שעוברת איזו תקופה של כמה שנים – – –

נסים דהן (ש"ס):

שלוש שנים.

אברהם פורח (מרצ):

כן, לאחר שלוש שנים השומה הזאת מתאשרת אוטומטית. לכאורה, מה אכפת לנו שכל ההצהרות מקבלות סעיף 00? ובכל זאת אכפת. מדוע? משום שמערכת מיסוי צריכה להיות מבוססת על אמון בהצהרת הנישום. היה והנישום נתפס בהעלמת מס, צריך למצות אתו את הדין. אבל ההנחה צריכה להיות – וזאת ההנחה שעומדת ביסוד היחסים שבין המדינה לבין האזרח – שההצהרה היא אמת. ומדוע כך הם פני הדברים? משום שברור לחלוטין שפקידי השומה אינם מסוגלים לבדוק כל הצהרה. בתקופה של ניהול ספרים גם אי-אפשר לבדוק, אלא לאשר לפי הספר את מה שרשום. עצם העובדה שמשפילים את הנישום ואומרים לו: לא מאשרים את הצהרתך, אלא רואים בה רק מין דבר זמני – זו פשוט הבעת אי-אמון.

אני יודע שהמהלך האחרון הוא כתוצאה מהנחיה שניתנה לפקידי השומה להפסיק להוציא שומות לפי 01 ולעבור להוצאת שומות לפי 00. אני חושב שזו פגיעה בציבור הישראלי, פגיעה בציבור העצמאים

שמגיש דוחות למס הכנסה, פגיעה בציבור גדול של שכירים שמגיש דוחות למס הכנסה, וזה מערער את הבסיס היסודי של מערכת, שצריכה להיות מערכת של יחסי אמון בין הנישום לבין שלטונות מס ההכנסה.

לכן, גברתי היושבת-ראש, אני מבקש לאשר את ההצעה ולהעביר אותה לוועדת הכספים.

נסים דהן (ש"ס):

אתה לא יכול.

אברהם פורח (מרצ):

אתה צודק, אני לא יכול. אני יכול לבקש רק דיון במליאה. כל הכבוד לך, חבר כנסת ותיק פחות ממני, שאתה ער לדבר הזה. אני באמת לא יכול לבקש שום דבר.

הנה הגיע שר האוצר, אז אולי בינתיים שר האוצר ישיב. מכל מקום, אדוני שר האוצר, לפני שהיית פה העליתי את נושא ההנחיה שניתנה על-ידי נציב מס הכנסה להפסיק לאשר שומות לפי סעיף 01, שפירושה שהדוח הופך לסופי, ולעבור לשיטה של 00, דהיינו, אנחנו מבקשים ממך לשלם לפי הצהרתך אבל לא מאשרים את הדוח. אמרתי שלדעתי בין רשויות מס הכנסה לבין הנישום צריכה להיות מערכת של יחסי אמון, וצריך לאשר, אלא אם כן יש סיבה טובה שלא לאשר, וצריך גם למצות את הדין עם מי שנתפס כמעלים.

טוב, בינתיים אני לא אומר כלום. אני רוצה לשמוע מה השר אומר. תודה.

היו"ר נ' חזן:

אני מודה לחבר הכנסת פורח. אני מבינה, חבר הכנסת פורח, ששר האוצר ממתין מהבוקר להצעה לסדר-היום שלך. גם הוא, כמוך, לא הצליח להתגבר על האטיות של המחשב. אבל הוא כאן, ואני שמחה להזמין אותו להשיב על ההצעה לסדר-היום. אדוני.

שר האוצר ד' מרידור:

תודה רבה. גברתי היושבת-ראש, רבותי ארבעת חברי הכנסת הנוכחים – – –

נסים דהן (ש"ס):

כוחות המילואים.

שר האוצר ד' מרידור:

לא, יחידות העילית שנותרו באולם בשעות חשובות אלה.

אדוני חבר הכנסת פורז, הרי אתה יודע שאני מתייחס להצעותיך ברצינות, גם להצעה הזאת. הבוקר הכנתי את עצמי להשיב לך על-פי מה שנמסר לי, ואני אקדים ואומר, שאחרי מה שנמסר לי, החלטתי לקיים עוד דיון בעניין זה, והדיון הזה – אתה תהיה אשם בו, או זכאי בו.

לכאורה אלה הם הדברים: עד היום, אחוז מסוים של השומות, לפי אחוז שנקבע, הוצאו מייד – מה שאתה קורא 01, דהיינו סעיף 145(א)(1), אינני זוכר את המספר המדויק, לפקודת מס הכנסה. השומות הוצאו כשומות מתקבלות ללא בדיקה. אחוז מסוים, נדמה לי 10% או 15%. השאר נותרו – הרוב העצום, נדמה לי מעל 80% – והמתינו ארבע או חמש שנים, לפי העניין. או שנגמרו קודם לכן, תוך כדי בדיקה שנתית, או שהוצאה שומה מאותו סוג בתום התקופה, כי פשוט פגה התקופה שבה מותר לערוך שומה שלא מקבלת בדיוק את ההצהרה שהוגשה.

אברהם פורח (מרצ):

ה-00 הופך אוטומטית לסופי.

שר האוצר ד' מרידור:

נכון. הוא הופך אוטומטית לסופי או שיוצאת שומה 01. זה עניין טכני.

נסים דהן (ש"ס):

לפי התיקון האחרון שאושר בוועדת הכספים, לאחר שלוש שנים.

שר האוצר ד' מרידור:

אני יודע, אבל אני לא רוצה לערב את הדברים. אחר כך אומר משהו על התיקון הזה, שהוא תיקון מבורך כשלעצמו.

אם בשנת 1996 היו, אני מעז לומר, כ-350,000 הצהרות למס הכנסה – כך נדמה לי, אני לא מוכן להתחייב על המספר – ואם אני מעריך שכמה עשרות אלפים, אולי 50,000, קיבלו את השומה המדוברת, השומה 01, והאזרחים הנישומים קיבלו הודעה בתוך כמה שבועות או חודשים, שהצהרתם נתקבלה, כל השאר, אולי 80% או 90%, לא קיבלו. לגביהם ישבו המפקחים, פקידי השומה השונים, דנו ובדקו במשך השנים, בדיקה של עשרות אלפי שומות לשנה, הגיעו למסקנה, והמסקנה היתה לקבל את הדוח או לפסול את הדוח, שפיטה או משא-ומתן עם הנישום, כמו שדברים נעשים במס הכנסה מימים ימימה.

כששאלתי היום מדוע אני שומע על שינוי בשיטה – אגב, השינוי הוא לא לבטל את השיטה אלא להקטין את המספר – נאמר לי, שלא אחת נמצא שהיו טעויות בדרך הזאת, מפני שכדי לקבל החלטה לאילו מן הנישומים תישלח שומה 01, דהיינו שומה המקבלת את ההצהרה, צריך לעשות עבודה, שהמפקח יושב ובודק, זה לא עניין טכני. המחשב לבד לא יודע לעשות זאת בינתיים. הרבה שעות עבודה, אלפים רבים של ימי עבודה נגזלים בשל ההחלטה המקורית הזאת. היה מי שחשב, שייטכן שעדיף שלא להוציא מייד הוראה לבדוק את השומה ולראות מה היא 01 ולבזבז הרבה זמן, אלא להתחיל מייד בעבודה קצת יותר יסודית כדי למנוע תקלות, שאחר כך התברר שצריך לפתוח שומה שכבר נסגרה מפני שהגיע מידע נוסף, מפני שלא בדקו היטב את הרשום בה וכן הלאה. ההיגיון ברור, כדי למנוע מצב שבו נעשות טעויות גדולות בהודעות 01 כשהן ניתנות ללא הצדקה – וזה קורה, כנראה, או קרה, לפעמים. יש צדדים לכאן ולכאן.

לאור הדברים שכתבת בהצעתך ולאור ההסברים שקיבלתי, ביקשתי היום מסגן נציב מס הכנסה, מר קפלן, שאתו דיברתי, לערוך דיון נוסף אצלי, לדון במדיניות של מס הכנסה כלפי נישומים בהקשר זה.

הדברים עוד מתחדדים, כפי שהזכיר חבר הכנסת דהן, לאור השינוי בחוק שנעשה לאחרונה על-ידי הכנסת, ולפיו התקופה המותרת לפקיד השומה איננה ארבע שנים מתום שנת המס אלא שלוש שנים. דהיינו, אם בתום שלוש שנים לא תיערך שומה אחרת, יראו את הדוח שהוגש כאילו הוא השומה המחייבת. זו בערך משמעות התיקון. זה מקל על הנישומים, שלא יצטרכו להיות תלויים בין אישור לבין פסילה או אי-אישור תקופה ארוכה יותר. זה נעשה לטובת הנישומים. רבים מהנישומים במס הכנסה לא היו מאושרים מהתיקון הזה, אבל התיקון התקבל על דעת מס הכנסה, והוא נעשה בהסכמתם. זה מכניס אותם לסד זמן יותר לוחץ מאשר קודם, כי אם יש 350,000 שומות, ואפילו 50,000 שומות יצאו מייד מן המעגל מפני שבדרך כזו או אחרת תוצא לגביהם שומה המאשרת את קבלתם ואת התוכן שלהם, דהיינו 01 – עדיין, 300,000 שומות בשלוש שנים הן עומס גדול ביותר. בסוף תישארנה שומות רבות שלא יבדקו אותן.

לכן, השאלה שמס הכנסה צריך לשאול את עצמו היום היא, כיצד הוא מתמודד עם המטלה החדשה שנפלה על כתפיו, באותו כוח-אדם, כי אנחנו לא רוצים להרחיב את כוח-האדם במגזר הציבורי. צריכה להיות בדיקה לעומק של חתך אותן שומות שאנחנו רוצים להעמיק בבדיקתן, אם משום שנפלו במדגם לאותה שנה, אם מפני שיש מידע עליהן, אם מפני שבעבר התברר שכדאי לבדוק אותן מכל סיבה שהיא, ואת שאר האזרחים, עד כמה שניתן, לשחרר מהצורך, על-ידי כך שנפגין אמון בדוחות הניתנים. זה, כמובן, מחייב גם מערכות של בדיקה, של חקירה, של תביעה, של שפיטה ושל ענישה מאוד יעילות.

אמרתי לא אחת, גם מעל לדוכן הזה, וגם הפעם אני חוזר ואומר, שבניגוד לדעה הרווחת בחוגים שונים של הציבור, עבירות מס הכנסה שתוצאתן העלמת מס הן, בעיני, עבירות חמורות מאוד, עבירות שיש עמן קלון גדול. זו גנבת כסף מהציבור. אם מישהו חושב שהוא מסדר את השלטונות – הוא מסדר את חבריו המשלמים מס כמוהו, ולא גונבים אותו ולא מעלימים אותו. לדעתי, מי שמעלים

מס בכוונה להתחמק מתשלום מס, מי שרושם רישומים כוזבים בכוונות כאלה – צריך להתייחס אליו במלוא חומרת הדין ולהוקיע אותו חברתית כמי שלא מוכן לשאת בנטל יחד עם כל שאר האזרחים משלמי המסים.

אני מקווה שנצליח לייצב את השיטה או ליצור שיטה או לשפר את השיטה, כך שרוב האזרחים ייהנו מאמון כראוי להם. אבל אותם אזרחים שייבדקו ואחרי הבדיקה יימצא שהם העלימו מס – מערכת התביעה, השפיטה והענישה תהיה מאוד מחמירה לגביהם, למען יראו וייראו, וגם קודם כול למען ייענש מי שניסה לגזול את אחיו כדי להרוויח לעצמו שלא כדין.

בסוף דברי אני חוזר ואומר, שביקשתי לקיים אצלי דיון בהוראה שניתנה, שאת הסבריה נתתי כאן, כפי שניתנו לי. אחרי שהדיון הזה יסתיים, אחזור אליך ואספר לך, האם היו שינויים או שלא היו שינויים בהנחיות האלה. בינתיים אלה ההנחיות שניתנו.

אם חבר הכנסת פורז ירצה להעביר את העניין לוועדת הכספים, אינני מתנגד לכך. תודה רבה.

היו"ר נ' חזן:

אני מודה לך, אדוני שר האוצר.

חבר הכנסת פורז, אתה מסכים להעברת ההצעה לוועדה?

אברהם פורז (מרצ):

אני כמעט נכשלתי בהצעת.

היו"ר נ' חזן:

אני יודעת. אם כך, אם אין התנגדות, חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה על העברת ההצעה לסדר-היום של חבר הכנסת פורז לדיון בוועדת הכספים. ההצבעה החלה.

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 7

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הכספים נתקבלה.

הי"ר ל חזן:

רוב של שבעה בעד, אין מתנגדים ואין נמנעים – אני קובעת שההצעה לסדר-היום תידון בוועדת הכספים של הכנסת.

שאלות ותשובות

הי"ר ל חזן:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-יומנו: שאלות ותשובות. אדוני שר העבודה והרווחה, נזפתי בכך בהיעדרך, שכן חובה היא על השר להיות נוכח כשמזמינים אותו להשיב על שאלות. משום שהגמתי – אני חוזרת גם לעניין הזה.

שר העבודה והרווחה א' ישי:

את חוזרת בכך מהנזיפה?

הי"ר ל חזן:

לא, מהנזיפה בפירוש לא. הכנסת היא ריבון, חברי הכנסת שואלים שאלות, ועל השר להיות נוכח.

שר העבודה והרווחה א' ישי:

הנה השר נמצא פה, והוא עונה. אני מכבד את כל חברי הבית. ברוב השאלות שאני אמור להשיב עליהן, אני לא רואה פה, לצערי הרב, את חברי הכנסת ששאלו אותן.

הי"ר ל חזן:

הסעיף הזה כבר נקרא, פשוט עשינו נסיגה.

סגן שר הבינוי והשיכון מ' פרוש:

לי יש דף של הכנסת, ואני צריך להשיב לפניו.

היו"ר נ' חזן:

לא, אדוני, אתה אחריו.

שר העבודה והרווחה א' ישי:

לאור ההערה של הרב מאיר פרוש, סגן שר הבינוי והשיכון, אני אבקש אולי שתשקלי לחזור בך מן הנזיפה.

מכירת חנות ל"גוי של שבת"

חבר הכנסת א' יחזקאל שאל את שר העבודה והרווחה ביום י' באדר ב' התשנ"ז (19 במרס 1997):

בעקבות ידיעות על בעלי חנות בזיכרון-יעקב המוכרים חנותם ל"גוי של שבת" למשך השבת, רצוני לשאול:

1. מה היא התייחסות משרדך למהלך זה, וכיצד יפעל?

2. מה הוא ההבדל בין הפקחים הדרוזים במשרדך לבין הגוי העובד בחנות בשבת?

3. האם תאפשר פתיחתם של עסקים נוספים בדרך זו?

שר העבודה והרווחה א' ישי:

1. משרדנו אינו מתייחס – – –

נסים דהו (ש"ס):

זו שאלה לשר הדתות, לא לשר העבודה והרווחה.

שר העבודה והרווחה א' ישי:

בעקבות חוק שעות עבודה ומנוחה, משרדנו אינו מתייחס להליך המכירה אלא לקיום חוקי העבודה, ביניהם חוק שעות עבודה ומנוחה.

2. מפקחי העבודה הם עובדי מדינה, מותר להעסיקם על-פי חוק שעות עבודה ומנוחה אם תפקידם מחייבם לכך.

3. משרד העבודה והרווחה אינו אחראי לפתיחה ולסגירה של עסקים אלא לאכיפת חוקי עבודה, ובכלל זה חוק שעות עבודה ומנוחה.

הי"ר ל חזן:

שאלה נוספת לחבר הכנסת אבי יחזקאל. בבקשה.

אברהם יחזקאל (העבודה):

כבוד השר, חברי אלי ישי, מי כמוך יודע, שגם בתנועתי – אני חושב שגם בתנועת מרצ, תנועתה של היושבת-ראש – אנחנו בעד כיבוד השבת, ואיש באמונתו יחיה. אני בא מבית מסורתי, אבל יש לי תחושה, שבמקומות שבמובהק יש בהם מכירה – זיכרון-יעקב היא מודל קלאסי למקום שבאים אליו תיירים – היתה בזמן האחרון מדיניות להגיע למקום, לסגור את המקום וליצור איזה אלמנט בעייתי לכאורה – לא מבחינה הלכתית, שהרי מבחינת ההלכה כולם צריכים לא לעבוד ביום השבת, אלא מבחינת העימות שעלול להיווצר. השאלה היא, האם הדבר לא אמור ליצור עימות כלשהו, והאם נתת עם כניסתך לתפקיד הוראות חדשות, שמחייבות יציאה לאותם מקומות תוססים, שאליהם תגיעו ותסגרו? זו השאלה האמיתית שמנחה בעניין הזה.

שר העבודה והרווחה א' ישי:

השאלה היא, האם אני מוסמך על-פי חוק למנוע ממפקחי המשרד לפנות ליישובים תוססים, כפי שאתה מגדיר אותם, אף שהם נמצאים בשטחי מדינת ישראל – והחוק מדבר על כל שטחי מדינת ישראל. אני עושה זאת במסגרת החוק, ואני לא חושב שאני יכול לקחת את החוק לידיים ולהחליט לאן כן לשלוח ולכן לא לשלוח. הפקחים הולכים לפי סדרי עבודה והתוכניות שלהם.

אני רוצה לנצל את ההזדמנות ולומר, שקיבלתי מכתב מראש העיר רחובות, שנמנה עם מפלגתך, והוא כותב שהוא מבקש ממני לבוא בצורה אינטנסיבית ולפעול לסגירת החנויות בשבת במקום, משום שבצומת-ביל"ו נפתחות הרבה חנויות, ודבר זה גורם לתחרות קשה בין האנשים ביישוב שלו, שלא רוצים לפתוח בשבת – לא מפני שהם שומרים שבת ולא משום שהם לא רוצים לנסוע לים או לפיקניק בשבת, אלא משום שהם רוצים לנוח בשבת ולשבת עם כל המשפחה בשבת ולא לעבוד. אבל משום שחנות אחרת, סמוכה, פותחת – גם הם נאלצים לפתוח, לעבוד בניגוד לחוק ובניגוד להשקפת עולמם, אלא אם כן מדינת ישראל תקום ותחליט מחר שיום המנוחה במדינת ישראל יהיה ביום ראשון. ברוך השם, במדינת ישראל, אני מתאר לעצמי, לעולם זה לא יקרה. יום השבת הוא יום מנוחה, וצריך לשמור על החוק.

לצערי הרב, תמיד מציינים את החוק כחוק של דתיים, כחוק אנטי-סוציאלי, והחוק הזה הוא סוציאלי ממדרגה ראשונה, חוק שצריך לשמור על האזרחים ביום המנוחה. נכון שנוח לדתיים שבשבת לא יעבדו, ואני אוכף את החוק גם אם אני שר דתי וגם אם אני שר לא דתי. מצער הוא, ששר שעומד בראש המשרד, אם הוא לא דתי, החוק הזה לא מעניין אותו, ולכן הוא לא מטפל בו כראוי. אני, כמובן, מטפל בחוק הזה כראוי, כמו בכל החוקים.

הנחות בשכר לימוד במעונות-יום לילדי אמהות נכות

חבר הכנסת י' יהב שאל את שר העבודה והרווחה ביום י"ז באדר ב' התשנ"ז (26 במרס 1997):

בהנחיות לשכר לימוד במעונות-יום ובמשפחתונים לילדי אמהות עובדות קבע משרדך, כי משפחה שבה האב נכה בשיעור של יותר מ-50% זכאית להנחה, אך לא משפחה שבה האם נכה.

כמו-כן, ב"שאלון להרשמה ולחישוב שכר לימוד" מופיע במשבצת "נכים" רק אישור האב על נכות.

רצוני לשאול:

האם ישנה משרדך מצב זה?

תשובת שר העבודה והרווחה א' ישי:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

דינה של אשה עובדת נכה כדינה של כל אשה עובדת, וקצבת הנכות שלה אינה מחושבת כחלק מהשכר לצורך קביעת ההנחה. זאת על מנת להקל על נשים נכות המבקשות לעבוד ולשלב את ילדיהן במעון-יום.

לעומת זאת, קצבת הנכות של האב מהווה למעשה חלק מהכנסת המשפחה לצורך חישוב הזכאות וקביעת שכר הלימוד שישלם הילד.

ביקשתי את בדיקת היועץ המשפטי של המשרד בסוגיה זו, ועם קבלת חוות דעתו אחליט אם יש צורך בשינויים.

טיפול בנערות במצוקה

חבר הכנסת ח' דיין שאל את שר העבודה והרווחה ביום י"ז באדר ב' התשנ"ז (26 במרס 1997):

במדינת ישראל יש מגמת עלייה במספר הנערות במצוקה שפונות לסיוע עקב אלימות וניצול מיני. ידוע, כי מ-11,300 נערות במגזרים השונים, 2,045 הן נערות ערביות, ו-1,666 – עולות חדשות, כאשר 90 עובדות סוציאליות מטפלות בממוצע ב-125 נערות לעובדת.

רצוני לשאול:

1. האם ידוע למשרדך, שכ-3,500 נערות נמצאות ללא פתרון?

2. מדוע אין מקימים הוסטלים נוספים בשיתוף עם ויצ"ו והרשויות ששותפות למימון?

3. מה הוא הפתרון המוצע לנערות לאחר 30 ימי שהות במקלט?

תשובת שר העבודה והרווחה א' ישי:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. בעייתן של הנערות במצוקה ידועה. הדבר נובע ממחסור בתקני עובדים סוציאליים ברשויות המקומיות ובתקציבים לשירותים משלימים.

2. הוסטלים נוספים אינם מוקמים בשלב זה בשל העדר תקציב. אכן יש צורך בשלושה הוסטלים לדיור ובמקלט נוסף לנערות.

3. לאחר שהות במקלט לנערות פועל השירות בשיתוף עם הנערה למציאת פתרון המתאים למצבה ולצרכיה – חזרה לביתה, דירת מעבר כהכנה ליציאה לקהילה או הוסטל.

משכורות עובדי החברה לפיתוח עכו העתיקה

חבר הכנסת ד' אזולאי שאל את שר העבודה והרווחה ביום י"ח באדר ב' התשנ"ז (27 במרס 1997):

המקומון "כל הצפון" מדווח על שביתת עובדי החברה לפיתוח עכו העתיקה, מרביתם ערבים, הקובלים על תנאי העסקתם. אחת מטענותיהם היא, ששכרם נמוך משכר המינימום. מסתבר שהם אינם חברי הסתדרות, ואין מי שייאבק את מאבקם.

רצוני לשאול:

1. האם משרד העבודה והרווחה מודע למקרה זה?

2. האם אוקף משרדך את החובה לשלם שכר מינימום לעובדים?

3. מי מגן על עובדים שאינם חברי הסתדרות?

תשובת שר העבודה והרווחה א' ישי:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. בעקבות הידיעה שפורסמה במקומון "כל הצפון" בדקו מפקחי המחלקה לאכיפת חוקי עבודה את החברה לפיתוח עכו העתיקה. מן הבדיקה עלה, כי במקום משולם שכר מינימום כחוק.

2. המחלקה לאכיפת חוקי עבודה אוכפת את חוק שכר מינימום בכל מגזרי העובדים, מבוגרים ונערים, נשים וגברים. מ-1 בינואר 1997 ועד היום נבדקו 21,376 תלונות של עובדות ועובדים. ב-665 מקרים נמצאו התלונות מוצדקות, והעובדים קיבלו החזרי שכר בסך 1,346,215 שקל.

3. בבדיקות מפקחי המחלקה אין כל התייחסות להשתייכותו הארגונית של העובד, שכן החוק חל על כל המעסיקים.

סניף המוסד לביטוח לאומי בבני-ברק

חבר הכנסת ש' הלפרט שאל את שר העבודה והרווחה ביום ב' בניסן התשנ"ז (9 באפריל 1997):

תקופה ארוכה מדובר על פתיחת סניף מורחב של הביטוח הלאומי בבני-ברק. אוכלוסיית בני-ברק משתמשת בשירותי הביטוח הלאומי, כאשר רוב הפעילות מתבצעת דרך סניף רמת-גן. בבני-ברק קיימת נקודת שירות ברמה שאינה עונה על צרכי התושבים.

רצוני לשאול:

1. האם יש סיכוי שבקרוב יפתח סניף משנה מרווח, כיאות לעיר בגודל כזה?

2. מה ייעשה כדי להקל על תושבי בני-ברק בעניין הביטוח הלאומי?

תשובת שר העבודה והרווחה א' ישי:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

הבעיה ידועה לי היטב, ובבני-ברק נרכש אתר חדש לצורך הקמת הסניף. בימים האחרונים סיים המוסד לביטוח לאומי את הכשרת הסניף וצידו והוחל במתן השירות במקום.

המוסד לביטוח לאומי מרחיב את מסגרת השירותים שיינתנו לתושבי בני-ברק, וזאת על-ידי העברת עובדים מסניף רמת-גן, שבו קיבלו תושבי בני-ברק שירותים עד היום, לסניף בני-ברק. יתר על כן, הנחיתי את מנכ"ל המוסד לביטוח לאומי לפעול ככל שביכולתו כדי לזרז במידת האפשר את העברת השירותים.

דמי ניידות לנכים שרכבם נגנב

חבר הכנסת ע' זיסמן שאל את שר העבודה והרווחה ביום ב' בניסן התשנ"ז (9 באפריל 1997):

נודע לי, כי נכים שרכבם נגנב מפסיקים לקבל דמי ניידות עד שירכשו מכונית חדשה. דווקא בתקופה שבה אין ברשותם רכב – הוצאותיהם גדלות.

רצוני לשאול:

האם יונחה הביטוח הלאומי שלא להפסיק את תשלום דמי הניידות?

תשובת שר העבודה והרווחה א' ישי:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

אני שמח להודיע, כי המוסד לביטוח לאומי הגיע להסכמה עם משרד האוצר, שלפיה מוגבל בניידות שרכבו אבד, נהרס או ניזוק ימשיך לקבל קצבת ניידות במשך שלושה חודשים נוספים.

התיקון הובא לדיון בוועדת העבודה והרווחה ב-10 בפברואר 1997, והנוסח המשפטי הוכן בימים אלו.

הי"ר ל' חזן:

כל השאלות הללו הועברו לפרוטוקול. צר לי שאני צריכה להגן על חברי הכנסת, אבל גם להם מגיעה אולי נזיפה.

אני מודה לאדוני שר העבודה והרווחה. אני מזמינה את סגן שר הבינוי והשיכון, חבר הכנסת פרוש, להשיב על שאלות. אדוני סגן השר, אם תואיל לעלות לדוכן. יש לי רושם שמיד נסיים את המלאכה.

אתר הקרוונים בגבעת-המטוס

חבר הכנסת ח' מירום שאל את שר הבינוי והשיכון ביום י"ט באדר א' התשנ"ז (26 בפברואר 1997):

באתר הקרוונים בגבעת-המטוס גרות כיום כ-190 משפחות. לדברי התושבים, ועל-פי דוח בדיקה הנדסית שבוצע באתר, הקרוונים אינם ראויים למגורים וקיימת הזנחה בתחזוקת האתר הגורמת לתחלואה בקרב התושבים.

רצוני לשאול:

1. האם משרדך מודע לחומרת המצב?

2. מה ייעשה לשיפור תנאי מגוריהם של תושבי האתר?

3. האם משרדך פועל למציאת פתרון דיור חלופי למשפחות הנותרות באתר?

תשובת סגן שר הבינוי והשיכון מ' פרוש:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

2-1. באתר גבעת-המטוס היו עם הקמתו 413 משקי בית של ותיקים ועולי חבר העמים ו-95 משקי בית של עולי אתיופיה. כיום נותרו באתר 142 משקי בית של ותיקים ועולי חבר העמים ו-32 משקי בית של עולי אתיופיה.

המבנים באתר הם מבנייה קלה. משרד הבינוי והשיכון, באמצעות חברת "עמידר", מטפל נקודתית בכל מבנה שבו קיימת תקלה.

3. המשרד מציע לתושבי האתר תוספות סיוע ייחודיות, נוסף על הסיוע שהם זכאים לו. הסיוע הוא בסך 96,000 מענק ו-6,000 ש"ח הלוואה.

הטיפול בתושבי הקרוונים האתיופים הוא בתחום אחריותו של משרד הקליטה; במסגרת הטיפול נכלל הסיוע הנוסף לאותה אוכלוסייה משום שהיא מתגוררת בקרוונים.

זכויות בני זוג הממשיכים להתגורר יחד לאחר גירושיהם

חבר הכנסת ר' אלול שאל את שר הבינוי והשיכון ביום י"ט באדר א' התשנ"ז (26 בפברואר 1997):

נודע לי, כי עם הקמתם של בתי-הדין למשפחה, מתרבות תביעות הגירושין של זוגות הממשיכים לגור יחדיו לאחר הגירושין. למרות זאת, הגרושה זוכה למעמד של אם חד-הורית וזוכה לכל הזכויות, לרבות משכנתה לדירה נוספת.

רצוני לשאול:

1. האם התופעה ידועה למשרדך?

2. האם נשקל לצרף לתביעות הגירושין דוח סוציאלי?

3. מה נעשה כדי לאתר תופעות כאלו ולטפל בהן?

תשובת סגן שר הבינוי והשיכון מ' פרוש:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

בעקבות התופעה המפורטת בשאלתא, הפעיל המשרד ב-1 באפריל 1997 נוהל חדש, שלפיו לא תוכר משפחה כמשפחה חד-הורית אם המשפחה מתגוררת עם ידוע בציבור – מצ"ב הנוהל. לפי הנוהל, כל משפחה חד-הורית תידרש להצהיר בעת ההרשמה אם היא מתגוררת עם ידוע בציבור.

המשרד יערוך בדיקות לשם אימות הנתונים.

אנו מקווים ששינויים אילו יפתרו את הבעיה שהועלתה.

משכנתאות לזכאים לרכישת דירה יחד עם הוריהם

חבר הכנסת י' שטרן שאל את שר הבינוי והשיכון ביום י"ט באדר א' התשנ"ז (26 בפברואר 1997):

יש כמה משפחות עולים אשר קיבלו משכנתאות לזכאים לרכישת דירה יחד עם הוריהם. לאחר פטירת ההורים, התברר להם כי מרכיב המענק במשכנתת הוריהם הפך להלוואה בנקאית עם ריבית גבוהה.

רצוני לשאול:

1. האם הבנק מיידע את הלואים על קיום התקנות הנ"ל בעת חתימת חוזה המשכנתה? אם לא – מדוע?

2. כיצד מתחשבות התקנות הנ"ל במצבן הסוציו-אקונומי של המשפחות?

תשובת סגן שר הבינוי והשיכון מ' פרוש:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הזכות לצירוף משכנתאות של זכאים שונים לרכישת דירה אחת ניתנת רק לעולים. כשנפטר זכאי קשיש, והיורשים מבקשים להעביר על שמם את חלקו בדירה, עומדת המשכנתה לפירעון, בהיותה משכנתה שניתנה אישית לזכאי. כך גם אם המשכנתה ניתנה לרכישת דירה בלעדית של הזכאי.

נראה כי הבנק בא לקראת השאירים, ונתן להם הלוואה על מנת לכסות על פירעון המשכנתה.

2. במקרים של קושי בפירעון משכנתה של הזכאים הנותרים, כשהדירה היא בגודל ובמחיר "תקניים" עבורם והכנסתם הפנויה בניכוי החזר המשכנתה נמוכה מקצבת הקיום הבסיסית, ניתן לפנות לוועדה בין-משרדית כדי לבחון אפשרות הקלה בהחזרים.

סיוע בשיפוץ בתים מטעם האגודה לתרבות הדיור

חבר הכנסת רע' כהן שאל את שר הבינוי והשיכון ביום י"ט באדר א' התשנ"ז (26 בפברואר 1997):

דיירי הבניין ברחוב שרת 48 בתל-אביב טוענים, כי האגודה לתרבות הדיור אינה עומדת בהתחייבויות שנתנה לסייע בשיפוץ בתים, וזאת לאחר שהדיירים התחייבו כלפי קבלן שאף ביצע את עבודתו.

רצוני לשאול:

1. האם הבטיחה האגודה לסייע בשיפוץ בתים בדרך של מענקים ללא אישור תקציבי מתאים?

2. איך יבטיח המשרד, שגוף ציבורי הפועל תחת הכותרת "מיסודו של משרד הבינוי והשיכון" יעמוד בהתחייבותיו?

תשובת סגן שר הבינוי והשיכון מ' פרוש:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

טענת דיירי הבניין ברחוב שרת 48 בתל-אביב נבדקה על-ידי הגורמים המקצועיים באגודה לתרבות הדיור ובמשרד הבינוי והשיכון, ולא נמצאה התחייבות כלשהי מצד האגודה או מצד המשרד לדיירים.

זאת ועוד, קיימים קריטריונים פרטניים אשר רק לאחר עמידה בהם ניתן לקבל אישור, קרי התחייבות מצד האגודה לתרבות הדיור לביצוע השיפוצים, וזאת בתנאי שוועד הבית חבר באגודה.

חברות באגודה היא תנאי הכרחי, אך לא יחיד ולא מספיק, לצורך קבלת אישור למענק.

אישור מענק כפוף למסגרת תקציבית מאושרת על-ידי משרד הבינוי והשיכון לאגודה, למגבלות התקציב ולסדרי העדיפויות.

בהתאם לנתונים שבידי, הסיוע בשיפוץ בתים בתל-אביב הוא בטיפול החברה העירונית "עזרה וביצרון".

לכן, אני מציע להפנות את נציגי הבית לחברת "עזרה וביצרון" לצורך קבלת סיוע בשיפוץ ביתם.

הפסקת הסיוע בשכר דירה לזכאי לדיר

חבר הכנסת ר' ברונפמן שאל את שר הבינוי והשיכון ביום כ"ו באדר א' התשנ"ז (5 במרס 1997):

נודע לי, כי משרדך הפסיק את הסיוע למר י"ג (שמו המלא מופיע במקור) במאי 1995. לאחר בדיקה התברר שמשרדך טעה, והסיוע החודשי הוחזר החל מספטמבר 1996.

רצוני לשאול:

1. מדוע מסרב משרדך לשלם לנ"ל עבור 16 החודשים שבהם בוטל הסיוע בטעות?

2. מה היא מדיניות משרדך במקרים שנעשתה בהם טעות בהפסקת הסיוע?

3. האם נכון שצורת המעקב אחרי זכאים מביאה לתוצאות מוטעות?

תשובת סגן שר הבינוי והשיכון מ' פרוש:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. משרדנו אישר מתן רטרואקטיבי של הסיוע בשכר דירה למר יבסי גריפר מ-1 במאי 1995 ועד 31 באוגוסט 1996, התקופה שבה חלה, כאמור, הטעות.

בכך נוצר רצף של סיוע בשכר דירה החל מ-9 בנובמבר 1991 ועד 31 במאי 1997.

2. מדיניות משרדנו היא לתקן את הטעות במהירות המרבית מרגע התגלותה ובהליכים מקוצרים.

3. לא, אין הדבר נכון.

משכנתאות לרכישת בתים בעכו העתיקה

חבר הכנסת ת' חטיב שאל את שר הבינוי והשיכון ביום כ"ו באדר א' התשנ"ז (5 במרס 1997):

בעכו העתיקה זוגות צעירים אינם יכולים לקבל משכנתאות לרכישת בתים. ההסבר שקיבלו מבנק טפחות בעכו הוא, שכ-50% מהדירות שייכות לחברת "עמידר" וכ-50% שייכות להקדש.

רצוני לשאול:

1. מדוע צריכים תושבי עכו לסבול בנסיבות אלה ולא ליהנות ממשכנתאות לזוגות צעירים?

2. מה יעשה משרדך לשינוי המצב?

תשובת סגן שר הבינוי והשיכון מ' פרוש:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

ההנחיות לבנקים לאישור משכנתאות נקבעות על-ידי משרד הבינוי והשיכון ומשרד האוצר.

בהתאם לנתונים שעל-פיהם נקבע הסיוע ניתן לומר בוודאות, שעכו אינה מופלית לרעה לעומת שאר היישובים.

הסיוע בדירור ניתן כהלואה המובטחת במשכנתה, דהיינו, רישום ההלוואה כמשכנתה הוא תנאי למתן הסיוע. כיום, במציאות של חוק הערבים, הנכס הוא הביטחון העיקרי להלוואה.

במקרה של עכו העתיקה, כ-50% מהדירות שייכות לחברת "עמידר" וכ-50% שייכות להקדש.

במקרים כגון אלו, סיוע לרכישת זכויות בדירת דמי מפתח בא בחשבון במקרה שניתן יהיה לרשום משכנתה על הדירה שבגינה ניתן הסיוע, או לקבל התחייבות לרישום משכנתה מבעל הנכס, כאשר בעל הנכס הוא חברה מאכלסת.

זאת ועוד, במקרים שבהם יכול הזכאי למשכן נכס אחר – לא בבעלותו – ניתן יהיה לקבל סיוע לרכישת זכויות בדמי מפתח.

יצוין כי ההנחיות לבנקים במקרים כגון אלה אשר לרכישת זכויות בדמי מפתח קיימות בכל הארץ ואינן ייחודיות ליישובים או לסקטורים מסוימים.

השתתפות בשכר דירה של אברכים שתורתם אומנותם

חבר הכנסת א' שוחט שאל את שר הבינוי והשיכון ביום כ"ו באדר א' התשנ"ז (5 במרס 1997):

לאחרונה התפרסם, כי אברכים שתורתם אומנותם יוכלו להתחיל לקבל השתתפות בשכר דירה בתנאים מסוימים.

רצוני לשאול:

1. האם נכונה ידיעה זו?

2. אם אכן ההודעה נכונה, מה הם הקריטריונים לקבלת ההשתתפות בשכר דירה?

תשובת סגן שר הבינוי והשיכון מ' פרוש:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

אין כל שינוי בקריטריונים למתן סיוע בשכר דירה לכלל הזכאים, לרבות הסיוע בשכר דירה לאברכים שתורתם אומנותם.

יש לציין, כי אין בנהלים ובקריטריונים הבחנה בין אברכים לאחרים.

מדיניות הדיור

חבר הכנסת י' שטרן שאל את שר הבינוי והשיכון ביום ג' באדר ב' התשנ"ז (12 במרס 1997):

ממצאי המחקר של מכון "שווקים פנורמה" מבטאים אי-שביעות רצון עמוקה בנוגע למחירי הדירות, לגובה המשכנתאות ולפתרונות הדיור לחלשים.

רצוני לשאול:

1. האם יערוך משרד השיכון שינוי מהותי במדיניות הדיור?

2. מה הם הצעדים שיינקטו מייד בנושא?

תשובת סגן שר הבינוי והשיכון מ' פרוש:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

בשאלתא מועלית הטענה, כי ממצאי המחקר של "שווקים פנורמה" מבטאים אי-שביעות רצון עמוקה בנוגע למחירי הדירות, לגובה המשכנתאות ולפתרונות הדיור לחלשים.

תשובתי תתייחס לשתי סוגיות: סוגיית מחירי הדירות וסוגיית המשכנתאות ופתרון בעיית הדיור לחלשים.

גובה המשכנתאות ופתרון בעיית הדיור לחלשים:

למרות אי-שביעות הרצון שמעלה הציבור הרחב מפתרונות דיור לזוגות צעירים ולעולים חדשים, המציאות מראה תמונה שונה לחלוטין.

שיעור הבעלות על דירה בישראל הוא מהגבוהים ביותר בעולם המערבי. להמחשה – לפי נתוני השנתון הסטטיסטי לישראל, 71.2% ממשקי הבית בישראל גרו בדירה בבעלות בשנת 1992/93, ואילו נתונים מקבילים של האו"ם מצביעים על השיעורים הבאים: ארצות-הברית – 57.2%, נכון ל-1992; אוסטרליה – 54.5%, נכון ל-1989; איטליה – 73%, נכון ל-1991; דנמרק – 51.2%, נכון ל-1991; הולנד – 57.2%, נכון ל-1990; פינלנד – 66.8%, נכון ל-1990; צרפת – 54.3%, נכון ל-1992; שווייץ – 27.7%, נכון ל-1991.

ההקבלה של נתונים על מספר המשפחות הגרעיניות – למעט יחידים וקשישים – מהמשרד לקליטת עלייה מול מספר העולים הללו שרכשו דירה מצביעה על כך, כי עד סוף 1996 רכשו דירה – במספר המשפחות – 72.9% מהמשפחות שעלו מברית-המועצות בשנים 1989-1995.

שיעור הרוכשים דירה על-פי שנת עלייה: 1989 – 90.5%; 1990 – 84.4%; 1991 – 76%; 1992 – 70.3%; 1993 – 68.7%; 1994 – 59.2%; 1995 – 47.1%.

ממצאי המחקר "זוגות צעירים (יהודים) שנישאו בשנים 1982-1993" שערכה עבורנו ד"ר מינה צמח מעלים, כי רוב בעיות הדיור של הזוגות הצעירים נפתרות בטווח זמן סביר.

שיעור בעלי הדירה על-פי משך הנישואין: שנה עד שלוש שנים – 64.9%; שלוש עד חמש שנים – 72%; חמש עד שבע שנים – 82.4%; שבע עד תשע שנים – 88.5%; תשע עד 11 שנים – 90.9%; 11 עד 13 שנים – 91.1%.

ממצאי המחקר עולה גם, כי עוד 1% מהזוגות גרים לבד בדירה של ההורים ו-4% נוספים גרים בדירה בשיכון הציבורי. ממצאי מחקר זה מראים גם, כי 37% מבעלי הדירות לא השתמשו בסיוע המשרד לרכישת הדירה.

ועדה ציבורית שמונתה על-פי החלטת הממשלה ובראשה עומד מר יעקב גדיש יושבת על המדוכה בימים אלה, כשמטרתה לבחון מחדש את מדיניות הסיוע בדיוור. אנו ממתינים להמלצת הוועדה על שינויים בהקצאה ובדרכי מתן הסיוע.

סוגיית מחירי הדירות:

לוח 1 מציג, בין היתר, את שיעור עליית מחירי הדירות הריאליים מ-1993 ועד היום. ניתן לראות, כי קיים יחס ישר בין היקף השיווקים – על-ידי משרד הבינוי והשיכון ומינהל מקרקעי ישראל – לבין התמתנות קצב עליית המחירים במונחים ריאליים.

1993: שינוי ריאלי במחירים – 12.9%; התחלות בנייה במשק, ביחידות דיוור – 35,800. 1994: שינוי ריאלי במחירים – 11.6%; שיווקים, ביחידות דיוור – 56,000; התחלות בנייה במשק, ביחידות דיוור – 43,620. 1995: שינוי ריאלי במחירים – 6.3%; שיווקים, ביחידות דיוור – 46,000; התחלות בנייה במשק, ביחידות דיוור – 63,470. 1996: שינוי ריאלי במחירים – 2.7%; שיווקים, ביחידות דיוור – 38,000; התחלות בנייה במשק, ביחידות דיוור – 52,870.

בשנים 1993 ו-1994 חלה האטה בהתחלות בנייה ביוזמה ציבורית לאור העובדה שהיה קיים מלאי גדול של דירות לא מכורות במשק. כתוצאה מכך עלו מחירי הדירות הריאליים בשיעור גבוה במיוחד של 12.9% ו-11.6%, בהתאמה. החל מ-1994 שנו פני הדברים, והוחל בשיווק מסיבי של קרקע לבנייה למגורים במטרה להאט את קצב עליית מחירי הדירות ולספק את עודפי הביקוש שהיו במשק.

ב-1994 שווקו למעלה מ-56,000 יחידות דיוור על-ידי משרד הבינוי והשיכון ומינהל מקרקעי ישראל, ב-1995 שווקו 46,000 יחידות דיוור, וב-1996 שווקו כ-38,000 יחידות דיוור, זאת נוסף על הבנייה על קרקע פרטית, שמשקלה הולך וגדל במשק.

כתוצאה מהשיווק המסיבי ומהתחלות הבנייה המרובות שנבעו משיווק זה התמתן מאוד קצב עליית מחירי הדירות הריאלי: ממוצע של 12% בשנים 1993-1994 ל-6% ב-1995 ול-2.7% ב-1996.

כיום מחירי הדירות יציבים ריאלי, וביישובים רבים הנתונים אף מצביעים על ירידה ריאלי.

יש לציין, כי משרד הבינוי והשיכון ממשיך להשקיע מאמצים רבים בשיווק קרקעות ובקיצור תהליכים לשיווק קרקעות. קיימים, לצערנו, צווארי בקבוק, מכיוון שהתהליך דורש תיאום והסכמה בין-משרדיים. התארכות הדיונים, בייחוד בוועדות הסטטוטוריות שנמצאות באחריות משרד הפנים, בנושא הרחבת שטחי שיפוט, התנגדות "הירוקים" וכו' מעכבים יצירת מלאי תכנון זמין לשיווק. מבחינת משרד הבינוי והשיכון כל יחידת קרקע שקיבלה אישור סטטוטורי משווקת לבנייה מייד.

תקציבי פרויקט שיקום השכונות

חבר הכנסת מ' גולדמן שאל את שר הבינוי והשיכון ביום ג' באדר ב' התשנ"ז (12 במרס 1997):

בעקבות החלטת הממשלה לאשר 106 מיליון שקלים שיועברו מפרויקט שיקום שכונות לבנייה בשטחים, כמו גם החלטת הממשלה להעביר תקציבים ליישוב החרדי קריית-ספר שנמצא מעבר ל"קו הירוק" – רצוני לשאול:

1. מה הוא סדר העדיפויות של משרדך לגבי תקצוב פרויקטים של שיקום שכונות ולגבי פרויקטים בשטחים?

2. באילו פרויקטים של שיקום שכונות מתכוון משרדך לקצץ עוד?

תשובת סגן שר הבינוי והשיכון מ' פרש:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

הנני להודיעך, כי אין שום החלטת ממשלה בנוגע להעברת 106 מיליון ש"ח מפרויקט שיקום שכונות לבנייה בקריית-ספר או ביישוב אחר ביו"ש.

במסגרת שינוי סדר העדיפויות החליטה הממשלה להחזיר את מערכת הסיוע לרכישת דירה ביש"ע, כפי שהיתה נהוגה לפני יולי 1992. לצורך מימוש ההחלטה הוחלט לממן חלק מההוצאות מסעיפי משרד הבינוי והשיכון.

המימון כאמור הוטל על מגוון רחב של פעילויות, כדי למזער במידת האפשר את הפגיעה בפעילות השוטפת של המשרד, ובין היתר גם על תקציב שיקום השכונות.

הקטנת תקציב שיקום השכונות מסתכמת בכ-8 מיליוני ש"ח. סכום זה מהווה כ-3% מהיקף הפעילות המתקצבת בשיקום שכונות בשנת 1997.

בנייה באריאל

חבר הכנסת מ' שטרית שאל את שר הבינוי והשיכון ביום י' באדר ב' התשנ"ז (19 במרס 1997):

נודע לי, כי הוקפאה הבנייה באריאל, וכי התושבים נתקלים בבעיה בקבלת משכנתאות מבנקים.

רצוני לשאול:

1. האם נכון הדבר?

2. האם עולה הדבר בקנה אחד עם הצורך בהרחבת מפעל ההתיישבות?

3. האם יוקצו קרקעות לבנייה פרטית באריאל?

4. האם נכון הדבר, שתושבי אריאל אינם יכולים לקבל משכנתה על נכסים שבבעלות באריאל גם אם אין עליהם שעבוד?

5. מדוע בוטלו הלוואות המקום באריאל?

תשובת סגן שר הבינוי והשיכון מ' פרוש:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

2-1. הידיעה על הקפאת הבנייה באריאל אינה נכונה. הבנייה באריאל מוסדרת באמצעות החלטת ממשלה מס' 150 והחלטת ממשלה מס' 878 מ-13 בדצמבר 1996.

3. משרד הבינוי והשיכון נערך לפרסום מכרזים לבנייה למגורים באריאל במסגרת תוכנית העבודה השנתית.

4. זכאים חסרי דירה הרוכשים דירה באריאל זכאים לסיוע המקובל ביישובי פיתוח דוגמת כרמיאל, אופקים וכו', דהיינו 118,000 ש"ח, מזה 29,000 מענק והיתרה בהלוואה צמודה ב-80% למדד בריבית של 4%. אין כל בעיה במימוש סיוע זה.

אין למשרד כל שליטה על מתן הלוואות נוספות לרכישה מכספי הבנקים למשכנתאות. המדובר בכספי הבנקים הניתנים באחריותם הבלעדית.

5. הלוואות המקום באריאל בוטלו ב-1992 על-ידי הממשלה הקודמת. הממשלה הנוכחית החליטה על חידוש מתן הלוואות מקום ביש"ע, בכלל זה באריאל.

נוסף על הסיוע הרגיל ברכישת דירה, זכאים לסיוע מקום בסך 50,000 ש"ח, מזה 20,000 ש"ח מענק והיתרה בהלוואה בריבית ריאלית של 4.5% ל-20 שנה.

בניית שכונה חדשה בלוד

חבר הכנסת ה' מחאמיד שאל את שר הבינוי והשיכון ביום י"ז באדר ב' התשנ"ז (26 במרס 1997):

תושבי לוד הערבים סובלים ממצוקת דיור, בפרט בשכונת הרכבת ובשכונה ס"ח.

נודע לי מעיריית לוד ומגורמים שונים, שבשנת 1993 הונחה אבן פינה ואושר התקציב על-ידי שר השיכון הקודם, מר בנימין בן-אליעזר, לבניית שכונה חדשה, נווה-שלום, שבה ייבנו 400 יחידות דיור עבור האוכלוסייה האמורה.

רצוני לשאול:

1. מדוע לא בוצע הפרויקט עד כה?

2. מתי יבצע משרד השיכון את הפרויקט?

תשובת סגן שר הבינוי והשיכון מ' פרוש:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

התוכנית לפינוי שכונת הרכבת בלוד נמצאת בהליכי עבודה שונים במערכת המשותפת למשרד הבינוי והשיכון, למינהל מקרקעי ישראל ולעיריית לוד, בשיתוף חברת לור"ם.

התקציב להתחלת העבודה אושר על-ידי משרד האוצר. אנו בהליכי השלמת שרשרת חוזים הדרושה לביצוע פרויקט מורכב זה: א. חוזה משולש – מינהל מקרקעי ישראל, עירייה, שיכון – המאפשר הפעלת הפרויקט במסגרת תוכנית "בנה דירתך"; ב. אישור סופי של התב"ע – טבלאות איזון; ג. חתימת חוזה בין לור"ם למשרד הבינוי והשיכון; ד. נוסח חוזה בין לור"ם למתפנים.

אני תקווה כי נסיים מהלכים מורכבים אלה, הנמצאים בשלבי גמר, כבר במהלך חודש אפריל, וחברת לור"ם תוכל להתחיל בביצוע.

תנאי הזכאות לרכישת דירות "עמידר"

חבר הכנסת ש' עמור שאל את שר הבינוי והשיכון ביום י"ח באדר ב' התשנ"ז (27 במרס 1997):

לאחרונה נתקלתי במקרה שבו ביקשו דיירים של "עמידר" לרכוש את הדירה שבה הם גרים במשך 30 שנה, אולם בשל קשיים שנתקלו בהם מצד "עמידר" אין באפשרותם לרכוש את הדירה.

רצוני לשאול:

1. האם יש אפשרות לדיירי "עמידר" לרכוש את הדירות שבהן הם גרים?

2. מה הן הזכויות המגיעות לדיירי "עמידר"?

תשובת סגן שר הבינוי והשיכון מ' פרוש:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. כל דיירי השיכון הציבורי זכאים לרכישת דירותיהם בכפוף לחוק חובת המכרזים. דהיינו, ביישובים שאינם באזורי עדיפות לאומית ניתן לרכוש את הדירה רק אחרי ארבע שנות מגורים; באזורי עדיפות לאומית ניתן לרכוש את הדירה לאחר שנת מגורים בשכירות, אך בתנאי שהדירה לא תימכר עד לתום ארבע שנים מיום הרכישה או שש שנים מיום השכירות, המוקדם מבין השניים.

2. דיירי "עמידר" חסרי דירה על-פי הגדרות המשרד זכאים לסיוע המקובל לגבי חסרי דירה. דיירי השיכון הציבורי המתגוררים באזורי עדיפות לאומית זכאים, נוסף על זכאותם האישית, לחבילת סיוע המקום המקובלת באזורי עדיפות לאומית. דיירי השיכון הציבורי המתגוררים בשכונות שיקום במרכז הארץ זכאים, נוסף על זכאותם, למענק בסך 15,000 ש"ח.

דמי שכירות בבתי-עסק

חבר הכנסת מ' איתן שאל את שר הבינוי והשיכון ביום ב' בניסן התשנ"ז (9 באפריל 1997):

בחודש פברואר 1996 מינה משרדך את חברת אבי חפץ כדי לקבוע קריטריונים כלכליים של בתי-עסק שלגביהם לא תחולנה תקנות שיעורי המקסימום של דמי שכירות. כפי שדווח לי, הדוח הסופי בנושא היה אמור להיות מוגש ביולי 1996.

רצוני לשאול:

1. מה היו ממצאיה של חברת הייעוץ?

2. מדוע אין משרדך מפרסם את הממצאים כפי שהובטח לבג"ץ?

3. האם משרדך אינו מיישם ממצאים אלה? מדוע?

תשובת סגן שר הבינוי והשיכון מ' פרוש:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. משרדנו שכר את שירותי הייעוץ של חברת אבי חפץ ושות' למטרה אחת בלבד, והיא סיוע בהערכת היכולת הכלכלית של כמה סוגי בתי-עסק וההשפעה הצפויה על הרווחיות של אותם בתי-עסק כתוצאה מתשלום שכר דירה חופשי, במקום מוגן. ממצאיה של חברת הייעוץ מהווים בכך חומר עזר נוסף למכלול הסקרים, המחקרים, חוות הדעת וההמלצות המגוונות שהתקבלו במשרד בנושא, לרבות המלצות הוועדה הציבורית והמלצותיו האישיות של יושב-ראש הוועדה, השופט בדימוס מר שאול אלוני.

2. ממצאי חברת א' חפץ ושות' גובשו לאחרונה לקראת טיוטה סופית, אולם הדוח הסופי יופץ לכל מבקש רק לאחר דיון בממשלה.

3. צוות מקצועי פנימי שפעל במשרד גיבש המלצות הקשורות, בין היתר, לעסקים מגונים שלא שולמו בהם מעולם דמי מפתח, בהתבסס על מלוא המידע שעמד לרשותו.

בימים אלה נשלמים הדיונים בהמלצות הצוות מול משרד המשפטים. מייד לאחר מכן יובא הנושא בכללותו לדיון בהרחבה בישיבת הממשלה כנדרש.

הי"ר ל' חזן:

כל אלה אינם נמצאים באולם, ולכן התשובות נמסרו לפרוטוקול. אני מודה לסגן שר הבינוי והשיכון.

הצעה לסדר-היום

המוסדות התורניים בתקציבי משרד העבודה והרווחה

הי"ר ל חזן:

הסעיף הבא בסדר-היום: הצעה לסדר-היום מס' 2225, של חבר הכנסת נסים דהן, בנושא: המוסדות התורניים בתקציבי משרד העבודה והרווחה.

אני מודה לחבר הכנסת דהן על שאפשר לסגן שר הבינוי והשיכון וגם לחבר הכנסת פורז לעלות – –

נסים דהן (ש"ס):

יש מסורת שאני נועל את המליאה.

הי"ר ל חזן:

אבל יש לי רושם שיש לנו עוד הצעת חוק, לכן לא תוכל לעשות את זה היום, לצערי.

נסים דהן (ש"ס):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, ראשית, כדי שהדברים שאומר יובנו כבר היטב, אני רוצה לחזור קצת אחורה, כמה שבועות, אז, כשההצעה לסדר-היום הוגשה והוכרה כהצעה דחופה, וזה בעקבות כתבות בכלי התקשורת, במיוחד ב"מבט" בטלוויזיה. למי שלא זוכר, אני אזכיר: חיים יבין, הכתב בטלוויזיה, פתח את מהדורת החדשות באומרו, שחרדים במאה-שערים, אולי גם במקומות אחרים, לא ראו לנכון לעמוד בצפירה ולא ראו לנכון לכבד את זכר הנופלים. ובאותו הבל פה, תוך כדי דיבור, הוא המשיך ואמר: משרד העבודה והרווחה הקציב כ-49 מיליון לעמותות חרדיות. כל מי ששמע את הכתבה הזאת לא יכול היה שלא לקשר זאת אל הנצלנות של היהדות החרדית בארץ-ישראל, שמצד אחד לא עומדים ולא מכבדים את זכר החללים, את זכר הנופלים, ומצד שני שולחים את ידם לקופה הציבורית ומבקשים תקציבים.

מעשה שלא ייעשה, גברתי היושבת-ראש. אין קשר ולא היה קשר, וכל השוואה בין מה שנאמר בכתבה לבין המציאות נתונה לדמיון חולני של מישהו, ולו רק מפני שכל אלה שצולמו או שיש עדות עליהם שלא עמדו ולא כיבדו את זכר הנופלים בקימה או בעמידה של דקת דומייה, אין ולא כלום בינם לבין הסיוע לפנימיות, שתיכף אדבר עליו.

אומנם שמעתי אחר כך שחיים יבין התנצל. נכון, אדוני השר, שכך נאמר, שלאחר פנייה אליו הוא הרגיש שעשה טעות והתנצל; אבל אני רוצה למחות.

שר העבודה והרווחה א' ישי:

בסיס דהן (ש"ס):

אני שמח לשמוע זאת. אני מציע, שכאשר כבוד השר יענה, הוא יזכיר את הנקודה הזאת.

גברתי היושבת בראש, אדוני השר, חברי חברי הכנסת, אני רוצה למחות; במשרד העבודה והרווחה יש מקדמת דנה תקציב השירות לילד ולנוער. מטרת התקציב היא לסייע בידי המשפחות שאינן יכולות להמשיך להחזיק את הילדים בבית מאלף ואחת סיבות, והן עונות על הקריטריונים של משרד העבודה והרווחה. כל ילד שיעמוד בקריטריונים, שיתברר שאינו יכול להיות במסגרת הבית והוא צריך להיות בפנימייה, משרד העבודה והרווחה יקציב עבורו לפנימייה שתחזיק אותו סכום המשתנה בהתאם לתקציב ולמספר התלמידים.

כדי לסבר את האוזן: בסעיף התקציבי הזה יש 250 מיליון שקל לכ-10,000 תלמידים. הווי אומר, כל תלמיד כזה ייחנה מכ-2,500 שקל לחודש; לא הוא אישית, אלא הפנימייה שתחזיק אותו. זהו בהחלט סיוע נכבד לאותו תלמיד. אין לנו תלונות על כך ואנחנו לא באים לערער. להיפך, היתה ועדה מכובדת, ועדת-לאור, שקבעה כי פחות או יותר זהו הסכום המינימלי שהמדינה חייבת לתקצב בו כל תלמיד שעונה על הקריטריונים האלה. כמו שהזכרתי, מדובר במקרים שבהם אין ברירה וחייבים להוציא את הילד מהבית ולהעבירו למוסד פנימייתי.

דא עקא – ועל כך אני מלין, גברתי היושבת-ראש – מן התקציב הזה לא ייחנה תלמידים חרדים. בניגוד למה שנאמר באותה תוכנית טלוויזיה, מאותו תקציב מפורסם של השירות לילד ולנוער לא ייחנה תלמידים חרדים, גברתי היושבת-ראש.

כדי לענות במקצת על האפליה ועל הקיפוח המשוע שהיה בעבר במשרד העבודה והרווחה, תיקן ידידי השר תקנה, בסיוע של חברי הכנסת – וזה התקבל במסגרת חוק התקציב – ש-49 מיליון שקל יוקצו למען אותם ילדים בפנימיות תורניות. עד לאותו תיקון שתיקן ידידי השר, לא היתה אפשרות לתקצב תלמידים חרדים ודתיים בפנימיות. לא היה להם תקציב. לצערנו הרב, פסל השירות לילד ולנוער את כל הרשימות שהוגשו לו על-ידי מוסדות חינוך דתיים וחרדיים. מתוך כמה מאות, בודדים ענו על הקריטריון של חרדים ושל פנימייה.

ידידי השר, רצון טוב לתקן את הקיפוח ולתקן את העוולה הביא לכך שהכנסת העבירה את חוק התקציב כשבמסגרתו הוקצבו 49 מיליון שקל ל-10,000 תלמידים במגזר התורני. הווי אומר, כמעט 400 שקל לתלמיד במקום 2,500 שקל. ועל כך יוצא הקצף. בשני המקרים זה נקרא סיוע לפנימיות. בספר התקציב, בסעיף התקציב לשירות לילד ולנוער זה לא נקרא תמיכה. כתוב – השתתפות. השתתפות זו לא תמיכה. השתתפות בהחזקת תלמידים זו קניית שירותים. ברגע שמדובר על תלמידים תורניים, הם לוקים כפליים – זו נקראת תמיכה, ואז צריך לפרסם את זה ברשומות במסגרת תמיכות, ולמחרת תהיינה כותרות שהמוסדות נתמכים, אף שלכאורה זו לא תמיכה אלא קניית שירותים, בדיוק כמו השירות לילד ולנוער. כלומר, הם לוקים כפליים: קודם כול, משמיצים אותם שהם

שולחים יד לקופה הציבורית; שנית – אם כבר השמעתם, לפחות תיתנו 2,500 שקל כמו בשירות לילד ולנוער. אבל גם את זה לא עושים: גם משמיצים וגם נותנים רק 400 שקל.

אני בטוח שידידי השר, שעושה רבות במשרד, רוצה לתקן גם את העוול הזה. אני לא מלין עליו כלל, להיפך. אני יודע שהוא התחיל בצעד קטן בדרך הנכונה, כדי לתקן את העוול הזה. מה שאני מוחה נגדו הוא הרושם שהדברים האלה עשו בתקשורת: מצד אחד, הדתיים והחרדים אינם מכבדים את הצפירה ואינם עומדים; ומצד שני, הם שולחים ידם לקופה הציבורית ומקבלים תמיכות נדיבות, כאילו בתקופת השרה אורה נמיר לא היה הדבר קיים. לידיעתכם, חברי חברי הכנסת הנוכחית, ולידיעת כל בית ישראל ששומע אותי, זה היה גם בתקופתה של השרה אורה נמיר, וזה היה בתקופת כל שרי העבודה והרווחה הקודמים – היה סיוע מיוחד לפנימיות. אומנם, סיוע קטן; אומנם, במסווה ותחת השם של תמיכה ולא קניית שירותים – אבל זה היה תמיד, רק בסכומים קטנים ולא משמעותיים, עם איום שהתקציב הזה יכול תמיד להיפסק ואין שום מחויבות שהוא ימשך.

עד שבא ידידי השר וקבע נורמה: קודם כול, שזה תקציב קבוע; התקציב הזה ימשך, התקציב הזה יגדל. ואני מברך אותך, אדוני השר. כמו שהתחלת בצעד הנכון בכיוון הנכון – שתמשיך. לך בכוחך זה והושעת את עם ישראל בכללו ואת הפנימיות התורניות בפרט. תודה רבה.

הי"ר ל' חזן:

אני מודה לחבר הכנסת דהן, ומזמינה את השר אלי ישי, שר העבודה והרווחה, להשיב על ההצעה לסדר-היום. אדוני, בבקשה.

שר העבודה והרווחה א' ישי:

גברתי היושבת-ראש, ידידי חבר הכנסת, היות שאני חושב שהנושא הזה חשוב מאוד, אני מצטער על שאני מדבר רק בפני חבר כנסת אחד או שניים. אני שמח על כך שערוך-33 נמצא כאן, ואני מתאר לעצמי שיש מאות אלפי צופים, וחשוב שהציבור ישמע ויראה.

הי"ר ל' חזן:

אדוני השר, אם מותר לי להפריע לך, חבר הכנסת איתן טען בכנסת הקודמת, ששלוש דקות מעל הדוכן שוות לחצי שנה של חוגי בית, מבחינת מספר הצופים.

שר העבודה והרווחה א' ישי:

זה מספר מדויק?

הי"ר ל חזן:

אני לא יודעת, עדיין לא ראיתי סקר. יהיה מעניין מאוד לראות סקר מהסוג הזה.

שר העבודה והרווחה א' ישי:

אני מרגיש נורא, וטוב שמכובדי חבר הכנסת אופיר פינס נמצא פה.

אופיר פינס-פז (העבודה):

עכשיו תרגיש יותר טוב.

שר העבודה והרווחה א' ישי:

עכשיו ארגיש יותר טוב, שגם הוא ישמע את הדברים האלה.

ההסתה האנטי-דתית הפרועה נגד אוכלוסיית החרדים מתקשרת לנושאים רבים. אני לא יודע אם אחזור על כל הדברים שהזכיר ידידי חבר הכנסת נסים דהן. צריך לזכור, שיש במשרד העבודה והרווחה, כמו בכל משרדי הממשלה האחרים, שני מסלולים של העברת תקציב: קניית שירות, כאשר המשרד מממן את כל תקציב הפעולה – ולכך התכוון חבר הכנסת נסים דהן כאשר דיבר לא על השתתפות אלא על מימון מלא של החזקת התלמיד – או מסגרת ועדת התמיכות.

לא טוב שהכסף עובר דרך ועדת התמיכות, ואני פועל במסגרת החוק כדי למצוא אפשרות לעשות זאת בצורה מסודרת, כפי שעובר כל תקציב. בשירות לילד ולנוער מדובר בסכום של 2,500 שקל. בתקציב למוסדות תורניים מדובר ב-450 שקל. זאת אומרת, יש אפליה לרעה של ילדים שבאים ממשפחות מעוטות יכולת וברכות ילדים, משפחות שצריכות להכניס את ילדן למוסד. אם אתה חרדי והמוסד חרדי, תקבל רק 20%. אם אתה הולך למוסד שאינו במסגרת השירות לילד ולנוער, זה הסכום. אם אתה הולך למוסד במסגרת השירות לילד ולנוער, הסכום הוא 2,500 שקל.

אילו היתה המדינה צריכה לממן בצורה שוויונית, כפי שחבר הכנסת אופיר פינס באמת רוצה – והרי כולנו מצפים לשוויון – זה יעלה למדינה פי-חמישה.

אני רוצה לומר עוד דבר: הדבר הזה קיים כבר 20 שנה, ובמקרה זה אני ממשיך את דרכה של אורה נמיר. היא היתה שרת העבודה והרווחה במשך קדנציה אחת וניסתה לבטל זאת, אבל לא הצליחה. היא השתכנעה שזה נכון, השתכנעה שנעשה עוול. הקימו את ועדת-לאור, והוועדה קבעה, שפחות מ-50%, אותם ילדים שנמצאים במוסדות תורניים, הם שיקבלו. מה היית עושה אתה, חבר הכנסת אופיר פינס, אם היו אומרים שילד ערבי יקבל פחות? כאן ילד חרדי יקבל פחות – זה לא משנה. האם משום שהוא ילד חרדי הוא צריך לקבל פחות? ממתי התחילו להשוות בין ילד מפגר חרדי לילד מפגר

חילוני וילד ערבי? נכה, קשיש או ילד מפגר חרדי לעומת לא דתי או ערבי. האם אתם משווים בין תקציב לילדים בסיכון, או נשים מוכות, לתקציב לילד ולנוער או לתקציב לקשישים? אף פעם לא היה דבר כזה, אף פעם לא היתה השוואה ולא היה קשר בין סעיף לסעיף. כל סעיף חשוב. כל תקציב, כל מה שהמשרד עושה הוא דבר של עם ישראל.

אבל פה באמת קם חבר הכנסת רן כהן והזמין דיון דחוף בוועדה לענייני ביקורת המדינה, ואמר שמנצלים תקציב של מאות מיליונים בצורה פסולה, וזאת מפני ששר דתי עומד בראש המשרד, ועל חשבון תקציבי רווחה – על חשבון מפגרים, על חשבון קשישים, על חשבון כל מיני בעיות קשות מעבירים את התקציב למוסדות חרדיים. האם יעלה על הדעת דבר כזה? אולי חבר הכנסת רן כהן יסביר לי, איך עושים דבר כזה? אולי מישהו ממפלגה אחרת כן מסוגל לעשות דבר כזה; אנחנו ודאי שלא.

פה מדובר בתקציב שקיים במשרד 20 שנה. מה שהזכיר חבר הכנסת נסים דהן היה עד היום בתקנה, וכשזה היה בתקנה זה לא היה מסודר. אמרו לי שזה לא טוב שזה בתקנה. עשינו את זה בחקיקה, בחוק התקציב, שזה יהיה בצורה מסודרת, אבל לדעתי עדיין יש מה לתקן, משום שתקציב למוסדות תורניים צריך לעבור ועדת תמיכות, צריך לפרסם את זה ברשומות, כדי שכל עם ישראל ידע שכאילו רק ישיבות מקבלות כסף, כשמדובר ב-0.5% מכל תקציב המשרד.

בשידור בטלוויזיה שמעת שמדובר על אלה שלא עומדים דום ביום הזיכרון. דרך אגב, מי שראה את השיעור של הרב עובדיה יוסף, שניתן בכל מוצאי שבת – כל משתתפי השיעור עמדו וקראו תהילים. אני מכבד את יום הזיכרון בזה שאני קורא גם תהילים. אני לא מאמין שמישהו מחברי הבית או מעם ישראל מתנגד לזה. הרי ביום הזיכרון כולם עומדים וקוראים תהילים, קוראים "אל מלא רחמים".

יש אנשים בשוליים שעושים דווקא להכעיס? כל אחד מכבד את זכר הנופלים בדרך שלו, אבל לקום וללכת להכעיס? – אני לא מאמין שגם במפלגות החרדיות כמו אגודת ישראל או דגל התורה נוקטים את השיטה הזאת. גם שם הם חונכו אחרת, הם חונכו לעמוד בדרך ולכבד את הציבור. אם אתה בתוך הבית, תקרא תהילים, תכבד את הנופלים בדרכך. כל עם ישראל, לדעתי, היה צריך לקרוא פרק תהילים באותו רגע. אבל אני לא רוצה לסטות כרגע מהדיון.

באותה נשימה עוד נודע לנו, שמשרד העבודה והרווחה נמצא בידי ש"ס, כמובן, ומתקצב שני-שלישים מתקציב משרדו – גברתי היושבת-ראש, שני שלישים הם 2 מיליארדים – למוסדות חרדיים, כשמדובר על 0.5% עד 1%, במוסדות תורניים שמקבלים תמיכה על-פי מבחני הכנסה, בלי פקודה של שר, של מנכ"ל או של פקיד בכלל. הדבר הזה קיים 20 שנה. כפי שאמרתי, אני ממשיך בדרכה של אורה נמיר בעניין הזה. אבל פתאום יש פולמוס תקשורתי, עלילה, הסתה אנטי-דתית פרועה, לדעתי, נגד הציבור החרדי, ואז באמת מדברים על קיטוב בעם. איך יכול ילד דתי להסתובב אחר כך ברחוב?

אני צריך לשבת במשרד ולקבל אנשים שפונים למשרד. למחרת באו אלי נציגים של ארגון ההורים של הילדים המפגרים, שיש להם בעיה כל כך קשה וכאובה, והם אומרים לי: אדוני השר, אתה מעביר תקציב על חשבון המפגרים למוסדות תורה, ולנו, ההורים של הילדים המפגרים, אין מכסה למוסדות עבורם. אני צריך לבוא ולהסביר כמה הדבר הזה לא נכון. לך תסביר זאת לכל עם ישראל אחרי ההסתה הזאת.

היה דיון על כך בוועדה לענייני ביקורת המדינה, ואמרו שם: נכון, יש פה חוסר שוויון, צריך לדאוג לשוויון. בסוף חבר הכנסת רן כהן אמר שצריך לדאוג לשוויון. זאת אומרת, לפי דעתו, צריך תקציב של 300 מיליון שקל למוסדות הללו. אז מה אמרת יום לפני כן? אבל התקשורת – – –

יצחק וקנין (ש"ס):

קודם כול זורקים את הרפש. צריך להתנצל.

שר העבודה והרווחה א' ישי:

גברתי היושבת-ראש, בטלוויזיה אומנם התנצלו, אבל אף אחד לא יודע זאת. היום אני מודיע לעם ישראל ולחברי הבית, שנכנסה הערה לתיק האישי של אותו כתב שעשה זאת. "יאמר לזכותו של רפיק חלבי, מנהל מחלקת החדשות, שלקח את הכתבה וצרח על הכתב ואמר לו: זאת לא כתבה, ההתבטאות הזאת היא בושה וחרפה. אבל את זה אף אחד לא יודע. אני מנצל את הבמה הזאת להודיע לעם ישראל, ומי שמקשיב שומע ורואה זאת.

רבתי, אנחנו מדברים על אחדות בעם ישראל, רוצים קירוב לבבות. בואו לא ננצל דברים שקיימים כבר עשרות שנים. כל מעבר, כל תקציב, כל שנה וכל חודש נחזור שוב על אותו סיפור של מלחמה ומאבק נגד הדתיים. זה כמו אותו ילד ששורף את הדגל. כל שנה אותו ילד שורף את הדגל, ולדעתי גם אותו צלם נמצא שם ומצלם אותו. זה דבר חמור. את הדברים האלה עושים אנשים בשוליים, אבל – כל החרדים אותו דבר.

גברתי היושבת-ראש, חברי הבית, מובן שאני מציע להסיר את הנושא מסדר-היום.

הי"ר ב' חזן:

אני מודה לשר. חבר הכנסת אופיר פינס, יש לך הצעה אחרת, להעביר לוועדה?

אופיר פינס-פז (העבודה):

כן, גברתי. אדוני השר, אני מבקש להתייחס, בעקבות הדברים שאמר השר; ובדבריו הוא התייחס גם אלי. אני רוצה לומר באופן הברור ביותר: במקום שיש אפליה – מן הראוי לתקן אותה, אבל אני לא מציע ליצור דברים יש מאין. אם אני עובר על רשימת המוסדות המתוקצבים של משרד העבודה והרווחה, ומתוך 260 מוסדות אני רואה 230 מוסדות – – –

נסים דהן (ש"ס):

הי"ר ל חזן:

לא, סליחה, השר הציע להסיר, אדוני. על כן יש מקום להצעה אחרת.

אופיר פינס-פז (העבודה):

חבר הכנסת דהן, למה לעסוק בסתימת פיות? הרי בסך הכול כבר התחלתי לדבר.

נסים דהן (ש"ס):

למדנו את זה מכם.

אופיר פינס-פז (העבודה):

אני אומר, אם מתוך 260 מוסדות, ואני עברתי על הרשימה אחד לאחד, 230 מוסדות רווחה שעם ישראל אמור לקבל מהם שירותים – ההקצבות הן ל-230 מוסדות דתיים מובהקים, שהקשר בינם לבין רווחה חלקו מוצק וחלקו רופף. אני שואל: האם אין מוסדות רווחה אחרים? האם משרד העבודה והרווחה, אדוני השר, הפך להיות משרד עבודה של הציבור החרדי בלבד? אחר כך מדברים על קיטוב בעם?

איך יכול להיות שהאגף להכשרה מקצועית, עם 600 מיליון שקל, התקיים כל השנים בלי קורס לבלנות, למשגיחי כשרות, קורס לסופרי סת"ם – אלו מקצועות יהודיים שעוסקים בשירותי דת, שאין להם שום קשר לבעיות האבטלה במדינת ישראל. האם זה העניין?

נסים דהן (ש"ס):

לא שמעת מה שהוא אמר.

יצחק כהן (ש"ס):

אופיר פינס-פז (העבודה):

ומה אומר משרד העבודה והרווחה בתגובה על הביקורת שלי?

הי"ר ל' חזן:

תודה לחבר הכנסת אופיר פינס. אתה במסגרת דקה, הצעה אחרת.

אופיר פינס-פז (העבודה):

היתה כאן התייחסות מפורשת אלי. אני חושב שההסתה – – –

יצחק וקנין (ש"ס):

תפסיק עם הדמגוגיה שלך.

הי"ר ל' חזן:

חבר הכנסת וקנין, מובן שיש לך אפשרות לבקש הודעה אישית.

אופיר פינס-פז (העבודה):

אתה יודע מה אמר משרד העבודה והרווחה וכיצד הגיב על הממצאים שגיליתי? שום דבר לגופו של עניין. חבר הכנסת פינס מסית. למה לא לקיים דיון לגופו של עניין?

יצחק וקנין (ש"ס):

אתה המסית הראשי.

אופיר פינס-פז (העבודה):

האם האגף להכשרה מקצועית צריך לשמש קופה ב' של מוסדות, או צריך לפתור בעיות של אבטלה והתאמה מקצועית של המועסקים במדינת ישראל? זו השאלה.

נסים דהן (ש"ס):

יצחק כהן (ש"ס):

אתה האחרון שתלמד אותנו.

הי"ר ל' חזן:

שר העבודה והרווחה מבקש לממש את זכותו על-פי סעיף 50 לתקנון הכנסת ולהשיב.

שר העבודה והרווחה א' ישי:

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הבית, אני באמת שמח לשאלה. אולי לא הובנתי מספיק טוב, ואני צריך להבהיר שוב. אני גם שמח על ההערה בעניין הכשרה מקצועית. אענה לפי הסדר.

ראשית, לגבי ועדת תמיכות. לגבי רשימת המוסדות שחבר הכנסת אופיר פינס רואה בפרסום ברשומות, הסברתי ואמרתי ואני חוזר שוב: יש שתי דרכים לממן את הגופים – או תקציב פעולה, שאינו מפורסם ברשומות, וזה 2,500 שקל לתלמיד, או דרך ועדת תמיכות – – –

נסים דהן (ש"ס):

הי"ר ל' חזן:

חבר הכנסת דהן, אתה מפריע לשר שלך.

שר העבודה והרווחה א' ישי:

– – – או במסלול שני, שלצערי הרב כונה ועדת תמיכות. למעשה יש אפליה של הציבור החרדי שמחנך את ילדיו במוסדות תורניים, ואומרים להם: אתם מוסדות תורניים, לא תקבלו 2,500 שקל

לתלמיד אלא 450 שקל לתלמיד. אבל היות שזה לא מימון מלא אלא רק פירורים, אי-אפשר לתת לכם את זה כמימון מלא, כי זה באמת לא מימון מלא, ואנחנו מסכימים אתכם שיש אפליה וזה לא מימון מלא, לכן תקבלו את זה במסגרת ועדת תמיכות. וועדת תמיכות, ידוע על-פי חוק שזה צריך להיות מפורסם ברשומות. אבל אם הייתי מפרסם את כל התקציב, הייתי מפרסם כל חודש אלפי מוסדות עם מאות מיליונים, ואז להיפך – לא היית רואה איזון; היית אומר: תראה, באמת הציבור החרדי מקופח.

לצערי הרב, דווקא תקציב של תמיכות צריך להיות מפורסם ברשומות. ומי מופיע שם? המוסדות החרדיים. לכן זה מפורסם ברשומות. אני אכן עושה תיקון, שגם במקרה של מוסדות תורניים שמקבלים על-פי חוק, ועל-פי אותו חוק אתם גם הצבעתם בקדנציה הקודמת – אתה לא היית אז חבר כנסת; כל הכנסת הצביעה על אותו סעיף, על אותו תקציב, כפי שהיא עושה זאת כבר 20 שנה. אלא שלצערי הרב זה צריך להיות מפורסם ברשומות, ואני מתעקש שזה לא יפורסם שם. ברגע שזה לא יפורסם ברשומות, אני מקווה מאוד שההסטה הזאת באמת תיפסק. זה בעניין השאלה של המוסדות. אני מקווה שהתשובה סיפקה אותך.

לגבי הכשרה מקצועית – מיום שנכנסתי לתפקידי במשרד אני כל הזמן מותקף, וגם הרבה לפני כן, על כך שהציבור החרדי הוא נטל על החברה, שהציבור החרדי הוא נטל מבחינת הרווחה. הציבור החרדי איננו עובד ואיננו מתפרנס בכבוד; הציבור החרדי הוא בטלן ולא רוצה לעבוד; הציבור החרדי לא מסוגל לעבוד; הוא רוצה לקבל משכורת בחינם; הוא רוצה לקבל תקציבים מהכולל וממשרדי הממשלה ולא רוצה לעבוד.

בא למשרד שר עבודה ורווחה דתי ואמר: רבותי, נמאס מכל ההשמצות הללו, מכל האשמות, בוא נראה איך נותנים לסקטור החרדי עצמאות כלכלית, שלא יהיה נטל על החברה, שיתחיל לעבוד בכל מיני מקצועות, גם נשים וגם גברים. אף אחד לא מתנגד לשוויון הזדמנויות, שגם נשים יצאו לעבודה וגם גברים ילכו ויעבדו. קמתי ואמרתי: רבותי, אני רוצה להכשיר את הסקטור החרדי בכל מיני מקצועות נדרשים על מנת שיצאו לשוק העבודה.

יש 610 מיליון שקלים להכשרה מקצועית. 0.5% מכל התקציב עובר לקורסים להכשרה מקצועית לחרדים. 0.5%. הדתיים במדינה הם הרבה יותר מ-0.5%. על זה אין ויכוח.

אופיר פינס-פז (העבודה):

כשאדם לומד נגרות, בודקים אם הוא חרדי אם לא?

שר העבודה והרווחה א' ישי:

אענה לך.

נסים דהן (ש"ס):

אופיר פינס-פז (העבודה):

אדם חובש כיפה לומד נגרות או אלקטרוניקה ---

נסים דהן (ש"ס):

היו"ר ל חזן:

חברי הכנסת, מותר לי להזכיר לכם שאנחנו במסגרת הצעה לסדר-היום, וזה הופך להיות דיון מלא במליאה.

יצחק וקנין (ש"ס):

היו"ר ל חזן:

חבר הכנסת וקנין, אתה אדם נעים הלכות ולא מתאים לך לומר דברים כאלה על עמית, חבר כנסת.

יצחק וקנין (ש"ס):

--- מספיק עם התקיפה הזאת. הם משרתים בצבא, הם משרתים את המדינה ---

היו"ר ל חזן:

חבר הכנסת וקנין, אנא ממך.

שר העבודה והרווחה א' ישי:

אפשר לראות מחקרים. יש מחקר באוניברסיטאות כמה קשה המצב בסקטור החרדי, כמה צריך לפעול ולעשות כדי להוציא אותם לשוק העבודה. באתי ושאלתי את האגף במשרד: רבותי, באמת למה לא עשיתם את זה, למה חיכיתם? אמרו: הציבור לא רוצה לצאת לעבודה. אמרתי: ניסיתם? אמרו: אנחנו יודעים שהם לא רוצים. אמרתי: תנסו ותראו.

זה אינטרס של מדינת ישראל כן להוציא את הסקטור החרדי לשוק העבודה. זה צריך להיות גם אינטרס שלך. אז מה השאלה שלך? – בלניות, משגיחי כשרות, שחיטה, ספרות. יש בית במדינת ישראל שאין בו מזוזה? לא צריך קורס לספרות?

אופיר פינס-פז (העבודה):

מה עשו עד היום?

שר העבודה והרווחה א' ישי:

עד היום היה קורס לסופרים. זה לא התחיל היום, זה התחיל לפני הרבה שנים. ממשיכים באותה מתכונת.

יש בית במדינת ישראל שלא רוצה מזוזה? יש בית-כנסת שאין בו ספר תורה? מי יכתוב את ספרי התורה? הרי כולנו רוצים לאכול אוכל כשר, אני בטוח שלפחות הרוב במדינת ישראל. כולם צריכים אוכל כשר. מי ישחט את הבהמות ואת העופות? אין לי ספק שאבי יחזקאל רוצה לאכול אוכל כשר, הוא רוצה עוף שנשחט כדת וכדין. צריך שוחטים. לא נלמד שחיטה? למדו כל השנים. היום, כשיש שר עבודה ורווחה דתי, נוח לבוא ולומר: הדתיים רוצים קורסים כאלה.

יצחק כהן (ש"ס):

לו זה לא מפריע. הוא לא צריך כלום.

הי"ר ל' חזן:

חבר הכנסת יצחק כהן, בבקשה. השר מסתדר בעצמו.

שר העבודה והרווחה א' ישי:

רוב הציבור בעם ישראל רוצה לאכול כשר ורוצה שבמסעדה יהיה משגיח כשרות שמכיר את ההלכות, שידע מה טוב ומה לא טוב. לא נכשיר משגיחי כשרות? תספור כמה מסעדות יש.

אופיר פינס-פז (העבודה):

אם רוב עם ישראל רוצה משגיח כשרות בכל מסעדה, אני לא אומר מלה עד שנת 2000.

יצחק כהן (ש"ס):

הי"ר ל חזן:

חבר הכנסת פינס.

יצחק כהן (ש"ס):

הי"ר ל חזן:

חבר הכנסת יצחק כהן, אני קוראת אותך לסדר בפעם הראשונה.

נסים דהן (ש"ס):

הי"ר ל חזן:

חבר הכנסת דהן, אני קוראת אותך לסדר בפעם הראשונה.

יצחק וקנין (ש"ס):

הי"ר ל' חזן:

חבר הכנסת וקנין, אני קוראת אותך לסדר בפעם הראשונה. אנחנו במסגרת הצעות לסדר-היום, זה לא דיון במליאה.

שר העבודה והרווחה א' ישי:

גברתי היושבת-ראש, חברי הבית, אין לי ספק שרוב – – –

יצחק כהן (ש"ס):

שר העבודה והרווחה א' ישי:

חבר הכנסת כהן, תרשה לי. אני מודה לכם על העזרה. אני אסיים, ואם לא עניתי תשובות מספקות, אשמח לשמוע מכם.

רוב עם ישראל רוצה אוכל כשר. בשביל זה לא צריך לעשות סקר. אבל אם אתה כבר מדבר על סקר, בואו נעשה באמת סקר כמה מסעדות יש בעם ישראל, כמה בתי-מלון יש בעם ישראל, כמה צריך על מנת לתת את תעודות הכשר. עובדה שבעל המסעדה רוצה תעודת הכשר, אחרת הוא לא היה פונה. אני לא נותן תעודת הכשר למסעדה שלא רוצה תעודת הכשר. אני מדבר על מסעדות שרוצות תעודות הכשר, משום שהלקוחות שלהן והציבור שלהן רוצים אוכל כשר. בואו נעשה בדיקה ונראה מה הצרכים. תתפלא לשמוע.

רק מבדיקה ראשונה שלי, צריך להשקיע במאות קורסים לעשרות אלפי משגיחי כשרות. אני עושה קורסים במינון כל כך קטן ונמוך – מספר מצומצם של קורסים, שלא עונה על 3% או 4% מהדרישה – ופתאום אנחנו מותקפים: במדינת ישראל, במדינה יהודית, קורסים למשגיחי כשרות, קורסים לשחיטה וקורסים לספרות.

אני רוצה לומר עוד דבר. רוב הקורסים שאני עושה לסקטור החרדי הם לא במקצועות קודש. רובם של הקורסים הם במקצועות חול. מתוך 610 מיליון שקלים, 0.5% – אני מדבר אתך על נתון ברור ומדויק, ואם אתה רוצה תגיש שאילתא ואענה לך בנתונים ברורים – 0.5% למקצועות קודש, שכל עם ישראל זקוק להם.

לכן, אני חושב שטוב נעשה אם נמשיך בדבר הזה, ואין לי שום ספק שכל חברי הבית יברכו על הרעיון הזה. אם תרצה נתונים ברורים ומפורטים – – –

אברהם יחזקאל (העבודה):

אפשר להציע קורס למוהלים?

שר העבודה והרווחה א' ישי:

יש. גם את זה צריך לעשות.

היו"ר נ' חזן:

השאלה היא אם נותנים לנשים להשתתף בקורסים הללו.

שר העבודה והרווחה א' ישי:

לא היה לי שום ספק שכל חברי הבית יסכימו אתי, ואני שמח שחבר הכנסת אבי יחזקאל מבקש קורס נוסף. אגב, אני לא עושה את זה במסגרת הכשרה מקצועית, אבל זה רעיון טוב. גם את זה צריך לכלול בקורסים. תודה רבה.

היו"ר נ' חזן:

אני מודה לך, אדוני.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה על הצעתו של השר להסיר את ההצעה מסדר-היום.

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 4

נגד – 1

נמנעים – אין

נסים דהן (ש"ס):

להסיר – – –

הי"ר ל חזן:

אתם רוצים להסיר? ההצעה היא בעד או נגד דיון במליאה. ארבעה בעד, אחד נגד. אפשרות נוספת, יש הצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדה.

נסים דהן (ש"ס):

אנחנו נגד דיון.

הי"ר ל חזן:

אם כן, רבותי, יתקיים דיון במליאה. הצבעתם בעד.

נסים דהן (ש"ס):

בעד להסיר.

אופיר פינס-פז (העבודה):

מה אכפת לכם שיהיה דיון במליאה?

הי"ר ל חזן:

אתם רוצים להסיר? משום שהיה כאן בלבול – כנראה היתה אי-הבנה – אם תשבו, נחזור על ההצעה.

מי בעד ומי נגד דיון במליאה?

הצבעה מס' 22

1 – בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום

6 – בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום

נמנעים – אין

ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

הי"ר ל חזן:

הצעתו של חבר הכנסת נסים דהן הוסרה מסדר-היום בשישה קולות נגד אחד.

הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 43) (הוראת שעה ותיקון הפקודה), התשנ"ז–
1997

(קריאה ראשונה)

הי"ר ל חזן:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום – הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה – – –

יצחק כהן (ש"ס):

הי"ר ל חזן:

חבר הכנסת כהן, אתה מפריע לי. הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 43) (הוראת שעה ותיקון הפקודה), התשנ"ז–1997, בקריאה ראשונה, של חבר הכנסת אברהם יחזקאל. יציג את ההצעה חבר הכנסת יחזקאל. בבקשה.

אברהם יחזקאל (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, הצעת החוק הזו נועדה לתקן עוול שנגרם לכ-300 מבקשי מספרים ירוקים שנתרו מחוץ לחלוקה בשנים הקודמות. הצעה זו היא על דעת שר התחבורה, והיא תאפשר הקצאת מספרים ירוקים לפי נורמות. אני חייב לומר, שאין ספק שהיא תעבור ברוב מוחץ.

שמחתי גם לשמוע אותך בשבוע שעבר ברדיו על הסוגיה של הפאשיסטים מאיטליה, ואיך עמדת בצורה נחרצת נגד הגעתם לארץ, ומאמציך נשאו פרי.

הי"ר ל חזן:

מותר לי להגיד שמשרד החוץ משך את ההזמנה.

אברהם יחזקאל (העבודה):

חג שמח ותודה רבה.

הי"ר ל חזן:

תודה רבה לך, חבר הכנסת יחזקאל. אם מותר לי, לגופו של עניין, אני מברכת אותך על היוזמה. בוועדת הכלכלה בכנסת הקודמת באמת היתה לי הרגשה, שלא נעשה מספיק בעניין המספרים הירוקים, ולכן המשך של הוראת השעה בנושא הזה כמעט מתבקש.

ברשותך, נעבור שנינו להצביע בנושא. אני מוצאת שמעט פעמים יש קונסוסו במליאה.

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה – 2

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 43) (הוראת שעה ותיקון הפקודה), התשנ"ז–1997, לוועדת הכלכלה נתקבלה.

היו"ר ל' חזן:

ברוב של שניים בעד, אין מתנגדים ואין נמנעים, אני מודיעה שהצעתך עברה בקריאה ראשונה, והיא מוחזרת לוועדת הכלכלה להכנה לקריאה שנייה ושלישית.

חברי הכנסת, חבר הכנסת יחזקאל, תם סדר-יומנו. הישיבה הבאה תתקיים ביום שני בעוד שבוע ב-16:00. בינתיים נותר לי לאחל לכולם חג שבועות שמח. ישיבת הכנסת נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 19:12.